NAAR INTEGER OPENBAAR BESTUUR IN ARUBA

Aruba, 1 januari 2020

If justice be taken away, what are governments but great bands of robbers?

Augustinus van Hippo
354 – 430 AD

&…

If a political party does not have its foundation in the determination to advance a cause that is right and that is moral, then it is not a political party; it is merely a conspiracy to seize power'

Dwight D. Eisenhower
Speech, March 6, 1956

Noot: *waar (documentatie van) Michel van Hulten, SER, ARA, IMF, CBA, Peter Verton, enz. besproken worden, gaat het vnl. om aanhalingen van de desbetreffende personen/instanties zelf. Daarbij gaat het meestal niet om het volledig letterlijk citeren van deze instanties en personen. Er is meer gestreefd naar eenvormigheid in stijl om zodoende al te veel stijlverschillen te voorkomen. De essentie van hun uitspraken is wel intact gelaten.*

Armand Hessels

VOORWOORD

De Arubaanse coalitieregering (2017-?) heeft als speerpunten transparantie, deugdelijk bestuur en integriteit. Integer bestuur is ook het thema van dit rapport. Vandaar een nadere verklaring. Integriteit is iemands persoonlijke- of karaktereigenschap. Die persoon houdt vast aan zijn algemene en professionele normen en waarden, ook als deze van buitenaf onder druk staan. De waarden en begrippen eerlijkheid, betrouwbaarheid, rechtschapenheid en oprechtheid worden normaliter aan een integer persoon gekoppeld. Diegene is dan integer in contacten met anderen of in zijn functie. Integriteit wordt dan ook gezien als een positieve eigenschap. Iemand die integer handelt is ook niet-omkoopbaar.

Dezelfde principes van integriteit gelden ook voor het handelen van organisaties zoals de overheid. De integriteit van de overheid houdt in dat zij iedereen correct behandelt. Daarom leggen gezagsdragers en ambtenaren een eed af en gelden er gedragscodes. Dat is erop gericht dat de bestuurder/ambtenaar zijn functie adequaat en zorgvuldig uitoefent in het licht van zijn positie en verantwoordelijkheden. Een bewust integere houding van bestuurders en ambtenaren vormt een van de belangrijkste voorwaarden voor het vertrouwen van burgers in het openbaar bestuur.

Maar niet iedereen handelt (altijd) integer. Dit geldt voor individuele burgers en ook voor de overheid. Zowel bestuurders als ambtenaren maken zich weleens schuldig aan niet-integer gedrag. Bij niet-integer gedrag kan er sprake zijn van corruptie. Dat is de omkoping van functionarissen door geld, goederen of diensten om aldus voordeel te verkrijgen. Daarbij bedient het zich van middelen als fraude, steekpenningen, bedreiging, afpersing, het bevoordelen van familieleden en vrienden, enz.[1]. Corruptie is een belangrijke oorzaak van het gebrek aan vertrouwen in de overheid. Burgers geloven dan dat publieke functionarissen hoofdzakelijk op de behartiging van hun eigen belang uit zijn ten koste van het algemeen belang. Gemeenschapsmiddelen komen dan direct of indirect bij een beperkt aantal individuen terecht terwijl de spelregels van de democratie opzij worden gezet.

Wanneer er sprake is van ondeugdelijk bestuur (inclusief corruptie) bij de overheid en haar bestuurders, kan het snel om grote bedragen gaan. Ook in Aruba worden jaarlijks daardoor vele miljoenen florin onttrokken aan de ontwikkeling van de gemeenschap. Een deel van het geld komt via vergunningen, opdrachten of andere beschikkingen met economische waarde terecht bij individuele politici, politieke partijen en projectuitvoerders. Bijvoorbeeld door te hoog berekende en door de overheid betaalde prijzen.

Ook de benoeming van partijleden binnen het overheidsapparaat moet in dit licht bezien worden als een vorm van corruptie. Een kiezer geeft (verkoopt!) namelijk zijn stem en/of steun aan een politicus en krijgt zijn vergoeding in de vorm van een (goedbetaalde) baan, promotie, vergunning, werkopdracht of ander privilege. De politicus 'betaalt' hem hiervoor. Weliswaar niet uit eigen zak of de partijkas, maar hij gebruikt daarvoor de financiële en/of materiële middelen van het Land. De schade die hij het Land daarmee berokkent is meestal een veelvoud van de dienst die hem door de kiezer is bewezen. Voor beiden is daarbij duidelijk sprake van (financieel) gewin. Voor het Land betekent dit in de praktijk dat gezondigd wordt tegen de noodzaak voor kwaliteiten als expertise en lange-termijn-denken waar geschikt overheidspersoneel over moet beschikken.

De opvatting is dat het aan de politicus te danken is dat het geld rolt. Een 'kleine' extra vergoeding voor zijn diensten zou dan ook gerechtvaardigd zijn. Er wordt daarbij uit het oog verloren dat 'kleine betalingen' de norm worden en daarmee juist grootschalig worden. Deze zelfde mentaliteit is er ook de oorzaak van dat belastinggeld vaak op grote schaal wordt verkwist. In Aruba heeft dit inmiddels geleid tot een onbeheersbare financiële schuld waar de belastingbetaler decennialang voor zal moeten opdraaien. Daar is niet mee gezegd dat 'de politiek' leerde van haar fouten. Niets is minder waar zoals in de eerste vijf rapporten van SDBA al is aangetoond. In dit laatste rapport van SDBA wordt getracht een beeld te scheppen van de wijze waarop de Arubaanse politiek decennialang is omgegaan met initiatieven/projecten, vaak ten koste van het algemeen belang. Dit rapport dient ertoe om inzicht te verschaffen in de wijze waarop dit plaatsvond/vindt (?), de ernstige gevolgen daarvan voor de gemeenschap en de noodzaak hier snel een eind aan te maken. Deugdelijk bestuur en vertrouwen in een integere overheid is een randvoorwaarde om de uitdagingen waar ons land voor staat met succes aan te pakken.

[1] https://www.ensie.nl/amnesty-international/corruptie (ontleend aan de encyclopedie van de mensenrechten)

INHOUD **Bld**

About political parties 2
Voorwoord 3
Inhoud 4
Samenvatting 5
1- Naar integriteit in het openbaar bestuur van Aruba 6
1A- Integriteit, een nadere aanduiding 6
1B- Corruptie, van taboe naar 'mainstream' 8
1C- Kosten van corruptie 11
2- Een historische kijk op ondeugdelijk bestuur (inclusief corruptie!), in Aruba 13
2A- Ondeugdelijk bestuur vanuit het perspectief van de SER 13
2B- ARA: een eindeloze lijst van bedenkelijke gang van zaken en 'verdachte' projecten 18
2C- De Waarheidscommissie *Comishon di Berdad): de modus operandi in beeld 19
2D- Rapport Koerten, een veiligheidsblik achter de politieke schermen 22
2E- Partijfinanciering, een hete aardappel 26
3- In hoeverre is in Aruba recentelijk sprake van ondeugdelijk bestuur, inclusief corruptie? 28
3A- De WODC neemt een kijkje 29
3B- De Gouverneur installeert een leerstoel deugdelijk bestuur 32
3C- De Centrale Bank over corruptie in Aruba 34
3D- Een diep stilzwijgen 40
3E- Een verziekt ambtenarenapparaat? 43
4- Een beeld van de minimale kosten van ondeugdelijk bestuur in Aruba 45
5- Consistent en grootschalig ondeugdelijk bestuur, een kwestie van overheidscriminaliteit? 51
6- De fictie van de democratische rechtstaat in de Caribische Koninkrijkspartners 58
7- Nogmaals, de kosten van ondeugdelijk bestuur voor de gemeenschap en burgers 62
8- Politieke partijen in een kleinschalige samenleving en de noodzaak van een nieuwe democratische rechtsvorm 69
9- Naar een gelijkwaardig Koninkrijksverband 75
10- Conclusie 83
Bijlage 1 – Belangrijkste onderzoeksresultaten ARA 1988 – 2009 84
Bijlage 2 – Belangrijkste onderzoeksresultatenwaarheidscommissie 1987 – 2002 91
Bijlage 3 – Meer recente dubieuze projecten en activiteiten 2009 – 2017 102
I. Bo Aruba 102
II. PPP-projecten 103
III. De Hedge deal 108
IV. Citgo, dubieuze redder van een bankroet eiland? 110
V. De Ibis-zaak 118
Bijlage 4 – Meest recente dubieuze projecten en activiteiten 2015 – 2019 120
I. Hotelprojecten, een gouden business?! 120
II. Handel in terreinen 124
III. De dubieuze overdracht van de kleine luchthaventerminal in Aruba 126
IV. Nogmaals…de luchtbrieven (Air Operating Certificate: A.O.C.) 127
V. Financiering op hoog niveau 130
Bijlage 5 - Manipulatie van informatie 131
I. De integrale uitvoering van rapport Calidad, een farce! 131
II. Het 'economisch wonder' van de AVP en 'heropening' van de raffinaderij 132
III. 'Reductie' van het overheidspersoneel maar niet van de personeelskosten 137
IV. Incidentele meevallers, gewild instrument voor mooie sier 138
V. Nos mes por: de 'uitschakeling' van de CAft door het parlement 140
Bijlage 6 – Testimoniums 143
Bijlage 7 – Enige achtergrondinfo m.b.t. deugdelijk bestuur, corruptieonderzoek, etc. 147

SAMENVATTING

Integriteit is een belangrijke voorwaarde voor deugdelijk bestuur. Bij gebrek aan integriteit steekt corruptie al gauw de kop op, tezamen met andere vormen van ondeugdelijk bestuur. Er is dan sprake van machtsbederf. Ondeugdelijk bestuur, inclusief corruptie is van alle tijden en landen. Maar wij onderkennen steeds meer de omvang en ernst daarvan voor de landen waar dit voorkomt. De schade is dusdanig groot dat belangrijke donoren geen ontwikkelingshulp (meer) geven aan landen waar corruptie plaats vindt.

Ook in Aruba en de voormalige Nederlandse Antillen heeft ondeugdelijk bestuur (inclusief corruptie) een grote rol gespeeld. Dat is een belangrijke oorzaak van de ontspoorde overheidsfinanciën en stilstaande 'ontwikkeling' op belangrijke beleidsterreinen. Noodzakelijke overheidsinvesteringen zijn zo goed als nihil. De structurele politieke patronage, het structureel tekortschietende financieel beheer en sociaal-economisch beleid, het gebrek aan transparantie, het systematisch disfunctioneren van het Parlement en 'dubieus' overheidshandelen en beleid op het gebied van projecten waren decennialang de norm. Gezien de lange duur (meer dan 30 jaar), het klaarblijkelijk systematisch karakter daarvan en de enorme schade die het berokkend heeft, is het mogelijk het regeringshandelen gedurende al die jaren ta kwalificeren als overheidscriminaliteit. Daarbij was ook sprake van staatsondermijning.

Deze kwalificatie heeft wat SDBA betreft niet de bedoeling dat er justitiële vervolging wordt ingesteld. Aangezien de meest schadelijke elementen van ondeugdelijk bestuur (politieke patronage, deficiënt financieel beheer en dubieuze projecten) onderdeel waren/zijn van de politieke cultuur en veel burgers en ondernemers hierbij betrokken zijn, is dit een heilloze weg die voor een reeds overbelast OM ondoenlijk is. Dit leidt bovendien slechts tot een enorme toename van polarisatie en conflicten terwijl het systeem dat dit allemaal mogelijk maakt daarbij mogelijk gehandhaafd blijft. SDBA is er daarom veeleer op gericht om een alternatief rechts(/staats)model op te werpen dat integer bestuurshandelen meer mogelijkheden tot realisatie biedt. Het gaat hierbij om een grote maatschappelijke/politieke verandering die 'onder normale omstandigheden' pas na een grote totale crisis wordt gerealiseerd. Het verdient echter de voorkeur dat dit in Aruba plaats vindt via de weg van de maatschappelijke dialoog. Het is daarbij wel de vraag of politieke partijen die zich zo lang structureel schuldig hebben gemaakt aan overheidscriminaliteit en staats-ondermijnend gedrag toegestaan mag worden nòg langer deel te nemen aan het politieke proces.

Essentieel in dit rapport, in combinatie met alle voorgaande (vijf) rapporten, is de constatering dat doorgaan op dezelfde wijze met slechts verandering van partij en/of bestuurders/parlementariërs geen optie is. Zolang 'het systeem' intact blijft, zullen nieuwe bestuurders eenvoudig gebruik kunnen maken van de mogelijkheden van ondeugdelijk bestuur/corruptie die 'het systeem' hen biedt. Er zullen dus veel drastischer veranderingen moeten plaatsvinden. De kleinschaligheid van Aruba met haar korte lijnen tussen burgers en bestuur maakt(e) het makkelijk om misbruik te maken van de mogelijkheid tot privilegeverlening door de overheid aan een kleine groep. Politieke partijen dienden daarbij vaak om de schijn van rechtsstatelijkheid op te houden en alle (inclusief ondeugdelijk) bestuurlijk handelen te legitimeren. Kleinschaligheid kan echter ook op positieve wijze worden ingevuld. Gebruikmakend van 'de korte lijnen' kan beleid dat in 'gemeen overleg' door de belangrijkste sociale partners is opgesteld, worden uitgewerkt door vakkundige en van hen onafhankelijke bestuurders zonder electorale verplichtingen.

Naast een nieuw lokaal democratisch rechts- c.q. staatsmodel (bijv. 'gemeenschapsdemocratie' i.p.v. 'partijendemocratie') is het ook van belang meer inhoud te geven aan de Koninkrijksverhoudingen. De kernbegrippen fundamentele mensenrechten, deugdelijk bestuur en rechtshandhaving moeten daarbij nader geëxpliciteerd en algemeen aanvaard worden en door een onafhankelijk Koninkrijksorgaan gehandhaafd. Ondanks de kleinschaligheid van de Caribische Koninkrijkspartners moet gelijkwaardigheid worden nagestreefd op het gebied van de morele uitgangspunten en waarden en die tot uiting komen in kwalitatief hoogstaand openbaar bestuur.

1- NAAR INTEGRITEIT IN HET OPENBAAR BESTUUR VAN ARUBA

Een groot deel van de hiernavolgende algemene informatie over integriteit en corruptie is grotendeels verkregen uit het werk van Dr. Michel van Hulten (MvH), die zich al decennialang intensief bezighoudt met de bestudering en bestrijding van corruptie en het bevorderen van bestuurlijke integriteit. In 2002 publiceerde hij het boek 'Corruptie, onbekend, onbemind, alomtegenwoordig', gevolgd in 2011 door het boek 'Corruptie, handel in macht en invloed'. Zijn website 'corruptie.org' geeft een beeld van corruptie in Nederland en vele andere landen.

Integriteit, een nadere aanduiding

Aruba en haar Koninkrijkspartners inclusief Nederland zijn bij lange na niet de enige landen die zich bezighouden met (bestuurlijke) integriteit. In allerlei landen wordt getracht de integriteit van het bestuur te verbeteren. Dit rapport is er dan ook niet op gericht Aruba aan de schandpaal te nagelen. Veeleer is het de bedoeling aan te geven dat Aruba er één is onder de velen waar het heel lang mis is gegaan en waar de wal intussen het schip heeft gekeerd: de financiële en sociaal-economische situatie is zodanig uit de hand gelopen dat de bakens dringend moeten worden verzet*. Dat kan echter alleen effectief indien er inzicht bestaat in de wijze waarop ondeugdelijk bestuur (inclusief corruptie) specifiek in Aruba wordt toegepast. De zes rapporten van SDBA beogen enig inzicht te verschaffen in de belangrijkste elementen van ondeugdelijk bestuur[2]. Hopelijk leveren zij daarmee een bijdrage aan de bewustwording hierover en daarmee aan de omslag naar deugdelijk bestuur.

Bij ondeugdelijk bestuur denken wij vaak meteen aan Afrikaanse en Oostbloklanden. Maar ook in West-Europa is er het nodige mis. Dat is men zich echter ook bewust. Als het goed is, worden er dan initiatieven ontwikkeld om de situatie te verbeteren. Zo werd, wegens de verslonzing van normen en waarden onder politici in het Verenigd Koninkrijk, na onderzoek door Lord Nolan het rapport '*Seven Principles of Public Life'* opgesteld. Deze principes zijn: selflessness, integrity, objectivity, accountability, openness, honesty en leadership[3]:

Politici moeten uitsluitend het algemeen belang dienen en ze mogen zich niet laten leiden door eigenbelang(selflessness) of de specifieke belangen van individuen of organisaties (integrity). Bij beslissingen over benoemingen, subsidies, contracten, enz. dienen ze objectief te zijn (objectivity) en dient kwaliteit (merit) de doorslag te geven. Verantwoordelijk zijn voor de beslissing en daarover verantwoording afleggen is wezenlijk (accountability), evenals openheid (openness) en de bereidheid het beleid te beargumenteren. Eerlijkheid (honesty) vereist onder andere de plicht alle privébelangen te melden en leiderschap (leadership) houdt in dat deze morele waarden worden uitgedragen en gesteund, ook door voorbeeldgedrag. De basis hiervoor zijn de eerbied voor de wet (rechtmatigheid) en toewijding en doelmatigheid. Een overheid die volgens de commissie Nolan aan deze kwaliteiten voldoet, is integer.

Wanneer er bij bestuurders sprake is van een gebrek aan integriteit, dan wordt er oneigenlijk gebruik gemaakt van positie, kennis, macht, relaties of bevoegdheden ten behoeve van zichzelf of derden. Er is dan veeleer sprake van machtsbederf, oftewel/uitmondend in ondeugdelijk bestuur, waarbij normen en waarden steeds meer vervagen. Corruptie en fraude krijgen daardoor vaster voeten aan de grond. Waar gaat het bij bestuurlijk machtsbederf/ondeugdelijk bestuur zoal om? (Onderstaande punten vaak in combinatie met elkaar gebruikt!)

1. **Corruptie** → wanneer men iets doet of nalaat om daarmee voor zichzelf financiële of andere gunsten van derden te verkrijgen ten koste van het publieke belang of publieke middelen.
2. **Fraude of diefstal** → wanneer middelen onrechtmatig worden onttrokken aan een organisatie. De bevoordeling wordt vaak verscholen door middel van manipulatie van gegevens (valse declaraties).
3. **Dubieuze beloften of giften** → wanneer dit plaats vindt zonder dat er een directe tegenprestatie wordt verwacht, maar waar wel de schijn wordt gewekt van oneigenlijke beïnvloeding.

---

* In dit rapport wordt o.m. een uitgebreide vergelijking getrokken met Curaçao wegens de grote overeenkomsten in bestuurlijk handelen en de gevolgen daarvan voor de bevolking (zie p. 58 t/m 67).

[2] Zie onder: http://deugdelijkbestuuraruba.org/ons-onderzoek/, # 3 t/m 8

[3] Michel van Hulten (MvH), Corruptie. Onbekend, onbemind, alomtegenwoordig (2002), p. 99

4. **Onverenigbare functies en bindingen** → er is sprake van belangenverstrengeling wanneer de politicus of ambtenaar naast het uitoefenen van het publieke ambt andere belangen heeft die daarmee (mogelijk) strijdig zijn.
5. **Misbruik van (de toegang tot) informatie** → het bewust achterhouden of het manipuleren van informatie waardoor een onjuist of vals beeld ontstaat. Vormen hiervan zijn liegen, bedriegen of lekken.
6. **Discriminatie en intimidatie** → schending van normen die gelden voor het omgaan met collega's en burgers (discriminerende opmerkingen maken over minderheden, seksuele intimidatie jegens collega's)
7. **Misbruik van bevoegdheden** → het aanwenden van bevoegdheden, anders dan ze zijn bedoeld. Het doel kan legitiem zijn, maar het wordt nagestreefd met laakbare middelen.
8. **Verspilling en wanprestatie** → het resp. nalatig, onoplettend of onverschillig gebruik van overheidsmateriaal, -tijd en financiën, en het met opzet niet (zo) effectief en efficiënt (laten) functioneren als binnen de mogelijkheden ligt. Men kwijt zich niet naar behoren van de taak die men op zich heeft genomen.
9. **Misdragingen in de vrije tijd** → het begaan van strafbare feiten die niet met de functie te maken hebben, ofwel 'vrije-tijd-misdaad' (bijv. de politicus/politie die drugs verhandelt).
10. **Nepotisme** → hierbij worden iemand voordelen verleend (bijv. baan, opdracht) vanwege familie- of vriendschapsbanden.
11. **Patronage** → hierbij worden privileges verleend vanwege een (partij)politieke verwantschap met individuele wederkerigheidsverwachtingen.
12. **Campagnefraude** → wanneer bijdragen aan verkiezingscampagnes worden geaccepteerd in ruil voor invloed op de beleidsvorming of een oneigenlijke wederdienst.
13. **Stemmen kopen** → wanneer de partij (regering met de betrokken politieke kleur) groepen of regio's bevoordeelt om stemmen te winnen[4].

* In dit rapport vallen alle bovengenoemde punten onder de elementen van ondeugdelijk bestuur. Daarom wordt het belangrijke concept 'corruptie' (#1) niet steeds als apart element aangegeven, tenzij het specifiek (alleen) over corruptie gaat. In de praktijk wordt weleens onderscheid gemaakt tussen corruptie en de meeste andere vormen van ondeugdelijk bestuur, omdat corruptie (evenals fraude en diefstal) in het strafrecht wordt aangemerkt als misdrijf dat vervolgd moet worden. Dat geldt echter (nog) niet voor de (meeste) andere elementen van ondeugdelijk bestuur. Aangezien ze (bijna) alle grote financiële en sociaal-economische gevolgen kunnen hebben, worden ze in dit rapport eveneens als ernstig beschouwd.

De rechtsstaat is er op gebaseerd dat alle burgers voor de wet gelijk zijn en op gelijke behandeling (moeten) kunnen rekenen. Daar is een integere overheid voor nodig. In de Arubaanse politiek waren er echter reeds vanaf haar prille begin als autonoom land in 1986, twijfels over de bestuurlijke integriteit. Maar ook daarvóór, als onderdeel van de Nederlandse Antillen, waren er al de nodige twijfels over de integriteit van het bestuurshandelen. In wezen ging niet-integer bestuurshandelen als vanouds door, nu echter onder eigen (autonome) verantwoordelijkheid. Mede op grond van de vijf voorgaande rapporten van Stichting Deugdelijk Bestuur Aruba (SDBA) kan eenvoudig worden vastgesteld dat er onophoudelijk sprake was van ondeugdelijk bestuur, waarbij veel van de bovengenoemde punten een belangrijke rol speelden[5]. Het is niet verwonderlijk dat al gauw na het begin van de Status Aparte bestuurders steeds vaker door een groeiende groep mensen in de gemeenschap werden verdacht van onder meer corruptie. Zoals uit het hiernavolgende blijkt, zouden onze Arubaanse bestuurders in het geval deze beschuldiging terecht zou blijken te zijn, geen uitzondering vormen op de vrij algemene indruk dat veel politici niet te vertrouwen en veelal corrupt zijn. De vraag is of deze indruk terecht is en of er misschien meer sprake is van uitzonderingen. Daarvoor is een beter inzicht nodig in het verschijnsel corruptie.

---

[4] Idem, p. 100, 101

* Teksten in het blauw geven dienen om speciale aandacht op een belangrijk punt te leggen.

[5] SDBA: http://deugdelijkbestuuraruba.org/ons-onderzoek/ 1- Naar een rationeel personeelsbeleid in Aruba; 2- Naar duurzaam financieel beheer in Aruba; 3- Naar transparant openbaar bestuur in Aruba; 4- Naar een deugdelijk functionerende volksvertegenwoordiging in Aruba; 5- Naar een duurzaam sociaal-economisch beleid in Aruba

1A- CORRUPTIE, INTERNATIONAAL VAN TABOE NAAR 'MAINSTREAM'

De studie van corruptie gaat meestal moeizaam. Niet alleen komt dit door corrupte ambtenaren en politici die zich hiertegen en tegen anti-corruptiemaatregelen verzetten, maar ook omdat zowel de betaler als de ontvanger van smeergeld er baat bij hebben dat de één de ander betaalt voor iets wat anders onbereikbaar zou zijn[6]. Bewijsvoering is dan ook vaak ondoenlijk terwijl betrapping zelden voorkomt: de bij omkoping betrokken partijen moeten beide voor strafvervolging vrezen en zullen alleen daarom al weinig geneigd zijn tot het geven van betrouwbare informatie[7].

Omkoping vindt in het verborgene plaats: de smeergelden zitten verborgen in bijvoorbeeld te hoge factuurbedragen, in verminderde kwaliteit van levering of in 'commissies', 'vergoedingen voor bewezen diensten' die feitelijk òf niet verricht zijn òf illegaal waren. Maar...dit werd in Nederland lange tijd als zo normaal beschouwd dat vanuit het bedrijfsleven sterk werd aangedrongen op het handhaven van fiscale aftrekbaarheid van betaalde smeergelden als een (bedrijfson)kostenpot die in de internationale handel immers onontbeerlijk zou zijn[8].

De Wereldbank nam in 1996 het besluit om het al dan niet voorkomen van corruptie en fraude bij de ontvanger te beschouwen als een ontbindende voorwaarde voor de leningsovereenkomst[9]. In 1997 volgde ook de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en Nederland in 2001 met aanbevelingen ter bestrijding van corruptie: '*Verdrag inzake bestrijding van omkoping van buitenlandse ambtenaren in internationale zakelijke transacties'*. Dit was een rechtstreeks gevolg van de 'Lockheed-affaire'. Daarbij bleek dat de Amerikaanse vliegtuigbouwer tussen 1970 en 1975 ruim Nfl 95 miljoen smeergeld betaalde (6% van haar omzet) aan functionarissen in dertig landen. Zo hoorde Prins Bernhard tot de 'gelukkigen' (US$ 100.000) terwijl premier Tanaka van Japan voor het accepteren van US$ 1,8 miljoen voor vier jaar de gevangenis in ging. Op grond hiervan voerde het Amerikaanse Congres in 1977 de *Foreign Corrupt Practices Act (FCPA)* aan waarin omkoping in het buitenland werd verboden. Omkoping zou niet alleen moreel verwerpelijk zijn, maar zou ook de werking van de vrije markt verstoren. Dit leidde tot de nodige klachten van het Amerikaanse bedrijfsleven die stelde dat hun concurrentiepositie ernstig werd aangetast. Zo zouden alleen al in 1998 60 internationale contracten met een totale waarde van US$ 30 miljard gaan naar die bedrijven die de hoogste smeergelden betaalden[10].

Aan het eind van de jaren '90 van de vorige eeuw kwam in Nederland een verschuiving in het denken en handelen over omkoping in gang. De algemene gedachte was dat er in grote delen van de wereld geen zaken konden worden gedaan als er niet onder de tafel geschoven werd. Dat was in veel culturen ingebakken. Hiertegen optreden zou de Nederlandse ondernemer in een 'vervelende positie' brengen ten opzichte van zijn buitenlandse collega's. Toch ontstond er een nieuwe stroming onder de noemer '*Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen'* dat ervan uitging dat zakendoen niet alleen gericht moet zijn op het maken van geldelijke winst maar ook op betere uitkomsten voor mens en aarde. Sociale en milieufactoren kregen een belangrijker rol in de beoordeling van de kwaliteit va de economie (PPP: Profit, People & Planet).

Inmiddels neemt corruptie zowel in Nederland als internationaal een belangrijke plaats in de aandacht van regeringen en instituten in wegens de enorme schade (armoede) die zij toebrengt aan vele landen. In de jaren 2014-2017 heeft in Nederland een grote omschakeling plaatsgevonden op het terrein van de handhaving in buitenlandse corruptiezaken. Hoewel het omkopen van een buitenlandse ambtenaar al langer strafbaar was (zie art.178a lid 1 Sr), werd Nederland tot 2014 geclassificeerd als een 'niet-handhaver' door Transparency International (TI) en de OESO. Langzamerhand begon ook Nederland te veranderen in een land waar gehandhaafd werd[11].

[6] p. 15
[7] Idem, p. 19
[8] Idem, p. 20, 21
[9] Idem, p. 93
[10] Idem, p. 23, 24, 25, 26
[11] MvH, Risk & Compliance, Platform Europe: Omvang van corruptie, weten we of gissen we de kosten? (deel 2)

International Monetary Fonds (IMF) – meer focus op corruptie[12]

De enorme schade die corruptie toebrengt aan landen bracht uiteindelijk ook het IMF er toe veel meer aandacht te besteden aan het fenomeen corruptie. Volgens het IMF verstoort corruptie de activiteiten van de staat en remt het de economische groei en de kwaliteit van leven van burgers. Het verzwakt de belangrijkste functies van de publieke sector, met inbegrip van de mogelijkheid om belastingen effectief te innen of om op een eerlijke en efficiënte manier te kiezen voor de uitgaven. Indien, in ruil voor smeergeld, ambtenaren belastingontduiking faciliteren of corrupte politici ad hoc belastingvoordelen verstrekken voor bepaalde mensen of bedrijven, zullen anderen uiteindelijk hogere belastingen betalen. De overheid genereert dan namelijk onvoldoende inkomsten voor noodzakelijke uitgaven. Bovendien lijdt de kwaliteit van openbare diensten (bijv. onderwijs, veiligheid, milieu) en de infrastructuur (slechte wegen, gebouwen) eronder wanneer de keus voor projecten afhankelijk is van smeergeld of nepotisme.

Omkoping van buitenlandse ambtenaren door multinationals en het gebruik van ondoorzichtige financiële transactiemogelijkheden of geheimhoudingsvereisten om corrupte winsten te verbergen of belastingen te ontwijken, voegen een globale dimensie aan de uitdaging toe. Tegen deze achtergrond, en door bij te dragen aan de toenemende ongelijkheid, ondermijnt corruptie het vertrouwen in de overheid en kan het uiteindelijk leiden tot sociale en politieke instabiliteit. De wijdverbreide erkenning dat de bestrijding van corruptie van cruciaal belang is voor de macro-economische prestaties, heeft geleid tot opname ervan in de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties[13].

Onderzoek heeft uitgewezen dat een bescheiden vermindering van corruptie leidt tot een toename van de overheidsinkomsten van meer dan 1%-punt van het bruto binnenlands product (bbp). Niet alleen vloeit er minder geld weg, maar er zal ook sprake zijn van een sterkere economische groei hetgeen meer overheidsinkomsten genereert[14]

Volgens het IMF zijn vooral de olie- en mijnbedrijven ‘hotspots’ van corruptie, mede wegens de grote winsten die daarbij behaald worden. Aangezien het grootste deel van de productie bestemd is voor de export en de eigen bevolking minder belast wordt, is de neiging groot om minder integer te handelen. Die mogelijkheden doen zich vooral voor bij het verlenen van exploratierechten en de afspraken voor af te dragen belastingen. Hetzelfde geldt voor staatsbedrijven die natuurlijke rijkdommen exploiteren[15].

Belangrijke mogelijkheden doen zich ook voor bij de opzet en uitvoering van begrotingen waar de besteding van middelen kan worden gericht op grote en complexe projecten of activiteiten die meer mogelijkheden bieden voor kickbacks en/of waar er minder sprake is van controle. Dit doet zich des te sterker voor in zgn. ‘off-budget’ projecten, waar controle meestal nòg meer te wensen over laat. Ook de post Goederen & Diensten leent zich goed voor corruptie. Zo schatten de OECD en de Wereldbank dat in de EU de directe publieke verliezen door corruptie tussen de 7 en 43% bedraagt van de waarde van de inkopen[16].

Heel gevoelig voor corruptie zijn de overheidsprojecten die vaak bijzonderheden hebben waardoor prijs-vergelijking wordt bemoeilijkt. Daardoor is het eenvoudiger de kosten op te blazen en smeergelden te maskeren. Projecten vereisen ook allerlei vergunningen die alle mogelijkheden bieden voor smeergeld. Projecten kunnen dusdanig complex worden opgezet dat concurrentie moeilijk wordt en corruptie makkelijk. Schattingen over de verliezen als gevolg van corruptie lopen uiteen van 10 tot 30 % van de constructiekosten. In sommige landen vindt dit plaats door een samenwerking van politici, ondernemers en criminele organisaties[17]. Voor een beeld van de mogelijkheden van corruptie die zich voor kunnen doen bij de overheid, zie fig. 1, p. 10.

[12] Uit: IMF: Fiscal Monitor: Curbing corruption, April 2019
[13] Idem, p. 39
[14] Idem, p. 43
[15] Idem, p. 43, 44
[16] Idem, p. 44,45
[17] Idem, p. 45

Fig. 1, Corruptielekken in de overheidssector

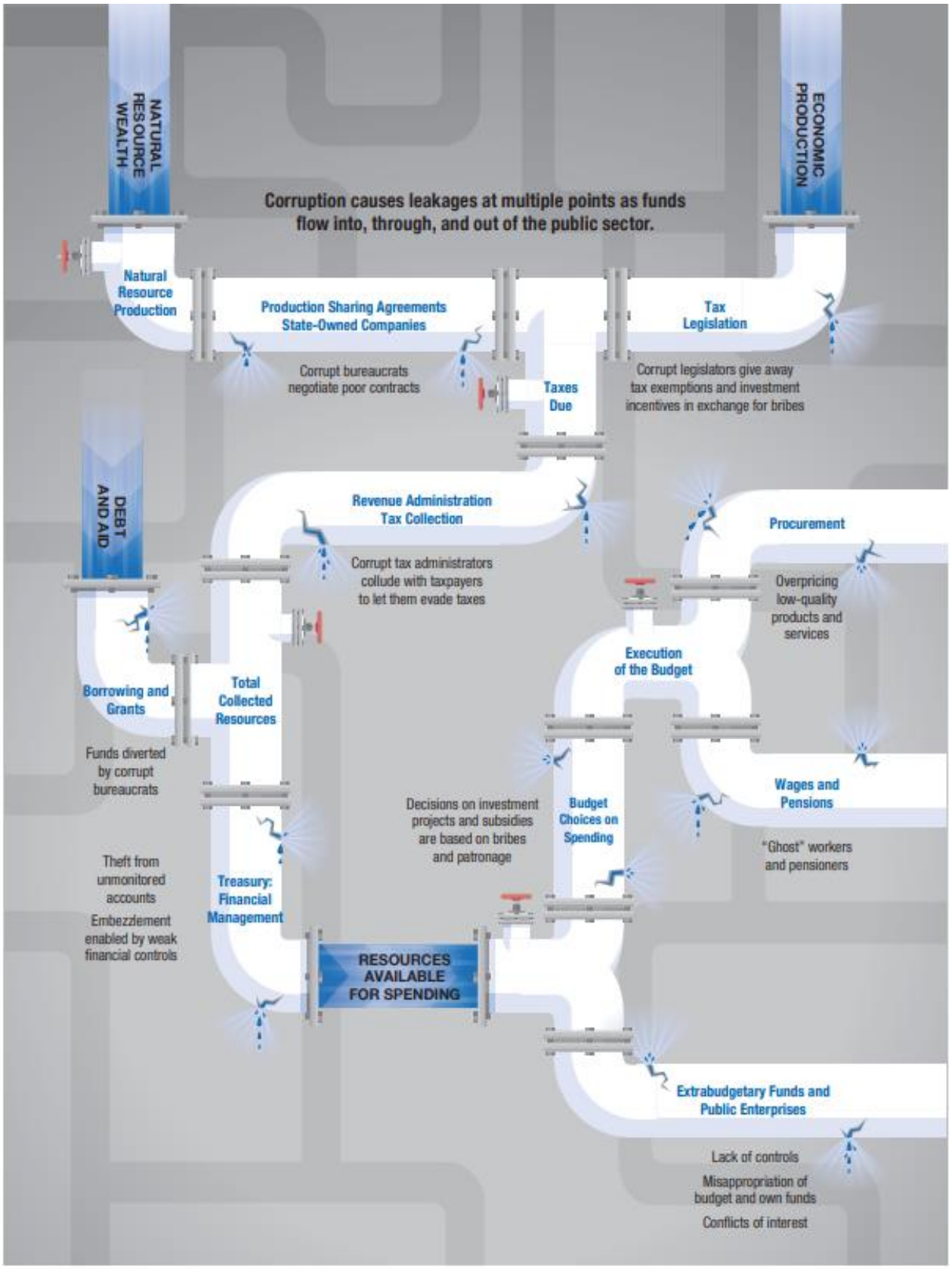

Source: IMF staff.

IMF: Fiscal Monitor: Curbing corruption, April 2019, p. 42

1B- KOSTEN VAN CORRUPTIE[18]

Corruptie is uiterst schadelijk voor mens en maatschappij en niet alleen in financiële zin:

- Het ondergraaft de maatschappelijke moraal, verkwanselt de belangen van de meerderheid van de bevolking en veroorzaakt apathie en cynisme bij de burgers.
- Het leidt tot verlies van vertrouwen in staatsinstituties omdat functionarissen van hoog tot laag hun eigenlijke werk niet meer doen omdat zij het te druk hebben met zelfverrijking.
- Het is een obstakel voor de vrije concurrentie en leidt tot hogere kosten voor ondernemers met negatieve gevolgen voor het investeringsklimaat: zakendoen wordt duurder i.p.v. goedkoper.
- De zakelijke besluitvorming door marktpartijen wordt verstoord en er wordt minder efficiënt gekocht of geïnvesteerd dan mogelijk zou zijn[19].
- Het schaadt de sociale en economische rechten van armen en zwakken en vergroot de armoede.
- Het vertraagt ontwikkeling op belangrijke beleidsterreinen als onderwijs en innovatie.
- Het ontkent wet en recht, de basis van een democratische rechtsstaat.
- Als zodanig ondermijnt het de rechtshandhaving, aldus de democratische rechtsstaat en bevordert het de georganiseerde misdaad.

In economisch opzicht is corruptie onaanvaardbaar omdat zij economische schade toebrengt aan de wereldeconomie, aan nationale economieën en aan individuele bedrijven en ondernemers. Steeds meer wordt beseft dat corruptie een marktverstorende i.p.v. een marktbevorderende werking heeft. Niet het beste product wint, maar degene die bereid is het meeste smeergeld te betalen aan de functionaris die de beslissing neemt. Indien smeergelden uiteindelijk de beslissing bepalen, zullen smeergelden de neiging vertonen steeds hoger te worden (chantage).

Hoewel smeergelden soms slechts een onbelangrijke kostenpost vormen gaat het feitelijk om de 'verkeerde beslissing'. Die leidt in de regel tot 'duurkoop' hetgeen economisch verlies oplevert. Want onder invloed van smeergelden nemen de kopers immers niet het beste, maar een inferieur besluit. Het hoofdprobleem van corruptie is dat als gevolg van betaling van smeergelden vaak investeringen plaatsvinden op de verkeerde locaties, op een verkeerd moment, tegen een verkeerde (=te hoge) prijs, met kwalitatief minderwaardig materiaal, met kwalitatief minder geschoolde mensen en met ontbrekende of inferieure 'after-sale-service'. Daarom zijn er voorbeelden te over van niet volledig uitgevoerde werken of dienstverlening.

Maar…wat kost corruptie de gemeenschap nou? En…wat levert corruptie de betrokken functionaris op?
Smeergelden bedragen vaak minimaal 5 tot wel 10 en soms zelfs 20% van het bestede bedrag.
Vanzelfsprekend komen de kosten van smeergelden altijd voor rekening van de betalende partij. Dat zijn, in het geval ontwikkelingshulp is verleend, in de regel de belastingbetalers van het donerend land. Door vaak omvangrijke smeergeldbetalingen is minder geld beschikbaar voor hulp voor zinvolle projecten of programma's[20]. Maar in de meeste landen zijn het de eigen belastingbetalers die de (te) hoge rekeningen betalen van te dure projecten en het moeten doen met overheidsverantwoordelijkheden (zoals onderwijs, veiligheid, infrastructuur) van te lage kwaliteit.

De Britse zakenman George Moody Stuart beschreef in zijn boek(en) '*Grand corruption in Third World Development, part 1 The Cancer, part 2 The cure'* (1992!) een 'glijdende schaal van belangstelling'. Contracten in de orde van grootte van US$ 200 miljoen maken het waarschijnlijk dat de president van een land is geïnteresseerd. De erbij passende 'vergoeding' komt bij 5-10% uit op een smeergeld van US$ 10-20

[18] MvH, p. 39, 40, 41, 42
[19] Idem, p. 29
[20] Idem, p. 79

miljoen. Rond de US$ 20 miljoen is een contract interessant voor een minister en zijn topstaf. Rond de US$ 2 miljoen voor directeuren-generaal en US$ 200.000,- voor directeuren[21].

Het voorgaande brengt ons meteen op hetgeen de wetenschappers Daron Acemoglu (Hoogleraar economie aan het Massachusetts Institute of Technology) en James Robinson (politiek wetenschapper en econoom, Hoogleraar Harvard University) in hun boek 'Why nations fail' hebben beschreven. Het komt er volgens hen op neer dat in die landen waar een kleine elite 'vrienden en familie' zich de rijkdommen en de bedrijfsmiddelen van een land al dan niet via 'legale diefstal' toe-eigenen, de ontwikkeling van die landen danig wordt gestremd en een groot deel van de bevolking in armoede leeft. Dat patroon is vastgesteld in een groot deel van de geschiedenis van de mensheid en in een zeer groot aantal landen. Blijkbaar is de zucht naar onmetelijke rijkdom bij een kleine groep mensen dusdanig sterk dat zij voor niets terugdeinzen om hun hebzucht ('greed') te bevredigen. De door hen veroorzaakte armoede en misère onder een groot deel van de bevolking laat hen blijkbaar koud.

De bestrijding van corruptie.

Voor een effectieve bestrijding van corruptie moeten we ons realiseren dat het niet in de eerste plaats gaat om een moreel probleem ('goed' of 'slecht' menselijk handelen), maar om een economisch fenomeen met ernstige financiële en sociaal-economische gevolgen. Bij corruptie is er sprake van economisch handelen dat schadelijk is voor de besluitvorming rond investeringen en leveranties[22]. De vermindering, resp. eliminatie van corruptie heeft direct economische gevolgen doordat het 'the cost of doing business' van ondernemingen verlaagt. De overheid gebruikt het beschikbare belastinggeld effectiever, waardoor er (veel) meer met het belastinggeld kan worden gedaan. Feitelijk beantwoord dit beeld geheel aan de definitie van corruptie door Lamsdorff die stelde: "*Corruption hurts the satisfaction of the public interest and the realization of a set of economic, social and political conditions enabling good governance*"[23]

Overheidscorruptie kan mogelijk het best bestreden worden door het onder te brengen bij een niet-gouvernementele organisatie (NGO). Het onderwerp wordt zo onttrokken uit wat waarschijnlijk de top van de corruptie-pyramide is. Deze NGO moet zo onafhankelijk mogelijk van de overheid te werk kunnen gaan, onder meer om tekortkomingen aan het licht te kunnen brengen zonder onderscheid des persoon. Tegelijkertijd moet er gewerkt worden aan de verbetering van de kwaliteit van het bestuur. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de kwaliteit van de mensen die besturen, de kwaliteit van de instituties (departementen, politie, rechtspraak, belastingheffing), de kwaliteit van de besluitvorming en de uitvoering van besluiten in publieke en private professionele en zakelijke organisaties, universiteiten, scholen, ziekenhuizen, kerken, enz[24].

* Het is hard nodig om politieke bestuurders en uitvoerende ambtenaren bewust te maken van de gevaren waar ze aan blootgesteld zijn. Het is namelijk verleidelijk om op onoorbare wijze van macht en gezag te profiteren in ruil voor het verlenen van een tegenprestatie. Het periodiek doorlichten van overheidsorganen en van de besluitvormingsprocedures is hierdoor een onmisbaar onderdeel van het beleid, evenals het aanbrengen van scheidingen tussen vergunningverlening en het toezicht op naleving van vergunningen, het invoeren van een roulatiesysteem voor ambtenaren op fraudegevoelige functies en het opstellen van richtlijnen voor het aannemen van cadeaus en attenties[25]. Daarnaast is het essentieel dat zwaar wordt ingezet op het moreel kompas/kritisch denkvermogen van burgers en bedrijfsleven en hun verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de verbetering van de bestuurlijke integriteit en het vertrouwen

[21] Idem, p. 130
[22] Idem, p. 175
[23] Deborah Valentina Malito, European University Institute: 'Measuring Corruption Indicators and Indices', 2014, p.8
[24] Idem, p. 174, 175
* In het groen aangegeven teksten geven een advies weer van de betrokken schrijver of instantie.
[25] MvH, p. 98

2- EEN HISTORISCHE KIJK OP ONDEUGDELIJK BESTUUR (INCLUSIEF CORRUPTIE!) IN ARUBA

Op grond van onder meer de karakteristieken van machtsbederf/ondeugdelijk bestuur zoals aangegeven op p.6 en 7 kunnen we stellen dat er in Aruba ook altijd sprake is geweest van ondeugdelijk bestuur. De afgelopen decennia is dat ook regelmatig zelfs door belangrijke officiële Arubaanse overheidsinstanties geconstateerd. Ter illustratie volgt hieronder een selectie uit een aantal rapporten met observaties over 'niet-integer gedrag' van bestuurders c.q. regeringen *.

2A- ONDEUGDELIJK BESTUUR VANUIT HET PERSPECTIEF VAN DE SER

De Sociaal-economische Raad (SER) wijst er in haar rapport '*Sanering van de overheidssector: een absolute noodzaak*' op dat de overheidssector ideaal is voor **partijpolitieke belangenbehartiging**, waar dan ook regelmatig gebruik van is gemaakt. Volgens de SER heeft in het verlengde daarvan een zorgwekkende ontwikkeling plaatsgevonden waarbij, oneigenlijk gebruikmakend van een machtspositie, corruptie (verder!) voet aan de grond heeft gekregen in Aruba, zowel op politiek als op ambtelijk niveau**[26].

De SER wijst ook op een andere schadelijke bijkomstigheid van de partijpolitieke invloed, namelijk de **benoeming** van partijgenoten/sympathisanten in sleutelfuncties waarbij deskundigheid een secundaire vereiste is. Dit doet zich met name voor in toezichthoudende raden van stichtingen, staatsbedrijven en andere wezenlijke organisaties zoals de Centrale Bank, de Raad van Advies en de AZV. De politiek gebruikt vaak als argument dat voor de uitvoering van het door de politiek uitgestippelde beleid politieke benoemingen onvermijdelijk zijn. Dit kan echter niet voor toezichthoudende raden gelden, waar juist een onafhankelijk en deskundig toezicht essentieel is[27]. Vandaar dat de SER er de nadruk op legt dat deze 'politiek' erop neerkomt dat het partijbelang prevaleert boven het landsbelang[28].

Bij politiek benoemde raden is het gevaar niet denkbeeldig, dat **beleidsvorming, uitvoering en toezicht** vanuit een partijpolitiek perspectief plaats vindt. Als daarbij gevoegd wordt de beperkte controle vanuit het Parlement (waarvan de meerderheid dezelfde politieke kleur heeft als de regering), dan wordt geenszins voldaan aan de beginselen van goed bestuur. Daarom is de eliminatie van partijpolitieke belangenbehartiging een conditio sine qua non voor het voeren van een gezond financieel-economisch beleid[29].

Volgens de SER zijn 'partijpolitieke belangen' een belangrijke grond voor **overheidshandelen**. Hierbij dient de politiek haar eigen belang. Veel cruciale beslissingen die verstrekkende gevolgen hebben gehad op de overheidssector zijn genomen vanuit een partijpolitieke benadering. Dit heeft met name gevolgen gehad voor het ambtenarenapparaat, het productieapparaat, de sociale zekerheid, de lastendruk en het bestuurlijk gedrag[30].

Het is dan ook niet verwonderlijk dat het partijpolitiek beleid vergaande gevolgen heeft gehad voor **de overheidsfinanciën**. Om dit te maskeren zijn begrotingen opgesteld die niet een reëel beeld gaven van de ernstige financiële situatie***. Onrealistische begrotingen werden consequent opgesteld met electoraal

---

* SDBA laat de SER, de ARA, enz. aan het woord. De uitspraken zijn dus niet van SDBA maar van de instituten zelf. Er is echter geen gebruik gemaakt van letterlijke citaten. Er is veeleer gekozen voor de weergave in één stijl, waardoor woordkeus en zinsopbouw soms werd aangepast. De essentie is echter onveranderd weergegeven.

** *SDBA: we moeten hierbij niet uit het oog verliezen dat de SER bestaat uit vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties, alsmede uit door de regering benoemde 'vertegenwoordigers'. Het betreft dus een officieel orgaan bestaande uit mensen met de nodige kennis van zaken!*

*** *SDBA: vergelijk Griekenland*

[26] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/SER-Sanering-van-de-overheidssector-apr-2002.pdf, p. 11

[27] Idem, p. 12

[28] Idem, p. 24

[29] Idem, p. 12

[30] Idem, p. 22

impact in gedachten en omdat (de verschillende coalities in) het Parlement de begrotingen min of meer blindelings goedkeurden[31].

De SER geeft aan dat Aruba de Status Aparte startte met een groot en scheef **ambtenarenapparaat**. Op basis van schattingen was meer dan 25% van het lager personeel overtollig en bestond er een fors tekort aan hoger kader. De salariëring van het lager kader is hoger dan in de privésector, die van het hoger kader is lager. Daarbij zitten er te veel ambtenaren in een te hoge schaal door partijpolitieke benoemingen en bevorderingen. Door politieke patronage werden tevens partijpolitieke coördinatoren benoemd en consultants tegen torenhoge vergoedingen. Volgens de SER hadden deze personen vaak een beleidsverantwoordelijkheid te dragen die hun capaciteit te boven ging. Dit systeem van politieke patronage heeft het arbeidsmoraal bij het overheidspersoneel zwaar gehavend waardoor de reeds lage productiviteit nog verder daalde[32].

Tot aan 2019 heeft er, ondanks herhaalde waarschuwingen, weinig merkbare verbetering plaatsgevonden op het gebied van het beleid voor wat betreft personeelsbenoemingen door bestuurders. Uit de verschillende adviezen en waarschuwingen van nationale en internationale instituten kan worden opgemaakt dat het personeelsbestand onhoudbaar omvangrijk is en daarmee een ernstige bedreiging vormt voor de financieel-economische positie van Aruba

Met dit beleid behartigen de politieke partijen in eerste instantie hun eigen belangen. Zodoende verkrijgen zij de steun en loyaliteit van een deel van de ambtenaren. Anderzijds zorgt dit voor de nodige conflicten.

Bij '**de overheid als producent**' speelden partijpolitieke belangen vanouds een prominente rol. Partijleden werden op grote schaal in overheidsbedrijven benoemd terwijl de opeenvolgende regeringen bijna onbeperkt de bedrijvenkas aanspraken. Dat leidde in de eerste jaren na de Status Aparte tot afgeroomde bedrijven die zeer gebrekkig functioneerden. De WEB leverde door achterblijvend onderhoud aan de pijpen jarenlang 'bruin water' waardoor al het water voor huishoudelijk gebruik gefilterd moest worden terwijl drinkwater in flessen moest worden gekocht. De stroom viel regelmatig uit waardoor consumenten op kosten werden gejaagd om een aggregaat te kopen. En de wachttijden voor telefoonaansluitingen beliepen in het beste geval een half jaar. Om de overheidsbemoeienis te verminderen en de financiën te verbeteren werden (SDBA: onder sterke druk van Nederland) de meeste overheidsbedrijven 'verzelfstandigd' waardoor ze makkelijker externe financiering konden verkrijgen en subsidies konden worden verminderd of zelfs opgeheven. Toch bleef de overheidsbemoeienis bestaan. Zo werd het management en toezichthoudende raden (raden van commissarissen, raden van bestuur, enz. vaak nog op basis van (partij)politieke loyaliteit benoemd (SDBA: *dit ondermijnt de democratie. Van toezicht houden is dan namelijk geen sprake meer!*). Veel benoemde personen zijn niet (voldoende) deskundig en krijgen een te hoge vergoeding. Door het gebrek aan deskundigheid produceren verschillende organisaties niet optimaal waardoor hun bijdrage aan de staatskas verzwakt en daarmee de openbare financiën. De SER merkt op dat het 'gebruiken' van de overheid (waaronder instellingen en bedrijven) voor partijpolitieke belangen neerkomt op het laten prevaleren van het partijbelang boven het Arubaans belang[33].

Ook dit soort praktijken horen echter niet tot een (ver) verleden. Zoals de volgende voorbeelden aantonen, spelen deze in het politiek bedrijf anno 2019 nog steeds een belangrijke rol.

Op 3 januari 2018 besloot de minister van Sportzaken om de voltallige, door 'de vorige regering benoemde' Raad van Toezicht (RvT) van **Lotto pa Deporte** naar huis te sturen omdat de nieuwe coalitieregering 'haar eigen mensen' in de Raad wilde plaatsen. De Raad was het daar niet mee eens en spande een rechtszaak aan. Het gerecht boog zich over de vraag of 'wijziging in politieke samenstelling van de Landsregering (automatisch) betekent dat zittende bestuursleden of leden van een RvT van aan het Land gelieerde stichtingen en rechtspersonen en die benoemd zijn door het Landsbestuur, het veld moeten ruimen om

[31] Idem, p. 22
[32] Idem, p. 23
[33] Idem, p. 24

plaats te maken voor personen die (kennelijk) dezelfde politieke signatuur hebben als de zittende regering'. Uiteindelijk oordeelde het gerecht dat dit niet zomaar kon en dat een bodemprocedure hierover verder moest beslissen. De sportminister ging in beroep tegen dit voor hem 'onbegrijpelijke vonnis'. Hij wilde het bestuur niet weg hebben wegens hun politieke kleur, maar omdat hij vermoedde dat zij feest hadden gevierd met geld dat ten goede had moeten komen aan sporters[34].

Dezelfde minister, dit keer in zijn hoedanigheid als minister voor Volksgezondheid, verving in juni 2018 de directeur van **Directie Volksgezondheid** door een managementteam op grond van een 'alarmerende brief vanuit de vakbond waarin deze stelde dat de betrokken directeur niet capabel was voor zijn functie. Zolang het 'onderzoek' liep moest de directeur 12 weken lang werkzaamheden verrichten als beleidsadviseur c.q. -medewerker. Dat werd 3x herhaald waarop de directeur een rechtszaak aanspande. Die won hij en de minister werd gelast de directeur in zijn functie te herstellen. De minister weigerde en er volgde weer een rechtszaak die wederom door de directeur gewonnen werd[35].

Zijn collega van Transport benoemde zijn ex-vrouw in de Raad van Commissarissen van Arubus, Aruparking en Setar. Nader onderzoek moet uitwijzen op welke schaal dit benoemingsbeleid van familieleden en partijgenoten in besturen van belangrijke overheidsentiteiten plaats heeft gevonden.

Waar dit onder meer toe kan leiden blijkt uit het vonnis Utilities tegen de voormalige, 'door de vorige regering benoemde directeur', waaruit kan worden opgemaakt dat een directeur niets verweten kan worden als die -tot op zekere hoogte- naar de pijpen danst van de regering[36]. Anderzijds laat een baanbrekend vonnis in Curaçao zien dat een directeur van een overheidsentiteit persoonlijk aansprakelijk kan worden gesteld als "geen redelijk denkende bestuurder onder dezelfde omstandigheden aldus gehandeld zou hebben"[37].

[34] Amigoe d.d. 20-6-2019 (Uitspraak Lotto-zaak wederom uitgesteld)
[35] Amigoe d.d. 24-6-2019 (Minister dwarsboomde onrechtmatig terugkomst DVG-directeur)
[36] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/Vonnis-Hoevertsz-Utilities-1.pdf
[37] https://antilliaansdagblad.com/nieuws-menu/20518-baanbrekend-vonnis-is-les-voor-ex-bestuurders#.Xd4wNPJJAts.facebook

De SER wijt **de opzet van de AZV en de uitbreiding van het socialezekerheidsstelsel** eveneens aan de motivatie van 'electoraal gewin': "uitkeringen zijn fors verhoogd (*SDBA: bijv. de verdubbeling van de pensioenuitkering in 1994*), waarbij partijpolitieke belangen een belangrijke rol hebben gespeeld". Daarbij werd het kostenaspect volledig uit het oog verloren en de noodzaak van een gezond economisch draagvlak veronachtzaamd. Het gevolg hiervan was een zwak onderbouwd sociaal zekerheidsstelsel[38].

De beleidsbeslissingen op het gebied van de sociale zekerheid hebben tot het moment van publicatie van dit rapport nog steeds ernstige gevolgen voor de financieel-economische situatie van Aruba. Het bankroet van het pensioenfonds kon maar ternauwernood afgewend worden. Daarbij werd wel bijna het hele gespaarde vermogen ad Afl. 350 miljoen van de Sociale Verzekeringsbank (SVB) die het pensioengeld beheert, in amper 15 jaar opgesoupeerd. Bovendien bleken de bijna grenzeloze mogelijkheden van de Algemene Ziektekostenverzekering (AZV) eveneens de financiële mogelijkheden van het land ruim te boven te gaan. In de daaropvolgende jaren moesten dan ook voortdurend correcties worden uitgevoerd om het bankroet van de sociale stelsels en het Land (die voor beide instituties garant staat) te voorkomen. Maar…blijkbaar trekt 'de Arubaanse politiek' zelfs uit deze harde lessen geen lering![39]

In haar advies d.d. 12 maart 2018 (RvA 41-18, p. 10) waarschuwt de Raad van Advies (RvA) er ernstig voor dat de vergrijzing in Aruba al binnen 10 jaar zal leiden tot negatieve resultaten bij het AOV-fonds. Vanaf 2033 zal als gevolg van dit patroon geen reserve meer aanwezig zijn. Aangezien het Land wettelijk verplicht is de tekorten van de SVB aan te vullen, betekent dit een grote en groeiende financiële aderlating van s' Lands kas.

Indien, zoals in het regeerprogramma 'Hunto pa Aruba' ('Samen voor Aruba') van de nieuwe coalitieregering in 2017 is genoemd, de AOV-leeftijd inderdaad verlaagd wordt naar 62 jaar, dan zal het AOV-fonds volgens de RvA al vanaf 2019 tekorten kennen met als gevolg dat het Land uiteindelijk jaarlijkse tekorten zal moeten dekken van omstreeks Afl. 140 miljoen.

De lastendruk (belastingen en sociale premies) in Aruba is een van de hoogste ter wereld. Dit komt onder meer door de smalle en eenzijdige belastinggrondslag. Volgens de SER is een belangrijke reden hiervoor de ruimhartige toekenning van fiscale faciliteiten, vaak tegen de adviezen van verschillende organisaties voor stopzetting of beperking in. De toekenning is echter in handen van politieke bestuurders waartegen in principe geen beroep mogelijk is. Dit verklaart mogelijk de makkelijke toekenning van fiscale faciliteiten na enig 'lobbywerk' van geïnteresseerde ondernemingen[40].

Daarnaast hebben opeenvolgende regeringen ook nagelaten om de vele adviezen voor verschuiving van directe naar indirecte belastingen te realiseren. Uit angst voor electoraal verlies is tot 2018 echter consequent nagelaten dit te realiseren. De forse uitbreiding van de sociale zekerheid heeft ook geleid tot hogere sociale premies. Dit alles maakt dat de lastendruk in Aruba hoog is en bij uitblijven van structurele maatregelen alleen maar verder zal stijgen[41].

In 2018 begon de coalitieregering aan de eerste stap voor hervorming van het belastingsysteem. Aangezien de nodige stappen tot nog toe ontbreken is er onvoldoende zicht op de gevolgen van de belastinghervorming voor burgers en gemeenschap.

[38] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/SER-Sanering-van-de-overheidssector-apr-2002.pdf, p. 25
[39] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Naar-deugdelijk-openbaar-financieel-beheer-in-Aruba.pdf, p. 81 t/m 91
[40] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/SER-Sanering-van-de-overheidssector-apr-2002.pdf,, p. 25
[41] Idem, p. 26

Het bestuurlijk gedrag van zowel politieke als ambtelijke bestuurders werd zodanig geacht dat het nodig werd bevonden om aandacht te schenken aan deugdelijk bestuur. Dit resulteerde in het Rapport Calidad[42]. Van de implementatie kwam echter bitter weinig terecht. De SER constateert dan ook dat er in feite weinig is verbeterd en er van enige waarborg voor deugdelijk bestuur nog geen sprake is. Gezien de conclusies van o.a. ARA, de CAD en de RvA over verschillende projecten lijkt zelfs eerder sprake van verdere versluiering van bestuurlijk handelen. Dit gaat vaak gepaard met uitbreiding van benodigde bestuurlijke goedkeuringen, d.w.z. het verlenen van vergunningen, ontheffingen, enz. Volgens de SER is daarmee de ruimte voor politieke patronage c.q. corruptie ook toegenomen. Uit conclusies van de ARA kan worden opgemaakt dat daar ook gebruik van is gemaakt[43].

De SER tekent aan dat de maatschappelijke kosten van politieke patronage heel hoog kunnen zijn. Het gaat daarbij niet alleen om de directe materiële kosten, maar de samenleving krijgt ook te maken met incapabele ambtenaren, ook in leidinggevende functies, en vergunningsexploitanten die niet voor voldoende maatschappelijk rendement zorgdragen of zelfs verlies opleveren. Pas als zowel burgers als politici doordrongen zijn van de zeer schadelijke gevolgen van politieke patronage, kan er beleid komen waarin politieke patronage geminimaliseerd is. Hoewel daar al lang middelen en instrumenten voor bestaan, zijn die echter nooit door politici gebruikt. **Dat betekent feitelijk dat politieke bestuurders bewust onwillig zijn om de overheidssector te saneren en daarmee de openbare financiën gezond te maken** [44].

De SER is zich ervan bewust dat sanering van de overheidssector niet eenvoudig is. Zij wijst er bijvoorbeeld op dat “de regering de afgelopen jaren diverse diensten heeft opgericht waarbij het onduidelijk is wat voor taken deze diensten moeten uitvoeren. Deze diensten werden veelal gebruikt om een groot aantal personen in dienst te nemen”. Opheffing van deze diensten zonder bestaansrecht zal een wezenlijke bijdrage leveren aan het saneringsproces van de overheidssector. Daarmee is het financieel tekort van de overheid nog niet verdwenen. Daarom zal de regering voorlopig nog bestaande reserves c.q. financiele ruimtes van de staatsbedrijven moeten aanspreken terwijl er ook aanvullende maatregelen genomen moeten worden[45].

In het verleden hebben Arubaanse regeringen gebruik gemaakt van de kaasschaaf- en de salamimethode om een evenwichtige begroting en hanteerbare overheidsfinanciën te realiseren. Dat gaf echter geen resultaat. Daarom werd ook getracht om via ‘creatief boekhouden’ en ‘fictieve financiering’ de begrotingen een ‘aura’ van evenwicht te geven om (politiek) lastige hervormingsmaatregelen te vermijden. Deze middelen bleken erger dan de kwaal: de problemen werden niet alleen vooruitgeschoven, maar ook verergerd[46].

Volgens de SER heeft onzorgvuldig bestuurlijk handelen Aruba aanzienlijke schade berokkend en staat de partijpolitiek uitvoering van de aanbevelingen van Rapport Calidad in de weg. Daarom is de SER van oordeel dat een werk- en beleidsveld moet worden geformaliseerd waarin het gevaar van onbehoorlijk bestuur is geminimaliseerd, objectieve en toetsbare criteria voor bevoegd handelen zijn vastgesteld, onbevoegd handelen nietig is en schuldaansprakelijkheid voor schade berokkend aan het land[47].

SDBA: Het bestuurlijk gedrag is in de jaren na 2002 in geen enkel opzicht verbeterd. Daarom ook werd het nodig bevonden om, na het onderzoek door de Waarheidscommissie in 2002 (zie p. 31 e.v.), het WODC in 2010 ook een onderzoek te laten doen naar het afgelopen bestuurlijk gedrag. Dat resulteerde in een lijvig rapport in 2011 (zie p. 29). Ook het daaropvolgend kabinet vertoonde wederom de nodige bestuurlijke tekortkomingen, hetgeen onder meer resulteerde in de IBIS-zaak (p. 118)

[42] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Rapport-Calidad-Deugdelijkheid-van-Bestuur.pdf
[43] SER 2002: Sanering van de overheidssector: een absolute noodzaak, p. 26, 27
[44] Idem, p. 27
[45] Idem, p. 32
[46] Idem, p. 33
[47] Idem, p. 37, 38

2B- ARA: EEN EINDELOZE LIJST VAN BEDENKELIJKE GANG VAN ZAKEN EN 'VERDACHTE PROJECTEN'

De publiekelijk beschikbare rapportages en verslagen van de Algemene Rekenkamer Aruba (ARA) geven onder meer een globaal beeld van de wijze waarop opeenvolgende regeringen omgingen met projecten, leningen, voorschotten, enz. Daar het in het kader van dit rapport onmogelijk, maar ook niet noodzakelijk is om een compleet beeld te geven, worden slechts de in de Arubaanse samenleving meest bekende zaken kort benoemd (zie **Bijlage 1,** p. 84 e.v.). Voor nadere informatie leiden de verwijzingen naar de oorspronkelijke rapporten zelf. De zaken waarvan de betrokken bedragen onbekend zijn of de omstandigheden al te onduidelijk, worden niet benoemd. Het zal echter duidelijk zijn dat opeenvolgende regeringen door de decennia heen enorme bedragen hebben kwijtgescholden of anderszins verloren terwijl aan wettelijke vereisten, zoals bespreking in en goedkeuring van het Parlement vaker niet dan wel werd voldaan. Hierbij moet in het oog worden gehouden dat in het grootste deel van de betrokken regeringsperioden bestuurders met voldoende eigen en anderszins beschikbare wetskennis de dienst uitmaakten. Het kan dan ook niet anders dan dat de talrijke overtredingen opzettelijk werden gedoogd/begaan. Dit is een ernstige aanslag op, c.q. ondermijning van de democratische rechtsstaat.

Aangezien het hier slechts een bloemlezing betreft uit een aantal rapporten en het werkelijk aantal zaken dus nog veel groter is, moeten we ons in het licht van het voorgaande ook afvragen om welke redenen bestuurders die beter weten zulke kostbare 'fouten' maakten c.q. dubieuze beslissingen namen, die de Arubaanse gemeenschap enorme hoeveelheden geld hebben gekost.

Bij dit alles moet ook terdege rekening worden gehouden met het feit dat de ARA slechts de grote lijnen weergeeft en dat voor een meer gedetailleerd beeld (achter de schermen!) moet worden gekeken naar de documentatie onder beheer bij de Centrale Accountantsdienst (CAD). Dit is echter niet toegankelijk voor 'gewone burgers'. Wèl voor parlementariërs, maar die maken geen gebruik van die mogelijkheid!

** Een gewezen waarnemend directeur van de CAD stelde dat "bij praktisch elk project mensen van beide grote partijen betrokken zijn. Daardoor geeft niemand een ander aan wegens corruptie aangezien iedereen boter op zijn hoofd heeft".*

Het verschil in rapportages tussen beide instanties komt duidelijk tot uiting bij de vergelijking van de rapportages van de ARA en het rapport '*Een kwestie van Mentaliteit*' van de 'Waarheidscommissie'. Dit laatste rapport is vooral tot stand gekomen dankzij de medewerking van de toenmalige directeur van de CAD en de toenmalige secretaris van de RvA. Die wonden er geen doekjes om. In hun rapportage wordt de modus operandi duidelijk zoals die plaats vond tussen vertegenwoordigers van de regering en ondernemers. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat die 'samenwerking' beperkt was tot alleen maar de onderzochte zaken van de Waarheidscommissie. Het is daarom jammer dat er geen transparantie bestaat in de documentatie van de CAD.

Voor een groot deel van de Arubaanse gemeenschap was het onbegrijpelijk dat er zoveel dubieuze zaken waar bestuurders bij betrokken waren plaats konden vinden zonder dat er sprake was van onderzoek door het Openbaar Ministerie (OM). Die stelde zich echter op het standpunt dat veel zaken onder verantwoordelijkheid vielen van het Parlement. Het OM wilde/kon/mocht de controlerende taak van het parlement niet overnemen. Dat ging al te zeer tegen de basisprincipes in van de Trias Politica. Toch slaagde het OM er in enkele gevallen toch in om gesjoemel van politici met publiek geld aan het daglicht te brengen. Dit lukte aan het begin van deze eeuw vooral dankzij voorwerk van de Waarheidscommissie. Dit heeft zelfs geleid tot strafrechtelijke veroordelingen van alle door de Waarheidscommissie aangegeven betrokkenen. Hoewel de betrokken politieke partij de legitimiteit van de Waarheidscommissie betwistte, bevatte het rapport van de commissie 'Een kwestie van mentaliteit' genoeg concrete aanwijzingen voor de rechter om vonnis te wijzen[48]. Een korte introductie op het werk van de Waarheidscommissie is daarom op zijn plaats.

---

* Teksten in deze kleur geven een getuigenis weer (zie o.m. Bijlage 6)

[48] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/10/Een-kwestie-van-mentaliteit-Comishon-di-Berdad-Groot-1.pdf

2C- DE WAARHEIDSCOMMISSIE (COMISHON DI BERDAD): DE MODUS OPERANDI IN BEELD

Kort na de verkiezingsnederlaag van de Arubaanse Volkspartij (AVP) in 2001 diende *Plataforma Accion Aruba Dushi Tera*, een overkoepelend orgaan van niet-gouvernementele organisaties, een voorstel in bij de nieuwe Staten tot instelling van een commissie. Die moest op onafhankelijke wijze de mogelijk corruptieve handelingen van de vorige regering (AVP) onderzoeken. Dit leidde in januari 2002 tot de indiening van een motie waarin aan de regering werd gevraagd om een 'waarheidscommissie' in te stellen. Haar opdracht was onderzoek te doen naar een aantal overheidsprojecten die tijdens de vorige regeerperiode waren uitgevoerd. In de gemeenschap bestonden namelijk de nodige twijfels over al dan niet integer handelen tijdens de uitvoering. De aanleiding voor de motie waren de grote manifestaties die de jaren daarvoor hadden plaatsgevonden, o.a. tegen het Racetrackproject. Daarbij werd de betrokken regering ondeugdelijk bestuur verweten. Daarnaast had onder andere de Algemene Rekenkamer documenten opgesteld, die aangaven dat er gebrek aan transparantie was in de besluitvorming en uitvoering van een aantal projecten[49].

Parlementaire enquête

Daarom ook was verschillende malen opgeroepen tot de instelling van een parlementaire enquête, o.a. om duidelijkheid te verschaffen over het Radisson Hotel project. Ook vanuit de samenleving gingen stemmen op in die richting. De Aruba Trade & Industry Association (ATIA) verzocht op 5 juni 2001 in een open brief aan de Staten om een parlementaire enquête in te stellen naar het personeelsbeleid van de toenmalige regering. Bijna een jaar later deed de ATIA een nieuwe oproep om te komen tot een parlementaire enquête naar de volgende zaken: Beta Hotel, Plantation Bay, Eagle Beach Hotel, de zaak-Fuentes, Trias Resort en het racetrackproject. Vakbond SEPA suggereerde om een parlementaire enquête in te stellen rond de zaak van het Bushiri[50].

Aangezien er een scala van onderwerpen werd aangedragen, terwijl een parlementaire enquête ingesteld dient te worden voor een specifiek onderwerp, was het noodzakelijk om de Staten hierin van advies te voorzien. Dit was een van de taken van de 'Waarheidscommissie', lokaal bekend als de Comision di Berdad (CdB) die daartoe werd ingesteld. De hoofdaandacht van de CdB lag op bestuurlijke integriteit en corruptiebestrijding. Dit was van groot belang aangezien in veel landen corruptie gerelateerd is aan georganiseerde criminaliteit. Dat is buitengewoon schadelijk voor de democratie. Dat dit geen loos alarm betrof bleek uit het rapport Koerten van de Veiligheidsdienst Aruba in 1995. Volgens onze Veiligheidsdienst bestonden er nauwe banden tussen drugscriminelen en bestuurders (zie p. 22 e.v.).

Modus operandi

De CdB onderzocht een groot scala aan projecten, waaronder verstrekte hotelgaranties, de problematiek van de Interbank met CSS en FCCA, de kwestie van de lucht- en zeebrieven, Air Aruba, het radarproject, de uitbreiding van het vliegveld en de haven, de SETAR, de ATES- en Bushiri Hotel projecten, racetrack, struisvogelpark en 'dividend-special'. De hoofdaandacht ging echter uit naar het Plan Desaroyo Nobo San Nicolaas (PDNSN). De medewerking van de toenmalige directeur van de Centrale Accountantsdienst en de secretaris van de Raad van Advies aan de CdB bepaalden in sterke mate de kwaliteit van het rapport. Daaruit bleek duidelijk de dubieuze modus operandi van bestuurders in samenwerking met 'zakelijke belanghebbenden'[51]. Dit kwam vooral tot uiting in het onderzoek van PDNSN. Uiteindelijk leidde dit rapport tot aangiften door de CdB tegen een 8-tal betrokkenen, inclusief een minister. Die werden allen veroordeeld wegens corruptie. Zoals te verwachten probeerde de betrokken partij zich schoon te praten door te insinueren dat het hierbij ging om politieke vervolging.

---

[49] https://rekenkamer.aw/pages/wp-content/uploads/pdf/rapporten/Onderzoek-naar-het-Fondo-Desaroyo-Nobo-San-Nicolas-compleet-1.pdf

[50] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/10/Een-kwestie-van-mentaliteit-Comishon-di-Berdad-Groot-1.pdf), p. 7

[51] Idem, vooral p. 89 t/m 129

In **Bijlage 2** (p. 91 e.v.) wordt een globaal beeld gegeven van de belangrijkste zaken die de CdB heeft onderzocht. Daarbij wordt hetzelfde model gehanteerd als hiervoor bij de ARA. Ook hier zullen slechts de belangrijkste, waar het meeste geld in omging, vermeld worden. Zaken, zoals die van het Fondo Desaroyo Nobo San Nicolas, die reeds bij de ARA ter sprake kwamen, worden hier niet of slechts kort vermeld. Maar…de andere aanpak van de schrijvers van dit rapport, de details die daarbij gegeven worden, enz. maken dit tot een breed toegankelijk rapport waarbij de modus operandi van zowel overheidsfunctionarissen als ondernemers heel duidelijk is weergegeven.

Conclusies van de CdB n.a.v. de zaak FDNSN (2002-2008)[52]

In het onderzoek 'Plan Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug' is onder meer aangetoond dat:

- er 'creatief' met de Landsbegroting wordt omgegaan door ministers;
- er wordt gehandeld in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989 en aanverwante regelgeving door ministers, behulpzame uitvoerende ambtenaren/diensten en andere organisaties/functionarissen;
- er wordt gehandeld in strijd met de Landsverordening instelling ministeries;
- van (wettelijk voorgeschreven en anderszins vastgestelde) procedures wordt afgeweken;
- er andere 'bureaus' c.q. personen worden belast met het uitvoeren van taken die aan bepaalde landsdiensten zijn toebedeeld;
- gelden voor andere doelstellingen worden gebruikt, worden verspild en niet worden verantwoord;
- er voor grote projecten geen beleidsplannen, behoeftebepalingen en haalbaarheidsstudies worden gemaakt;
- binnen organisaties de hiërarchische lijnen worden doorkruist;
- op grote schaal onrechtmatig en ondoelmatig wordt gehandeld, en
- dat de controleorganen niet tot nauwelijks effectief (konden) zijn bij de bestrijding van dit gedrag.

De 'trucs' die volgens de CdB in het PDN zijn gebruikt (zie de vele voorbeelden van dubieuze projecten in het rapport) zijn eenvoudig. Dat geeft zeer te denken. Blijkbaar was men er zo van overtuigd dat deze doorzichtige manier van corruptie, waarbij het er sterk op leek dat de ambtenaren en/of de minister(s) te koop waren, nimmer aan het licht zou komen waardoor men zich ongrijpbaar waande. De indruk werd gewekt dat de wet niet belangrijk was.
Het lijkt er echter ook sterk op dat de gevallen van niet-integer bestuurshandelen, corruptie en fraude zich niet tot een incident beperkten, doch dat dit zich door de gehele overheid op grote schaal heeft verspreid. De CdB heeft zijn instelling, taak en levensduur dan ook opgevat als een inventariserende, om de ernst van de situatie aan te tonen en om met aanbevelingen te komen met betrekking tot de structurele bestrijding van bestuurlijke corruptie en fraude[53].

Nasleep…

Op basis van dit rapport deed de CdB aangifte bij het OM tegen de betrokkenen. Het ging om 8 mensen, waarvan zeven ondernemers en de toenmalige minister van Financiën. Tijdens het strafrechtelijk onderzoek door het OM zag deze op grond van de getuigenverklaringen van de betrokkenen voldoende grond om ook de toenmalige premier en een beleidsmedewerker aan te klagen. Deze laatste twee werden echter door de rechter vrijgesproken. Daarbij kwam een opvallend argument van de rechter om de ex-premier vrij te spreken naar voren. Hij stelde namelijk dat een 'complicatie ten aanzien van 1999, maar ook ten aanzien van de jaren 2000 en 2001, is dat er geen goedgekeurde jaarrekeningen zijn waarop kan worden afgegaan. Uitgevoerde correcties aan de betreffende jaarrekeningen maken bovendien een zuiver beeld onmogelijk. Daardoor kunnen begrotingen en jaarrekeningen niet goed met elkaar vergeleken worden''[54]. Van de rechtbank kon niet worden verwacht dat die de administratieve chaos zou uitzoeken…

---

[52] Idem, p. 129, 130

[53] *De CdB heeft inderdaad veel aanbevelingen gedaan. Die zijn integraal in haar rapport te lezen vanaf p. 130 t/m 137 en vervolgens van p. 144 t/m 149. Ten slotte zijn ook de observaties van de CdB vanaf p. 151 t/m p. 163 over het personeelsbeleid van de regering en 'Integriteit' hoogst lezenswaardig!*

[54] Strafvonnis, zaaknr. 335/05, van het Gerecht in eerste aanleg, d.d. 11 maart 2008, p. 7

Feitelijk benoemt de rechter hier een situatie die reeds bij de aanvang van de Status Aparte werd aangegeven door de ARA, maar die anno eind 2019 nog steeds geldt. Er is nog steeds geen sprake van door de accountant goedgekeurde jaarrekeningen en dus is er ook geen sprake van enige mogelijkheid van vergelijking tussen begroting en jaarrekening. Herhaling is dus nog steeds mogelijk!

Het meest opmerkelijke hierbij is dat noch de toenmalige regeringspartij, noch het Parlement, die beide felle tegenstanders waren van de betrokken premier en mede-beschuldigden, geen lering hebben getrokken uit deze uitspraak. Er werden geen initiatieven ondernomen om het financieel beheer te verbeteren om dit soort situaties voor eens en voor altijd te voorkomen. Het lijkt er daarom sterk op dat de chaos en ondoorzichtigheid van het financieel beheer juist een belangrijk element was/is om het soort situaties zoals beschreven in het rapport van de CdB, zonder al te veel problemen te kunnen blijven uitvoeren. Eveneens opmerkelijk is dat er ondanks de veroordelingen ook nu geen leereffect ter verbetering van het bestuurlijk handelen heeft plaatsgevonden…

Het is tekenend voor de politieke polarisatie in Aruba dat zowel tijdens het onderzoek door de CdB en het proces dat naar aanleiding daarvan plaatsvond, de voormalige regeringspartij die nu werd onderzocht, voortdurend de legitimiteit van de CdB aan de kaak stelde. Voor een partij die zich, zoals al eerder in dit en vorige rapporten van SDBA is gebleken, bij voortduring schuldig maakte aan overtreding van wettelijke regels en criteria van deugdelijk bestuur, is dit wel een bijzonder schijnheilige houding! Tevens stelde ze bij voortduring dat hier sprake was van politieke vervolging. De vijandige houding die zij hierbij ten toon spreidde jegens het OM was een belangrijke reden voor deze laatste om een nog grotere afstand te houden tot 'de politiek'. Dat maakte de weg vrij voor een ongehinderde voortzetting van 'minder-integer-politiek-handelen'. Daar kwam pas een eind aan met de IBIS-zaak (p. 118) die werd opgestart in 2017 en in 2019 haar beslag kreeg middels de uitspraak van het gerecht in eerste aanleg. Ook nu was er sprake van een meer pro-actief OM, mede op grond van sterk toenemende druk uit de gemeenschap voor onderzoek naar vermoedelijke corruptie op grote schaal, vooral met vergunningen en terreinen. Ook door een actieve houding van bewegingen/NGO's als Aruba Birdlife Conservation en Nos ta Aruba werd ondeugdelijk bestuurlijk handelen gepareerd[55]. Beide wonnen namelijk belangrijke rechtszaken tegen de overheid.

Het personeelstekort bij het OM is er echter de belangrijkste oorzaak van dat slechts (een deel van) de vergunningenproblematiek werd onderzocht. De mogelijke handel in terreinen, waar in principe veel meer geld in omgaat en in de Arubaanse samenleving voor veel meer verontwaardiging heeft gezorgd, leidde pas in de eerste week van oktober 2019 tot een huiszoeking van de voormalige minister van Infrastructuur en enige 'medewerkers'. Zoals te verwachten, werd door de betrokkenen en de partijleider 'politieke vervolging' aangewezen als motief voor het onderzoek. Daarmee poogden zij blijkbaar de neutraliteit en de geloofwaardigheid van het OM wederom de nek om te draaien[56].

Zoals eerder aangegeven zijn er zowel bij de voorbeelden van de ARA en de CdB alleen gebruik gemaakt van die zaken die door de jaren heen de nodige bekendheid hebben genoten in de gemeenschap. Alles bij elkaar leek het er echter op dat er bij alle zaken waar bestuurders bij betrokken waren, het een en ander mis was. Men kan zich zodoende niet aan de indruk onttrekken dat er veeleer sprake was van een algemeen gebrek aan integer handelen door bestuurders, uitzonderingen natuurlijk daargelaten.

Het gaat bij de genoemde gevallen echter om zaken die voor iedereen duidelijk en 'in het verleden' (15-30 jaar geleden) zijn gebeurd. De verwachting is dan ook dat er een lerend effect heeft plaats gevonden en dat de situatie in de jaren daarop en heden ten dage danig is verbeterd. Niets is echter minder waar, zoals later zal blijken! Binnen een dergelijke omgeving hoeft het geen verbazing te wekken dat er achter de partijpolitieke schermen ook het nodige gebeurde dat het daglicht niet kon verdragen. Blijkbaar was dat nodig aangezien financiële belangen een belangrijke rol speelden in de verkiezingscampagnes en de perioden tussen de verkiezingen in. Zoals hiernavolgend blijkt, schroomden bestuurders er niet voor om belangrijke, doch dubieuze geldschieters, van hun politieke bescherming te voorzien…

---

[55] Zie bijv. http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/PLEITNOTITIES-MICHELLE-HOOYBOER-WINKLAAR.pdf **en** http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/Vonnis-Hooyboer-Winklaar.pdf **en** http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/HOF-INZAKE-MICHELLE-HOOYBOER.pdf

[56] http://deugdelijkbestuuraruba.org/2019/10/16/politieke-vervolging/

2D- 'RAPPORT KOERTEN', EEN VEILIGHEIDSBLIK ACHTER DE POLITIEKE SCHERMEN[57]

Op 20 april 1995 werd het rapport '*Veiligheid en Integriteit van Aruba: context en perspectief*' met de resultaten van een veiligheidsonderzoek 'gepubliceerd'. Het onderzoek werd verricht op aanwijzing van de minister voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken en de minister-president van Aruba gezamenlijk. Het onderzoek gebeurde onder leiding van het interimhoofd van de Veiligheidsdienst Aruba (VDA), dhr. A. Koerten. Vandaar ook de (bij)naam: Rapport Koerten.

Het rapport wijst op de grote zorgen over de oprukkende internationale georganiseerde criminaliteit over de hele wereld. Dit geldt echter met name voor een klein land als Aruba dat alleen al door zijn ligging aantrekkingskracht uitoefent op de Zuid-Amerikaanse kartels die handelen in narcotica en moderne infrastructuur nodig hebben voor het legaliseren van hun winsten[58].

Het werd steeds duidelijker dat een aantal Arubanen betrokken was bij vooral het witwassen van crimineel verworven vermogens. Binnen de internationale gemeenschap van criminaliteit bestrijdende instanties groeide de overtuiging dat Aruba langzaam aan het afglijden was naar een situatie waarin de georganiseerde criminaliteit het er ook bestuurlijk voor het zeggen zou krijgen. Het aanzien van het eiland in het buitenland dreigde hierdoor onherstelbare schade op te lopen. Deze ontwikkeling verontrustte vooral ook de VS en Nederland, vooral toen zij in de loop van 1994 een extra zorgwekkende dimensie kreeg doordat zich signalen begonnen voor te doen die wezen op de ernstige afbreuk van de rechtsorde op het eiland. Er bestond vrees dat invloedrijke families bij een eventuele regeringswisseling in een positie zouden komen waarin zij in staat zouden zijn maatregelen door te drukken tegen de VDA en tegen andere instanties die zich inzetten voor de criminaliteitsbestrijding op Aruba. Dit hield een ernstig risico in voor de rechtshandhaving[59].

Inderdaad beschikte de minister van Justitie (MinJus) van het nieuwe kabinet over goede banden met de genoemde zakenelite. Het conflict tussen enerzijds de VDA en de betrokken MinJus en de premier escaleerde toen deze laatsten een nieuw hoofd voor de VDA voorstelde. Deze persoon voldeed echter niet aan de kwalificaties en was belast met antecedenten en connecties die hem bestempelden als protegé van dubieuze ondernemers. De geruchten over dubieuze verbanden werden daarmee een reële bedreiging. Buitenlandse inlichtingen- en opsporingsdiensten kondigden aan in dat geval hun verbindingen met Aruba te verbreken[60].

Aangezien de positie van de VDA gevaar liep en daarmee ook de belangen van het Koninkrijk, greep de Koninkrijksregering in. Zo moesten vertrouwelijke documenten van de VDA worden ondergebracht op de marinebasis Parera in Curaçao. De MinJus werd (tijdelijk) de verantwoordelijkheid voor de veiligheidsdienst ontnomen. Een benoemd interimhoofd van de VDA moest de achtergronden van de crisis onderzoeken en daarover rapport uitbrengen. Het pakket aan maatregelen kreeg zijn beslag in een Koninklijk Besluit (KB) dat na goedkeuring in de Ministerraad op 22 oktober 1994 door Hare Majesteit de Koningin werd getekend. Het was daarmee het allereerste KB dat de Arubaanse regering werd opgelegd[61].

Een belangrijk aandachtspunt in het rapport was het onderzoek naar de veiligheidssituatie van Aruba, met bijzondere aandacht voor de integriteit van bewindslieden, politici en ambtenaren. Het ging er hierbij met name om een aanduiding te geven van gevallen van belangenverstrengeling en oneigenlijke beïnvloeding die de

---

[57] *De hiernavolgende informatie is te vinden in het geheime rapport 'Veiligheid en Integriteit van Aruba: context en perspectief' van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) uit 1995. Er is slechts gebruik gemaakt van informatie over de rol van het openbaar bestuur op het gebied van drugshandel en witwassen. Dit rapport is jammer genoeg niet publiekelijk beschikbaar. Blijkbaar mag de Arubaanse gemeenschap niet weten hoe hoge overheidsfunctionarissen als ministers van Justitie en zelfs een premier nauwe banden hadden met van drugshandel verdachte personen. De vraag is of de BVD de Arubaanse gemeenschap een dienst bewijst met deze geheimhouding…*

[58] Idem, p. 10

[59] Idem, p. 10

[60] Idem, p. 11

[61] Idem, p. 11

integriteit van het politieke bedrijf en het bestuur in Aruba aantastten. Voor het hele onderzoek werd de medewerking gevraagd van onder meer de BVD (Nederland), de CIA, het FBI, US Customs Service, de DEA, Venezolaanse inlichtingen- en opsporingsinstanties, de Britse inlichtingendienst M16 en enkele andere West-Europese diensten[62].

Het rapport wijst op de aantrekkelijke positie van Aruba tussen Zuid-Amerika enerzijds en Noord-Amerika en Europa anderzijds, de beschikbaarheid van een vrijhandelszone en een financiële off-shoresector. Bovendien zijn de witwasmogelijkheden in Aruba legio. Zo kunnen grote kapitalen in onroerend-goed-projecten (bij voorkeur in de sfeer van het toerisme) worden geïnvesteerd, alsmede in de vele casino's[63].

Voor drugkartels zijn ondernemende families met grote zakelijke belangen ook aantrekkelijk. Hoe groter de macht van die ondernemers, des te eenvoudiger kan ook op bestuurlijk niveau gebruik worden gemaakt van bestaande leemten en zwakke plekken in de regelgeving, uitvoering en handhaving. In dit verband constateert het rapport "dat het bestrijden en voorkomen van (steun aan) georganiseerde misdaad tot dusver binnen de Arubaanse overheid nog niet als problematiek over de volle breedte adequaat en constructief wordt aangepakt". Het is dan ook niet verwonderlijk dat Aruba een aantrekkelijk oord vormt voor drugskartels en dat enkele Arubaanse ondernemersfamilies een dusdanig belangrijke rol spelen dat Aruba in het buitenland de naam heeft te behoren tot de witwascentra voor Zuid-Amerikaanse kartels[64].

In Aruba werd in 1994 het witwassen van criminele vermogens strafbaar gesteld. Initiatieven zijn ondernomen op het gebied van het melden van ongebruikelijke transacties en de identificatieplicht bij banken. Bovendien is er zgn. 'pluk-ze'-wetgeving ingediend alsmede wetgeving op het gebied van essentiële chemicaliën. Maar… het schort aan vervolgactiviteit op het gebied van uitvoering en controle[65].

Een netwerk van dominante Arubaanse zakenlieden (familie en bevriende zakenrelaties) manipuleerde en fraudeerde op grote schaal met al dan niet gefingeerde goederentransacties, laadbrieven, bankrekeningen en frontmaatschappijen in de vorm van speciaal voor dit doel gecreëerde Arubaanse Vrijgestelde Vennootschappen (AVV-en). Het ondoorzichtig functioneren van de vrijhandelszone en een liberale regelgeving van de offshore financiële sector maakten het camoufleren van het witwassen eenvoudig. Tot de vele buitenlandse zakenrelaties hoorden vooral Colombiaanse drugsbaronnen en witwassers. De belangrijkste rol van Arubaanse zakenlieden lag op het gebied van het legaliseren van de opbrengsten van de drugshandel[66].

De kleinschaligheid van Aruba draagt ertoe bij dat slechts een beperkt arsenaal aan kwalitatief capabele ambtsdragers beschikbaar is. Bovendien heerst door het ontbreken van voldoende duidelijke regelgeving en transparantie in de werkprocessen op verschillende niveaus te veel beleidsruimte. Beleid en uitvoering bevinden zich ook vaak in één hand. Mede ten gevolge van het verschijnsel patronage ontstaan door dit alles gemakkelijk verstrengelingen van belangen. In functionele contacten met zijn omgeving laat de Arubaanse ambtsdrager zich nogal eens leiden door oneigenlijke zakelijke, privé of electorale motieven. Dergelijke ontsporingen van de integriteit spelen zich vooral af in de materiële sfeer waar ze overigens tot grote economische, maar vooral ook maatschappelijke schade aanleiding kunnen geven. Nog ernstiger is het risico van integriteitsverval wanneer criminele motieven in het spel zijn en zakenlieden schuilgaan achter pogingen tot manipuleren en corrumperen van politici en bestuurders. De besluitvorming verliest dan haar democratisch karakter en levert een regelrecht veiligheidsprobleem op[67].

Dat het om een ernstige situatie ging wordt duidelijk uit het feit dat In september 1996 Aruba in een brief van president Clinton aan het Huis van Afgevaardigden een 'major drug-transit country' werd genoemd, onder verwijzing naar een rapport van het Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs uit 1995[68].

[62] Idem, p. 11, 12
[63] Idem, p. 13
[64] Idem, p. 14
[65] Idem, p. 15
[66] Idem, p. 15
[67] Idem, p. 19, 20
[68] WODC: De staat van bestuur in Aruba, 2011, p 55

Met name vanwege de kleinschaligheid in Aruba staan ambtsdragers voortdurend bloot aan het gevaar dat hun integriteit wordt aangetast. Integriteitscriteria moeten het vaak afleggen tegen electorale en zakelijke overwegingen. Er wordt nauwelijks onderzoek gedaan naar achtergronden van personen en waar dat wel gebeurt hebben eventueel daaruit voortvloeiende negatieve adviezen geen invloed op het versnipperde decentrale uitvoeringsniveau. Zo belanden verkeerde mensen op sleutelposities. Daar komen velen terecht in situaties waarin sprake is van vaag beleid, onvoldoende scheiding tussen beleid en uitvoering en ook te veel ruimte om naar eigen inzicht te handelen. De volgende drie voorbeelden illustreren tot welke ongewenste situaties en verhoudingen een en ander leidt[69]:

Dat Arubaanse ambtsdragers in de loop der jaren niet afkerig waren van drugsgerelateerde personen of zaken tonen de volgende drie voorvallen aan.

1. Een voormalige minister benoemde zijn zus tot 'adviseur'. Daar waren te grote bezwaren tegen. Zij had tot kort daarvoor in Nederland vastgezeten wegens cocaïnesmokkel. Vervolgens werd zij in een andere functie binnen de overheid benoemd. Hij benoemde wel een vertrouweling van zijn belangrijkste sponsor tot adviseur alsmede een Venezolaanse econoom die een bedrijf had met drie landgenoten waarvan er twee in Venezuela waren aangehouden op verdenking van witwassen.

2. Een oom van deze ambtsdrager was daarvóór minister van Justitie. Tussen hem en het OM deed zich een ernstige vertrouwensbreuk voor. Hij gaf namelijk opdracht een verdachte (tevens cliënt van zijn advocatenbureau) die wegens betrokkenheid bij drugshandel in voorarrest zat, op vrije voeten te stellen. Toen de verantwoordelijke officier van justitie (OvJ) daartegen bezwaar aantekende, gaf de minister de Procureur-Generaal (PG) het bevel de vrijlating uit te voeren. Bovendien dreigde hij met maatregelen tegen de betrokken OvJ.

3. Een voormalige premier werd door de familie van een bevriende zakenman na diens aanhouding in de VS op verdenking van betrokkenheid bij drugshandel en witwassen van criminele vermogens, gevraagd om zich in te spannen voor de gedetineerde. Het ging daarbij om vrijlating op borgtocht of overplaatsing naar een vanuit Aruba bereikbaarder gevangenis. De premier richtte zich vervolgens -geheel buiten de hiervoor geldende diplomatieke kanalen om en onder het valse voorwendsel hierin gesteund te worden door de Nederlandse regering- met een dergelijk verzoek rechtstreeks tot de Amerikaanse rechter die de zaak in behandeling had. Dat leidde tot een protest van de Amerikaanse regering.

Niet voor niets organiseerde de Universiteit van Aruba (UA) in 2006 een symposium over de positie van het OM en de PG in het Arubaanse staatsbestel. Daarbij werd de waarschuwing geuit dat het OM er tenminste op moet toezien dat het niet wordt misbruikt door de leidinggevenden (i.c. de Minister van Justitie - MvJ) om in plaats van het handhaven van het recht, slechts de door de toevallige regering gewenste politieke doeleinden na te streven. Zo moet door het OM, vaak in combinatie met het Hof, bijvoorbeeld voorkomen worden dat bepaalde strafzaken (bijv. tegen politieke vrienden) in de doofpot belanden[70]. Of…dat politieke vrienden juist moeten worden vervolgd om uitlevering aan de VS (wegens witwassen) te vermijden[71]. Of…dat cliënten van het advocatenbureau van een MvJ vrij moeten worden gelaten[72]. In de politieke verhoudingen van Aruba is het dan ook niet verwonderlijk dat zodra een PG voormalige ministers vervolgt, die meteen beschuldigd wordt van het inzetten van het strafrecht om politieke redenen en tegen politieke tegenstanders[73].

[69] BVD: *'Veiligheid en Integriteit van Aruba: context en perspectief' van de Binnenlandse Veiligheidsdienst, 1995*, p. 20, 21
[70] Aruba Iuridica, #13, 2007, p. 3, 4
[71] Idem, p. 9, 10, 42
[72] Idem, p. 48
[73] Idem, p. 51

Het principe dat de politiek de ambtenarij aanstuurt, toetst en controleert dreigde in Aruba te vervagen. Vooral daar waar half-officiële functionarissen op het niveau en soms zelfs in plaats van bewindslieden beslissingen namen over zowel het beleid als uitvoering daarvan[74].

Volgens de AVD staan politieke partijen onder een te grote invloed van de commerciële sector. Wegens het gebrek aan betalende leden zijn zij bijna volledig afhankelijk van ondernemers voor de financiering van hun verkiezingscampagne en andere activiteiten. Dit effect wordt nog versterkt doordat in Aruba allerminst consequent wordt omgegaan met opvattingen over de verenigbaarheid met het openbaar ambt van bepaalde nevenfuncties, met name in het bedrijfsleven. De verstrengeling van de privébelangen van politieke en bestuurlijke ambtsdragers met het gemeenschappelijk belang en hun oneigenlijke beïnvloeding door berekend of malafide streven vanuit de zakenwereld dienen derhalve als acute integriteitsvraagstukken te worden beschouwd. De bijna vanzelfsprekendheid van belangenverstrengeling en corruptiegevoeligheid vergroot in belangrijke mate de kans op beïnvloeding van het politiek en bestuurlijk bedrijf[75].

Vanzelfsprekend beperkt het rapport zich niet tot het beschrijven van de situatie zoals zij die waarneemt, maar komt het ook met aanbevelingen. We beperken ons hier tot de aanbevelingen met betrekking tot de integriteit van de publieke sector[76]. Allereerst wijst zij op het voorbeeld uit de Nederlandse Antillen waar in die periode een regeling in voorbereiding was inzake de onverenigbaarheid van belangen en functies voor ministers, enz.* Daarnaast pleit de AVD voor:

- het checken van antecedenten en referenties bij de werving en selectie van bestuurlijk personeel op grond van een centraal uitgevoerd en gereglementeerd personeelsbeleid dat werving en selectie uit de sfeer van politieke en privébelangen haalt. Objectieve criteria moeten de doorslag geven waarmee voorgoed kan worden afgerekend met troebele argumenten die berust op het verschijnsel van patronage;
- het formuleren van criteria die de mogelijkheid scheppen op een geregelde tijdbasis te bezien of de omvang van het Arubaanse overheidsapparaat het afslankingsproces weerspiegelt dat impliciet uit de afschaffing van patronage voortvloeit;
- afschaffing van het coördinatoren- c.q. adviseurschap. Als sleutelfiguren tussen 'de politiek', het bestuur, de burgerij en het bedrijfsleven zijn coördinatoren binnen de kleinschaligheid van Aruba per definitie personen in wie belangen zich verstrengelen. Bovendien hebben zij formeel beschouwd geen plaats binnen de overheid, die overigens wel hun salaris voor haar rekening neemt;
- het transparant inrichten en beschrijven van werkprocessen. Beleid, uitvoering en controle moeten op alle niveaus gescheiden zijn en kunnen dus niet in één en dezelfde functionaris verenigd zijn;
- het toezien op de naleving van ambtelijke voorschriften en gedragsregels aan de hand van zorgvuldig geformuleerde toetsingscriteria;
- adequate, toetsbare budgettering en onderwerping aan externe financiële controle (ARA) op de rechtmatigheid en doelmatigheid van bestedingen → preventieve maatregel tegen integriteitsverval;
- inhoudelijke versterking van de politieke partijen en regelgeving m.b.t. de financiering van die partijen;

De AVD besluit met te stellen dat de preventieve aanpak van 'het probleem' begint bij de politieke en bestuurlijke organisaties zelf. Daarvoor gelden algemene richtlijnen die ook voor Aruba goed toepasbaar zijn. Helaas hebben opeenvolgende regeringen ook deze aanbevelingen voor lief genomen en tot dec. 2019 geen enkele aanbeveling uitgevoerd. Dit is de zoveelste aanwijzing dat 'de politiek' niet gericht was/is op verbetering van haar functioneren. Dit wordt verder geïllustreerd aan de hand van 'de partijfinanciering'.

[74] BVD: *'Veiligheid en Integriteit van Aruba: context en perspectief' (1995), p. 21*
[75] Idem, p. 21
[76] Idem, p. 24, 25
* Dat dit geen garantie biedt voor integere bestuurders bewijst wel het feit dat de eerste premier van Curaçao na 10-10-10 in een later stadium werd veroordeeld wegens corruptie terwijl een lid van zijn kabinet werd verdacht van betrokkenheid bij de moord op politicus Helmin Wiels in 2013, mogelijk wegens diens beschuldiging van zwendel en belastingontduiking door de goksector van Curaçao.

2E- PARTIJFINANCIERING, EEN HETE AARDAPPEL

In de regel kampen politieke partijen vaak met geldtekort. (Veel!) Geld is vaak nodig voor ledenwerving, (in geval de partij serieus is:) opleiding van potentiële kandidaten, voorlichting, politieke vergaderingen en activiteiten en verkiezingscampagnes. Die behoefte aan geld kan politici ertoe brengen om meer te luisteren naar hen die hen financieren dan naar diegenen die op hen stemmen. De kans dat er bij hoge 'giften' van donateurs speciale privileges worden verleend, is dan ook groot. Vandaar dat er in veel landen voorschriften bestaan ter regulering van de financiering van politieke partijen, verkiezingscampagnes en politici. Maar ook controle op het uitgeven van geld voor politieke doeleinden, in het bijzonder verkiezingsuitgaven, en beperking van de toegestane uitgaven, is essentieel ter voorkoming van corruptie. Het komt namelijk 'wel eens' voor dat presidenten en premiers vrijelijk plachten te beschikken over 's Lands middelen (geld, inzet van ambtenaren, zendtijd) om hun herverkiezing te bevorderen[77]. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er door de grootste politieke partijen alles in het werk werd gesteld om de introduktie van een Wet Financiering Politieke Partijen gedurende meer dan 25 jaar tegen te werken.

Op het moment van schrijven (december 2019) is Aruba het enige land in het Koninkrijk dat de Wet Financiering Politieke Partijen (WFPP) niet heeft ingevoerd. Dat maakt het mogelijk dat de partijen miljoenen verslindende campagnes voeren in de verkiezingstijd zonder dat duidelijk is waar het geld daarvoor vandaan komt en welke verplichtingen de politieke partijen aan financierders hiermee op zich genomen hebben. Hoewel de twee grote rivalen AVP en MEP afwisselend (wanneer ze in de oppositie zitten!) de schijn wekken voor invoering van de wet te zijn, doen ze al het mogelijke om behandeling van de wet te voorkomen zodra ze regeringsverantwoordelijkheid dragen. Dit is voldoende reden om de financiering van de politieke partijen aan een grondig onderzoek te onderwerpen.

De bedoeling van de WFPP is vooral om transparantie te verkrijgen in de geldstromen van de partijen, met name in verkiezingstijd. Het 'geven' van grote campagnebijdragen door ondernemers is nooit zonder verplichting. Zij verwachten een tegenprestatie zodra de partij die mede dankzij hun bijdrage de verkiezingen gewonnen hebben, regeringsverantwoordelijkheid draagt. Die tegenprestatie bestaat uit het toekennen van terreinen op commercieel belangrijke plaatsen, een bevoorrechte behandeling bij het verlenen van projecten, een omzeiling van de verplichting tot openbare aanbesteding, vrijwaring van nader onderzoek, enz. Voor het Land Aruba is dit (bijna) nooit voordelig. De prijs voor het te leveren project valt altijd hoger uit terwijl de kwaliteit lang niet altijd daarmee in verhouding staat. Zo betaalt de gemeenschap feitelijk het verkregen campagnegeld dubbel en dwars terug aan de investeerder.

Maar het kan ook gaan om het witwassen van drugsgeld of geld verkregen uit corruptie, waarna diensten moeten worden verleend aan criminelen die schade berokkenen aan deze en/of andere gemeenschappen. Er is dan al gauw sprake van ondermijning. Zolang er geen duidelijke wettelijke regels bestaan voor het geven en ontvangen van geld aan en door politieke partijen en politici, hoeven deze geen inzage te geven in hun boekhouding en blijft het gissen aan wie en in welke mate de politieke partijen diensten verschuldigd zijn. Als zodanig kan de WFPP door politieke partijen ook gebruikt worden als bescherming tegen zichzelf.

De Arubaanse politieke partijen beseffen echter terdege dat ze fout bezig zijn. Daarom hebben zij en individuele politici stichtingen opgezet die de geldstromen voor hen verzorgen. Die stichtingen hoeven volgens de bepalingen van het huidige (bijzonder gedateerde!) Burgerlijk Wetboek geen publieke verantwoording over hun financiën af te leggen. Dat is mogelijk ook de reden dat de legalisering van het nieuwe Burgerlijk Wetboek die dit wel mogelijk maakt, al vele jaren op behandeling in de Staten wacht.

De onwil van AVP en MEP om de WFPP daadwerkelijk in te voeren blijkt uit de lange geschiedenis van het 'voortraject'. Reeds in 1993 kwamen Nederland en Aruba in een Protocol in artikel 6 overeen dat "in het kader van de openbaarheid van bestuur ook ten aanzien van de financieringsbronnen van politieke partijen openheid dient te worden nagestreefd". Volgens het Protocol, dat ondertekend werd door toenmalig

[77] Michel van Hulten, Onbekend, Onbemind, Alomtegenwoordig, p. 104, 105, 106

premier en MEP-leider dhr. Nel Oduber en dhr. Henny Eman (indertijd oppositieleider en voorman van de AVP), samen met premier Lubbers en minister voor Koninkrijksaangelegenheden Ernst Hirsch Balin, zou deze afspraak zelfs in het Statuut worden vastgelegd overeenkomstig de in artikel 43 genoemde waarden. Geen van beide Arubaanse politieke leiders noch hun respectievelijke politieke partijen hebben daarna ooit enige moeite gedaan om de gemaakte afspraken met Nederland na te komen[78].

De eerstvolgende keer dat dit thema weer werd benoemd was in het rapport Calidad (1997), dat onder leiding van AVP-coryfee mr. Mito Croes werd opgesteld. De werkgroep 'Deugdelijkheid van bestuur' vond dit punt zo belangrijk dat het als tweede (van de 20 aanbevelingen) werd benoemd in het rapport[79]. De toenmalige AVP-regering beloofde vervolgens plechtig in een nieuw Protocol (2000) dat het alle aanbevelingen van rapport Calidad binnen afzienbare tijd integraal zou uitvoeren[80]. Ook nu hield de AVP zich niet aan haar (ondertekende!) afspraak, dit keer met haar Arubaanse sociale partners.

Pas in 2004 werd dit thema weer onder de aandacht gebracht door premier Oduber van de MEP. In zijn brief van 22 oktober 2004 vroeg hij de politieke partijen die vertegenwoordigd waren in de Staten "of er voldoende draagkracht was voor een regeling van de financiering en subsidiëring van politieke partijen". In de intensieve briefwisseling die daarop volgde, tekende de AVP aan "dat er van haar kant geen bezwaar was tegen de regeling" (brief d.d. 30 november 2004). Wel was er de nodige irritatie van dhr. Mike Eman vanwege de gevolgde 'vertragingstactiek' door premier Oduber en stelde hij met nadruk "dat zijn partij er voorstander van was het bedoelde proces op zeer korte termijn verder in gang te zetten, opdat een en ander nog voor de volgende verkiezingen afgerond kan zijn" (brief d.d. 1 februari 2005). Premier Oduber speelde de bal terug door aan te geven "dat er in de Staten niet voldoende draagkracht voor dit gevoelig onderwerp aanwezig is" en dat "het de vorige (AVP-)regering was die bij nota van wijziging de financiering van politieke partijen uit het oorspronkelijk ontwerp heeft gehaald" (brief d.d. 28 januari 2005)[81].

Daarna volgde een hele rits brieven om uiteindelijk alle benodigde documenten (inclusief het advies van de Raad van Advies) te verkrijgen. Pas in april 2007 slaagde de vertegenwoordiger van de nieuwe anti-corruptiepartij RED er in het thema weer op de agenda te krijgen en zodoende een eind te maken "aan de verwarring" hieromtrent. Maanden later was het parlement zover dat het een motie van dezelfde parlementariër met het "verzoek aan de regering om zo spoedig mogelijk over te gaan tot de uitvoering van het proces voor de totstandkoming Ontwerplandsverordening-Financiering en subsidiëring politieke partijen" unaniem aannam (december 2007). Deze motie werd 'doorgeleid naar de (MEP-)regering' maar daar werd vervolgens niets mee gedaan.

In juni 2011 bracht premier Mike Eman dit thema wederom onder de aandacht van het parlement met het verzoek "het concept te behandelen, om daarna te kunnen beoordelen of en in hoeverre daarin wijzigingen c.q. aanpassingen dienen te worden aangebracht". Op 6 juli 2011 berichtte de toenmalige statenvoorzitter de premier dat het ontwerp de Staten nooit had bereikt. Blijkbaar heeft díe brief de premier nooit bereikt en is hij zijn haast van 11 jaar daarvoor vergeten, want tot de dag van vandaag (december 2019) is de WFPP niet behandeld in de Staten terwijl de MEP zich in haar laatste oppositierol ineens wel hardmaakte voor de invoering van de wet. Het is nu afwachten of het nieuwe Parlement (2017-..) dit keer de WFPP wel doordrukt…

Intussen is Aruba de verkiezingen van september 2017 wederom ingegaan zonder dat er enige beperking werd gesteld aan 'giften' voor politieke partijen. Zodoende zal de dubieuze gang van zaken rond de uitgifte van terreinen, vergunningen en andere privileges de komende jaren onveranderd en ongestraft doorgang vinden. Met de concrete obstructie door de twee grote politieke partijen gedurende ruim 25 jaar om de WFPP in te voeren laden zij een zware verdenking op zich dat zij het moeten hebben van corruptie en dubieus geld om regeringsmacht op Aruba te verkrijgen en te behouden.

---

[78] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Protocol-Aruba-Ned-26-6-1993.pdf
[79] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Rapport-Calidad-Deugdelijkheid-van-Bestuur.pdf
[80] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Protocol-2000.pdf
[81] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/Financiering-Politieke-Partijen.pdf

3- IN HOEVERRE IS ER IN ARUBA RECENTELIJK SPRAKE VAN ONDEUGDELIJK BESTUUR, INCLUSIEF CORRUPTIE?

Tot nu toe betreft de informatie de situatie van ondeugdelijk bestuur gedurende de eerste 23 jaar na de verkregen Status Aparte in 1986. Vooral de betrokken politieke partijen pleiten ervoor het verleden te vergeten en slechts te kijken naar het heden en de toekomst. Ook dat is uitsluitend in hun voordeel. Want daarmee pogen zij hun verantwoordelijkheid voor alle schade die zij de Arubaanse gemeenschap hebben toegebracht in een vergeethoek te sluizen. Zij maken het daardoor ook onmogelijk voor goedwillenden om te leren van hun streken, waardoor het gevaar voor herhaling levensgroot blijft.

Uit de hiernavolgende onderzoeksgegevens en voorbeelden die zeker geen uitputtend beeld trachten te geven van de situatie wordt duidelijk dat ondeugdelijk bestuur een rode lijn vormt in het totale regeringsgebeuren vanaf de Status Aparte tot en met de laatste volledig uitgezeten regeringsperiode (2009-2017). Of er ook onder de huidige coalitieregering sprake is van ondeugdelijk bestuur kan, mede op grond van dan vrijgekomen documentatie, normaalgesproken pas op verantwoorde wijze worden vastgesteld na afloop van de bestuursperiode. Toch kan reeds op grond van onder meer de benoeming van talrijke familieleden rond ministers (broers, zusters, neven en nichten) worden gesteld dat 'oude gewoonten' nog niet (helemaal) aan de kant zijn gezet. Later in dit hoofdstuk komen ook nog enkele mogelijke 'minder-integere zaken' van leden van het huidig kabinet aan de orde.

De praktijk wijst inderdaad uit dat er weinig verandert in het gedrag van 'de politiek' en dat dezelfde 'fouten', door de ervaring vaak zelfs nog beter versluierd dan voorheen, nog steeds voorkomen. Door de slechte financiële situatie zijn de gevolgen echter steeds ernstiger. De analyse van een aantal belangrijke gebeurtenissen in de afgelopen 10 jaar laat zien dat er geen sprake is van een noemenswaardige verbetering in het bestuurlijk gedrag dat de Arubaanse belangen tot dan toe zo verzaakt heeft. Het belangrijkste verschil is echter, dat de bedragen die daarbij betrokken zijn, in het algemeen vele malen hoger zijn en de schade voor de Arubaanse gemeenschap dus ook ernstiger gevolgen heeft.

Het is daarnaast opvallend dat aan het eind van elke regeringsperiode de oppositie van alle daken schreeuwt dat er volop sprake was van corruptie. Waar mogelijk, wordt dan een onderzoekscommissie ingesteld, zoals we hiervoor hebben gezien met de Comision di Berdad die de regeringsperiode van de AVP tussen 1994 en 2001 aan een nader onderzoek onderwierp. Maar ook aan het eind van de volgende regeringsperiode, dit keer van de MEP tussen 2001 en 2009, werd door de AVP het Nederlandse 'Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum' (WODC) aangezocht om onderzoek te verrichten naar 'discutabele bestuurspraktijken' van de MEP (zie p. 29 e.v.). En aan het eind van de regeringsperiode van de AVP in 2017 was de roep van de MEP om onderzoek naar corruptiepraktijken door AVP-bestuurders weer luid. Dit kreeg de nodige stimulans wegens het onderzoek van het OM in de zgn. Ibis-zaak en het vonnis van de rechter in eerste aanleg die inderdaad corruptie door een AVP-bestuurder en zijn entourage vaststelde. De beschuldiging werd geuit dat deze bestuurder niet de ergste van 'het stel' was, maar dat er vooral met terreinen de nodige zwendel had plaatsgevonden. Inderdaad begon, tot opluchting van velen, het OM in oktober 2019 met nader onderzoek in op dit gebied.

Het is echter eveneens opvallend dat de partijen die telkens opnieuw om het hardst schreeuwen dat er sprake was van enige vorm van corruptie, helemaal niets doen met de aanbevelingen van de opeenvolgende onderzoekscommissies ter verbetering van een tekortschietende situatie die corruptie juist faciliteert. Daarmee laden de betrokken partijen de verdenking op zich dat zij er slechts op uit zijn de tegenpartij zwart te maken om dan vervolgens zelf gebruik te maken van de vele gelegenheden voor corruptie, die een door henzelf gecreëerde en in stand gehouden falend waarborgsysteem hen biedt. Allereerst, de analyse van de recente bestuurspraktijk (2001-2009) door het WODC.

3A- DE WODC NEEMT EEN KIJKJE

Kort na het aantreden van de AVP-regering in 2009 deed zij het verzoek aan de grootste Koninkrijkspartner een onderzoek in te stellen naar 'de staat van bestuur van Aruba'. De aanleiding waren 'signalen dat de deugdelijkheid van bestuur en de rechtshandhaving in Aruba te wensen zouden overlaten'. Het onderzoek vond plaats op basis van een combinatie van interviews met uiteenlopende schriftelijke bronnen en concentreerde zich vooral op drie gebieden van bestuurlijk handelen: aanbestedingen, vergunningenverlening en personeelsbeleid. Daarbij ging het niet zozeer om de afzonderlijke incidenten, maar om de vraag of patronen zichtbaar zijn. Mede op basis hiervan is een aantal meer duurzame kwetsbaarheden blootgelegd. Zo kwam naar voren dat controlerende organen herhaaldelijk overtredingen van de Comptabiliteitsverordening en andere wetgeving hebben geconstateerd, maar dat zowel bestuurders als Statenleden vervolgens nauwelijks stappen zetten om de problemen aan te pakken[82].

In het WODC-onderzoek stonden twee vragen centraal[83]:

1. Welke inspanningen op het gebied van goed bestuur (in het bijzonder wat betreft rechtshandhaving en rechtshandhavende instanties) heeft de Arubaanse regering zich getroost sinds de totstandkoming van het uit 1993 daterende Protocol Aruba-Nederland? In hoeverre hebben deze inspanningen resultaten opgeleverd?

2. Welke zijn de actuele, sterke en zwakke punten op de terreinen van bestuur en rechtshandhaving, in het bijzonder op het snijvlak van beide, waarbij goed bestuur noodzakelijk is voor een adequate rechtshandhaving?

De WODC benoemt de stelling van mr. Mito Croes e.a. dat "de effectuering van de eisen van deugdelijk bestuur in een democratische rechtsstaat niet los kan worden gezien van de daar bestaande politieke cultuur. Het functioneren van politieke partijen is geen geïsoleerd fenomeen, maar afhankelijk van sociale en culturele omgevingsfactoren. De context van kleinschaligheid bepaalt in belangrijke mate hoe deze afhankelijkheid gestalte krijgt"[84]. Zo brengt kleinschaligheid gevaren met zich mee die de deugdelijkheid van bestuur nadelig kunnen beïnvloeden. Dit wordt verder versterkt door de grote polarisatie die ertoe leidt dat de legitimiteit van het handelen van 'de tegenpartij' voortdurend onder druk wordt gezet. Tegelijkertijd gaat daar een prikkel van uit om de positie van 'leden van de eigen groep' zoveel mogelijk veilig te stellen. Dat werkt dan juist een daadwerkelijke bevoordeling van 'de eigen mensen' in de hand[85].

Het WODC-rapport beschrijft een uitgebreid scala van bestuurlijk functioneren. Het gaat om zaken als:

- Ontwikkelingen in de economie en de overheidsfinanciën
- De relatie tussen de Staten en de regering
- De relatie tussen waarborginstituties en regering
- De vreemdelingenketen
- Rechtshandhaving en bestuur
- Integriteitsvraagstukken in het bestuur

Elk thema wordt uitgebreid belicht. Zo komen onder '*Integriteitsvraagstukken in het bestuur'* onderwerpen aan de orde als:

- Aanbestedingen
- De Landsadvocaat
- De huur van overheidsgebouwen
- De dump in Parkietenbos
- De zaak Namdar en het havenproject
- Het muziekfestival en de ATA
- Het proces van terreinuitgifte

[82] WODC: De staat van bestuur van Aruba, 2011, p. 5
[83] Idem, p. 15
[84] Idem, p. 273
[85] Idem, p. 273, 274

- Vergunningen
- (Politieke aspecten van het) Personeel(beleid)
- Arbeidscontractanten en adviseurs/consultants
- Bureau rijbewijzen
- Het Landslaboratorium
- Fundacion Lotto pa Deporte

Elk onderwerp wordt uitgebreid behandeld en elke zaak (hoofdstuk) valt uiteen in een dergelijke veelheid aan onderwerpen. Daarbij wordt duidelijk dat bij letterlijk elk onderwerp uit alle hoofdstukken het bestuur de nodige tekortkomingen vertoont. Het gaat daarbij om consistente inbreuken van de aanbestedingsregels, het voortdurend overtreden van de bepalingen van de Comptabiliteitsverordening, belangenverstrengeling, enz. Het lijkt er sterk op dat er praktisch niets gebeurt volgens vastgestelde wettelijke regels. De WODC beschrijft vanzelfsprekend alle onderwerpen afzonderlijk, maar indien het hele verhaal als zodanig wordt bekeken, dan is de omvang van het ondeugdelijk bestuur gewoon schrikbarend!

Hoewel de MEP het rapport afdeed als gebaseerd op 'geruchten', besteedde de WODC onder meer aandacht aan zaken die zonder meer feitelijk waren en de nodige verontwaardiging in de gemeenschap tot gevolg hadden. Voorbeelden:

1. Bij de toewijzing van terreinen en de verkoop van woningen in **Seroe Colorado** was sprake van fraude en omkoping bij de Directie Infrastructuur en Planning en van oplichting van geïnteresseerden. Bovendien waren huizen tegen sterk verlaagde prijzen zonder openbare inschrijving verkocht aan partijgenoten[86].
2. Opvallend is dat leden van de toentertijd zittende AVP-regering sterk gekant waren tegen de vestiging van het **Ritz Carlton Hotel** dat door de MEP was aangetrokken. Volgens de AVP zou er geen economische noodzaak zijn terwijl dit het eiland en de economie overmatig zou kunnen belasten[87]*.
3. De **benoeming van personeel**, contractanten, adviseurs en consultants gebeurde tegen allerlei wettelijke bepalingen in[88]
4. Het fraude- en corruptieonderzoek bij **Bureau Rijbewijzen**. Hierbij ging het om valsheid in geschrifte en actieve en passieve omkoping voor omstreeks 1.200 vervalste rijbewijzen[89]
5. In het **Landslaboratorium** vond op grote schaal fraude plaats door drie werknemers. Tussen 1997 en 2007 was meer dan Afl. 10 miljoen verdwenen. De precieze hoeveelheid is niet meer te achterhalen aangezien de gegevens van vóór 1997 niet meer beschikbaar waren[90].
6. Ernstig vermoeden van onregelmatigheden bij de stichting Lotto pa Deporte[91]. Bij vervolgrechtzaken die hiervan het gevolg waren werd de waarde van het onderzoeksrapport door het gerecht echter in twijfel getrokken (2019).

Zoals zoveel andere rapporten eindigt ook dit WODC-rapport met de nodige aanbevelingen. Zoals te verwachten, is van de uitvoering van die aanbevelingen praktisch niets terechtgekomen. Daar was ook de partij, die zich voor de WODC voordeed als 'het braafste jongetje uit de klas', schuldig aan.

Ten slotte

De AVP deed het onderzoekswerk van de door de MEP ingestelde 'Waarheidscommissie' (2001) af als 'politiek gemotiveerd' en kwalificeerde de strafvervolging door het OM op grond van het rapport '*Een kwestie van mentaliteit*' als 'politieke vervolging'. Op haar beurt hield de MEP volledige afstand tot het WODC en bestempelde zij de bevindingen van het rapport als 'geruchten'. Wel moet gesteld worden dat

[86] Idem, p. 174, 175
[87] Idem, p. 176
[88] Idem, p. 178 t/m 188
[89] Idem, p. 188, 189
[90] Idem, p. 190
[91] Idem, p. 191

* Na enkele jaren was de AVP blijkbaar tot andere inzichten gekomen want het had vergunningen voor nieuwe hotelprojecten/kamers afgegeven op een schaal zoals nooit eerder vertoond in Aruba (zie p. 120).

het WODC-rapport nogal ‘gekleurd’ over komt. Dat is mogelijk het gevolg van het feit dat de MEP in alle opzichten naliet om haar kant van de medaille te laten zien en simpelweg een boycotbeleid voerde. De WODC kreeg haar (politiek getinte) informatie dus slechts van één kant/partij die gretig gebruik maakte van deze opgelegde kans. De WODC beschikte echter over te weinig kennis van de ‘couleur locale’ om de ontvangen informatie naar juiste waarde in te schatten. Het rapport komt daardoor weleens naïef over. De meer ‘geïnformeerde’ Arubaanse lezer ziet daar echter makkelijk doorheen. Maar het rapport is verder zonder meer bijzonder waardevol, vooral gezien de uitgebreide analyse van het bestuur in Aruba door de jaren heen, de realisering van de enorme omvang van tekortkomingen in het bestuurlijk handelen en de aandacht die op de noodzaak van deugdelijk bestuur wordt gelegd. Lezing van dit rapport vergroot het inzicht van de lezer in de bestuurlijke ontwikkeling en situatie van Aruba. Bovendien maakt het zonneklaar dat integriteit in het Arubaans bestuur een ondergeschoven kindje is.

Zowel het rapport van de Waarheidscommissie als het WODC-rapport zorgden voor de nodige polemiek in de Arubaanse samenleving. Daarmee wordt duidelijk dat elk onderzoek dat geïnitieerd wordt door een politieke partij, direct als ongeloofwaardig wordt afgedaan door de tegenpartij. Dat maakt dat deze rapporten, overigens net als alle andere rapporten van de eigen overheidsinstanties, uiteindelijk naar de prullenbak verwezen worden en het leven (bestuur!) van alledag weer zijn beloop neemt. Het was daarom zaak om een onderzoek uit te voeren dat geïnitieerd zou worden vanuit een onafhankelijke instantie. Tot verbazing van velen vond dat inderdaad plaats op initiatief van…de Gouverneur!

3B- DE GOUVERNEUR INSTALLEERT EEN LEERSTOEL GOED BESTUUR

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Status Aparte van Aruba stelde de toenmalige Gouverneur in 2011 een leerstoel '*Goed bestuur in kleinschalige rechtsordes'* in. Deze leerstoel was verbonden aan de Universiteit van Aruba (UA). Het onderzoek vond plaats gedurende drie jaar (2011-2014).

De onderzoeker stelt allereerst vast dat, zoals in veel andere landen, de Arubaanse sociale structuur wordt gekenmerkt door het klassieke conflict tussen de elite en de massa. De bovenlaag en de onderlaag van de samenleving, met een grote machtsafstand. De ene laag wordt niet door de ander vertrouwd en de ander kijkt minachtend neer op de ene. De bevolking heeft van de elite weinig te verwachten en iedereen wordt voorgehouden dat Aruba 'One happy island is'[92].

Uit een enquête onder het bedrijfsleven (met 97 respondenten) blijkt dat het functioneren van de overheid door het bedrijfsleven als onvoldoende worden gezien. Van transparantie, deugdelijke informatievoorziening, 'weinig bureaucratie' en besluiten op basis van 'ordinary knowledge' is volgens directeuren uit het bedrijfsleven geen sprake. Er is sprake van vriendjespolitiek, smeergeld en corruptie terwijl er bij de overheid sprake is van machtsdenken, arrogantie, overmatige bureaucratie en het ontbreken van adequate communicatie. Dit maakt dat overleg met de overheid stroef verloopt[93].

Ook onder burgers is onderzoek gedaan middels enquêtes. Daaruit kwam onder meer naar voren dat er de nodige zorgen bestaan over de werkgelegenheid, het pensioenstelsel, gezondheidszorg, de koopkracht en de criminaliteit. Daarnaast bestaat het nodige wantrouwen jegens een groot aantal instituties. Vooral de media en politieke partijen, regering, parlement, vakbonden, werkgevers en in mindere mate zelfs de politie en het rechtssysteem kunnen niet rekenen op het benodigde vertrouwen van het publiek. Dit is een ernstige situatie[94].

Onderzoek onder ondernemers over het economisch beleid van de regering geeft aan "dat het zoveel beter kan". Er wordt gestreefd naar een structurele verandering in de relatie tussen de overheid en de ondernemers. De wens bestaat voor het bevorderen van e-government, het instellen van een ombudsman, het streven naar een meer 'ondernemende ambtenaar', een overheid die het bedrijfsleven stimuleert tot innovatie en duurzaamheid en een overheid die het proces van vergunningenbeleid versnelt en vereenvoudigt[95].

Volgens de onderzoeker heeft het vertrek van het koloniale Nederland niets veranderd aan de bestaande hiërarchische verhoudingen. De omstreeks tien families die al tijdens de koloniale periode macht hadden, hebben die macht na de dekolonisatie weten te bestendigen en door het gebrek aan controle van boven, vanaf het moment dat de koloniale periode was afgelopen, zelfs weten uit te bouwen. De dekolonisatie heeft zodoende geleid tot het ontstaan van een eiland dat verlost was van de koloniale overheersing door haar grote broer in het Koninkrijk, maar niet van haar lokaal gevestigde machthebbers die in de geest van het kolonialisme hun eigen macht behielden en vergrootten. Dat deden zij onder meer door loyaliteit van hun 'onderdanen' af te dwingen en voor henzelf onaantastbare posities te scheppen. De bestaande grote machtsafstand blijkt uit de grote inkomensverschillen waarbij de 10% rijkste Arubanen 30% van het totale huishoudinkomen verdienen terwijl de 10% minst verdienende Arubanen 1,5% daarvan verdient[96].

De onderzoeker stelt tevens vast dat bestuurders van niemand enige inspraak dulden op hun beleid, steun verlenen in de verwachting daarvoor steun terug te krijgen, personeelsbenoemingen doen op basis van politieke loyaliteit, besturen zonder rekening te houden met minderheden. Deze zijn belangrijke obstakels voor verbetering van de kwaliteit van het bestuur. Volgens de onderzoeker kan dat alleen door een verandering van de gehele 'politieke cultuur'[97]. Het komt er al met al op neer dat ook dit rapport een bevestiging is van alle voorgaande rapporten v.w.b. twijfels over de integriteit van het bestuur! De vraag is of de praktijk hier lering van heeft getrokken. De voorbeelden in **bijlage 3** wijzen helaas op het tegendeel.

[92] Michiel de Vries, Dagboek van de Gouverneursleerstoel, 2014, p. 27, 28
[93] Idem, p. 42, 43
[94] Idem, p. 55, 56
[95] Idem, p. 71, 72
[96] Idem, p. 85, 86
[97] Idem, p. 86 t/m 95

In **bijlage 3** (p. 102 e.v.) wordt een beeld geschetst van de belangrijkste dubieuze en/of misgelopen/kostbare projecten en zaken die tijdens de kabinetsperiode 2009 – 2017 de meeste aandacht hebben getrokken. De PPP-projecten (in het kader van het allesomvatend project Bo Aruba), de 'hedge-deal', het Citgo-avontuur en de IBIS-zaak zijn daarbij de meest in het oog springende voorbeelden hoe Arubaanse bestuurders tijdens de laatste volledige regeringsperiode van 8 jaar tot en met 2017 omsprongen met hun verantwoordelijkheden en integriteitsverplichtingen jegens de gemeenschap. Helaas heeft ook dit geen 'lerend effect' voor alle nieuwe bestuurders opgeleverd. Het lijkt er namelijk op dat ook na de regeringswisseling in 2017 verschillende dubieuze 'tradities' als vanouds werden voortgezet. Dit ging in tegen de voornemens van deugdelijk bestuur, transparantie en integriteit die als belangrijkste speerpunten in het regeerprogramma staan. Voor velen in de Arubaanse gemeenschap was dit een teleurstellende gevolgtrekking. Daar gaven zij dan ook uiting aan in de eerste enquête over de perceptie van corruptie die door de CBA werd georganiseerd.

3C- DE CENTRALE BANK OVER CORRUPTIE IN ARUBA[98]

Tijdens het tweede symposium van Stichting Deugdelijk Bestuur Aruba op 16 januari 2019 gaf de president van de Centrale Bank Aruba (CBA) een voorschot op de onderzoeksresultaten van het eerste '*Corruption Survey 2018'* dat kort daarvoor was uitgevoerd onder burgers van 18 jaar en ouder[99]. Voor de CBA is het terugdringen van corruptie een belangrijke prioriteit gezien de verreikende negatieve economische en sociale gevolgen die een obstakel kunnen zijn voor de CBA in het realiseren van haar missie.

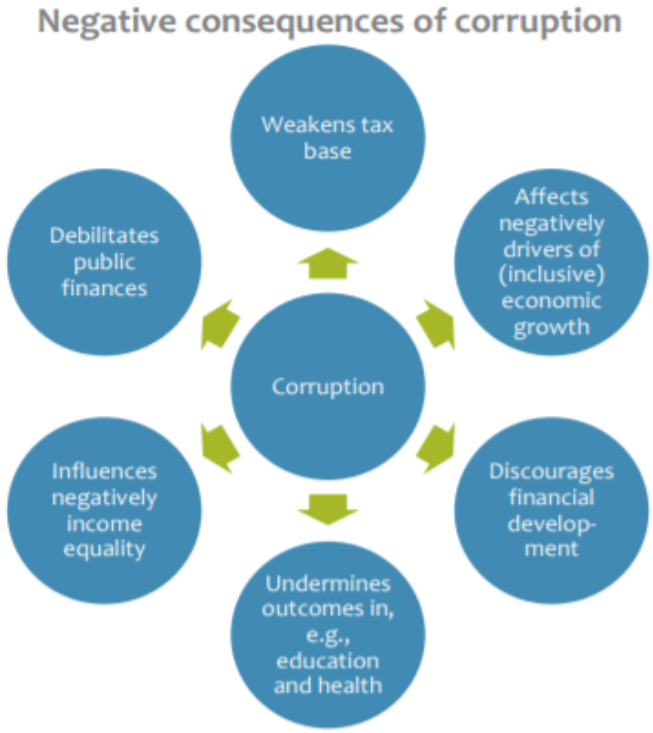

Deze missie bestaat er uit bij te dragen aan de financiële stabiliteit en het economisch welzijn van de Arubaanse gemeenschap. Dit doet zij door de waarde van de Arubaanse floring t.o.v. de US$ stabiel te houden en de gezondheid en integriteit van het financiële systeem alswel een efficiënt en betrouwbaar betalingsverkeer te bevorderen.

De CBA wijst er in haar rapport ook op dat de strijd tegen corruptie een belangrijke rol speelt in de implementatie van de ontwikkelings-doelen of 'Sustainable Development Goals' (SDG's) van de VN. SDG #16 is er onder meer op gericht om corruptie terug te dringen, vooral ook als voorwaarde om alle andere SDG's te kunnen realiseren[100]. Zoals uit bijgaande illustratie duidelijk blijkt, heeft corruptie alleen al op veel financiële terreinen grote negatieve gevolgen.

Dat corruptie ook in Aruba wijdverbreid en ernstig is, blijkt uit het onderzoeksresultaat dat meer dan ¾ van de Arubaanse bevolking van oordeel is dat corruptie wijdverspreid is in Aruba[101]:

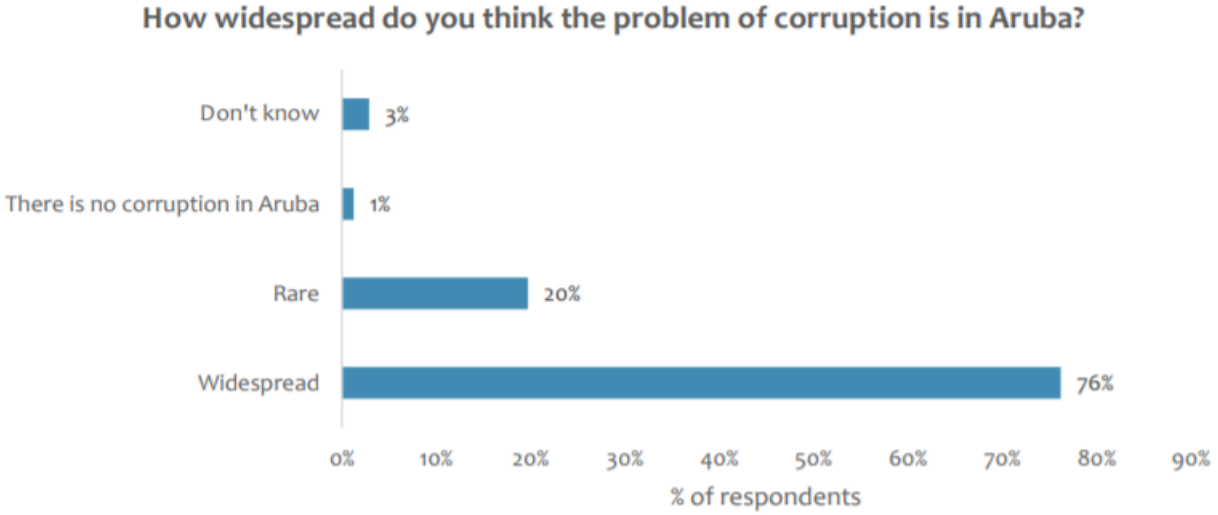

[98] Gezien het grote belang van dit zeer recente onderzoek, is een groot deel van het rapport 'Corruption Survey 2018', d.d. Augustus 2019met bijbehorende illustraties/grafieken hieronder weergegeven. Wij hopen hiermee dat de onderzoeksgegevens en de implicaties daarvan een veel groter bereik zullen krijgen.
[99] http://deugdelijkbestuuraruba.org/symposiumvideos2/
[100] CBA: Corruption Survey 2018, d.d. Augustus 2019, p. 1
[101] Idem, p. 2

Voor een kabinet dat, na het echec van het voorgaande kabinet, terecht als belangrijkste programma-punten van haar regeringsbeleid heeft staan: deugdelijk bestuur, transparantie en integriteit, moet het volgende onderzoeksresultaat haar wel tot nadenken stemmen. Het gaat er namelijk om dat de ondervraagden van mening waren dat het niveau van corruptie in de 12 voorgaande maanden was toegenomen (van november 2017 tot october 2018)[102]:

Opmerkelijk is ook dat van de ondervraagden bijna 80% van mening is dat er sprake is van corruptie in het overheidsapparaat en dat de te nauwe banden tussen de zakenwereld en de politiek tot corruptie leidt terwijl 56% het parlementaire systeem ervan verdenkt bij te dragen aan de corruptie[103]:

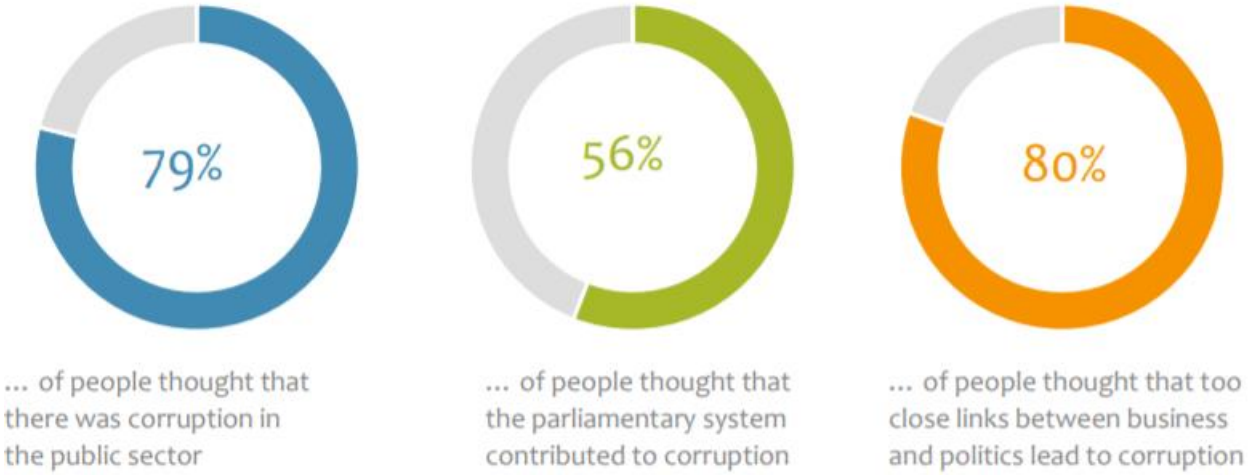

Een nadere uitwerking van de perceptie (!) van de ondervraagden naar de graad van corruptie in een aantal belangrijke instituties in Aruba geeft een verontrustend beeld, in die zin dat juist ten aanzien van de hogere regionen van de overheid de verdenking van corruptie bestaat terwijl dit veel minder sterk wordt ingeschat bij de lagere niveaus[104]:

[102] Idem, p. 2
[103] Idem, p. 3
[104] Idem, p. 4

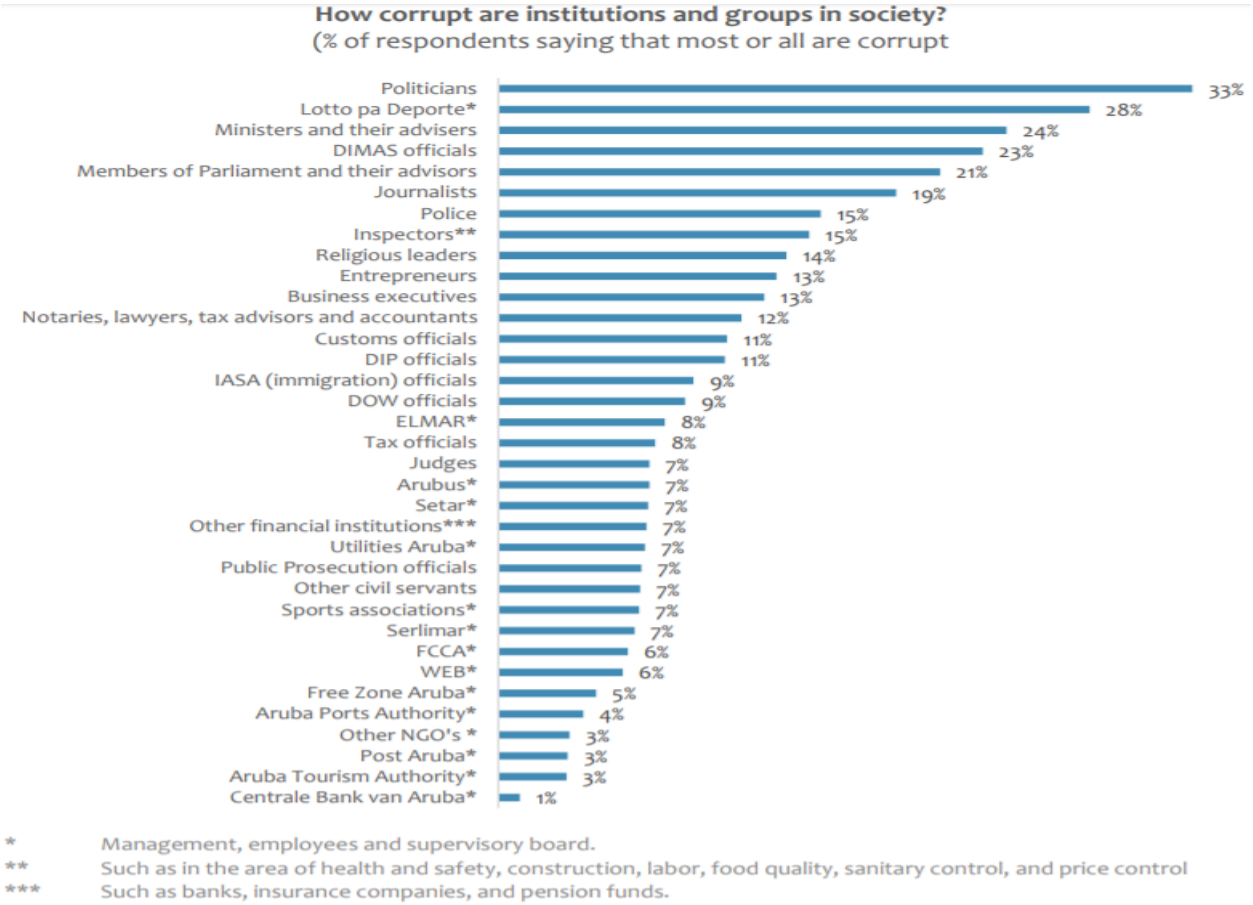

Met deze hoge perceptie van corruptie komt het vreemd over dat slechts een klein percentage (zeker vergeleken met andere landen in de regio) van de geënquêteerden aangaf zelf ooit steekpenningen te hebben betaald om zaken 'gedaan' te krijgen[105]:

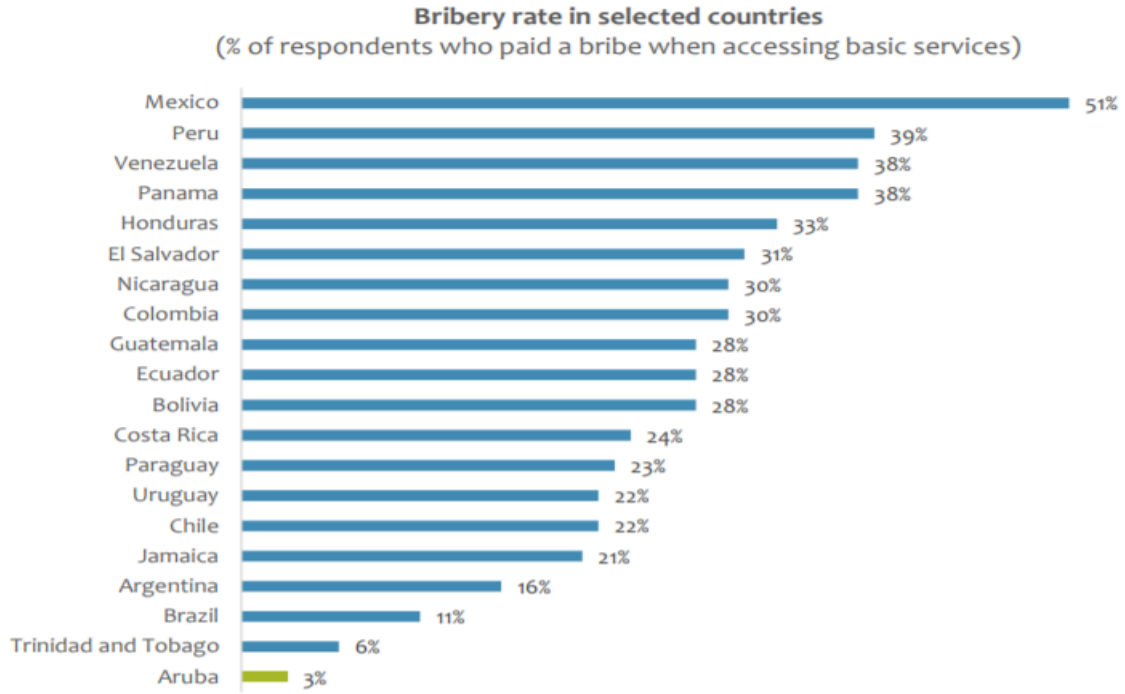

[105] Idem, p. 6

Mogelijk wordt dit lage percentage verklaard doordat ondervraagden niet graag erkennen/bekennen zelf een strafbaar feit te hebben gepleegd, want het is wel opmerkelijk dat 25% aangeeft wel iemand te kennen die smeergeld had betaald om een bepaalde dienst te verkrijgen[106]:

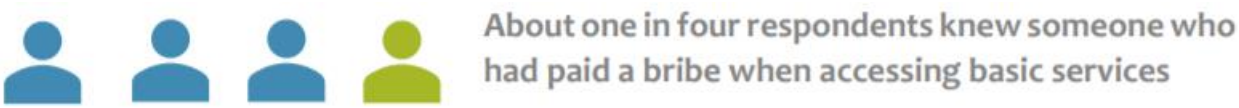

Het ging daarbij met name om de volgende zaken[107]:

[3] Do you personally know anyone who had paid a bribe, give a gift, or do a favor for (i) a government official to get an identity document, other official documents, long lease land, a residence permit and/or work permit, a building permit, or a business permit, (ii) a police officer to avoid a problem like passing a check point or avoiding a fine or arrest, (iii) a health worker or clinic/hospital staff to get medical care, (iv) a teacher or school official to get the services needed from the schools, (v) a judge or court official to get assistance from the courts, or (vi) a (member of) the management, an employee or (a member of) the supervisory board of public utilities to get public utility services?
[4] Not included in this overview is the percentage of respondents who knew someone who had paid a bribe for social security benefits (1 percent).
[5] Including long lease land.

Met deze negatieve perceptie over de mate van corruptie in Aruba, is het van belang hoe burgers denken dat corruptie ingedamd kan worden. Opvallend is dat zij daarbij niet veel heil verwachten van de overheid zelf, terwijl de sterke mening heerst dat corruptiezaken 'op hoog niveau' onvoldoende worden onderzocht[108]:

[106] Idem, p. 7
[107] Idem, p. 7
[108] Idem, p. 5

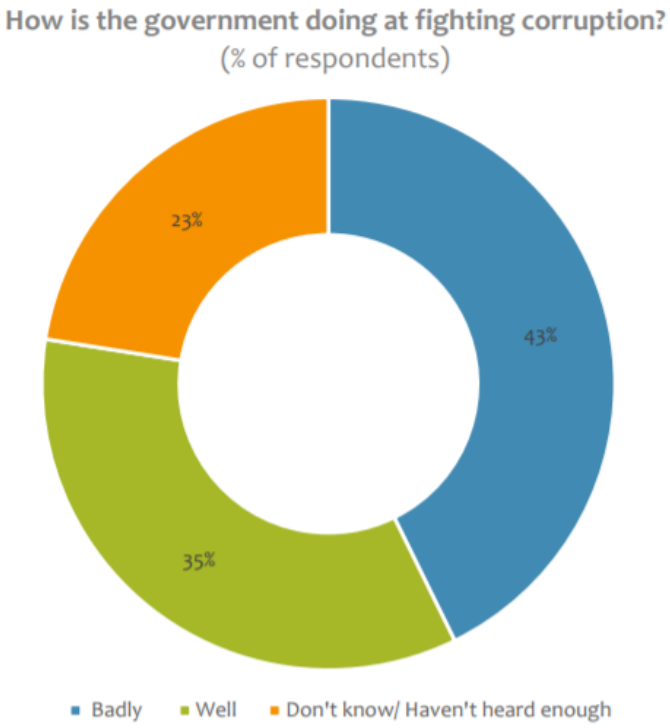

Het is dan ook niet vreemd dat een groot deel van de ondervraagden aangeeft dat 'gewone burgers' een belangrijke rol kunnen spelen bij de bestrijding van corruptie:

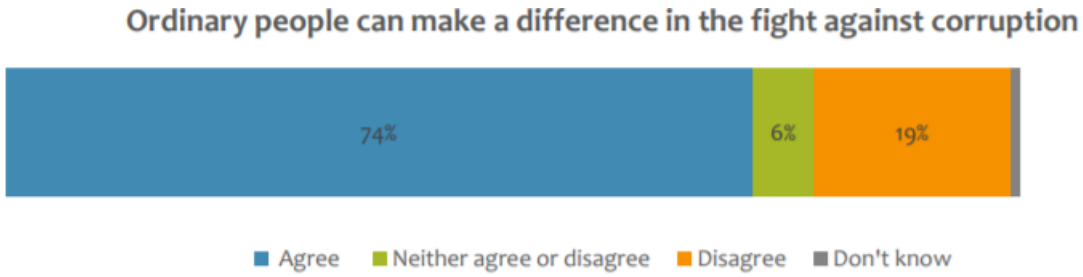

Dit kan o.m. door corruptiegevallen aan te geven en door geen smeergeld te betalen. Burgers spreken ook de bereidheid uit bij te dragen aan de bestrijding van corruptie, temeer omdat zij beseffen dat zij in hun dagelijks leven persoonlijk de gevolgen daarvan dragen. Dit komt alleen al omdat smeergeld en het gebruik van 'connecties' de makkelijkste manier zijn om publieke diensten te verkrijgen[109].

Daarnaast werden als mogelijke oplossingen voor de inperking van corruptie genoemd[110]:

1. Het gebruik van referenda voor belangrijke beslissingen (79%)
2. De benoeming van overheidspersoneel delegeren naar de betrokken overheidsdiensten zelf (93%)
3. Wetgeving ten aanzien van campagnefinanciering invoeren (86%)
4. De introductie van een Integriteitskamer (81%)
5. De opzet van een beleid voor klokkenluiders (83%)
6. Afzonderlijke verkiezingen voor de verkiezing van de premier en parlementsleden (70%)

[109] Idem, p. 8
[110] Idem, p. 9

Al met al maakt dit onderzoek van de CBA duidelijk dat Arubaanse burgers de indruk hebben dat corruptie wijdverbreid is en steeds erger wordt, vooral op het gebied van vergunningen en terreinen. Daarbij worden politici als de meest corrupte groep in de samenleving beschouwd terwijl de regering er weinig aan doet om corruptie te bestrijden. De CBA adviseert de regering van Aruba dan ook om, in nauwe samenwerking met alle stakeholders, een eilandbrede anti-corruptie strategie op te zetten. Daartoe moeten de juiste incentives worden opgezet, de gevoelige sectoren worden aangepakt, transparantie worden bevorderd, gemeenschappelijke waarden worden ontwikkeld en instituties worden versterkt. De strijd tegen corruptie vereist dat de overheid, de private sector en burgerbewegingen samenwerken om dit te realiseren[111].

Noot SDBA:

De coalitieregering (2017 - ?)bewijst zichzelf in het kader van haar voornemen deugdelijk bestuur, transparantie en integriteit als haar speerpunten (zie p. 42) te beschouwen geen dienst door:

- *De nodige familie- en partijleden te benoemen als naaste medewerkers van ministers, in besturen van overheidsNV's en -stichtingen. Zij persisteert daarmee in de politieke traditie die al decennialang zo schadelijk is gebleken voor de Arubaanse gemeenschap.*
- *De RST in zekere zin in te dammen waardoor de mogelijkheden van corruptieonderzoek ernstig beperkt worden. De regering laadt zo de verdenking op zich dat er geen behoefte is aan onafhankelijke justitiële capaciteit om mogelijke corruptiezaken nader te onderzoeken, temeer omdat het 'eigen' OM en de Landsrecherche zwaar onderbemand zijn en het grote aanbod van complexe corruptiezaken niet aankunnen. Daarmee lijkt het op de Centrale Accountantsdienst die al decennialang dusdanig onderbemand is dat slechts steeksproefgewijs boekhoudkundig onderzoek kan worden gedaan. Dat daarbij bijna altijd fraude wordt ontdekt is blijkbaar onvoldoende aansporing voor de opeenvolgende Arubaanse regeringen om ernst te maken met een adequate bemensing van haar belangrijkste controlediensten.*
- *Toestemming te onthouden onder het mom van de 'eilandelijke autonomie' en 'nos mes por' aan het Team Bestrijding Ondermijning (TBO), die vooral de corruptie door bestuurders met staatsondermijnende gevolgen aan het licht probeert te brengen. De erkenning dat er voorlopig geen 'eigen mensen' met de benodigde expertise hiervoor voorhanden zijn geeft de sterke indruk dat 'de politiek' geen behoefte heeft aan pottenkijkers.*

Hiermee verliest de coalitieregering de geloofwaardigheid die nodig is om de ernstige verdenking van corruptie die er in de Arubaanse samenleving jegens het politieke establishment bestaat, onderuit te halen.

In **Bijlage 4** (p. 120) passeren enige actuele 'dubieuze handelingen' de revue. Ook hier is geen sprake van een uitputtende opsomming. Het is veeleer de bedoeling duidelijk te maken dat het voegen van de daad bij het woord (deugdelijk bestuur, transparantie en integriteit) allerminst een vanzelfsprekende zaak is. De eerste gevallen die benoemd worden begonnen reeds onder voorgaande regeringen maar werken schijnbaar nog steeds door! Blijkbaar valt het niet mee zich los te maken van een bestaand 'systeem'!

Daarnaast rijst de vraag die zo vanzelfsprekend lijkt in een land dat zich voordoet als een democratische rechtsstaat: is er geen instantie die niet-integer handelen van de overheid publiekelijk en op effectieve wijze aan de kaak stelt?

[111] Idem, p. 10

3D- EEN DIEP STILZWIJGEN

Zoals hiervoor en in de bijlagen nader beschreven, deden zich op verschillende gebieden de nodige fraudegevallen voor. Helaas volgen instanties die hier meer van afweten blijkbaar een beleid waarbij nauwelijks tot geen informatie wordt gegeven over zaken waarbij malversaties in overheidsdepartementen aan de orde zijn. Voor de Arubaanse samenleving is de omvang van dit fenomeen alsmede de schade die dit veroorzaakt dan ook bijna geheel onbekend. Dit kan ertoe leiden dat ambtenaren de indruk krijgen dat frauduleus handelen geen gevolgen heeft. Burgers die de overheid van corruptie verdenken tasten daardoor verder in het duister.

Reeds vanaf de intrede van de Status Aparte geven Centrale Accountantsdienst (CAD) en Algemene Rekenkamer Aruba (ARA) jaar in jaar uit aan dat zij meer deskundig personeel nodig hebben om hun wettelijke taken adequaat uit te voeren. Behalve de verzuchting van opeenvolgende regeringen dat de privésector betere arbeidsvoorzieningen biedt, hebben die gedurende bijna 35 jaar geen enkele poging ondernomen om studenten te stimuleren een financieel-economische studie te kiezen, noch om de arbeidsvoorzieningen voor dit soort belangrijke functies aantrekkelijk te maken. Het gevolg is dat het bestand van het belangrijke controle-instituut CAD van 30 man personeel vlak na de Status Aparte is geslonken naar amper 7 in 2019. Terwijl de werkzaamheden enorm zijn toegenomen! Daar komt bij dat het voorbereidend werk door de interne controle bij overheidsdepartementen ontbreekt omdat…kort na de intrede van de Status Aparte interne controlediensten van departementen door de toenmalige regering werden opgeheven!

De CAD kan daardoor slechts in zeer beperkte mate voldoen aan haar wettelijke taak. Zij voert daarom meer op steekproefsgewijze basis controle uit. Daarbij is opvallend dat bijna in elke overheidsdepartement dat zij onderzoekt malversaties aan het licht komen. Slechts in een klein aantal gevallen krijgen deze zaken publiekelijke bekendheid. Dat is meestal het geval wanneer het om grote bedragen gaat.

Zo werd in 2013 bekend dat werkneem(st)ers van Directie Onderwijs onder meer fraude hadden gepleegd met de fondsen voor studiebeurzen. Daarbij werd omstreeks Afl. 2 miljoen ontvreemd. De directrice van de school voor Lager Beroepsonderwijs moest worden ontslagen omdat zij enkele tonnen had weggesluisd, om zo haar gokverslaving te bekostigen. En bij het avondvakonderwijs waren enkele werknemers betrokken bij de diefstal van tussen de Afl. 1 en 2 miljoen. Dit is alleen Onderwijs! Maar ook bij het strafrechtelijk onderzoeksorgaan bij uitstek, de Politie, bleek bij controle door de CAD de nodige malversaties te hebben plaatsgevonden. Dit is niet zo vreemd, gezien het grote aantal personeelsleden met hoge schulden dat daar werkzaam is (zie p. 43, 44).

De CAD valt als overheidsdepartement rechtstreeks onder de minister van Financiën (MinFin). Volgens de bestaande wettelijke regelingen legt zij alleen verantwoording af aan de MinFin. Statenleden kunnen inzage krijgen in documenten die onder beheer zijn van de CAD, maar alleen wanneer zij daartoe schriftelijke toestemming hebben gevraagd en verkregen van de MinFin. Dat gebeurt nooit, want…onderzoek zou mogelijk aan het licht brengen dat bij projecten ook aanhangers van de eigen partij betrokken zijn. Daaruit zou kunnen blijken dat beide grote partijen boter op hun hoofd hebben. Die hebben er dus geen belang bij om mogelijk frauduleuze zaken aan het licht te brengen.

Zoals uit het eerder vermelde rapport '*Een kwestie van mentaliteit*' van de Waarheidscommissie is gebleken, leverden documenten van de CAD enorm veel gedetailleerde informatie op die anders nooit zo uitgebreid voor het daglicht treedt. Dit was slechts mogelijk omdat indertijd de toenmalige directeur van de CAD en de toenmalige secretaris van de RvA een belangrijk aandeel hadden in de samenstelling van het rapport. Zowel de CAD als de ARA beroepen zich normaalgesproken bij navraag naar dit soort informatie op hun geheimhoudingsplicht. Maar indien we mogen aannemen dat de modus operandi tijdens het project Fondo Desaroyo Nobo San Nicolas geen op zichzelf staande werkwijze was, maar bij meer projecten toegepast, dan is er gerede grond om aan te nemen dat er veel meer zaken een dergelijk dubieuze gang van zaken hebben gekend. Het is jammer en tekenend dat het Parlement zich daar nooit verder in verdiept heeft.

De vraag is of het de laatste jaren onder de coalitieregering (veel) beter gaat. Natuurlijk valt het niet mee om een cultuur die decennialang het politiek handelen bepaald heeft, van de ene op de andere dag volledig te

veranderen. Dat is niet realistisch. Dat blijkt ook uit de enquête van de CBA (p. 34 e.v.) die aangeeft dat de corruptie volgens geïnterviewden zelfs zou zijn toegenomen.

Het is daarom van belang dat de coalitieregering waar nodig een onafhankelijk onderzoek laat uitvoeren naar zaken waar mogelijk niet-integer handelen heeft plaatsgevonden (bijv. door het Team Bestrijding Ondermijning-TBO). Stilzwijgen rond deze zaken zou namelijk een negatief effect kunnen hebben op de hele coalitieregering en haar geloofwaardigheid. Standvastig ingrijpen daarentegen zal duidelijk maken dat de regering vastbesloten is om daadwerkelijke veranderingen door te voeren waardoor de drie vermelde speerpunten geen loze kreten zijn.

Er zijn in bijlage 4 slechts een drietal actuele zaken beschreven die de indruk geven dat er niet integer wordt gehandeld. Gegeven 'de traditie' is het echter onwaarschijnlijk dat dit de enige zaken zijn binnen het overheidsapparaat waar twijfels bestaan omtrent integer bestuurlijk handelen. Slechts uitgebreid onderzoek door CAD, ARA, Landsrecherche, RST en TBO kan de ernst en omvang hiervan aan het licht brengen.

Maar…er is meer: behalve dubieus handelen met betrekking tot projecten, maken opeenvolgende regeringen zich ook schuldig aan het manipuleren van informatie. Daarmee hopen zij blijkbaar dubieuze handelingen/situaties en/of negatieve gevolgen van regeringsbeleid te maskeren. We beschrijven slechts de meest markante in **Bijlage 5** (p.131)

'Volledigheidshalve' zij vermeld dat SDBA haar grote waardering uitspreekt voor de intentie van de coalitieregering van 2017 - ? dat deugdelijk bestuur, transparantie en integriteit haar belangrijkste leidraad zal zijn. SDBA is zich er terdege van bewust dat 'de korte lijnen' in een kleinschalige samenleving als Aruba en de grote (financiële) belangen die vaak meespelen, grote eisen stellen aan het integriteitsgehalte van bestuurders. Die moeten heel sterk in hun schoenen staan. Anderzijds vereist de eed die zij aan het begin van hun bestuursperiode afleggen, dat zij zich strikt houden aan de exclusieve aandacht en zorg voor het algemeen belang. Tekortkomingen daarop moeten direct gesignaleerd worden om verdere ontsporing van de Arubaanse financiën tegen te gaan. Dat valt onder de taken van SDBA. SDBA hoopt van harte dat de voornemens van het kabinet om deugdelijk bestuur te realiseren, inderdaad zullen worden uitgevoerd. Het gaat daarbij o.m. om:

- *Het respecteren en naar behoren financieren van de RvA, de ARA, de CAD en de SER. Dit dient er o.m. toe om het Parlement beter en waar nodig rechtstreeks te informeren (SER).*
- *De instelling van een 'Commissie Versterking Democratisch Bestel', ter versterking en het meer onafhankelijk maken van de Hoge Colleges van Staat om hun toezichthoudende rol te versterken.*
- *Een meer onafhankelijk (van de regering) en onpartijdig functionerend Parlement.*
- *De opzet van een 'Integriteitsbureau' om de normen van integriteit in alle overheidsdepartementen en -bedrijven te introduceren.*
- *Introductie van de Wet Financiering Politieke Partijen om klaarheid te verkrijgen in de bronnen van de campagnefinanciering en om politieke en commerciële belangen te scheiden.*
- *Opzet van een 'Begrotingskamer' t.b.v. transparantie in het overheidshandelen en vergroting van de efficiency in de financiële processen van de overheid.*
- *Opzet van een 'Integriteitskamer' die de integriteit van bestuurders en overheidsfunctionarissen in de gaten houdt en dit ook garandeert*
- *Introductie van een nieuwe wet voor screening van ministers (en parlementariërs?)*
- *Introductie van een 'Gedragscode' voor ministers en Statenleden om zo handelingen/gedrag te voorkomen die hun integriteit in twijfel zouden kunnen brengen.*
- *Introductie van additionele wetgeving om overheidscorruptie te verminderen c.q. elimineren.*
- *Instelling van een commissie van experts om de Kiesverordening kritisch te bezien, te actueliseren en te moderniseren, o.m. om het risico van 'zetelroof' te minimaliseren.*
- *Introductie van de Wet Ombudsman ter verdediging van de belangen van de bevolking op elk niveau.*
- *Introductie van een 'Klokkenluidersregeling' die moet garanderen dat degenen die aangifte doen van niet-integer handelen zowel binnen als buiten de overheidssector en daarvoor ook bewijzen leveren van corruptie of ander administratief falen, beschermd worden tegen vervolging.*
- *Interactieve overheid (E-government) die de mogelijkheden vergroten van de overheid om de bevolking sneller en eenvoudiger te bereiken.*
- *De instelling van een commissie van experts om de beste manier te onderzoeken om het personeelsbeleid te depolitiseren om misbruik te voorkomen t.b.v. politiek gewin.*
- *Modernisering van de Comptabiliteitswet, met speciale aandacht om de omzeiling van de regels t.a.v. aanbestedingen te voorkomen.*
- *De introductie van een nieuwe 'Corporate Governance Code' en de aanwijzing van een orgaan ter supervisie van de uitvoering.*
- *Het aangaan van internationale allianties met o.m. UNDP en OECD om de nationale instituten te versterken op basis van SDG #16 en om corruptie te bestrijden.*

Dit is een bijzonder ambitieus (regerings)programma! Halverwege de betrokken kabinetsperiode, anno december 2019, is van deze voornemens echter nog weinig gerealiseerd. Dat kan ook moeilijk anders. De financieel en sociaal-economische uitdagingen waar het kabinet zich bij haar aantreden voor gesteld zag waren dermate groot dat alle aandacht gericht was op het oplossen van de directe problemen die zich op die gebieden voordeden. Het is echter te hopen voor de Arubaanse gemeenschap dat deze belangrijke programmapunten in de tweede helft van de kabinetszitting daadwerkelijk worden nagekomen en dat de coalitieregering niet het voorbeeld volgt van haar tegenpartij die haar ondertekende beloften in 1995 m.b.t. integrale uitvoering van de aanbevelingen van rapport Calidad niet nakwam (zie p. 131, Bijlage 5). Integendeel, die werden op grote schaal geweld aangedaan!

3E- EEN VERZIEKT AMBTENARENAPPARAAT?

Het mag geen verbazing wekken dat wanneer decennialang overheidspersoneel is aangesteld waarbij de benoeming niet altijd op integere wijze plaatsvond, de kans op minder-integer handelen ook groter kan zijn dan wanneer alles volgens wettelijke procedures plaatsvindt. De Amigoe van 3 december 2018 besteedde aandacht aan een informatiesessie om het ambtenarenapparaat bewust te maken van en resistent te maken tegen corruptie. Dit was georganiseerd door de Beleidsorganisatie Human Recources en Organisatie (HRO) van het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening (BPD) voor alle ministeries in Curaçao. In de sessies werd onder meer verwezen naar onderzoeken in andere landen waaruit blijkt dat ambtenaren met schuldproblemen een risico vormen voor de integriteit van de overheid. Daarnaast kunnen ze door hun schuldproblemen niet goed functioneren op hun werk. Het blijkt dat men er moeite mee heeft balans te kunnen houden in wat men als inkomsten verdient en wat men uitgeeft. Het beheren van een persoonlijk budget wordt als problematisch ervaren[112].

Hoe reëel dit probleem is, is amper 2 weken daarna op te maken uit het bericht in de Amigoe d.d. 19 december 2018 waarin het Korps Politie Aruba (KPA) bekend maakt dat een politieagent is gearresteerd naar aanleiding van een intern onderzoek. De agent werd verdacht van het aannemen van steekpenningen voor het geven van informatie. Begin november waren al 3 andere agenten geschorst wegens 'intern onderzoek'[113]. In november 2019 werd wederom een agent aangehouden, dit keer wegens mogelijke fraude met rijbewijzen[114]. Vanzelfsprekend rijst de vraag hoe dit komt. Uit onderstaand overzicht blijkt dat vooral in de geüniformeerde diensten een groot aantal ambtenaren hoge schulden hebben:

[112] Amigoe d.d. 3-12-18: 'Ambtenaren met schuldproblemen gevoelig voor corruptie'
[113] Amigoe d.d. 19-12-'18: 'Agent gearresteerd, 2 agenten weer toegang tot bureau'.
[114] https://www.noticiacla.com/news/17589

De bedragen die maandelijks worden ingehouden van het salaris zijn onrustbarend hoog:

Volgens de directeur van Directie Human Recources (DRH) vertonen jaarlijks gemiddeld 20 ambtenaren 'integriteitsproblemen'[115]. Meestal komt dit aan het daglicht na onderzoek door de Centrale Accountantsdienst (CAD). Daarbij moet niet uit het oog worden verloren dat door de sterke onderbemanning van de CAD er slechts steekproefsgewijs onderzoek plaatsvindt in de overheidsdepartementen. Het werkelijke aantal zal dus veel hoger (kunnen) zijn.

Dit beeld krijgt nog meer gewicht wanneer we dit zetten tegen de 'Analyse overwerkkosten Aruba' dat de CAft begin november 2019 publiceerde. Het onderzoek werd uitgevoerd bij Korps Politie Aruba, de Douane, Dienst gevangeniswezen en Dienst Brandweer. Bij alle onderzochte diensten is er sprake van structureel overwerk dat voor veel medewerkers een omvangrijk deel uitmaakt van de maandelijkse vergoeding. Overwerk vindt tot wel 30 uur en zelfs meer per week plaats boven een 40-urige werkweek. Dit brengt volgens de CAft ernstige risico's voor de gezondheid van de betrokkenen met zich mee alsmede voor een veilige taakuitoefening[116].

Een andere zorgelijke constatering van het CAft betreft het hoge ziekteverzuim binnen het ambtelijk apparaat. Dat ligt boven de 8%. Uit de cijfers blijkt dat er een positieve correlatie is tussen overwerk en ziekteverzuim. Volgens de CAft worden de mogelijkheden binnen de huidige wet- en regelgeving onvoldoende benut om het overwerk tegen te gaan. Zij pleit voor een cultuurverandering bij de uitvoerende diensten, waar overwerk (en het bijkomend inkomen) regelmatig als een verworvenheid wordt gezien. Tevens wordt gewezen op de noodzaak een overheidsbreed ziekteverzuimbeleid te ontwikkelen, inclusief sanctiemaatregelen. Enige weken hiervoor had de SVB eveneens gewezen op het hoge ziekteverzuim onder ambtenaren, dat veel hoger ligt dan in de particuliere sector. Kortom, een scheefgegroeide situatie.

[115] Amigoe d.d. ?, 2018
[116] http://www.cft.cw/?island=aruba, 20190927 Analyse overwerkkosten Aruba, p. 2 e.v.

4- EEN BEELD VAN DE MINIMALE KOSTEN VAN ONDEUGDELIJK BESTUUR IN ARUBA

Ondeugdelijk bestuur kost de samenleving structureel veel geld. Om hoeveel geld het minimaal gaat zien we als we de geschatte globale kosten van de belangrijkste elementen van ondeugdelijk bestuur in Aruba op een rijtje zetten. Allereerst moeten we ons realiseren dat een van de grootste overheidsuitgaven is **de financiering van politieke patronage**[117]. Alleen al de benoeming van veel onnodig personeel maakte het noodzakelijk om te lenen. Er werden dus schulden aangegaan om dit te kunnen betalen. Daarom is er simpelweg geen geld meer, zelfs niet als er weer meer belasting wordt geheven, om het personeel te blijven betalen, laat staan om hun salaris te verhogen, bijvoorbeeld via indexering.

Wat kosten overtollige ambtenaren de Arubaanse gemeenschap ongeveer? Een indicatie van deze kosten volgt uit het rapport van de RvA uit 2014 waar het ambtenarenbestand van Aruba werd vergeleken met die van Curaçao. Aruba en Curaçao kunnen goed met elkaar vergeleken worden. Ze hebben praktisch dezelfde infrastructuur.

Een vergelijking van het ambtenarenbestand in Aruba en Cur. in relatie met het inwonersaantal

LAND (2014)	INWONERS	TOTAAL AANTAL AMBTENAREN	BUREAU V.D. MINISTERS
ARUBA	106.795	5.757	374
CURACAO	154.843	4.617	278

Bron: RvA 71-14, p. 13

In 2014 had Curaçao 50.000 inwoners meer dan Aruba. Maar…Aruba had 1.100 ambtenaren meer dan Curaçao. In Curaçao 'bedient' 1 ambtenaar gemiddeld 33,5 inwoners. In Aruba 'bedient' 1 ambtenaar gemiddeld slechts 18,5 inwoners. Als Aruba dezelfde ratio zou hebben als Curaçao, d.w.z. 1 ambtenaar voor 33,5 inwoners, dan zou Aruba 2.500 ambtenaren te veel hebben.

Met gemiddelde kosten van ruim Afl. 80.000,- per ambtenaar[118] (d.w.z. salaris en secundaire arbeidsvoorwaarden) betekent dit dat Aruba omstreeks Afl. 200 miljoen teveel betaalt. D.w.z. Afl. 2 miljard in 10 jaar, hetgeen overeenkomt met de helft van onze nationale schuld!

Het personeelsbeleid was echter niet het enige negatieve gevolg van het politieke patronagesysteem. De toewijzing van terreinen en projecten aan vrienden van de partij maakte dat gemeenschapsbezit en -middelen op een oneerlijke manier werden verdeeld. Ook dit bracht negatieve (o.m. financiële) gevolgen met zich mee voor de Arubaanse gemeenschap. Bovendien zijn de economische gevolgen van de verkeerde besteding van grote leningen (t.b.v. 'consumptieve bestedingen') ook niet meegerekend. Dat geld werd namelijk onttrokken aan investeringsmogelijkheden die wèl rendement zouden hebben opgeleverd. Ook het (niet-beschikbare!) geld dat moest worden geïnvesteerd in uitbreiding van de infrastructuur voor de tienduizenden buitenlandse arbeidskrachten die t.b.v. de toeristenindustrie moesten worden geleend. In het totale overzicht van de minimale kosten van ondeugdelijk bestuur op p. 47 worden echter alleen de kosten van overtollig persoon meegenomen. De andere kosten vereisen nader en gecompliceerder onderzoek.

Het tweede element van ondeugdelijk bestuur dat Aruba grote verliezen heeft berokkend is **deficiënt financieel beheer**[119]. De administratieve chaos in de meeste overheidsdepartementen, de bijna volledige afwezigheid van controle, de hoeveelheid fraude, malversatie en diefstal die er hebben plaatsgevonden, hebben gezorgd voor een enorm verlies aan geld. Hetzelfde geldt voor de redelijk eenvoudige mogelijkheid

[117] Zie: http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Naar-een-rationeel-personeelsbeleid.pdf
[118] Zie: overzicht analyse personeelskosten IMF in Bon Dia Aruba d.d. 2-12-19)
[119] Zie: http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Naar-deugdelijk-openbaar-financieel-beheer-in-Aruba.pdf

om belasting te ontduiken. Niet voor niets werd er al vanaf de jaren '90 dringend geadviseerd om op korte termijn een nieuw en wel indirect belastingsysteem in te voeren.

CAft heeft berekend dat een nieuw systeem van indirecte belastingen waarbij IEDEREEN in Aruba meebetaalt, dus inclusief illegalen en toeristen, minimaal Afl. 100 miljoen per jaar EXTRA zal opleveren![120] Toch heeft ook dit niet geleid tot haast bij de beleidsmakers om deze opgelegde kans te benutten ofschoon de enorme financiële tekorten daar alle aanleiding toe gaven. Het is daarom zeer dubieus of alleen pure laksheid bij de beleidsmakers de belangrijkste reden was om geen verandering aan te brengen in het belastingsysteem. Door de ondoorzichtige campagnefinanciering zou het namelijk heel goed mogelijk kunnen zijn dat het verouderde, gecompliceerde en vooral lekke belastingsysteem grote campagne-financiers genoeg mogelijkheden biedt om gebruik te maken van de aanwezige mazen in het belastingnet. Daar een verandering in brengen zou dan grote gevolgen kunnen hebben voor de campagnefinanciering en dus voor de kans om de verkiezingen te winnen.

De opeenvolgende regeringen hebben weinig moeite gedaan om de deficiënte **controle** op het geld dat zij beheerden te verbeteren. Daarom was er ook nooit een duidelijk beeld van de werkelijke financiële situatie. Maar ook het Parlement als hoogste controlerende instantie heeft weinig moeite gedaan om ministers of regering verantwoordelijk te stellen voor hun deficiënte geldbeheer. Het gevolg van dit alles was dat er jaar in, jaar uit sprake was van een enorme geldverspilling die vandaag de dag praktisch onmogelijk te berekenen is.

Toch is het goed om een kleine indruk te geven. Volgens verschillende rapporten van de Algemene Rekenkamer heeft **geldverspilling** voortdurend plaatsgevonden op het gebied van studiebeurzen, de Arubus en het vliegveld, tot de Schipholgroep dit laatste overnam. In totaal bedroegen de 'verliezen' honderden miljoenen florin.

Fraude zorgde alleen al bij het Landslaboratorium voor een verlies wegens diefstal van Afl. 10 miljoen terwijl dat in het geval van fraude met studiebeurzen en andere malversaties bij Directie Onderwijs om ongeveer Afl. 2 miljoen ging. In de recente fraude bij Enseñansa pa Empleo (Onderwijs voor Werk) ging het om tussen Afl. 1 – 2 miljoen dat verloren ging. Volgens het departement van Human Resources zijn er jaarlijks minstens 20 personen (zaken) met 'integriteitsproblemen'. Maar jammer genoeg wordt er geen informatie gegeven over de verliezen die Aruba hierdoor lijdt.

Het 3e element van ondeugdelijk bestuur dat altijd veel geldverlies voor Aruba veroorzaakte, was **de dubieuze wijze waarop werd omgegaan met projecten[121]**. Niet alleen werden daarbij praktisch altijd allerlei wettelijke bepalingen geschonden (zoals die t.a.v. aanbestedingen, de Comptabiliteitswet, e.d.), maar vaak was er ook sprake van een gebrek aan transparantie[122]. Veel werd in het geniep gedaan. Ook was er vaak sprake van exorbitante kostenstijgingen terwijl controle vrijwel helemaal ontbrak. En ook hier was het gevolg dat veel geld verloren ging hetgeen leidde tot hoge verplichtingen in de vorm van schuld en rente. Hoewel de exacte schade moeilijk is vast te stellen, kunnen we wel een kleine indicatie geven. Nogmaals zij gesteld dat het niet noodzakelijkerwijs om corruptie hoeft te gaan, maar dat het nodige mis was/ging staat buiten kijf evenals het feit dat daarbij vaak veel geld verloren ging.

Op het hiernavolgend overzicht staan 27 projecten die in de afgelopen 31 jaar de nodige aandacht vereisten van de Arubaanse gemeenschap. Van deze 27 projecten kostten alleen al het Sace-project, de Dump en de Hedge-deal samen de Arubaanse gemeenschap Afl. 0,5 miljard (Afl. 500 miljoen). Sace alleen

[120] Idem, p. 95, **96**
[121] Zie: Bijlagen 1, 2, 3 en 4
[122] Zie: http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Naar-transparant-openbaar-bestuur-in-Aruba.pdf

heeft al Afl. 200 miljoen gekost en werd pas in maart 2018 na bijna 15 jaar volledig afbetaald[123]. Het dumpproject heeft bijna Afl. 30 miljoen gekost ofschoon het nog geen jaar behoorlijk heeft gefunctioneerd[124]. De beruchte Hedge-deal heeft het Arubaanse volk onnodig minimaal Afl. 250 miljoen gekost in amper 4 jaar tijd[125]! Indien we een conservatieve schatting maken en stellen dat de andere 24 projecten samen eveneens Afl. 500 miljoen kostten, dan hebben de 27 projecten de Arubaanse gemeenschap totaal omstreeks Afl. 1 miljard gekost waarbij lang niet alles rendement opleverde of waarbij (veel) geld verloren ging. In 33 jaar tijd is dit een gemiddelde van meer dan Afl. 30 miljoen per jaar:

FINANCIËLE GEVOLGEN VAN MISLUKTE EN/OF VERDACHTE PROJECTEN: MEER DAN Afl. 1 MILJARD/30 JAAR		
Aruven	Ates-project	Interbank/FCCA
Dutchco	Race-track	Fondo Desaroyo Nobo San Nicolaas
Radar	Interbank/CSS	Sport Lotto
Luchthaven	Lucht- en zeebrieven	Trias resort
Air Aruba	Aruba Bunita NV	Hotelgaranties/dadingsovereenkomst
Haven	Bushiri hotel	Bo Aruba (PPP-projecten)
Postkantoor	Struisvogel project	Citgo
Setar/Fabela	Dividend special	Terreinen & vergunningen
Sace (Afl. 200 miljoen)	**Dump (Afl. 28 miljoen)**	**Hedge-deal (± Afl. 250 miljoen)**
Alleen al Sace, het dumpproject en de hedge deal samen hebben Aruba omstreeks Afl. 0,5 miljard gekost		
Al deze projecten samen = minimaal Afl. 1 miljard in 30 jaar = gemiddeld ± Afl. 30 miljoen/jaar		

Indien we alle genoemde bedragen van de drie elementen van ondeugdelijk bestuur bij elkaar optellen, dan krijgen we een beter beeld van hetgeen een dergelijk bestuur betekent voor een land. Indien we ons beperken tot alleen het personeel (dus zonder het verlies wegens de partij-gerelateerde toekenning van terreinen en projecten), vervolgens de gemiste extra belastingopbrengsten zonder het verlies wegens andere vormen van deficiënt financieel beheer mee te rekenen, en tenslotte de gemiddelde kosten van 'dubieuze'/mislukte projecten, dan komen we op een totaal jaarlijks bedrag aan kosten wegens ondeugdelijk bestuur van minimaal Afl. 350 miljoen. Maar…dit is niet alles. Want er moesten grote leningen worden gesloten om veel van deze kosten zoals overtollig personeel te dekken. Indien we ervan uitgaan dat niet alle, maar slechts iets meer dan de helft van alle schulden en dus van de rente die daarover betaald moet worden zijn ontstaan als gevolg van ondeugdelijk bestuur, dan komen we uit op een totaalbedrag van minimaal Afl. 450 miljoen per jaar. In 2016 vertegenwoordigde dit 1/3 deel van de hele begroting ad Afl. 1 miljard, 350 miljoen. Vanzelfsprekend kan geen enkel land een dergelijke geldverspilling bekostigen:

MINIMALE KOSTEN VAN ONDEUGDELIJK BESTUUR IN ARUBA		
#	**OMSCHRIJVING**	**Afl. MILJOEN**
1	Onnodige kosten van overtollig overheidspersoneel	200
2	Deficiënt financieel beheer, inclusief belastingontduiking + gemiste ink.	100
3	Mislukte en/of verdachte projecten	30
	TOTALE DIRECTE MINIMALE KOSTEN VAN ONDEUGDELIJK BESTUUR	**330**
4	Renteverplichting (totaal Afl. 215 miljoen/jaar) wegens schulden, voor een belangrijk deel a.g.v. ondeugdelijk bestuur	120
	TOTALE MINIMALE KOSTEN VAN ONDEUGDELIJK BESTUUR IN 2017	**450**
	TOTALE BEGROTING ARUBA	**1.350**

[123] https://static1.squarespace.com/static/52010288e4b0513795f3ae94/t/521cfe78e4b0f31b9ff62496/1377631864121/25-jaar-status-aparte-een-politiek-paradijs.pdf. P. 51, 52

[124] Idem, p. 101 t/m 112

[125] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Naar-transparant-openbaar-bestuur-in-Aruba.pdf, p. 13

Hopelijk maakt dit duidelijk dat ondeugdelijk bestuur ook Aruba heel veel geld (heeft ge)kost. Daarbij is het gegeven beeld nog lang niet compleet. Zo zijn de enorme kosten van rechtszaken, bijv. Racetrack (US$ 20 miljoen, zie bijlage 1 en 2), enz. waarbij het Land verloor en schadevergoeding moest betalen wegens niet nagekomen toezeggingen, niet inbegrepen. De grote vraag is waar al dat geld vandaan komt om politieke patronage, een deficiënt financieel beheer en mislukte c.q. dubieuze projecten te financieren?

Bijna elk jaar na de Status Aparte was er te weinig geld om alle kosten te dekken. De opeenvolgende regeringen van wisselende politieke kleur namen bijna altijd hun toevlucht tot het instrument van begrotingstekorten die vervolgens werden gedekt door leningen (A in Fig. 2). En net zoals de gezamenlijke kosten van ondeugdelijk bestuur tot een enorm bedrag leidden, zo leidden ook alle leningen samen tot een gigantische schuld die bijna niet te betalen is evenals tot enorme rentebetalingen. Daarom kwam Nederland in 2014 tussenbeide om te voorkomen dat de Arubaanse regering verder zou gaan met haar beleid van begrotingstekorten die weer gedekt moesten worden met nieuwe leningen. Nederland wilde Aruba dwingen om haar kosten maximaal zo hoog te laten zijn als haar inkomsten. Aangezien er niet meer op een dergelijk onverantwoorde manier geleend kon worden, werd de overheid gedwongen om flink te bezuinigen in alle departementen (B in Fig. 2). De weinige ontwikkeling die daarvóór nog plaatsvond, kwam vrijwel helemaal tot stilstand.

Fig. 2

FINANCIERING VAN ONDEUGDELIJK BESTUUR VÓÓR (A) EN NA (B) CAFT

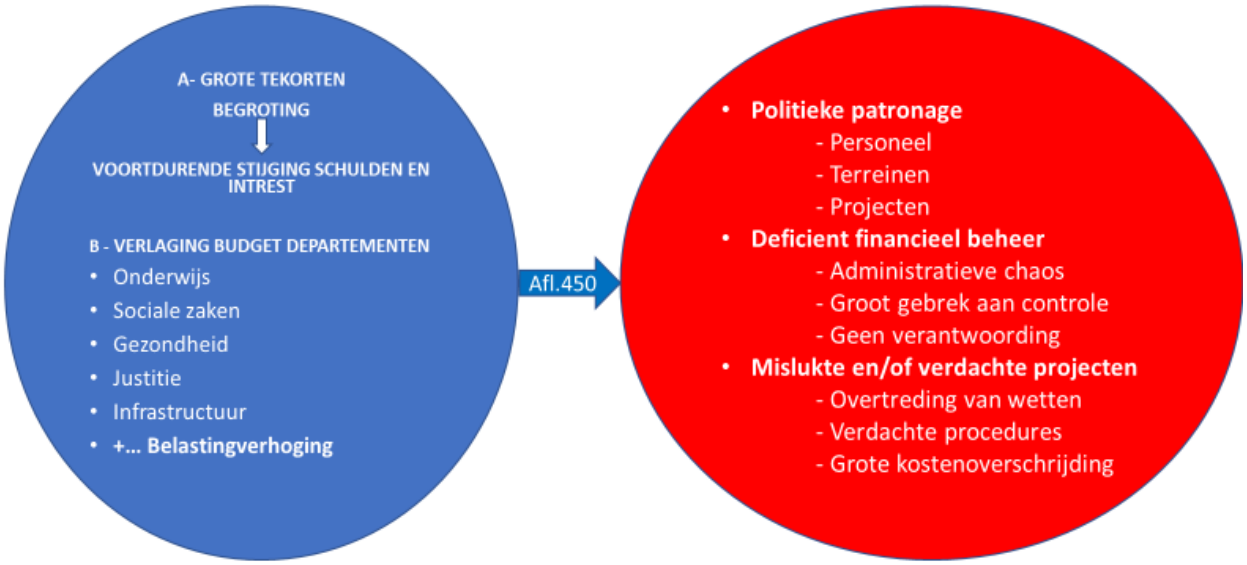

Op Fig. 3 op p. 49 is te zien hoe de schuld van Aruba groeide vanaf de Status Aparte. Zelfs al het geld dat de regering ontving door de goede prestaties van het toerisme en al het geld dat binnenkwam door Coastal, El Paso en Valero waren niet genoeg om de groeiende kosten van de Arubaanse overheid te dekken. Natuurlijk moeten alle schulden die worden aangegaan worden terugbetaald. MET rente (Fig. 4)! De Arubaanse schuld groeide zo hard dat in 2019 alleen al aan rente ruim Afl. 230 miljoen moest worden betaald oftewel gemiddeld Afl. 630.000,- per dag! Het is voor de Arubaanse samenleving te hopen dat de huidige relatief lage rentepercentages in de nabije toekomst niet worden verhoogd!

Fig. 3

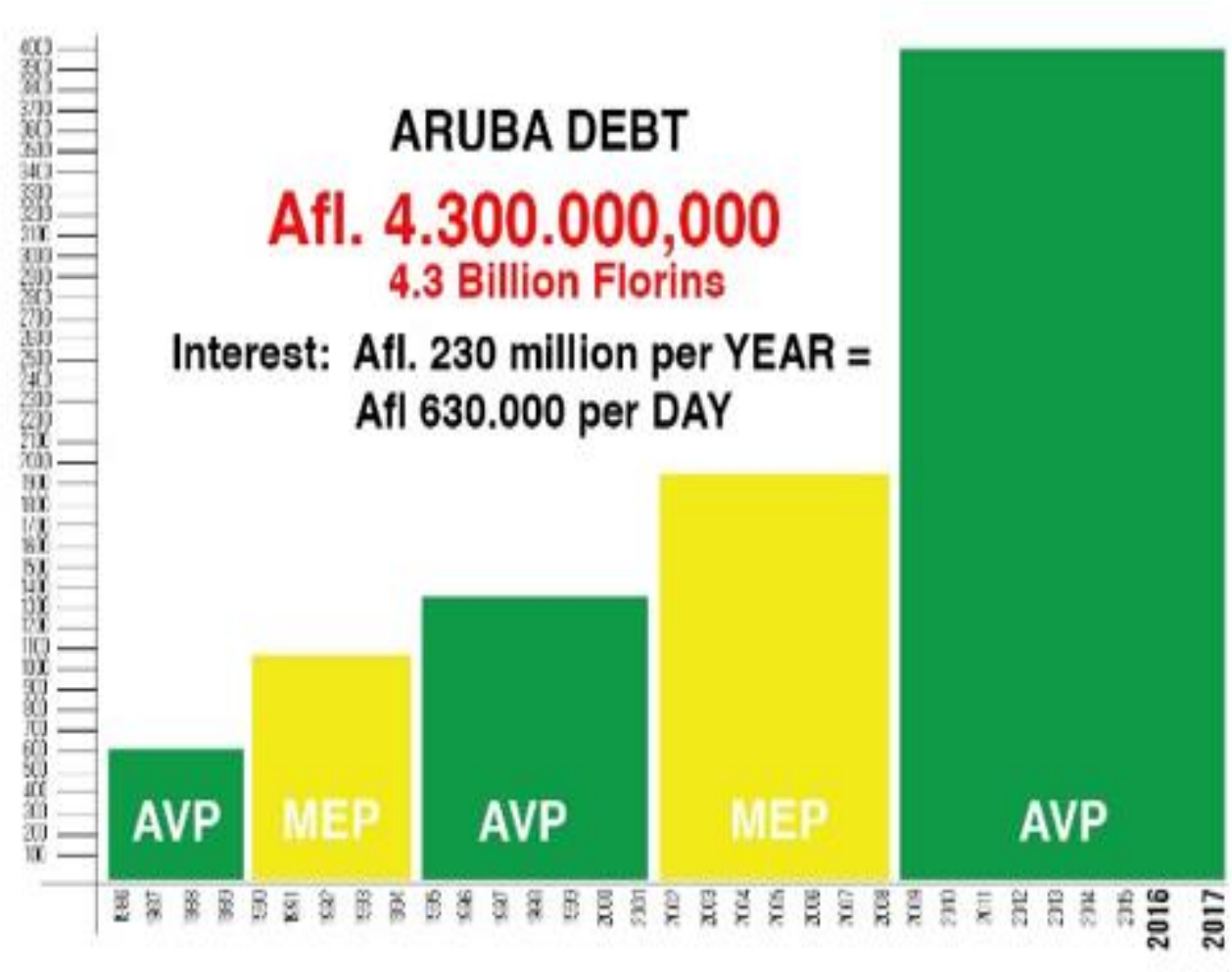

Fig. 4

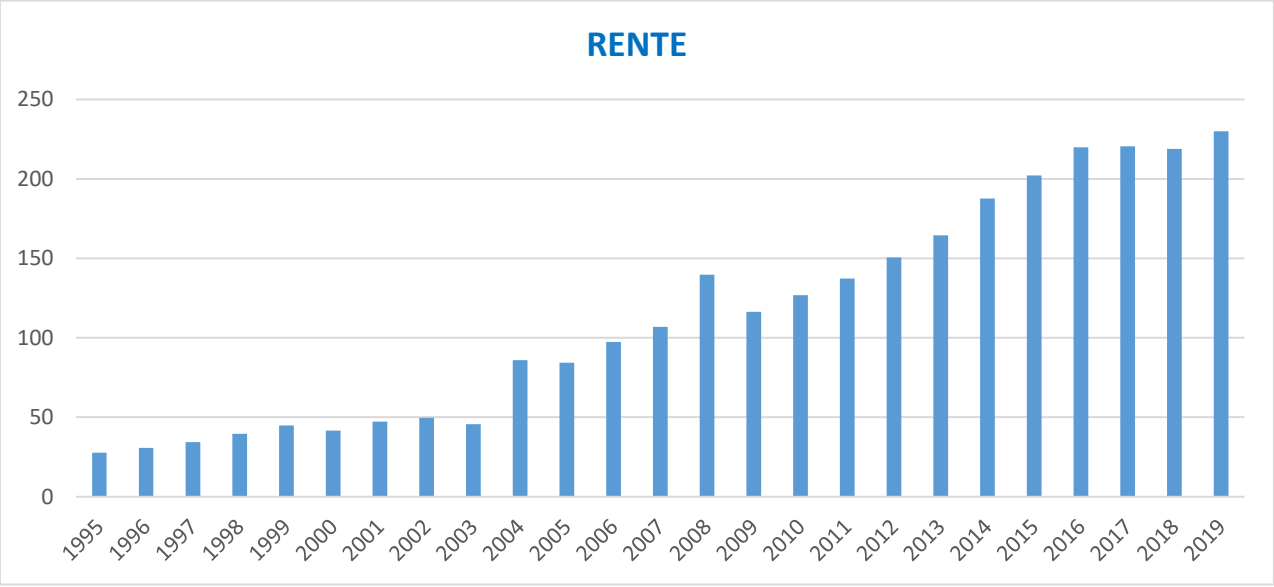

Grafiek op basis van cijfers uit Annual Statistical Digest 2018 (CBA), p. 106, 107, 108

Vanzelfsprekend gaat het niet alleen om de sterk gestegen jaarlijkse rente die Aruba kwijt is. De optelsom van alle betaalde rentebedragen (zie p. 50) laat zien dat vanaf 1995 tot en met 2019, Aruba alleen al aan rente bijna Afl. 3 miljard heeft betaald: Afl. 2.850.400.000,-, oftewel (inclusief de rente vanaf 1988), omstreeks 75% van onze huidige totale nationale schuld!

Betaalde rente in Afl. miljoen:

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001			
27,7	30,7	34,3	39,7	44,8	41,6	47,2			
2002	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**		
49,6	45,6	85,9	84,4	97,4	106,9	139,7	116,4		
2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
126,9	137,4	150,6	164,5	187,6	202,1	220	220,5	218,9	230

TOTAAL

2850,4

Bron: Annual Statistical Digest 2018, p. 106, 107, 108

Vanaf het moment dat het moeilijk werd voor de regering om door te gaan met het lenen van geld terwijl zij weigerde om haar kosten te verlagen, begon zij op grote schaal geld te onttrekken aan alle overheidsdepartementen om zodoende haar kosten te blijven betalen die het gevolg zijn van ondeugdelijk bestuur. Blijkbaar was het nodig om de politieke patronage te blijven financieren, het deficiënte financiele beheer te bestendigen en door te gaan met dubieuze projecten opdat de partij kon overleven en om de persoonlijke en partijbelangen te blijven behartigen. In Fig. 5 is te zien hoe in amper 3 jaar tijd de subsidie voor sociale organisaties met meer dan de helft is gekort. Het is dan ook niet vreemd dat de sociale problemen steeds verder uit de hand liepen[126].

Fig. 5

REDUCTIE SUBSIDIE SOCIALE ORGANISATIES			
JAAR	**2014**	**2015**	**2016**
SUBSIDIES IN Afl.	**122.234.600**	**82.825.600**	**52.878.000**

Bron: begroting Aruba 2014, 2015, 2016

Indexering

In 2014 kwam de toenmalige regering met de vakbonden voor overheidspersoneel overeen dat er geen salarisverhoging via indexering en andere mogelijkheden zou plaatsvinden wegens de belabberde financiële situatie van het Land. De regering zegde echter toe de zgn. 'Bashi-premie' vanaf 2017 gedurende 4 jaar jaarlijks te verhogen met Afl. 300,-. Bovendien zou er vanaf 2019 weer indexering worden betaald. Dit was de gebruikelijke weg om vakbonden te paaien en de oppositiepartij tezijnertijd voor het blok te zetten: in 2017 zouden er weer verkiezingen zijn. De betrokken partij kon dan aangeven dat zij ervoor had gezorgd dat het personeel door haar toedoen eindelijk weer haar verdiende salarisverhoging had ontvangen. De indexering werd dan als lokaas gebruikt voor stemmenwinst. Bij verlies zou de tegenpartij met de gebakken peren zitten en de schuld krijgen van het eventueel afzeggen van de indexering. Inderdaad werd de nieuwe regering in de tweede helft van 2019 geconfronteerd met de eis van de vakbonden voor overheidspersoneel om over te gaan tot indexering. Dit was totaal onverantwoordelijk: gezien de vrijwel bankroete status van Aruba zou de indexering alleen opgebracht kunnen worden via belastingverhoging, onder meer te betalen door personeel uit het bedrijfsleven dat in het algemeen (veel) minder verdient en minder riante secundaire arbeidsvoorwaarden heeft.

Uit het voorgaande blijkt dat Aruba in verschillende opzichten heeft gefaald op het gebied van deugdelijk bestuur met erstige gevolgen voor de gemeenschap. De vraag is hoe dit gedurende zo'n lange tijd straffeloos kon plaatsvinden gezien het waarborgsysteem ('checks and balances') dat Aruba als zogenaamde democratische rechtsstaat juist hiertegen moest behoeden.

[126] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2018/11/Naar-een-duurzaam-sociaal-economisch-beleid-in-Aruba.pdf, p. 47 e.v.

5- CONSISTENT EN GROOTSCHALIG ONDEUGDELIJK BESTUUR, EEN KWESTIE VAN OVERHEIDSCRIMINALITEIT?!

Jaar in jaar uit is gemeenschapsgeld verspild omwille van patronage, slecht financieel beheer en dubieuze en/of gefaalde projecten. De vraag is hoe dit blijkbaar ongestraft plaats heeft kunnen vinden gedurende meer dan 30 jaar. Hieronder volgt een weergave van de infracties die systematisch hebben plaatsgevonden ongeacht de politieke partij die aan de macht was.

Op papier is ons rechtssysteem gebaseerd op de Trias Politica, waarin er 3 machten zijn die elkaar in evenwicht houden (Fig. 6). Geen enkele heeft meer macht dan de andere. Dit systeem voorkomt dat een van deze pilaren misbruik kan maken van haar macht. Dat is de basis van de beroemde 'checks & balances' waarbij de onderlinge controle ervoor zorgt dat 'de situatie' niet uit de hand loopt.

Fig. 6

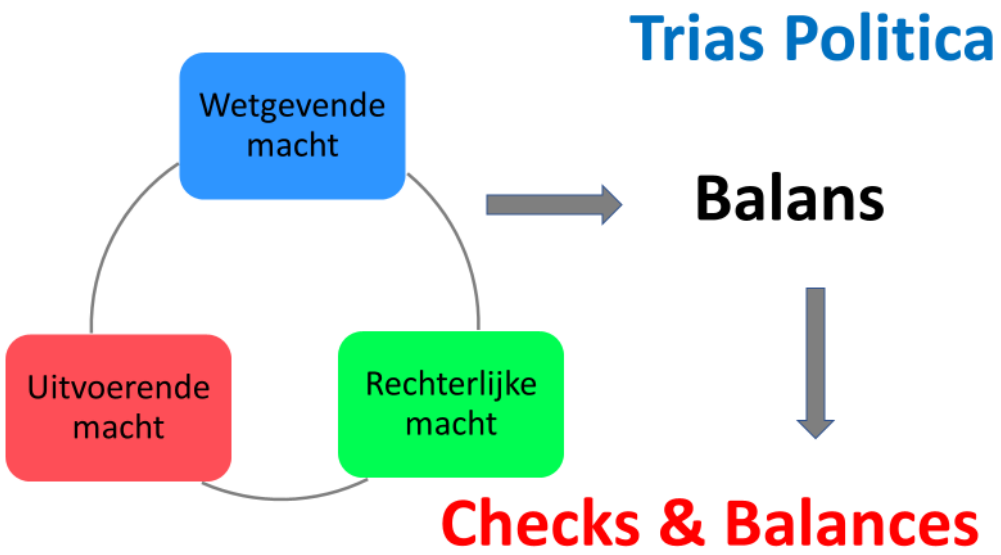

Op financieel gebied betekent dit systeem van checks & balances het volgende(zie Fig. 7, p. 52). Volgens onze Staatsregeling, concretiseert de regering haar plannen voor het volgend jaar via de begroting die haar de middelen verleent om die plannen te realiseren. Daartoe ontvangt zij enerzijds adviezen van de SER, de Centrale Bank, het IMF, etc. Anderzijds geeft de RvA juridische en financieel-economische adviezen omtrent de kwaliteit en het realiteitsgehalte van de begrotingen. Daarbij moeten de voorschriften van de Comptabiliteitsverordening (CV) gevolgd worden.

Gedurende het begrotingsjaar controleert de Centrale Accountantsdienst of de inkomsten en uitgaven plaatsvinden volgens de CV en de gemaakte afspraken zoals vastgelegd in de begroting. Na afloop van het jaar publiceert de Algemene Rekenkamer de jaarrekening hetgeen de laatste controle vormt. Het Parlement maakt gebruik van de jaarrekening om de regering verantwoording te laten afleggen over het gevoerde beleid binnen het kader van haar begroting. Volgens het Statuut vormt de Koninkrijksregering de laatste waarborg dat alles volgens de criteria van deugdelijk bestuur verloopt.

Fig. 7

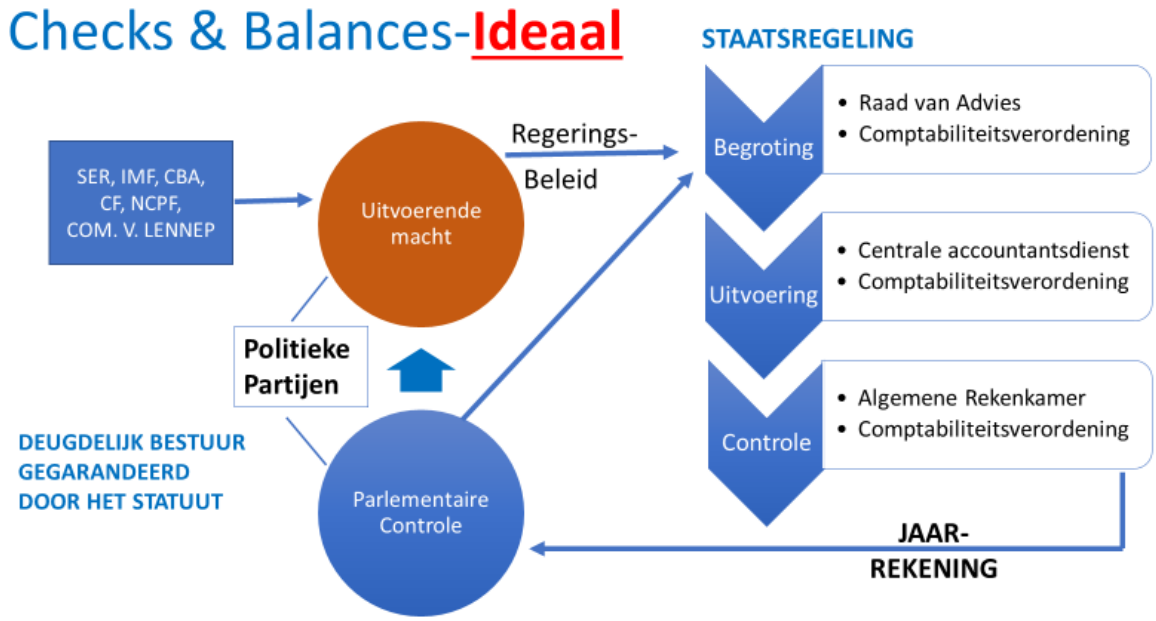

De praktijk in Aruba geeft echter een heel ander beeld! (zie Fig. 8). Het hele systeem van checks & balances disfunctioneert en heeft als zodanig volledig gefaald vanaf het begin van de Status Aparte (en daarvóór). Zo heeft de regering bij voortduring onze Staatsregeling geweld aangedaan voor wat betreft het bijtijds inleveren en de vorm van de begroting. Vrijwel nooit is er geluisterd naar adviezen van de SER, de Centrale Bank, het IMF, enz., noch van de RvA. En vooral de twee belangrijke controlerende instanties, te weten de Centrale Accountantsdienst (CAD) en de Algemene Rekenkamer (ARA) hadden altijd een ernstig tekort aan gekwalificeerd personeel en financiële middelen zodat zij niet aan hun wettelijke taak konden voldoen. Zodoende kon er nooit een door een accountant goedgekeurde jaarrekening worden ingediend zoals de Staatsregeling voorschrijft. Daardoor heeft het Parlement nooit over het instrument beschikt om de regering naar behoren te controleren op haar functioneren. Zo kon ze dus ook nooit effectief gebruik maken van haar heiligste recht, te weten het 'budgetrecht'. Het Parlement heeft hier echter nooit over geklaagd, m.u.v. 2014, nadat de Gouverneur zich verplicht zag de verantwoordelijkheid van het Parlement over te nemen. En alsof deze tekortkomingen niet genoeg waren, heeft het Koninkrijk ook heel lang nagelaten om haar waarborgfunctie daadwerkelijk in te zetten.

Fig. 8

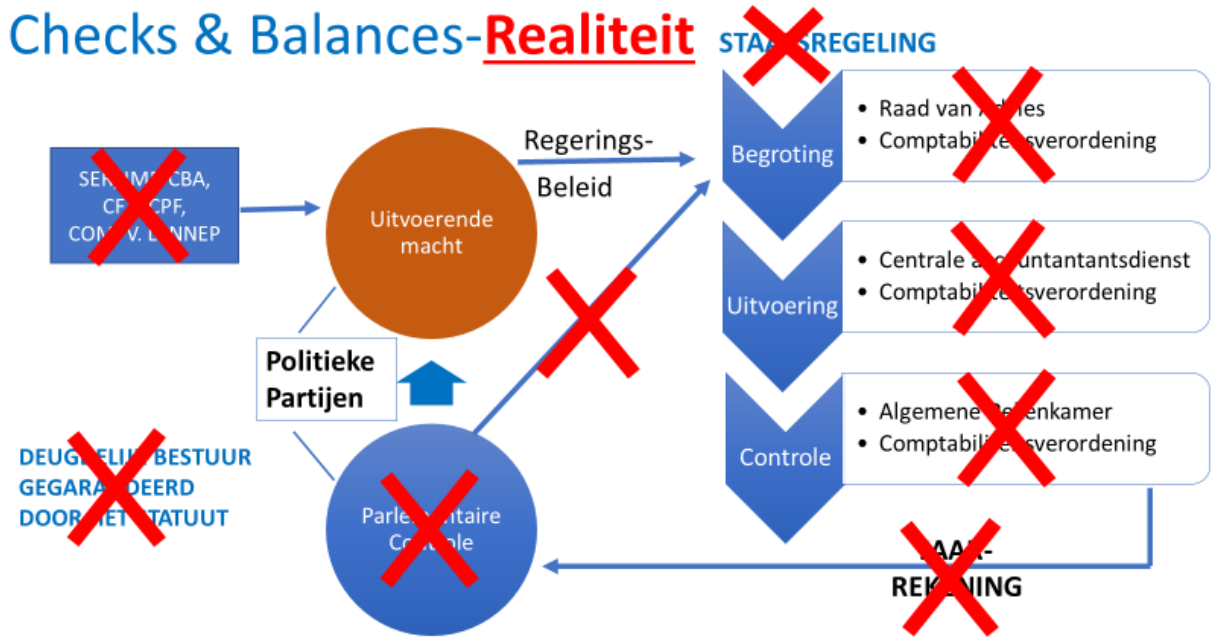

Indien we alle karakteristieken van het Arubaans bestuur die de financieel-economische en sociale gezondheid van Aruba ernstig hebben aangetast gedurende de 31 jaar na de Status Aparte (en zoals die ook in voorgaande rapporten keer op keer naar voren zijn gekomen[127]) op een rijtje zetten, dan zien we een ernstig beeld. Het gaat om:

1. Structurele overtreding van wetten (bijv. de Staatsregeling & de Comptabiliteitsverordening) door de regering.
2. Structurele opzet van onrealistische begrotingen hetgeen neerkomt op misleiding van de samenleving.
3. Structurele legalisering van wetsovertredingen en onrealistische begrotingen door het Parlement.
4. Structureel negeren van ernstige waarschuwingen van officiële instanties m.b.t. het financieel beheer en het financieel, economische en sociaal beleid.
5. Structureel negeren van de financiële gevolgen van vastgesteld beleid (bijv. t.a.v. SVB/AZV)
6. Structureel negeren van belangrijke aanbevelingen om de kwaliteit van het bestuur te verbeteren hetgeen betekent dat er bewust werd gekozen voor ondeugdelijk bestuur.
7. Structureel gebrek aan transparantie (bijv. wet financiering politieke partijen).
8. Structureel nalaten van het afleggen van verantwoording (er is **nooit** een door een accountant goedgekeurde Jaarrekening ingediend!).
9. Een cultuur van structurele manipulatie van informatie en intimidatie/chantage (cultuur van de angst).
10. Het gevolg hiervan is: structurele minachting voor het welzijn van de Arubaanse gemeenschap met ernstige financiële en sociaal-economische gevolgen. Dit is in tegenspraak met de uitgesproken eed aan het begin van de regeertermijn dat er uitsluitend ten behoeve van het welzijn van de hele bevolking zal worden gewerkt.

Hoe kon dit allemaal zomaar plaatsvinden? Het lijkt er sterk op dat de hoofdaandacht van politici en politieke partijen altijd gericht was op het persoonlijk en/of partijbelang. Dat brengt ons automatisch op het belangrijkste probleem van ons bestuur gedurende meer dan 30 jaar, namelijk een groot gebrek aan integriteit. Dat komt ook duidelijk tot uiting in het rapport '*Veiligheid en Integriteit in Aruba*' van de Veiligheidsdienst Aruba. Maar ook in het rapport van onderzoeksjournalist Tom Blickman over de drugsmaffia in Aruba[128] en het rapport '*Een kwestie van mentaliteit*' van de Waarheidscommissie, alsook '*De staat van bestuur van Aruba*' van het WODC. We kunnen ons dan ook serieus afvragen of Aruba de kwalificatie van een democratische rechtsstaat wel verdient.

Indien we zien dat:

1. een belangrijk deel van de aandacht van bestuurders/regering was gericht op:
   - het voldoen aan de eisen van politieke patronage,
   - het handhaven een systematisch deficiënt financieel beheer (al was het maar door structurele onverschilligheid)
   - verdachte en/of mislukte projecten;
2. deze elementen van ondeugdelijk bestuur enorme kosten met zich hebben meegebracht hetgeen een grenzeloze stijging van onze nationale schuld en de renteverplichtingen heeft veroorzaakt;
3. daarbij adviserende en controlerende instanties systematisch buitenspel werden gezet;
4. er tevens sprake is van een groot aantal andere verdachte kenmerken van het overheidsbeleid,

   en dat daarbij in aanmerking moet worden genomen dat dit 'systeem' zonder onderbreking meer dan 30 jaar heeft gefunctioneerd, ongeacht welke politieke partij er aan de macht was, dan vertoont dit beeld grote overeenkomsten met het functioneren van een criminele organisatie. Er kan dan sprake zijn van 'overheidscriminaliteit' (V.S.: governmental crimes, Nederland: machtsbederf). Wat houdt dit in?

Soms gaat het initiatief om criminele activiteiten te verrichten uit van bestuurders en/of overheidsfunctionarissen zelf, die van de mogelijkheid gebruikmaken om geld te verdienen via het

[127] Zie de eerder genoemde rapporten van SDBA: Naar een rationeel personeelsbeleid in Aruba (2016), Naar deugdelijk financieel beheer in Aruba (2017), Naar transparant openbaar bestuur in Aruba (2017), Naar een deugdelijk functionerende volksvertegenwoordiging in Aruba (2017), Naar een duurzaam sociaal-economisch beleid in Aruba (2018), alle te lezen op de website www.deugdelijkbestuuraruba.org (Ons onderzoek).

[128] https://www.tni.org/en/paper/rothschilds-mafia-aruba **en** https://www.tni.org/en/node/7352

verlenen van overheidsprivileges. Burgers en bedrijven betalen dan extra voor 'de medewerking' van ambtenaren en/of bestuurders om buiten de normale procedures om 'geholpen te worden'. Zodra dit gesystematiseerd is en er een structuur (organisatie) is opgezet om de betreffende misdaden te verrichten, terwijl daar meerdere mensen bij betrokken zijn, dan is er sprake van een criminele organisatie die ontwikkeld is vanuit de overheid zelf. Dit is een ernstige zaak. Want dit houdt in dat er geen controle meer is en de zaken verder uit de hand lopen.

Het gaat zodoende om een organisatie met mensen die de wet geweld aan doen en 'geweldloze criminele daden' verrichten om zichzelf te verrijken. Er is dus sprake van organisatie- of 'witteboordencriminaliteit' waarbij het echter vaak om heel veel geld gaat. Zo werd de Braziliaanse ex-president Michel Temer na zijn aanhouding op 21 maart 2019 ervan beschuldigd de leider te zijn van een criminele organisatie die in 40 jaar tijd honderden miljoenen dollar heeft weggesluisd.

Hiermee wordt hopelijk duidelijk dat de schade aan de gemeenschap door dit soort criminaliteit meestal veel groter is dan die van de ('echte') georganiseerde misdaad. Aangezien vaak zogenaamd 'gerespecteerde mensen' witteboordencriminaliteit bedrijven, werd dit gewoonlijk uit de publiciteit en de strafvervolging gehouden. Veeleer werden er 'nette manieren' gezocht om de zaken buiten het gerecht om te regelen. Of werden er boetes betaald of dienstbaarheid aan de gemeenschap verricht om opsluiting in de gevangenis te voorkomen.

Belangrijke kenmerken van overheidscriminaliteit zijn:
1- Dat bestuurders en/of ambtenaren wetten en/of criteria van deugdelijk bestuur overtreden
2- Dat dit wordt gedaan in de uitoefening van hun functie
3- Dat er daarbij geen rekening wordt gehouden met de financieel-economische schade aan de gemeenschap en de burgers
4- Dat dit er mede op gericht is om het aanzien en/of de macht van de betrokken bestuurder/ambtenaar te versterken[129]

Deze kenmerken waren heel normaal in het Arubaans bestuur gedurende zeker de eerste 31 jaar na de Status Aparte!

Een cultuur van ondeugdelijk bestuur

De twee grootste partijen die vanaf de Status Aparte afwisselend en al dan niet in partnerschap met kleinere partijen de dienst hebben uitgemaakt in Aruba, proberen voortdurend elkaar het monopolie op ondeugdelijk bestuur (inclusief corruptie!) in de schoenen te schuiven. Dat is niet terecht. De penibele financiële situatie waarin opeenvolgende regeringen van wisselende politieke kleur Aruba decennialang in hebben gemanoeuvreerd is het gevolg van structureel ondeugdelijk bestuur, ongeacht wie er aan het bewind was. Uit ons eerste rapport '*Naar een rationeel personeelsbeleid*' blijkt duidelijk dat er geen noemenswaardig verschil was in het personeelsbeleid tijdens de verschillende kabinetten. De gevolgen van dat beleid en de systematische weigering van bestuurders om daar verandering in aan te brengen hebben een belangrijke rol gespeeld in de toename van de financiële malaise van Aruba. De hoge personeelskosten zijn momenteel het grootste struikelblok voor een structurele verbetering van de overheidsfinanciën. Met andere woorden, alleen al op het gebied van personeelsbeleid hebben beide grote partijen in hoge mate ondeugdelijk bestuur bedreven waarvoor de gemeenschap in het verleden, heden en de toekomst een hoge prijs voor moe(s)t betalen. Zoals uit ons rapport blijkt, gaat het om een totale schade die inmiddels mogelijk in de miljarden florin beloopt. Hetzelfde geldt voor het deficiënte financieel beheer, het gebrek aan transparantie, de wijze waarop de Staten decennialang blindelings het overheidsbeleid of het gebrek daaraan hebben ondersteund, het tekortschietende sociaal-economisch beleid en het klaarblijkelijk

[129] https://cris.maastrichtuniversity.nl/portal/files/1423722/guid-2f4d2ea7-241c-4d83-b2be-3f7e348966c0-ASSET1.0 , p. 4 e.v.,

chronisch gebrek aan integriteit in het overheidshandelen. Zo te zien is er dus geen verschil in de toepassing van ondeugdelijk bestuur (en het vóórkomen van corruptie).

Waar wel duidelijk verschil bestaat tussen de twee grote partijen, is de omvang van het toegepaste ondeugdelijk bestuur en de gevolgen daarvan. Zo kan de lezer direct uit de schuldopbouw opmaken welke partij de verantwoordelijkheid draagt voor verreweg het grootste deel (omstreeks 75%!) van de totale nationale schuld (zie grafiek op p. 49, alsmede rapport 2 over het financieel beheer). Dat houdt dus ook in dat omstreeks 75% van de jaarlijkse rentebetalingen op haar conto geschreven kan worden. Dat alleen al betekent dat de betrokken partij verantwoordelijk is voor reeds betaalde renteverplichtingen ad ruim Afl. 2,25 miljard gedurende de laatste 25 jaar. Dat is een gemiddelde van Afl. 90 miljoen per jaar! Verder is ook na lezing van dit rapport eenvoudig vast te stellen welke partij de meeste 'dubieuze projecten' op haar naam heeft staan, hoeveel geld daar ongeveer mee gemoeid was en hoeveel decennia de Arubaanse bevolking erover zal doen om alle rekeningen als gevolg daarvan te betalen. Hoe 'dubieus' die projecten en/of de werkwijze van bestuurders waren blijkt ook uit de justitiële onderzoeken en de veroordelingen die er alleen al deze eeuw plaatsvonden. Indien blijkt welke partij(en) zich schuldig hebben gemaakt aan één, meerdere of zelfs alle van bovengenoemde zaken, dan moeten we ons serieus afvragen of die partij(en) nog enige geloofwaardigheid of morele autoriteit bezit(ten) om ons land wederom te besturen. Het is zelfs de vraag of zij zich zonder diepgaande interne veranderingen weer zou(den) mogen presenteren bij volgende verkiezingen…

Het gaat bij overheidscriminaliteit dus niet alleen om het verlies aan publiek geld wegens vriendjespolitiek en dergelijke. Er vinden ook veel ernstiger zaken, en wel criminele' activiteiten, plaats. Ministers en volksvertegenwoordigers worden geacht de belangen van de gemeenschap te dienen door middel van de inzet van collectieve middelen en het bedienen van het gemeenschappelijk bezit ('commons'). In de praktijk komt het echter maar al te vaak voor dat de gemeenschappelijke financiële middelen en de 'commons' zoals publiekelijk toegankelijke domeingronden (stranden en terreinen op prachtige locaties, enz.), aan het publieke en collectieve worden onttrokken en door 'de collectieve belangenbehartigers' voor individuele belangen en privédoeleinden worden gebruikt. Degenen die zeggen in het belang van de gemeenschap te handelen blijken dan in belangrijke mate ten bate van het eigen belang te handelen. Dit is een vorm van misleiding en bedrog dat in beginsel de morele kenmerken en eigenschappen heeft van verduistering.

Het komt er zodoende op neer dat de grondslag van de bevoegdheden om de collectieve bezittingen en financiële middelen te beheren, namelijk het dienen van de collectieve belangen, wordt verlaten. In plaats daarvan wordt deze vervangen door een andere grondslag, namelijk die ten behoeve van het dienen van privébelangen, meestal de eigen persoonlijke belangen via zeer complexe netwerken van vertegenwoordigers en handelaars in invloed. Dit type van activiteiten kan haast niet plaatsvinden zonder dat er een administratief beeld wordt geschapen dat niet volledig overeenkomt met de werkelijkheid. Dit is of grenst aan valsheid in geschrifte, oftewel fraude. Het grenst ook aan verduistering. Bij verduistering heb je iets van een ander, met diens toestemming, onder je hoede. Zonder daartoe een recht te hebben, eigen je jezelf dat iets van een ander toe. Plots heeft die ander dus geen toegang meer tot datgene wat hem in het begin toebehoorde. Hier is een parallel te trekken met wat er gebeurt bij de praktijk met terreinen en de publieke financiën in Aruba. Daar waar de vertegenwoordiger van het collectieve belang de financiën of terreinen mag gebruiken in het belang van het collectief, wordt dit aan het collectief onttrokken en in privéhanden gebracht, terwijl zowat de gehele waarde dat het collectieve vertegenwoordigt in deze privéhanden terecht komt.

Het is vaak lastig om te zien wanneer dit precies gebeurt en welke handelingen er precies voor zorgen dat het collectieve belang overgaat naar het private. Het heeft vaak te maken met handel in invloed, maar ook

met gedragingen zoals het doen van giften, beloften, door misbruik van gezag, geweld, bedreiging, of misleiding of door het verschaffen van gelegenheid, middelen of inlichtingen. Binnen bepaalde context leiden deze gedragingen tot een oordeel dat degene die zich zo gedraagt bestraft wordt voor het benadelen van de ander. Bij een zodanige verschuiving van collectieve rijkdom naar private bezittingen is dit momenteel nog niet het geval. Daar dit gedrag tot enorme schade lijdt in onze gemeenschap, zowel materiële als morele schade, zou serieus overwogen moeten worden om dit type gedrag goed te onderzoeken en, zo nodig, strafbaar te stellen als nieuwe delicten in de vorm van strafbaar netwerkcorruptie.

Gezien de grote mate van organisatie dat dit type overheidscriminaliteit vereist, kan hier makkelijk de parallel worden getrokken met het functioneren van een criminele organisatie. Zeker indien we de 'cultuur van de angst' mede in aanmerking nemen die een belangrijke rol speelt in Aruba. Represailles die bestuurders nemen tegen diegenen die onoorbare bestuurspraktijken aan het licht willen brengen, onderscheiden zich nauwelijks van de intimidatie- en chantagepraktijken die criminele organisaties gebruiken om mensen tot zwijgen te dwingen.

Maar…ondanks dit alles kunnen we niet alleen met de vinger wijzen naar 'de politiek'. Veel stemmers, d.w.z. doodnormale burgers, zetten politici/politieke partijen onder zware druk om politieke privileges te verkrijgen in ruil voor hun stem. Privileges in de vorm van een baan bij de overheid, een promotie, een terrein of een contract. Op dezelfde wijze geven ondernemingen vaak (veel) geld om de verkiezings-campagne te financieren in ruil voor privileges zoals terreinen, vergunningen, enz. Het gaat dus om een ruil van gunsten, vaak op basis van 'de korte lijnen' (netwerkcorruptie) die zo gebruikelijk zijn in een kleinschalige samenleving, waarbij politici en politieke partijen handel drijven met gemeenschapsbezit. Op Aruba is dit al decennialang een doodnormale zaak. Zolang deze cultuur blijft gehandhaafd zal Aruba nooit uit haar (daardoor veroorzaakte!) financiële problemen geraken. Helaas zijn dit niet de enige gevolgen van overheidscriminaliteit.

Van overheidscriminaliteit naar staatsondermijning en ondermijning van de autonomie

Overheidscriminaliteit heeft ernstiger gevolgen dan alleen maar criminaliteit. Want als dit alles gedurende decennia op systematische wijze op overheidsniveau plaats vindt, dan is het gevolg hiervan zonder meer dat de democratische rechtsstaat die Aruba op papier is, wordt ondermijnd. Wetten worden namelijk systematisch overtreden evenals de criteria van deugdelijk bestuur. En structureel worden alle adviezen genegeerd terwijl controle wordt voorkomen. Inmiddels is hopelijk duidelijk dat dit ernstige financiële-en sociaal-economische gevolgen heeft gehad. Maar zelfs zo heeft het Parlement blindelings al deze schadelijke acties gelegaliseerd, terwijl er daarnaast nog weleens sprake was van een geheime verstandhouding tussen bestuurders en de onderwereld (zie info over rapport Koerten in dit rapport, p.22). Dit alles kan uiteindelijk leiden tot een gecriminaliseerde staat, zoals onze voormalige Koninkrijkspartner en onze nabije buurland. In Aruba heeft dit tot nu toe geleid tot een ondermijning van de Arubaanse autonomie.

De drie elementen van ondeugdelijk bestuur hebben bijna elk jaar geleid tot begrotingstekorten. Al deze tekorten tezamen hadden tot gevolg een enorme schuld waarover we jaarlijks veel rente moeten betalen. Deze situatie, die door onze bestuurders is veroorzaakt, heeft Nederland gedwongen in te grijpen om te voorkomen dat de financiële situatie nòg verder uit de hand zou lopen. Nederland heeft Aruba de CAft opgelegd om de regering te begeleiden naar een meer beheersbare financiële situatie. Intussen is de Arubaanse regering erg afhankelijk van de medewerking van Nederland en financiële instituten om meer betaalbare leningen te verkrijgen en zo uit haar financiële problemen te raken. Door deze afhankelijkheid is Aruba haar financiële autonomie verloren.

Door gelijksoortig onverantwoordelijk/dubieus gedrag op justitieel gebied liep Aruba gevaar haar justitiële autonomie kwijt te raken. Dit keer door incompetentie en onverantwoordelijkheid van een tweetal

ministers van Justitie (van beide grote partijen) die in verschillende gelegenheden een 'aanwijzing' (KB) hebben ontvangen wegens dubieus beleid. Daarom drong Nederland aan op een meer van de minister van Justitie onafhankelijk onderzoeksorgaan (Recherche Samenwerking team: RST) tezamen met een team dat staatsondermijning door bestuurder/criminele organisaties onderzoekt (Team Bestrijding Ondermijning: TBO). Dit is belangrijk opdat de Arubaanse bevolking weer vertrouwen krijgt in het openbaar ministerie en de overheid. Maar…zoals gebruikelijk lijkt het er wederom op dat de minister van Justitie (2019) weinig voelt voor al te veel 'bemoeienis' van onafhankelijke onderzoeksinstanties. Zo schijnt hij zelfs de vestiging van TBO in Aruba te hebben geblokkeerd. Dat levert een duidelijk signaal af dat er het nodige te verbergen valt aangezien bekend is dat er in Aruba zelf te weinig deskundig onderzoekscapaciteit is. Het is daarom niet verwonderlijk dat onder 2e Kamerleden van onze grootste Koninkrijkpartner stemmen opgaan om van Justitie een Koninkrijkaangelegenheid te maken. De kleine landen hebben immers te weinig capaciteit om zelf alle politie(onderzoeks)taken naar behoren te vervullen. Zij vallen zodoende makkelijker ten prooi aan de nationale en internationale georganiseerde criminaliteit. Daarnaast maken 'de korte lijnen' een volledig objectief functioneren van de MinJus wel erg moeilijk.

'Gelukkig' heeft het Arubaans bestuur geen monopolie op ondeugdelijk bestuur. Zoals uit het volgende zal blijken, vertoont zustereiland Curaçao gedurende decennia feitelijk dezelfde kenmerken terwijl ook meerdere (zo niet de meeste!) Caribische eilanden onder dezelfde problematiek gebukt gaan. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan Puerto Rico[130] die momenteel onder zware schulden gebukt gaat, eveneens als gevolg van ondeugdelijk bestuur. Maar ook Santo Domingo,[131] Haïti[132] en zelfs in de 'socialistische heilstaat' Cuba[133] is ondeugdelijk bestuur (inclusief corruptie) een ware plaag die grote armoede en misère veroorzaakt onder de bevolking. Suriname en Venezuela worden zelfs al benoemd als 'gecriminaliseerde staten'[134]. Gelukkig accepteert de bevolking in steeds meer landen van Latijns-Amerika in steeds mindere mate corruptie van hun bestuurders[135] en begint men zich er steeds meer bewust van te worden dat politieke partijen vaak gerund worden als familiebedrijven, ondersteund door een kleine inhalige vriendenkring.

Het is daarom urgent het 'corruptie-bevorderend-bestuurssysteem' zodanig te onderzoeken en aan te pakken, dat dit soort praktijken de kop worden ingedrukt en dus steeds minder kans van slagen hebben. Daartoe moet het functioneren van de democratie/democratische rechtsstaat nader/kritisch bekeken worden. Democratie en de democratische rechtsstaat zijn door de eeuwen heen namelijk tot ontwikkeling gekomen juist om corrupt gedrag en zelfverrijking van alleenheersers, despoten en machtswellustige elites in te perken[136]. Nu wordt diezelfde democratie ondermijnd door de systemische corruptie van door het volk gekozen vertegenwoordigers. Het middel tegen corruptie blijkt zelf corrupt geworden…

[130] https://www.nrc.nl/nieuws/2019/07/23/puerto-rico-is-zijn-politieke-elite-zat-a3967985
[131] https://www.dvhn.nl/buitenland/Dominicaans-protest-tegen-corruptie-overheid-22364338.html?harvest_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
[132] https://nl.qwertyu.wiki/wiki/Corruption_in_Haiti en https://nos.nl/artikel/210953-hulp-haiti-ten-onder-aan-corruptie.html
[133] https://informatiecuba.wordpress.com/tag/corruptie/
[134] https://werkgroepcaraibischeletteren.nl/wordpresssite/wp-content/uploads/2017/03/SME-A-Criminalized-State.pdf en https://www.insightcrime.org/investigations/venezuela-mafia-state/
[135] https://nos.nl/artikel/2307696-het-leek-jaren-zo-goed-te-gaan-in-latijns-amerika-waar-komt-die-onrust-vandaan.html
[136] https://www.youtube.com/watch?v=n6XyEHLOwXc&feature=youtu.be

6- DE FICTIE VAN DE DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT IN DE CARIBISCHE KONINKRIJKPARTNERS

Voor een belangrijk deel van de hiernavolgende informatie is dankbaar gebruik gemaakt van het boek van Peter Verton, Burgers & broeders, Goed bestuur en natievorming in Curaçao, gepubliceerd in 2017. Het maakt duidelijk dat de eilandelijke bestuurssystemen niet voor elkaar onder deden.

Het einde van de Tweede Wereldoorlog in Europa vormde in het Caribisch gebied (en elders) het begin van dekolonisatie. Engeland maakte de eilanden van 'the West Indies', beginnende met Jamaica in 1962 en eindigend met St. Kitts & Nevis in 1983, tot twaalf onafhankelijke nieuwe staten. Voorgaande pogingen om de eilanden bijeen te houden in een federatief verband waren mislukt. Frankrijk hield in 1964 een referendum in Les Antilles waarbij de bevolking in meerderheid koos voor aansluiting bij het moederland. De Franse koloniën werden daarop omgevormd tot 'departementen overzee'[137].

Nederland zocht een tussenweg: 'Overzeese rijksdelen'. Het ontwierp de nieuwe rechtsorde van het Koninkrijk waarin Suriname en de Nederlandse Antillen als rijksdelen overzee geleidelijk naar zelfstandigheid konden toegroeien. De 'nieuwe landen' werden dus niet staatkundig zelfstandig, maar verkregen zelfstandigheid in regeling en bestuur van eigen aangelegenheden: autonomie. De autonome rijksdelen moesten daarbij wel voldoen aan voorwaarden[138].

Rechten & plichten

De verlening van het recht op zelfbestuur houdt automatisch in het aanvaarden van plichten inzake de eenheid die binnen het Koninkrijk als staatsrechterlijk verband moet bestaan. Het gaat daarbij om aangelegenheden die de soevereiniteit als het ethisch fundament van de staat raken en daarom Koninkrijksaangelegenheid zijn. Tot dat ethisch fundament behoort: besturen door middel van een democratisch bestuursstelsel en de verwezenlijking van fundamentele rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur. Deze verwezenlijking is opgedragen aan de landen (art. 43, lid 1, Statuut). Het Koninkrijk vervult hierbij een waarborgfunctie (art. 43, lid 2, Statuut) en heeft als zodanig een wettelijke taak voor de garantie van onder meer deugdelijk bestuur. Daarnaast kan het Koninkrijk bestuurlijk toezicht uitoefenen op een land als zich een structureel ontoelaatbare bestuurssituatie voordoet die vanuit het betrokken land niet zelf kan worden opgelost (art. 51, Statuut)[139].

Ondanks de wettelijke verplichting voor de waarborgfunctie met betrekking tot de verwezenlijking van de fundamentele rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur, liet Den Haag de Antillen en Aruba decennialang begaan, ook als er zich schendingen hiervan voordeden. Den Haag keek weg wanneer politici in strijd met de uitgangspunten van democratisch bestuur handelden en onrechtmatig, niet-integer en ondeugdelijk bestuur uitoefenden. Zij verzaakte daarmee haar Statuutaire verplichtingen onder het mom van 'autonomie' van de betrokken landen. Het gevolg was dat de verkregen autonomie voor de landen leidde tot de systematische ondermijning van deugdelijk bestuur[140].

Politieke patronage

Ondeugdelijk bestuur werd vooral in de hand gewerkt door het op grote schaal toepassen van politieke patronage. Daarmee werd de afhankelijkheidsrelatie tussen kiezers en politici versterkt. De politiek maakte daarbij onverantwoordelijk gebruik van 's Lands middelen om een ruilhandel tot stand te brengen tegen de stem van de kiezer. Het gevolg was een sterke toename in de omvang van het overheidspersoneel. Zo verdubbelde in amper 20 jaar tijd het ambtenarenapparaat in Curaçao van ruim 5000 naar bijna 10.000![141]

De ambtelijke organisatie kon geen tegenwicht bieden tegen de toenemende focus op 'de politiek' ten koste van 'het bestuur'. De ambtelijke organisatie werd zodoende slachtoffer van de patronagepraktijk. Aanstelling en bevordering werd een van de meest gebruikte ruilmiddelen die kiezers van patroon-bestuurders konden

[137] Peter Verton, Burgers & broeders, Goed bestuur en natievorming in Curaçao, 2017, p. 76
[138] Idem, p. 77
[139] Idem, p. 80
[140] Idem, p. 87, 88
[141] Idem, p. 89

ontvangen. Deze vriendjespolitiek bracht veel onkunde en jaloezie op de werkvloer. De stabiliteit, professionaliteit en coordinatie van activiteiten tussen ministeries werden hierdoor danig aangetast[142].

Partijendictatuur

(Zowel) In Curaçao (als in Aruba en de andere eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen) is het de partijtop die zowel de parlementariërs als de ministers (van haar partij) aanstuurt. Er is zodoende geen sprake van een 'scheiding der machten' zoals dat in een duaal democratisch systeem wordt verondersteld, maar meer van een partijendictatuur. Dit ondermijnde in ernstige mate de deugdelijkheid van het bestuur. Het kwam er feitelijk op neer dat de autonomie slechts macht voor enkelen bracht[143].

Een democratisch bestuursmodel vereist een consensus over een aantal uitgangspunten van samenleven in één samenlevingsverband. Zo mogen onderlinge tegenstellingen niet leiden tot de ondergang van een deel van de samenleving. Ook moet een algemeen belang worden gediend. Dit vereist een zekere saamhorigheid, het gevoel bepaalde doelen en normen na te streven en het vertrouwen dat de ander in principe te goede trouw zal handelen[144].

Maar...op de meeste eilanden maakte politieke patronage kiezers afhankelijk van gekozenen en leden van het partijkader afhankelijk van de partijtop. In de onderlinge relaties werden de checks and balances van de parlementaire democratie buiten werking gesteld. Het handelen van de elkaar beconcurerende partijen was in het geheel niet gericht op samenspraak. Informatie werd door de regerende partijen als machtsmiddel bewaakt. Zo werd de oppositie buiten alle beleidsproblemen gehouden. Het ging daarbij echter niet alleen om de parlementaire, maar ook om de bureaucratische checks and balances: de centrale accountantdienst en de Rekenkamer werden kwalitatief en kwantitatief onderbemand gehouden. Als zodanig voldeden ze niet meer aan hun taak als controle-instrument. De lonen van de ambtenaren die er werken zijn laag gehouden. Vacatures werden niet aangevuld, beide zijn permanent onderbezet. Er heeft zich daardoor een niet in te lopen achterstand in de werkzaamheden voorgedaan[145]

Ondeugdelijk bestuurlijk handelen

De deficiënte toetsing van begrotingen en onvoldoende toezicht op en bijsturing van het financieel beheer door het Parlement waren mede oorzaak van de schuldenproblematiek. Het door de Koninkrijksregering in 2008 ingestelde College Financieel Toezicht (CFT) hield daarom feitelijk toezicht op de uitoefening van taken inzake begrotingsdiscipline en het financieel beheer door het Parlement. Mede door de slechte ervaringen met het eerste kabinet na de verkregen autonomie op 10-10-'10 die onder meer direct zorgde voor een toename van de schuld en de benoeming van partijmensen in overheidsNV's, werd een serie wetten ingevoerd die de integriteit van het bestuur moesten verbeteren. Het ging daarbij bijvoorbeeld om een nieuwe screeningswet, de herziening van de Landsverordening Financiën Politieke Groeperingen, de Stichting Bureau Toezicht en Normering Overheidsentiteiten. Maar...ondanks deze nieuwe initiatieven, tezamen met de kort daarvoor ingevoerde Landsverordening Openbaarheid van Bestuur, de Landsverordening Administratieve Rechtspraak, de Ombudsman en de Eilandsverordening Corporate Governance, verkeert Curaçao nog steeds niet in de situatie waarin noch de regering, noch het Parlement waakt over de integriteit, rechtmatigheid en deugdelijkheid van bestuur[146].

Behalve schendingen van het bestuurlijk handelen, dat als niet-integer, onrechtmatig of ondeugdelijk kan worden aangemerkt, kan er ook sprake zijn van nalaten of verwaarlozen, oftewel politiek/bestuurlijk 'niet doen' waardoor het algemeen belang van de samenleving wordt geschaad of tekort gedaan. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het negeren van het zittenblijvers- en drop-out-probleem van jongeren in het onderwijs, drugsverslaving, jongerencriminaliteit, alcoholisme, huiselijk geweld, vergrijzing, enz. door daar

[142] Idem, p. 100, 101
[143] Idem, 101, 102
[144] Idem, 236, 237
[145] Idem, p. 241, 242, 243
[146] Idem, 243, 244, 245

geen beleid voor op te stellen[147]. Deze verwaarlozing van bestuurlijk handelen heeft op alle eilanden, inclusief Aruba, van de voormalige Nederlandse Antillen een belangrijke rol gespeeld en is daarmee de grondoorzaak van de enorme sociale problematiek. Maar, zoals eerder vermeld, wij staan in het Caribisch gebied niet alleen!

Groot Brittannië grijpt in wegens omvangrijke corruptie in Turks & Caicos[148]

In juni 2009 bepaalde Groot Brittannië dat een Britse gouverneur de dagelijkse bestuurlijke gang van zaken in de Caribische eilandengroep Turks & Caicos voor minimaal twee jaar zou overnemen. Oorzaak hiervan waren de beschuldigingen van grootschalige systematische corruptie van voormalige en toenmalige politici. Er was ook sprake van een wijdverbreide angstcultuur. Uit onderzoek bleek dat de toenmalige premier van het 30.000 zielen tellende eilandenrijk zich binnen 5 jaar als bestuurder had opgewerkt van bescheiden notaris tot multimiljonair. Zijn gebruik van een privé-jet, Rolls-Royce en dure champagne gaven een leefstijl weer die zijn inkomen van premier verre te boven ging. Daarnaast bleek dat dat hij gemeenschapsterreinen had verkocht met persoonlijke winstoogmerken.

Ook British Virgin Island (BVI) onder Brits financieel toezicht[149]

Van recenter datum (augustus 2019) is het 'conflict' tussen Groot Brittannië en BVI. Het huidige bestuur is kritisch over de Britse voorwaarde van financieel toezicht bij het toekennen van een lening van 300 miljoen pond. Zij geeft de schuld voor die eis aan 'het vorige kabinet' dat volgens haar inderdaad financieel wanbeleid had gevoerd en verantwoordelijk was voor dubieuze projecten. Zij vindt het onterecht dat 'de acties van een vorig kabinet gevolgen heeft voor een volgend kabinet die feitelijk onder toezicht wordt geplaatst'.

Voormalige kolonies in de problemen

De dekolonisatie die vooral na de 2e wereldoorlog op gang kwam heeft een aantal opmerkelijke ontwikkelingen laten zien. De (ei)landen die volledig onafhankelijk werden, gleden al gauw af naar armoede en onderontwikkeling. (Ei)Landen die er voor kozen in een 'speciale relatie' door te gaan met 'het moederland' konden een hogere levensstandaard/welvaart in stand houden, meestal dankzij de steun of ontwikkelingshulp die zij vaak jarenlang ontvingen. Of…waarvan het moederland (al dan niet bijtijds) ingreep wanneer het bestuur het al te bont maakte.

Maar bijna overal is te zien hoe weinig lokale politici zich bezig houden met 'het algemeen belang', maar hun hoofdaandacht daarentegen richten op de verdeling van de rijkdommen en voordelen van het land onder zichzelf (eigen familie) en hun supporters. Eenmaal gekozen worden politici liever niet herinnerd aan hun verkiezingsbeloften. Voor veel Caribische (maar ook allerlei andere ei)landen betekent democratie feitelijk niet veel meer dan de vrijheid om hun leiders te kiezen, maar al direct na de verkiezingen houdt hun politieke participatie bijna meteen op. Dit maakt niet alleen de weg voor politici vrij voor corruptie en leider-klant relaties, maar het ondermijnt tevens de legitimiteit van de democratie[150]. Dit is niet anders dan hetgeen al decennialang in Aruba plaatsvindt. We kunnen onze aandacht nu dus weer naar onze eigen situatie verleggen.

---

[147] Idem, p. 246, 247

[148] https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/centralamericaandthecaribbean/turksandcaicosislands/5545270/Britain-to-take-over-Turks-and-Caicos-Islands-following-corruption-allegations.html en:

[149] https://bvinews.com/uk-now-wants-bvi-to-hand-over-control-of-finances-in-exchange-for-300m-loan-guarantee/

[150] Veenendaal, W. (2016b). Smallness and status debates in overseas territories: Evidence from the Dutch Caribbean. Geopolitics 21 (1), 148-170 en Peters, D. C. (1992). The democratic system in the eastern Caribbean. New York: Greenwood Press, p. 113

Democratisch deficit & fictieve democratische rechtstaat

Feitelijk is er (ook) in Aruba sprake van een democratisch deficit in de vorm van een gemis aan degelijke controle van het bestuur door het parlement, aan effectieve controle door de Algemene Rekenkamer en de Centrale Accountantsdienst, aan een pro-actief OM, een kritisch en niet klakkeloos besluiten uitvoerend ambtenarenapparaat, kritische NGO's en een kritische maatschappij, maar ook de controle door een onafhankelijke en vrije pers, welke laatste vorm van controle toch wel een van de fundamenten is van de democratie.

De structurele overtreding van wettelijke bepalingen, schending van criteria van deugdelijk bestuur, wedijver om bestuursmacht, ontwrichting van ambtenarij door politieke benoemingen, loyaliteitsplicht van partijleden, uitschakelen van systeem van checks & balances, het afhankelijk maken van kiezers, enz. hebben in onderlinge samenhang geleid tot de fictie van een democratische rechtstaat. Zowel het democratisch deficit als de fictieve democratische rechtstaat leiden zonder meer tot ondermijning van die staat.

Bestrijding ondermijning

Het is dan ook niet verwonderlijk dat onder deze omstandigheden, die voor de meeste eilanden nauwelijks verschillen (slechts Saba houdt zich meer dan de andere eilanden aan principes van deugdelijk bestuur) Nederland er op heeft aangedrongen om in ieder geval op de grootste eilanden (Curaçao, Aruba en Sint Maarten) een Team Bestrijding Ondermijning (TBO)te stationeren. Die moet de banden tussen de onderwereld en het openbaar bestuur blootleggen. Dit is vooral van belang omdat met name Sint Maarten een belangrijk centrum schijnt te zijn van witwasactiviteiten waarbij via casino's uit drugs-, mensen- en wapenhandel verkregen winsten worden doorgesluisd naar onder meer organisaties die gelinkt worden aan terrorisme. Dit wordt dusdanig ernstig geacht dat de Financial Action Task Force (FATF) de aangesloten landen zal oproepen om het internationale betalingsverkeer met het eiland te blokkeren indien de vereiste aanpassing van wetgeving niet binnen afzienbare tijd wordt doorgevoerd. Dit stuit al jaren op verzet in de Staten van Sint Maarten[151].

Zoals met zoveel andere intenties die er op gericht zijn om integer bestuur in Aruba op een hoger plan te brengen (Wet financiering politieke partijen, Ombudsman) is ook nu weer Aruba het enige land in het Koninkrijk dat niet heeft meegewerkt aan de vorming van een Team Bestrijding Ondermijning. Motief? "Wij zijn autonoom en... wij kunnen het zelf!" (Nos mes por!). Maar er wordt stilletjes erkend dat Aruba voorlopig geen mankracht noch expertise heeft om een dergelijk team op te zetten. Niet-integere bestuurders en andere overheidsfunctionarissen krijgen hierdoor feitelijk een vrijbrief om op traditionele wijze hun gang te kunnen gaan.

[151] https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=28035973-c8c2-496c-b23c-3d9b2abe4222&title=De%20berichten%20%27Sint%20Maarten%20niet%20ver%20verwijderd%20van%20een%20blokkade%20internationaal%20betalingsverkeer%27%20en%20%27FATF%20geeft%20Sint%20Maarten%20ervan%20langs%27%20.pdf

7- NOGMAALS, DE 'KOSTEN' VAN ONDEUGDELIJK BESTUUR VOOR DE GEMEENSCHAP EN BURGERS

Voor een beter begrip van de verschijningsvorm en gevolgen van deficiënt en onverantwoordelijk overheidsbeleid kunnen de vrijwel identieke ontwikkelingen op ons zustereiland Curaçao verhelderend werken. In het eerder aangehaald boek '*Burgers & broeders, Goed bestuur en natievorming in Curaçao'* heeft socioloog en jurist Peter Verton een zeer herkenbaar beeld geschetst van de financieel-economische ontwikkelingen aan het eind van de vorige en het begin van deze eeuw.

In de periode 1969-1995 bedroeg de Nederlandse ontwikkelingshulp aan de Nederlandse Antillen, inclusief Aruba, omstreeks Af. 3,5 miljard. Dit was bedoeld om de sociaal-economische basis van de eilandelijke samenlevingen te verbreden en daarmee de (toekomstige) overgang naar staatkundige zelfstandigheid mogelijk te maken. Door de ruime beschikbaarheid van Nederlands ontwikkelingsgeld voor kapitaalsuitgaven hoefde de Curaçaose politiek bij het uitgeven van het overheidsbudget niet de keuze te maken tussen investeringen en consumptieve bestedingen (zoals de salarissen van ambtenaren). Het kwam er uiteindelijk op neer dat de omvangrijke Nederlandse hulpverlening de problemen voor de Antillen niet oploste maar versluierde. Dankzij de hulp kon een hoog bestedingsniveau worden gehandhaafd en hoefde de Antilliaanse regering niet over te gaan tot ingrijpende maatregelen zoals belastinghervorming en reorganisatie van het slecht functionerende, buiten proportie gegroeide ambtenarenapparaat. Als zodanig heeft de Nederlandse hulp het bestaande patronagesysteem versterkt en heeft het mede in de hand gewerkt dat de economische mogelijkheden niet tot het uiterste zijn benut omdat de noodzaak daartoe wegens de voortdurende ontwikkelingshulp niet dwingend aanwezig was[152]. Duurzame economische ontwikkeling werd daarentegen gefrustreerd door het prijsbeleid, de marktbescherming, de subsidies en garanties voor instandhouding van bestaande werkgelegenheid[153].

In de jaren '70 werd het ambtenarenapparaat praktisch verdubbeld. Tussen 1978 en 1985 bleef de personeelsomvang bij de overheid ongeveer gelijk aangezien de overheid in deze periode een aantal overheidsdiensten omzette in NV-vorm. De betrokken werknemers bleven hetzelfde werk doen, alleen tegen een hoger salaris. Redenen om bepaalde overheidstaken onder te brengen in een NV waarvan de aandelen in handen van de overheid zijn, waren onder meer:

- Nederland stelde dit als voorwaarde om bepaalde projecten te financieren (bijv. uitbreiding 'waterplant') om zodoende het bedrijf te vrijwaren van poltieke invloeden op de aanbesteding en op aanstelling en bevordering van personeel.
- De verzelfstandigde bedrijven kunnen dan buiten de overheidsbegroting om en bij voorkeur zonder overheidsgaranties hun eigen financiering verzorgen.
- De mogelijkheid werd zo geschapen om hogere salarissen te betalen dan bij de overheid om brain-drain naar de particuliere sector te voorkomen.
- Diensten die door de overheid essentieel worden geacht en waarvan de overheid niet wenst dat die door de particuliere sector worden geleverd, worden zo in stand gehouden[154].

Toch gaat het met lang niet alle nieuw gevormde overheidsNV's even goed. Een groot probleem bij verschillende NV's wordt gevormd door de hoge loonkosten per werknemer die soms tot wel drie keer zoveel als in 'normale' commerciële bedrijven bedragen. Dit leidt tot grote verliezen die een grote aanslag plegen op het eigen vermogen[155]. De slechte prestaties van de overheidsbedrijven kan mogelijk (deels) ook worden toegeschreven aan het feit dat de vrijwaring van politieke invloed niet werd gerealiseerd. Dit kwam voornamelijk door de benoeming van voorzitter en leden van de raad van commissarissen door de partij aan de macht die daardoor met de heersende politieke wind meewaaide[156]. Maar er was nog veel meer aan de hand...

[152] Peter Verton, Burgers & broeders, Goed bestuur en natievorming in Curaçao, 2017, p. 202, 203
[153] Idem, p. 206
[154] Idem, p. 208, 209
[155] Idem, p. 209, 210, 211
[156] Idem, p. 215

Medio jaren ’80 komt de helft van alle overheidsinkomsten in Curaçao uit offshore-activiteiten. Filialen en trustkantoren van een groot aantal Nederlandse banken en accountantsfirma’s voerden de werkzaamheden van duizenden brievenbusmaatschappijen uit. De Antilliaanse overheid had in de jaren daarvoor stelselmatig de faciliteiten uitgebreid om cliënten van over de hele wereld te trekken, waaronder een soepel toelatingsbeleid plus vrijstelling van toezicht voor offshore banken. Verzoeken uit andere landen om fiscale inlichtingen werden getraineerd of niet in behandeling genomen, tenzij de klant instemde. Zo was het mogelijk dat aandeelhouders profiteerden van winsten, maar niet te traceren waren via aandelenregisters van bedrijven[157].

De offshore droeg, vanwege het sterk gespecialiseerd karakter, echter nauwelijks bij aan de oplossing van het werkloosheidsprobleem (15-20%). Daarentegen waren de overheidsinkomsten op Curaçao door de offshore-opbrengsten gestegen van 20% in de jaren ’70 tot meer dan 50% in de jaren ‘80. Vanzelfsprekend kwam dat door de grote groei van de dividendstroom via Nederland naar de Antillen, namelijk van NAfl. 146 miljoen in 1978 tot NAfl. 1,8 miljard in 1981. Maar ook Amerikaanse en andere (vastgoed-, financierings en beleggings)bedrijven lieten hun klanten (vaak multinationals) profiteren van de belastingvoordelen van Curaçao. De offshore-industrie groeide hierdoor van 1250 ondernemingen in 1967 tot 27.850 in 1984.

Het grootschalig wegsluizen van dividenden en royalties liep echter zowel in Nederland, VS en andere landen in de gaten. De klachten over belastingderving en fiscale verliezen leidden uiteindelijk tot een afgedwongen belastingherziening (BRK: BelastingRegelingKoninkrijk) met Nederland, de afschaffing van de Amerikaanse bronbeasting en opzegging door de VS van het belastingverdrag met de Antillen. Het aandeel van de offshore winstbelastinginkomsten voor de Curaçaose overheid liep sterk terug: van 47% in 1988 naar 17% in 1996. Ook de jaren daarna bleven de inkomsten dalen, onder meer door de implementatie van het Nieuw Fiscaal Raamwerk (NFR) onder druk van Nederland, de OESO en de EU. Die daling veroorzaakte sterk oplopende begrotingstekorten die werden gefinancierd met leningen[158].

Zelfs met de hoge inkomsten in 1980 waren de loonkosten voor de Curaçaose overheid onhoudbaar. Vandaar dat in september 1985 een crisisheffing werd ingevoerd waarbij 10% van het loon werd ingehouden om de overheidstekorten terug te dringen. Daarnaast werd voor ambtenaren de vakantieuitkering en kerstgratificatie stopgezet. Alhoewel kort daarop de crisisheffing werd opgeheven, moesten ingrijpende maatregelen worden getroffen om de loonkosten te verminderen. Dit gebeurde middels de afvloeiing van 1400 ambtenaren met een wachtgeldregeling voor vier jaar, een lumpsumregeling en vervroegde pensionering. Toch bleven de salariskosten problematisch door de stijging van 14% van de overheidssalarissen, hoge betalingen wegens overwerk, de regelmatig voorkomende (extra) promoties (al dan niet met terugwerkende kracht) en de gelijke salariëring van mannen en vrouwen en gehuwden en ongehuwden (de verschillen bedroegen daarvoor ongeveer 20%). Daarnaast kwam Venezuela door de wereld-oliecrisis in de problemen. Dit leidde tot de devaluatie van de Bolivar. Daarmee kwam een eind aan het Venezolaanse kooptoerisme. Voor Shell vormde de oliecrisis aanleiding om haar raffinagecapaciteit over de wereld te herverdelen. Dit resulteerde in de tijdelijke sluiting van de raffinaderij. Het totale effect van al deze schokken wordt geschat op 20-25% van het BBP, hetgeen overeenkomt met omstreeks NAf 1 miljard. Hierdoor ontspoorden de overheidsfinanciën van de Antillen-van-de-vijf vrijwel volledig. Het financieringstekort was in 1995 opgelopen tot 7% en de schuldquote bedroeg 65% van het BBP. In 2003 was de schuld van bijna Naf. 4 miljard inmiddels opgelopen tot meer dan 90%. Samen met de rentelasten was de omvang dusdanig dat ze niet meer zelfstandig binnen een redelijke termijn tot een houdbare omvang konden worden teruggebracht. De Antillen-van-de-vijf stevende zo af op een diepe financiële crisis[159].

[157] Een groot deel van de vorige en direct hiernavolgende informatie komt uit: https://www.ftm.nl/artikelen/curacao-teert-op-offshore?share=1

[158] https://www.uva.nl/binaries/content/assets/uva/nl.onderzoek/promoveren/samenvattingen/2018/06/samenvatting-beurden-van-tijn.pdf

[159] Verton, p. 216, 217 en Rapport Commissie Schuldenproblematiek, 2003, p. 3

De nood was zo hoog dat, mede op advies van de IMF, in 2000 meer dan 25% van het ambtenarenapparaat werd ingekrompen. Er kon geen overeenstemming worden bereikt over aanvullende bezuinigingen van Naf. 75 miljoen hetgeen een voorwaarde was voor financiële steun van Nederland. Die bleef dan ook uit.

De als integer beschouwde Miguel Pourier van de PAR voerde vanaf begin 2001 op aandringen van Nederland een ingrijpende saneringsoperatie uit. Ruim 1500 ambtenaren, 30 procent van het corps, werden ontslagen, een omzetbelasting werd ingevoerd, verschillende overheidsbedrijven geprivatiseerd. Het kabinet-Kok had de Antillen overbruggingskredieten voor herfinanciering van de staatsschuld toegezegd als de vijf eilanden een akkoord met het IMF zouden sluiten. Dat akkoord kwam uiteindelijk niet tot stand, waardoor het beloofde extra geld uit Nederland nimmer loskwam. Curaçaoënaars spreken over het 'verraad van Gijs de Vries', naar de toenmalige staatssecretaris van Koninkrijksrelaties.

'Pourier is verraden door Nederland', zegt ook ondernemer Jacob Gelt Dekker. 'De Antillen hadden voldaan aan de meeste IMF-eisen, maar kregen het geld niet. Toen ontstond die enorme agressie op het eiland. Het gevoel was: ze hebben ons weer belazerd. En ze hebben gewoon gelijk.' Advocaat Roan Lamp formuleert het nog scherper. 'Nederland heeft zich ronduit schofterig gedragen. Het was een mirakel dat de Antilliaanse kiezers Pourier hadden gekozen. Die heeft radicaal bezuinigd, er is toen heel veel gebeurd. Alleen hun sociale beleid kwam nooit van de grond. Dat was hun grote fout. Door de bezuinigingen werd de recessie nog dieper, de begrotingstekorten liepen weer op, de werkloosheid en armoede groeiden. Een groot deel van het electoraat is toen bij de verkiezingen van 2003 naar Frente gegaan. Nederland is absoluut medeschuldig aan de opkomst van Godett.'

Uit: https://www.nrc.nl/nieuws/2004/11/06/het-is-de-schuld-van-de-makambas-7709738-a942742

Daarnaast waren ontwikkelingen op de arbeidsmarkt niet bevorderlijk voor het investeringsklimaat. Het ging daarbij onder meer om een anti-buitenlandersbeleid, handhaving van de ontslagwet, gedwongen antillianisering (80/20-regeling) die de arbeidsmarkt verder verstarden en zodoende een barrière vormde voor nieuwe investeringen[160].

Volgens het rapport van Lennep, '*Schuld of Toekomst'* uit 1996 is de overheidsschuld van de Nederlandse Antillen onrustbarend hoog en de situatie van de overheidsuitgaven stemt tot grote zorg. Voortduring van de huidige situatie "kan de sociale omstandigheden op de Antillen een grimmig gezicht geven, met blijvende werkloosheid vooral onder jongeren, onvoldoende scholing, toenemende criminaliteit en een algemene daling van het voorzieningenniveau". "Drastische maatregelen, die op de korte termijn pijnlijk zullen zijn", acht de commissie onontbeerlijk "om het tij te keren en een perspectief te bieden op grotere welvaart en welzijn van de burgers van de Nederlandse Antillen". De Commissie-Van Lennep adviseert de Antillen om zo snel mogelijk de financieringstekorten terug te brengen naar nul, zodat de schulden (bruto 3,5 miljard gulden) niet verder toenemen en beheersbaar worden. Vervolgens moet er door verhoging van de belastinginkomsten en beperking van uitgaven een begrotingsoverschot komen. Dat creëert ruimte voor dringend nodige voorzieningen op het gebied van onderwijs, wijkzorg en criminaliteitsbestrijding. Volgens Van Lennep kan dat aanpassingsprogramma in drie jaar worden gerealiseerd. Zo spoedig mogelijk moet, aldus het rapport, op de Antillen en Aruba een omzetbelasting worden ingevoerd. De prijsstijgingen die daarvan het gevolg zijn mogen niet in de lonen en salarissen gecompenseerd worden. Verder is een "drastische herziening" van het belastingstelsel nodig. Aftrekposten, vrijstellingen en belastingfaciliteiten moeten zoveel mogelijk verdwijnen en de invordering moet centraal voor het hele land worden geregeld. De hoge marginale tarieven in de inkomstenbelasting (een hoge heffing op elke extra verdiende gulden) belemmeren de productiviteit en moeten omlaag. Verder pleit de commissie voor verhoging van de pensioenleeftijd, beheersing van kosten voor de gezondheidszorg door 'drempels en eigen bijdragen' en

[160] Idem, p. 217

snelle aanzuivering van de “schrikbarende” betalingsachterstanden bij pensioen- en sociale verzekeringsfondsen[161].

Herkenbaar

Op enkele detailpunten na is de ontwikkeling zoals die in Aruba heeft plaatsgevonden, identiek aan die van Curaçao. Ook in Aruba veroorzaakte de oliecrisis die tot de devaluatie van de Bolivar leidde en de sluiting van de LAGO-raffinaderij in korte tijd tot een grote terugval van de economie en werkloosheid. De regering zag zich gedwongen een ‘*Solidariteitsbelasting*’ van 8,2% in te voeren om de situatie het hoofd te bieden. De omslag naar de toeristenindustrie en de heropening van de raffinaderij zorgden in relatief korte tijd echter voor een opleving en zelfs verhitting van de economie. De politiek maakte hier vervolgens misbruik van door op grote schaal voor zichzelf exorbitante ‘arbeidsvoorwaarden’ in te stellen[162] en de patronagepolitiek met hernieuwd elan inhoud te geven. In korte tijd leidde dit tot structurele begrotingstekorten, stijgende overheidsschulden en torenhoge renteverplichtingen. Het toppunt hiervan vond plaats tijdens de regeringsperiode van 2009 tot en met 2017, waarin de overheidsschuld en renteverplichtingen van de vorige 23 jaar zo goed als werden verdubbeld. De situatie werd zo ernstig geschat (de Arubaanse schuld en rente bedroeg meer dan die van de hele Nederlandse Antillen-van-de-vijf een aantal jaren daarvoor!) dat de ‘Koninkrijks-regering’ ingreep en de regering van Aruba onder financieel toezicht plaatste[163].

Met een dergelijke ernstige situatie moeten we ons afvragen hoe dit allemaal kon plaatsvinden in een (op papier) ontwikkeld land. Het antwoord is simpel: politici en politieke partijen behartigen allereerst hun eigen belangen ten koste van het algemeen belang. Zij zijn daarbij bereid gebleken hun ogen te sluiten voor de gevolgen die hun handelen heeft op alle beleidsterreinen van het Land. Maar ook burgers sloten hun ogen en oren voor de realiteit en hielden zich koest om geen belangrijke informatie los te laten die hen in problemen zou kunnen brengen. Hierdoor zal alles probleemloos verergeren tot het land in elkaar klapt en iedereen nog zwaarder in de penarie zit.

Burgers kunnen hun kop dan ook niet langer in het zand steken om de werkelijkheid te ontlopen aangezien de meerderheid van de gemeenschap zwaar zal lijden aan de gevolgen. Het structurele ondeugdelijk bestuur bracht een enorme verspilling van gemeenschapsgeld met zich mee waardoor belastinggeld heel ineffectief besteed werd. Daarom kan Directie Sociale Zaken geen adequate zorg meer leveren en kampt de politie regelmatig met problemen. Bovendien blijft het onderhoud van overheidsgebouwen en wegen achter evenals ontwikkelingen in bijvoorbeeld het onderwijs. Bij toenemende schulden wordt de kans reëel dat de regering niet meer kan voldoen aan haar betalingsverplichtingen bijv. t.a.v. de pensioenfondsen waardoor het inkomen van gepensioneerden in gevaar komt. Dit alles brengt met zich mee dat de welvaart van het land achteruitgaat en dat noodzakelijke ontwikkelingen niet meer plaats vinden. Enkele concrete voorbeelden die zowel in Aruba als Curaçao vrijwel gelijkvormig plaatsvonden/vinden:

A- Gevolgen voor de sociale zorg[164]

- Groot aantal tienermoeders, drop-outs, jeugdwerkelozen, drugsverslaafden en jonge criminelen
- Politisering van overheidssubsidies: toekennen van subsidies aan stichtingen is gebaseerd op willekeur en politieke inmenging. Meer dan de helft gaat gemiddeld op aan personeelskosten en er is een grote overlap van stichtingen die dezelfde diensten leveren. Bevriende contactambtenaren zouden automatisch subsidie verlenen zonder dat er door de stichtingen verantwoording is afgelegd.

[161] NRC.nl, d.d. 22 januari 1996, p. 19
[162] Armand Hessels, 25 jaar jaar Status Aparte, een politiek paradijs, p. 20 t/m 29 https://static1.squarespace.com/static/52010288e4b0513795f3ae94/t/521cfe78e4b0f31b9ff62496/1377631864121/25-jaar-status-aparte-een-politiek-paradijs.pdf
[163] Koninklijk Besluit Nr. 20467 d.d. 15 juli 2014, Staatscourant
[164] Verton, p. 172 t/m 186, maar ook: SDBA: Naar een duurzaam sociaal-economisch beleid in Aruba, p. 47 e.v.

- Gebrek aan integrale visie en coördinatie tussen departementen
- Negeren van waarschuwingen/rapporten → Aruba: minister Sociale Zaken verbiedt publicatie rapport!

B- Gevolgen voor politie[165]

- Aanstellings- en opleidingseisen verlaagd om maar voldoende agenten van eigen bodem te rekruteren (Nos mes por → nos ta manda → geen hulp bij ander vragen → gevolgen:
- Teruglopende discipline
- Sterk teruglopende effectiviteit van de recherche
- Mankementen bij de leiding
- Sterk toenemende ontevredenheid bij het lager personeel
- Geen geld en onvoldoende materieel
- Onvoldoende aanpassingsmogelijkheden aan behoefte: meer sociale instelling i.p.v. repressief reageren
- Corruptie binnen politieapparaat
- Door interne problemen geteisterd en verzwakt politiekorps
- Gebrek aan toezicht en controle van hogerhand
- Onderzoek 2008: Personele situatie is alarmerend, justitiële keten functioneert in zijn geheel slecht

C- Gevolgen voor de infrastructuur

- Gebouwen overheid en werkmateriaal (bijv. computers) in slechte staat
- Ontwikkeling naar E-overheid blijft hierdoor achter
- Wegen in slechte staat, behalve de PPP-wegen!

D- Gevolgen voor het onderwijs[166]

- Verwaarloosde gebouwen
- Lesmateriaal verouderd
- Vergrijzing onderwijzerscorps
- Gebrek aan motivatie bij docenten om de nieuwe generatie met aandacht te onderwijzen
- Digitale geletterdheid van het onderwijzend personeel schiet tekort
- Achtergebleven investeringen op het gebied van ICT
- Verbetering van basisvaardigheden van de onderwijzers
- Conflicten over instructietaal
- Inadequaat opgeleide onderwijzers, o.m. door versoepeling toelatingseisen
- Onderwijsvernieuwing die de plank misslaat (veel meer drop-outs)

Het onderwijs heeft behalve een meer cognitieve taak ook een rol, in samenwerking met het gezin en de wijk in het aanleren van meer sociale 'vaardigheden'. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het leren functioneren als zelfbewuste burger die solidair is met vorige generaties en met andere bevolkingsgroepen in de gemeenschap; het leren functioneren als kansrijke werker, hetzij als ondernemer of arbeider; en het leren functioneren als 'deugdelijke burger' in de politiek. Dit laatste kan alleen maar tot stand komen in een omgeving waarin de bestuurders zich als 'deugdelijke burgers' gedragen. Het gaat er daarbij om dat burgers hun rechten en plichten leren kennen en dat zij daardoor bestuurlijk handelen dat niet door de beugel kan niet zelf uitlokken maar ook niet over hun kant laten gaan[167].

[165] Verton, p. 171, 172
[166] Idem, p. 169, 170
[167] Idem, p. 188, 190

Schuldsanering en stagnering van de economie

Bij de opheffing van de Nederlandse Antillen en de toetreding van Curaçao en Sint Maarten als autonome landen in het Koninkrijk betaalde Nederland 1,7 miljard euro (omstreeks Afl. 3,4 miljard florin) ter schuldsanering. In 2008 bedroeg de totale staatschuld van de Nederlandse Antillen (inclusief Curaçao) omstreeks Afl. 5,1 miljard. De na de sanering resterende staatschuld kon Curaçao herfinancieren bij Nederland tegen de lage rente van 1-2%. Het intrestvoordeel voor Curaçao door de schuldsanering en herfinanciering bedraagt omstreeks Afl. 160 miljoen op jaarbasis. Hierdoor verminderde de schuldquote (=uitstaande schuld/BBP) van 90% in 2008 tot 34% in 2010[168].

De schuldsanering was het gevolg van afspraken waarbij Nederland zich bereid toonde onder voorwaarden een omvangrijke schuldsanering op zich te nemen. Het doel van Nederland was om de eilanden een goede economische startpositie te geven. De voorwaarden voor de schuldsanering werden vastgelegd in de consensusrijkswet financieel toezicht van 7 juli 2010. De belangrijkste voorwaarden omvatten bepalingen omtrent:

- een sluitende begroting en een sluitend meerjarenperspectief;
- invoering van een rentelastnorm van 5% (de rente mag niet meer bedragen dan 5% van de begroting);
- alleen lenen op de kapitaaldienst bij een sluitende begroting;
- instelling van een financiële toezichthouder. Daartoe werd het College Financieel Toezicht (Cft) aangesteld dat toezicht uitoefent op de begrotingsdiscipline en het financiële beheer van beide landen[169].

Voor Curaçao was deze ontwikkeling gunstig. Want…bestuurders gaven daarvóór geld uit zonder zich zorgen te maken over de vraag wie de rekening zou betalen. Die houding is met de komst van de Cft veranderd waardoor de begrotingsdiscipline is versterkt. Van belang daarvoor was het politieke commitment, mogelijk mede in de hand gewerkt door de aanwijzing van de Rijksministerraad in 2012 om de begroting in overeenstemming te brengen met de vastgestelde financiële normen. Een belangrijke motivatie was ook dat bij begrotingsevenwicht een belangrijk rentevoordeel werd verkregen. Dit alles moest voorkomen dat er nieuwe schulden werden opgebouwd[170].

Ondanks de goede intenties komt de economie van Curaçao nauwelijks van de grond. Belangrijke obstakels vormen onder meer de verstikkende bureaucratie en oeverloze praatcultuur van ‘de politiek’ in combinatie met een verstarde arbeidsmarkt, een cumulatief systeem van omzetbelasting en heftige lastenverzwaring door de overheid waardoor de ‘cost-of-doing-business’ te hoog is geworden. De economische groei is hierdoor praktisch stilgevallen[171].

Bijna nog ernstiger is het feit dat bestuurders nauwelijks aandacht schonken aan activiteiten die tot een meer duurzame economische ontwikkeling konden leiden. Maar…er werd volstrekt onvoldoende geld en energie gestoken in verbetering van het onderwijs. Het investeringsklimaat is dermate slecht dat de Foreign Investment Advisory Service (FIAS) van de Wereldbank in een rapport uit 2001 stelt: “FIAS has rarely seen such a non-functional and counterproductive regulatory environment outside of Africa and the least advanced former centrally planned economies”[172].

Ook in Aruba is de sociale en onderwijsproblematiek groot: amper 6-7% van de autochtone bevolking heeft een universitaire of hogere beroepsopleiding genoten. En blijkbaar voldoet ook het lokale onderwijsniveau niet aan de eisen om hoger onderwijs te volgen: van alle studenten die naar Nederland vertrekken voor een studie, behaalt nog geen 25% uiteindelijk een diploma. Ook niet na diverse keren van opleiding te hebben gewisseld. Zij hebben na hun vruchteloze pogingen echter wel een torenhoge schuld. Velen blijven dan ook in Nederland om, wegens de valutaverschillen, aan die schuld te voldoen. Maar ook hier is sprake van onverschilligheid van ‘de politiek’

[168] Verton, p. 193
[169] Idem, p. 193, 194
[170] Idem, p. 194, 195
[171] Idem, p. 198, 199
[172] Idem, p. 201

Integer en deugdelijk bestuur, voorwaarde tot…

Niet voor niets is dit rapport het laatste in de serie van zes rapporten over de meest schadelijke elementen van ondeugdelijk bestuur in Aruba. Hoewel de titel van de voorgaande vijf rapporten anders suggereert, heeft SDBA geen enkele poging ondernomen om zelf met adviezen te komen voor een rationeel personeelsbeleid, een duurzaam financieel beheer, transparantie, een adequaat functionerende volksvertegenwoordiging en een gezond sociaaleconomisch beleid. SDBA heeft zich beperkt tot het weergeven van adviezen (in het groen!) die door de verschillende instanties zelf zijn gegeven.

Zoals inmiddels duidelijk moet zijn geworden heeft het geven van waardevolle adviezen in onze partijendemocratie totaal geen zin! Zolang bestuurders voor een groot deel gefixeerd zijn op hun eigen en partijbelangen, zullen goedbedoelde adviezen totaal zinloos zijn. Pas wanneer de meerderheid van het bestuur bestaat uit integere en kundige bestuurders die er volledig op gericht zijn het land naar behoren te managen, is implementatie van de adviezen en daarmee verbetering op alle genoemde terreinen mogelijk. En dat kan alleen wanneer zij, noch parlementariërs, ‘electorale verplichtingen’ hebben. Het valt echter niet te verwachten dat dit binnen het huidige democratisch rechtsmodel gerealiseerd kan worden. Dat brengt ons vanzelf tot de vraag wat in de praktijk dan wel zou kunnen leiden tot deugdelijk bestuur.

8- POLITIEKE PARTIJEN IN EEN KLEINSCHALIGE SAMENLEVING & DE NOODZAAK VAN EEN NIEUWE DEMOCRATISCHE RECHTSVORM: 'GEMEENSCHAPSDEMOCRATIE'

Uit alle rapporten van SDBA[173] blijkt dat 'de politiek' in eerste instantie grotendeels gericht was op het werken aan de eigen persoonlijke en partijbelangen. Het 'algemeen belang' speelde geen noemenswaardige rol. Veel bestuurlijk handelen heeft de gemeenschap dan ook grote schade toegebracht en onnodige kosten berokkend. Het zal decennia duren om daar weer bovenop te komen.

'De politiek' was zich er in het meest gunstige geval weleens van bewust dat zij geen afdoende oplossing kon bieden voor grote probleemsituaties. Daarvoor zocht zij dan 'hulp van buiten'. De meest bekende tot nu toe is wel het overdragen van het beheer van de nieuwe luchthaven aan de Schipholgroep nadat die na de voltooiing van haar bouw jaar in, jaar uit, groeiende verliezen had opgeleverd. Die waren voor het Land, naast alle andere verplichtingen, niet meer te dragen. De Schipholgroep slaagde er echter direct vanaf het begin al in de verliezen om te zetten in winsten, daarna de schuld vroegtijdig af te lossen en vervolgens grootschalig te investeren in nieuwe ontwikkelingen. Dit is veelbetekenend voor de wijze waarop de luchthaven voorheen 'beheerd' werd. Het zegt ook veel van 'de politiek' dat de daarvoor verantwoordelijke directeur meteen daarop een aanstelling kreeg als adviseur (luchtvaart) van een minister…

Evenals het geval was bij de verzelfstandiging van de voormalige overheidsbedrijven WEB, ELMAR en SETAR, die direct veel betere bedrijfsresultaten produceerden nadat (partij)politieke inmenging werd verminderd, zorgde ook hier de vervanging van incompetente politiek benoemde managers en personeel ervoor dat de bedrijven veel beter gingen renderen. De noodzaak voor 'subsidies' verdween en het personeel werd meer geprofessionaliseerd. Toch blijft Aruba nog zitten met een levensgroot probleem!

In het landsbestuur van Aruba speelden persoonlijke en partijbelangen steeds een overheersende rol. Dat kon plaatsvinden door de medewerking van kritiekloze parlementen die meer als verlengstuk van het bestuur functioneerden, onder meer door alle (ook dubieuze!) activiteiten van bestuurders te legitimeren. Maar het verliep (en verloopt nog steeds!) ook via de benoeming van partijgetrouwen binnen overheidsdepartementen, besturen van overheidsstichtingen en -bedrijven. Dat gaat ten koste van het objectief functioneren van dergelijke instanties en dus ook ten koste van het algemeen belang. Het systeem van checks & balances, dat ervoor moet zorgen dat de overheid in alle opzichten naar behoren werkt, wordt hiermee systematisch ondermijnd en opzij gezet.

Met andere woorden, het hoogste bestuur van Aruba zèlf is altijd het probleem (geweest) en veroorzaakt(e) daarmee veel, zo niet alle nog steeds bestaande problemen! We moeten ons dan ook afvragen of er geen ander bestuursmodel te ontwikkelen is waarbij het systeem van checks & balances beter tot haar recht komt en dat minder vatbaar is voor de 'korte lijnen' die voor een belangrijk deel leiden tot ondeugdelijk bestuur. We moeten ons daarbij nogmaals terdege realiseren dat het niet alleen 'de politiek' is die niet-integer handelt, maar dat zowel burgers als bedrijfsleven in veel gevallen daar 'partners' in zijn.

In kleine (ei)landen als Aruba is dit echter een bijna onvermijdelijke situatie wegens de kleinschaligheid en het partijenstelsel. In de praktijk worden mensen verkozen die het meeste beloven, niet zozeer ten behoeve van het land, maar voor de 'materiële verheffing' van de individuele kiezer of bevoordeling van de parijfinanciers. Dit betreft vaak een baan bij de overheid, een promotie, een stuk land, een toezegging voor een project of een andersoortig privilege. Kiezen op basis van partijprogramma's speelt praktisch geen rol terwijl het gebrek aan leescultuur in combinatie met de lage scholingsgraad van een groot deel van de bevolking er mede oorzaak van is dat de gevolgen van regeringsbeleid onvoldoende/niet kunnen worden

[173] Naar een rationeel personeelsbeleid in Aruba, Naar deugdelijk openbaar financieel beheer in Aruba, Naar transparant openbaar bestuur in Aruba, Naar een deugdelijk functionerende volksvertegenwoordiging in Aruba, Naar een duurzaam sociaal-economisch beleid in Aruba, Naar integer openbaar bestuur in Aruba (zie hiervoor: http://deugdelijkbestuuraruba.org/ons-onderzoek/)

ingeschat. Zoals in zoveel landen maakt ook in Aruba 'de politiek' dankbaar gebruik van deze onwetendheid en stelt ze niets in het werk om het kritisch vermogen van de bevolking op een hoger plan te brengen.

Volgens Winston Churchill is democratie de slechtste regeringsvorm, met uitzondering van al die andere vormen die van tijd tot tijd zijn uitgeprobeerd. Democratie is voor de meeste burgers inderdaad de meest aantrekkelijke bestuursvorm, al was het alleen maar vanwege de illusie dat zij enige inspraak hebben in de besluitvorming van de regering. De vraag is alleen of de wijze, waarop dit systeem al meer dan 250 jaar functioneert, nog wel als zodanig voldoet, zeker in kleinschalige landen als Aruba en zeker ook, omdat de omstandigheden waaronder het huidige democratisch model indertijd ontstond, inmiddels danig zijn veranderd. Niet voor niets is er ook in Aruba grote onvrede over de wijze waarop 'de politiek' functioneert en heerst er het nodige wantrouwen jegens politici. Aruba staat daarin niet alleen. Overal ter wereld groeit de bewustwording van burgers ten aanzien van ondeugdelijk bestuur en onderkent men steeds beter de ernstige gevolgen daarvan. En naast deze bewustwording groeit ook de bereidheid onder burgers om meer verantwoordelijkheid op zich te nemen voor de gemeenschap en om aldus de directe participatie van burgers aan het bestuur te vergroten. Dit heeft in verschillende landen geleid tot 'democratische experimenten' die erop gericht zijn de kwaliteit van het bestuur te verbeteren en de burgerparticipatie te verhogen[174].

Tot nu toe richten de meeste 'verbeteringstrajecten' in Aruba en Curaçao zich op extra controle-mechanismen om het 'de politiek' zo moeilijk mogelijk te maken om ondeugdelijk bestuur/corruptie te bedrijven. Zo worden integriteits- en begrotingskamers opgezet, een College financieel toezicht ingesteld, ombudsmannen aangesteld, zelfs voorstellen voor een College bestuurlijk toezicht gelanceerd[175], wetgeving ontwikkeld ten behoeve van screening van vooral ministers, wettelijke bepalingen omtrent de financiering van politieke partijen, wetgeving voor 'whistle-blowers', digitalisering van het overheidsgebeuren, enz. Die zijn er alle op gericht om incorrect en zelfs crimineel handelen van politici zo moeilijk mogelijk te maken en liefst zelfs te voorkomen.

Maar…als wij er -mede op basis van voortdurende ervaring- zo zeker van zijn dat politici en politieke partijen (per definitie?) steeds de mazen in de wet zoeken en feitelijk in eerste instantie uit zijn op zelfverrijking via corruptie met ernstige gevolgen voor de gemeenschap, waarom concentreren wij ons dan uitsluitend op de ontwikkeling van allerlei (vaak dure!) instrumentaria om (partij)politici in te binden? Waarom blijven wij dan daaraan vasthouden en kijken wij bijvoorbeeld niet naar andere democratische mogelijkheden om het functioneren van het landsbestuur ten behoeve van het algemeen belang te verbeteren? En…waarom beperken we ons tot het verzelfstandigen en professionaliseren van voormalige overheidsbedrijven die vervolgens veel beter presteren en laten wij het hoogste bestuursorgaan ongemoeid, terwijl dat bijna allesbepalend is voor de financiële, economische en sociale gang van zaken en daarbij chronisch een belabberde prestatie leverde?

In de praktijk is ontegenzeggelijk gebleken dat wisseling van partij en personen geen enkel soelaas biedt. Dat is ook niet vreemd, want de wijze waarop onze huidige parlementaire democratie is georganiseerd, is in wezen gebaseerd op belangenverstrengeling. Het kan principieel nooit functioneren zoals bedoeld, omdat ministers en parlementariërs uit dezelfde (feitelijk kleine) partij komen en dezelfde (partij)belangen dienen. Zoals rapport Calidad terecht stelt: partijen hebben vooral een rekruteringsfunctie. In kleine (ei)landen als Aruba zijn het de echte stemmentrekkers die tot minister worden benoemd terwijl diegenen met (veel) minder stemmen het met een plaats in de Staten moeten doen. Alleen al op grond van deze scheve stemverhouding doen statenleden precies wat hen opgedragen wordt door 'hun' ministers. En dat is…gehoorzamen en applaudisseren! Feitelijk zijn statenleden verlengstuk van de partijleider die geen afleidende karakters met een eigen mening om zich heen kan gebruiken. HIJ is degene met idealen en ideeën en heeft alleen lichamen nodig om al zijn zetels te bezetten. Degene die het meest gehoorzaam is aan de leider en het meest bereid is te slikken, maakt kans op promotie. Dat is in de meeste gevallen

[174] David van Reybrouck. 'Tegen verkiezingen', 2016
[175] Peter Verton, Burgers & Broeders, Goed bestuur en natievorming in Curaçao, p. 250 t/m 253

uiteindelijk een ministerpost. Die levert niet alleen aanzien en enige bewegingsvrijheid, maar (met de nodige creativiteit) ook geld op.

Waarom is deelname aan politieke partijen dan zo aantrekkelijk? Tegen verkiezingstijd wordt er door alle partijen zwaar geronseld onder mensen met naamsbekendheid die de partij stemmen op kunnen leveren. Afhankelijk van die bekendheid wordt een plaats op de lijst toegekend die de kans op een ministerpost vergroot. Kleine partijen hebben het daar zwaar mee, aangezien de kans op verkiezing klein is. Bij de grote partijen staan potentiële kandidaten in de rij, omdat de kans op verkiezing groter is en daarmee de kans om een positie te krijgen in besturen van overheidsstichtingen en -bedrijven die allemaal geld opleveren. Kennis van zaken is voor dit alles van minder of geen belang, maar slechts loyaliteit om uitvoering te geven aan opdrachten die men rechtstreeks van 'de partij' ontvangt. Deze zijn lang niet altijd in 's Lands belang.

Parlementair falen, een logisch gevolg

In dit alles speelt, zoals we reeds eerder hebben opgemerkt, ook het Parlement een dubieuze rol. Niet voor niets ervaren velen het functioneren van ons hoogste orgaan als 'Parlementair falen'. Net als in andere Westerse democratieën, komen statenleden en bestuurders uit dezelfde partij. Maar mede vanwege de kleinschaligheid heeft ons democratisch rechtssysteem veel meer een monistisch karakter. 'Overheidsbeleid' is dan hoogstens een partijaangelegenheid die in de hogere echelons wordt beslist. Als zodanig speelde het Parlement in de regel slechts een dienende rol jegens de regering/partij. Er was zo niet alleen sprake van belangenverstrengeling waardoor het Parlement nooit als een geloofwaardige controleur van de regering kon functioneren, maar ook van misleiding. Het Parlement kon immers niet worden beschouwd als de 'vertegenwoordiger van het volk'. Parlementariërs dienden in de praktijk eerst hun partij en pas dan 'het volk'.

Het voorgaande betekent dat zolang het partijenstelsel als zodanig gehandhaafd blijft, burgers zelf op moeten komen voor hun eigen belang. Dat eigen belang houdt onder meer in dat de overheidsfinanciën op orde zijn waardoor salarissen van kundige en toegewijde ambtenaren probleemloos kunnen worden betaald, de verschillende overheidsdepartementen zich verder kunnen ontwikkelen, de pensioenen waardevast blijven, er een eerlijke verdeling van 's Lands middelen plaatsvindt, de burgerbevolking in harmonie leeft met elkaar, de natuur en het milieu terwijl de samenleving zich op een duurzame wijze verder ontwikkelt.

Daarentegen richt het partijbelang zich op heel andere zaken. Deze hebben er in de loop der jaren toe geleid dat de overheidsfinanciën zodanig uit de hand zijn gelopen dat de zekerheid van adequate salarissen en pensioenen in gevaar is gekomen, er geen/nauwelijks ontwikkelingen meer plaats vinden in overheids-departementen, de verdeling van 's Lands middelen meer op basis van privileges en partijconnecties hebben plaatsgevonden, dat er op grote schaal sprake was van polarisatie in de samenleving, daarbovenop de natuur en het milieu vanwege 'de economische ontwikkeling' het veld hebben moeten ruimen terwijl er de nodige twijfels bestaan over de levensduur van onze 'nationale rijkdommen' (strand, zee, natuur).

De vraag is nu…waar kiezen wij als burgers voor? Staan wij pal achter onze bestuurders en 'vertegenwoordigers' die al decennialang de belangen van het volk te grabbel hebben gegooid, een rampzalig beleid voerden en zich nu weer heftig teweerstellen tegen hernieuwde 'inmenging' op grond van statutaire verplichtingen van onze grootste Koninkrijkspartner, die overigens erg lang op zich liet wachten om effectief in te grijpen? Of staan wij voor beteugeling van 'de autonomie van onze politici' (!) ter vermindering van de financiële aderlating van onszelf en ons land? De keuze hiervoor kan niet meer gebaseerd zijn op eenzijdige en dus gekleurde informatie, maar op een evenwichtig aanbod van informatie door 'de politiek' en burgerorganisaties. Daarbij is het essentieel het 'moreel kompas' van burgers en het bedrijfsleven op een hoger niveau te brengen en een dringend appèl te doen op hun mede-verantwoordelijkheid voor het realiseren van deugdelijk bestuur.

Negatieve en positieve effecten van kleinschaligheid

De vraag die zich bij dit alles voordoet is of de traditionele 'partijdemocratie' een minimale schaalgrootte van een land vereist om integer te zijn. Veel van bovengenoemde integriteitstekortkomingen in onze 'democratische rechtstaat' komen namelijk voor in de meeste kleinschalige (ei)landen waar het democratisch rechtsmodel van voormalige kolonisatoren op basis van partijen min of meer ongewijzigd zijn overgeplant c.q. opgedrongen. Dat wil daarentegen niet zeggen dat er in alle grote(re) landen geen democratische/integriteitstekortkomingen bestaan. Ons buurland Venezuela is een 'mooi' voorbeeld waar de democratie hevig heeft gefaald, maar ook in Europa zijn er landen waar de uitvoering van het ideale democratische rechtsmodel en de integriteit geweld wordt aangedaan. De vraag is of de korte of andersoortige ervaring (bijv. een meer communistisch achtergrond) en/of culturele verschillen daar de oorzaak van kunnen zijn. Anderzijds is ook vermeldenswaardig dat een heel klein land als Saba (met amper 2000 inwoners) het qua integriteit van het bestuur juist goed lijkt te doen.

Een mogelijke reden hiervan kan de oorsprong van de bevolking zijn. Van de autochtone bevolking van Saba is namelijk de helft nakomeling van Engelse schipbreukelingen, van Zeeuwse kolonisten of van Schotse en Ierse zeerovers die er in de loop der tijd neerstreken. De voorouders van deze bevolkingsgroepen hebben veelal langdurig moeilijke tijden meegemaakt en moesten heel sober en gedisciplineerd leven om de eindjes aan elkaar te knopen. Andere bevolkingsgroepen met een verschillende achtergrond hebben zich die mentaliteit/cultuur met de jaren blijkbaar ook eigen gemaakt. Die discipline is mogelijk de belangrijkste reden dat de begroting en andere gerelateerde zaken als onderhoud van het eiland steeds op orde zijn.

De korte lijnen tussen bestuurders en burgers die bijvoorbeeld leiden tot politieke patronage en corruptie worden steevast genoemd als een negatief kenmerk van een kleinschalig land als Aruba. Anderzijds kan kleinschaligheid ook voordelen bieden. Zeker in Aruba bestaan er in het algemeen goede verhoudingen tussen de verschillende sociale groeperingen. Dat is een belangrijke basis voor goede (effectieve) communicatie. Daar moet juist gebruik van worden gemaakt, maar nu wel ten behoeve van het algemeen belang.

De (toenemende) polarisatie in combinatie met het negatieve beeld van 'de politiek' (zie Onderzoek CBA, p. 34) weerhoudt veel capabele mensen ervan zich te verbinden aan een politieke partij. In de regel komen zij dan ook niet in aanmerking voor een publieke beleidsfunctie ten behoeve van het Land. Een klein land als Aruba kan het zich echter niet veroorloven om haar beste mensen niet in te zetten voor het algemeen belang. Het verdient daarom aanbeveling om een democratisch rechtsmodel te ontwikkelingen waarin politieke partijen niet meer de dominante machtsfactor zijn en waarin ook voorkomen wordt dat er weer een verzelfstandiging kan plaatsvinden van een politieke klasse die slechts/hoofdzakelijk haar eigen belangen en die van een kleine groep ('friends & family') nastreeft. We mogen namelijk niet uit het oog verliezen dat de partijendemocratie in Aruba in belangrijke mate nog steeds een familie- en vriendjesaangelegenheid is.

Het elimineren van politieke partijen brengt ook met zich mee dat openbare discussies in het (nieuwe) Parlement over belangrijke vraagstukken rechtstreeks tussen de verschillende belangengroeperingen zullen plaatsvinden. Dit kan/moet leiden tot 'belangenharmonisatie' in het kader van het algemeen belang. De 'mediation' van politieke partijen, die wegens 'partijpolitieke belangen' traditioneel de zuivere communicatie verstoren, speelt zodoende dan geen rol meer.

In dit verband doet SDBA daarom een poging om bestaande nadelen van het partijdemocratisch model van Aruba te elimineren en belangrijke principes voor een grotere participatie van belangenorganisaties c.q. gemeenschapsinstellingen en burgers meer gewicht te geven. Mensen en organisaties met goede ideeën komen zo veel beter aan bod. Het gaat er daarbij onder meer om:

1. de noodzaak van politieke partijen (als hoofdoorzaak van de huidige problemen!) te elimineren;
2. de mogelijkheid van professionele bestuurders zonder 'electorale verplichtingen' te vergroten;
3. de vertegenwoordiging van belangrijke functionele geledingen in de samenleving te institutionaliseren;
4. de onafhankelijke beleidsvormende en toezichthoudende rol van het Parlement effectief toe te passen;
5. de mogelijkheid om lange-termijn-beleid en -planning op te zetten (10 jaar) → regeringsperiode: 5 jaar.

Het (gemeenschapsdemocratisch) model dat hierop gebaseerd is, ziet er in grote lijnen als volgt uit:

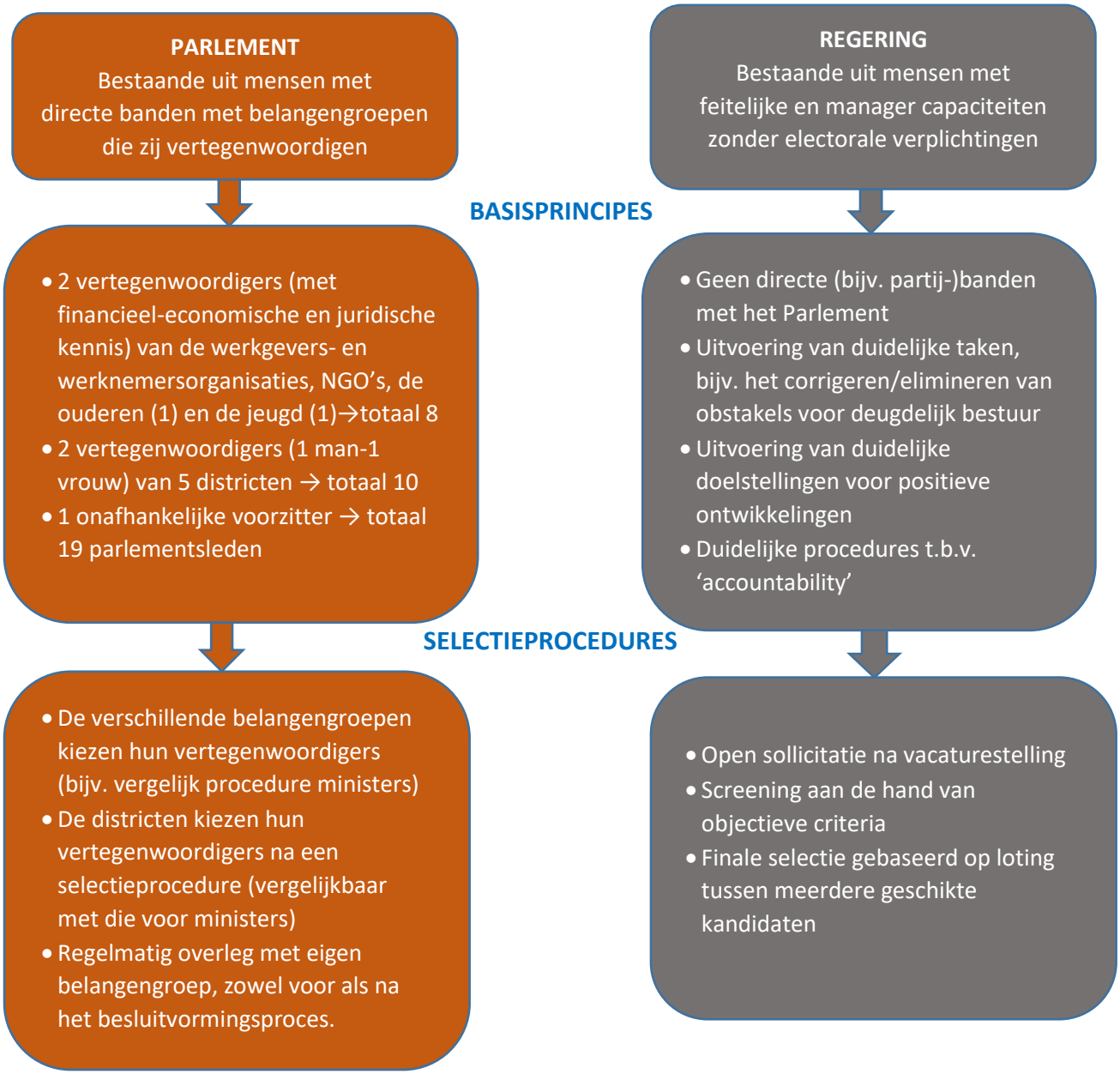

Voordelen

- Door dit systeem van vertegenwoordiging via belangengroepen, regio en loting, stemmen de mensen niet meer direct voor een vertegenwoordiger, maar hun stem wordt wel beter gehoord! Het gaat er namelijk niet zozeer om of mensen zelf hun vertegenwoordigers kunnen kiezen, maar meer of zij ze daadwerkelijk kunnen beïnvloeden!
- Feitelijk is hier sprake van een dubbele vertegewoordiging van burgers: via de functie die zij in de gemeenschap vervullen èn via de regio waar zij wonen.
- De afwezigheid van politieke partijen maakt geldverslindende verkiezingscampagnes volledig overbodig. Dat voorkomt ook dat ministers met 'electorale verlichtingen' aan de macht komen en vervolgens Landsmiddelen op onoirbare wijze gebruiken om aan die verplichtingen te voldoen.
- Politieke benoemingen zijn niet meer aan de orde en ambtenaren kunnen zich meer professioneel voor de langere termijn ontwikkelen.
- De verschillende belangenorganisaties gemeenschapsinstellingen dragen alle rechtstreeks bij aan een breed gedragen maatschappijvisie en de opzet van een langetermijnprogramma i.p.v. ad hoc en impulsief beleid, gebaseerd op partijpolitieke overwegingen.

Uitdagingen en realisatie

Vanzelfsprekend vindt een dergelijke ingrijpende verandering niet zomaar plaats. Allereerst is hier sprake van een rechtsmodel dat , althans in onze contreien, nog volslagen onbekend is. Maar in veel andere landen wordt vooral op gemeenteniveau volop geëxperimenteerd met nieuwe modellen waarbij de participatie van burgers danig is vergroot[176]. De hoofdvraag die hier gesteld moet worden luidt: gaan wij door op de wijze zoals wij al decennia gewend zijn? Zoals uit de zes rapporten van SDBA genoegzaam blijkt is dat geen optie. Wat dan wel? Het hierboven geschetste model is slechts...een model. Natuurlijk zijn er meer mogelijkheden die alle hun voor- en nadelen hebben. Het gaat er echter om de verschillende modellen naast elkaar te zetten en intensief te bespreken. Maar daarmee zijn we er nog niet.

Het ligt niet in de lijn der verwachting dat onze politici en de politieke partijen hun 'macht' zomaar uit handen zullen geven. Binnen onze huidige wetgeving bepalen zij nog steeds over belangrijke zaken als een nieuw rechtsmodel. Tenzij...een belangrijk middel als een referendum wordt ingezet om 'de wil van het volk' te raadplegen. Net zoals een referendum indertijd werd ingezet om de strijd voor de Status Aparte legitimiteit te verlenen, zo kan ook in dit geval een referendum uitkomst bieden.

Bij dit alles speelt een aantal overwegingen een belangrijke rol, te weten:

1. Geloof in (de noodzaak van) een alternatief
2. Ontwikkeling van een duidelijk moreel kompas (persoonlijke integriteit)
3. Inventarisatie van alle tekortkomingen en obstakels in het huidige rechts/bestuursmodel
4. De bereidheid om de eigen 'materiële welvaart' niet als belangrijkste doel te hebben
5. De bereidheid om met alle stakeholders samen te werken om gestelde doelen te bereiken
6. De erkenning dat de medewerking van de hele gemeenschap nodig is om deugdelijk bestuur te realiseren.

De werkgroep 'Deugdelijkheid van bestuur' besluit haar rapport 'Calidad' met de boodschap aan burgers dat die zich terdege informeert over de wijze hoe de overheid functioneert ten behoeve van de politieke zaak en dat zorg en aandacht voor de kwaliteit van het bestuur in hun eigen belang is. Anderzijds stelt de werkgroep dat "Burgerschapszin betekent dat de inwoners van een land aanvaarden dat democratische rechten niet uitsluitend dienen voor de behartiging van eigenbelangen, maar dat bij de uitoefening ervan ook het algemeen belang van de Arubaanse gemeenschap behoort te worden gediend"[177].

Zoals al eerder aan de orde is gekomen is de participatie van burgers aan het democratisch proces na verkiezingen vaak nihil. Toch zijn het vooral de burgers die belangrijke veranderingen teweeg (kunnen) brengen in een bestaande (politieke) situatie om grotere garanties in te bouwen voor deugdelijk bestuur, al dan niet via een referendum. Daarnaast kunnen de burgers van de Caribische 'partners' in het Koninkrijk een beroep doen op het Statuut om zodoende in Koninkrijksverband druk uit te oefenen op de verbetering van de kwaliteit van het bestuur. Het lijkt er echter op dat er ook hier meer sprake is van een goede theorie dan van een solide praktijk.

Het belang van het Koninkrijksverband voor het (althans op papier) 'behoud' van een integere democratische rechtstaat komt duidelijk tot uiting door de ervaringen in Suriname die grote integriteits-schendingen liet zien na het verlaten van het Koninkrijk. Suriname wordt nu zelfs benoemd als een gecriminaliseerde staat[178]. Het Koninkrijksverband is echter geen vrijblijvende vanzelfsprekendheid. In onze moderne wereld vraagt ook deze ogenschijnlijk vanzelfsprekende participatie aan een groter en historisch gegroeid verband om een grotere verantwoordelijkheid en inzet van alle partners. Daarbij spelen (interpretaties van) begrippen als gelijkwaardigheid en deugdelijk bestuur een belangrijke rol.

---

[176] Zie: David van Reybrouck: 'Tegen verkiezingen' (2016)

[177] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Rapport-Calidad-Deugdelijkheid-van-Bestuur.pdf, p. 72

[178] https://www.google.com/search?q=the+new+paradigm+of+a+criminalized+state%2C+issue+3%2C+march+2017&oq=the+new+paradigm+of+a+criminalized+state%2C+issue+3%2C+march+2017&aqs=chrome..69i57.33420j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8

9- NAAR EEN 'GELIJKWAARDIG' KONINKRIJKSVERBAND

De laatste jaren komen conflicten tussen de Koninkrijkspartners steeds vaker voor. Een belangrijke reden zou kunnen zijn dat de Caribische eilanden steeds meer autonomie hebben verkregen. 'Inmenging' van Nederland met de eilandelijke gang van zaken wordt sindsdien niet op prijs gesteld: "wij kunnen het zelf"! In allerlei opzichten blijkt echter dat we het op veel gebieden niet zelf kunnen, of...het gewoon ook niet willen. Wat de reden ook zij, op financieel-economisch gebied, op het terrein van de rechtshandhaving en deugdelijk bestuur, milieu, onderwijs, sociale aangelegenheden, enz. is er sinds wij het zelf doen, van alles misgegaan. Maar...Nederlandse hulp wordt alleen op prijs gesteld indien dat een grote zak geld inhoudt waarbij verder geen vragen over de besteding ervan worden gesteld. Zo niet, dan worden desnoods de VN ingeschakeld om Nederland internationaal aan de schandpaal te nagelen wegens 'rekolonisatie'.

Niet voor niets gaan er de laatste jaren steeds meer stemmen op in Nederland om 'de stekker uit het Statuut te halen'. Er is weinig vertrouwen in de wil tot samenwerking[179]. Bij de behandeling eind 2016 van de begroting voor Koninkrijksrelaties schermden enige Tweede Kamerleden met een motie waarin de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) werd opgedragen om bij de VN te informeren welke mogelijkheden Nederland heeft om Curaçao, Aruba en Sint Maarten 'het Koninkrijk uit te helpen'. Men was de voortdurende conflicten zat, temeer omdat die vaak het gevolg waren van 'inmenging' van Nederland op momenten dat de openbare financiën van die landen volledig ontspoord waren, de drugs- en/of gokmaffia al te nauwe banden bleken te hebben met lokale bestuurders of er andersoortige problemen de kop opstaken die evenmin lokaal konden worden opgelost. Hulp van buiten door Nederland 'onder voorwaarden' werd daarbij steeds afgewezen.

De onvrede over de onderlinge relaties op basis van het Statuut kwamen echter al eerder tot uiting. Daarom nam Nederland het initiatief om een onderzoek uit te voeren over de noodzaak om het Statuut eventueel aan te passen. Daartoe werd het Comité Koninkrijksrelaties onder voorzitterschap van mr. Pieter van Vollenhoven ingesteld. Vanwege het grote belang van dit document volgt hieronder een samenvatting.

In april 2014 kwam het Comité Koninkrijksrelaties met de discussienota '*Het Koninkrijk: vrijblijvend of verbonden?'*[180] In die notitie wilde het Comité nog eens de schijnwerper zetten op het reilen en zeilen van het Koninkrijk. Naar het oordeel van het Comité Koninkrijsrelaties liepen de verwachtingen te veel uiteen door een gebrek aan duidelijkheid over de onderlinge relaties. Daardoor ontstonden er situaties, waarin de Caribische landen Nederland verweten dat het zich te veel bemoeide met hun interne zaken. Op zijn beurt vond Nederland bijvoorbeeld dat de andere landen hun zaken niet op orde hadden of dat zij Nederland te veel 'kostten'. Met deze waardevolle discussienota wilde het Comité een bijdrage leveren aan meer duidelijkheid over de Koninkrijksrelaties. Hiermee wilde zij voorkomen dat velen het Koninkrijk anders alleen maar als een last gaan zien en een toegevoegde waarde geenszins meer zouden ervaren.

In 1948 werd reeds tijdens een Ronde-Tafelconferentie het beginsel aanvaard van een Koninkrijk van autonome delen. Het Statuut werd uiteindelijk op 15 december 1954 afgekondigd. Daarin stond de autonomie van elk der landen voorop. Daarmee vormde dit document ook voor velen een eerste stap naar een totale staatkundige onafhankelijkheid op termijn.

Het Statuut beoogde een regeling te treffen voor nieuwe verhoudingen tussen de verschillende landen van het Koninkrijk, waarbij vrijwilligheid en gelijkwaardigheid als uitgangspunten zouden gelden. De koloniale verhoudingen van vóór 1940 hadden na 1945 immers voor alle betrokkenen afgedaan.

Gelet op het gegeven dat internationaal het streven was alle koloniale banden te verbreken, besloot Nederland in de zeventiger jaren van de vorige eeuw Suriname –op diens verzoek- onafhankelijk te (helpen) maken. Dit streven bestond indertijd ook voor de Nederlandse Antillen die zich echter terughoudend opstelden, omdat het onafhankelijkheids-proces van Suriname verre van vlekkeloos verliep.

---

[179] https://www.youtube.com/watch?v=EIxFUZOirpg

[180] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2018/05/Aanbevelingen-Comite-Koninkrijksrelaties.docx

Aruba vroeg Nederland in de tachtiger jaren van de vorige eeuw om een Status Aparte te mogen verkrijgen. Nederland stemde in, maar zag deze stap als voorbereiding van Arubaanse onafhankelijkheid op termijn. Aruba stond echter voor ogen om de banden met Curaçao te verbreken maar zeker niet die met Nederland!

Eind jaren tachtig ging men zich – ook internationaal – terughoudender opstellen ten opzichte van de volkenrechtelijke onafhankelijkheid van kleinere landen. Bij dergelijke landen bleek de levensvatbaarheid niet altijd vanzelfsprekend. Daarom besloot Nederland – rond 1990 - geen stappen meer te zetten in het actief bevorderen van onafhankelijkheid voor de resterende zes met Nederland verbonden Caribische eilanden en gezamenlijk door te gaan. De eilanden konden zich met deze beslissing verenigen.

Het Statuut uit 1954 had met deze nieuwe ontwikkelingen eigenlijk geen rekening gehouden. Het was immers bedoeld als een tijdelijke overeenkomst voor ex-koloniën op weg naar totale onafhankelijkheid. Na veel overleg, want er bestonden en bestaan zowel in Nederland als op de eilanden verschillende gevoelens over het Koninkrijk, besloot men per 10 oktober 2010 tot een nieuw (staatkundig) elan te komen. De tekst van het Statuut werd op deze wijziging aangepast, maar de strekking bleef verder identiek aan de woorden uit 1954, waarbij vrijwilligheid, gelijkwaardigheid en de autonomie van de landen bepalend waren.

Na twintig jaar streven naar onafhankelijkheid is het gebrek aan nieuwe duidelijkheid bij 10-10-10 het voornaamste probleem voor het Koninkrijk geworden. Waar de één meer bemoeienis van Nederland met interne zaken van de Caribische landen wenselijk zou vinden en zou verwachten, verwijt de ander Nederland dat het zich nu al te veel wil mengen in de interne zaken van de Caribische partners. Europese ervaringen hebben ons echter genoegzaam geleerd dat samenwerkingsverbanden alleen effectief en duurzaam kunnen zijn met een gedeelde visie over gemeenschappelijke doelstellingen, strikte onderlinge afspraken, spelregels en een duidelijk gezamenlijk toezicht.

De Raad van State van het Koninkrijk – dus niet alleen van Nederland, maar ook van de Caribische landen – heeft zich al in 2004 in de publicatie '*Verdieping of geleidelijk uiteengaan'* over de koninkrijksband uitgesproken. De Raad constateerde dat de status quo niet meer als een optie werd gezien. Naar het oordeel van de Raad diende een heldere keuze te worden gemaakt voor 'een beweging met lossere banden (van een vrijblijvend Gemenebest tot volkenrechtelijke onafhankelijkheid) of stappen in de richting van een verdieping'. De Raad van State koos onomwonden voor dat laatste: als de politieke wil aanwezig is, kan (ook met het huidige Statuut) veel meer dan nu gebeurt. Echter, in de praktijk veranderde er niets.

De vraag naar een gemeenschappelijke agenda voor het Koninkrijk wordt niet gesteld. Het Koninkrijk kent wel een rijksministerraad, maar geen regeerprogramma. Er is geen visie, bijvoorbeeld op wat wij in 2020 gezamenlijk zouden willen bereiken. Evenmin kent het Koninkrijk een gezamenlijke begroting om een eventuele visie in daden om te zetten. Nu het Statuut ook feitelijk een permanente status heeft gekregen, is 'de' vraag: "Wat zijn de waarden die ons in het Koninkrijk verbinden?" Als we met z'n allen besluiten dat we met elkaar in het Koninkrijk willen blijven – en de uitslag van de verschillende volksraadplegingen is daar zeer helder over – dan is het ook belangrijk dat we gezamenlijk helderheid verkrijgen over wat we hiermee bedoelen.

Artikel 43 statuut, grondslag van het koninkrijk

Het Statuut bepaalt: het Nederlanderschap (als één en ondeelbare nationaliteit in het Koninkrijk), de buitenlandse betrekkingen en defensie zijn aangelegenheden van het Koninkrijk. Verder is men bestuurlijk autonoom en de landen koesteren die autonomie.

Het Statuut stelt verder in artikel 43 dat de autonome landen zelf zorg dragen voor 'de verwezenlijking van de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en de deugdelijkheid van het bestuur'. Sinds de totstandkoming van het Statuut is dit dus een eerste, eigen verantwoordelijkheid voor de autonome Landen geworden. Het Statuut zegt eveneens in artikel 43 dat 'het waarborgen van deze rechten, vrijheden, rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur aangelegenheid is van het Koninkrijk'.

Dat betekent dus dat het Koninkrijk maatregelen kan treffen, indien de autonome Landen zelf hier onvoldoende zorg voor dragen. Het Statuut kent dus de volgende kernbegrippen:

1. fundamentele menselijke rechten en vrijheden;
2. rechtszekerheid en
3. deugdelijkheid van bestuur.

Deze begrippen en de bijbehorende spelregels zijn echter in Koninkrijkskader niet nader uitgewerkt. Eenieder kan dus hieraan zijn eigen uitleg en invulling geven. Evenmin is de naleving van, noch het toezicht op die kernbegrippen geregeld, behalve dan uiteindelijk ingrijpen door het Koninkrijk. Toch kan wel worden bedacht wat onder deze kernbegrippen moet worden verstaan.

De inwoners van het Koninkrijk, bezitters van de Nederlandse nationaliteit, hebben er recht op dat hun regering - ongeacht wie er aan de macht is - toeziet op bescherming en bevordering van mensenrechten en naleving van bepaalde minimum standaarden. Deze gezamenlijke waarden vormen de grondslag van het Koninkrijk, en moeten overal binnen het Koninkrijk gelden.

Als we de waarden van het Koninkrijk nader invullen en afspraken maken, waarbij de kernbegrippen uit artikel 43 van het Statuut als uitgangspunt gelden (welke we ook in onze Grondwet - en in de Staatsregelingen van de Caribische landen - kunnen terugvinden), kan aan het onderstaande worden gedacht. Daarbij dienen de Nederlandse Grondwet, Caribische Staatsregelingen, internationale verdragen, Handvesten van internationale organisaties als bronnen van inspiratie. We beperken ons hierbij tot het speciale aandachtspunt van SDBA, namelijk het kernbegrip ‘deugdelijkheid van bestuur’.

Nauw verbonden met rechtszekerheid is deugdelijkheid van bestuur. Burgers moeten van de onafhankelijkheid, betrouwbaarheid en integriteit van bestuur uit kunnen gaan. Het bestuur moet op een integere en verantwoorde wijze omgaan met de menselijke en natuurlijke hulpbronnen en de overheid moet een structureel houdbaar financieel beleid voeren. De democratische ordening van de landen van het Koninkrijk moet verzekerd blijven. Ook kan gedacht worden aan: het recht voor iedereen om deel te nemen aan de behandeling van openbare aangelegenheden; stemmen; verkozen worden en toegelaten worden tot overheidsdiensten.

Ook een anticorruptiebeleid is essentieel voor de deugdelijkheid van het bestuur. Denk hierbij aan maatregelen om corruptie te voorkomen en te bestrijden. Hierbij hoort ook het bevorderen van integriteit, eerlijkheid, het afleggen van verantwoording en goed bestuur. Dat geldt voor iedereen die een rol speelt bij het openbare bestuur van de landen, zowel ambtenaren, bestuurders als politici. Hiermee hangt samen: een gedragscode voor overheidsfunctionarissen; regels over overheidsopdrachten en beheer van overheidsfinanciën; maatregelen ter voorkoming van witwassen; strafbaarstelling van omkoping van overheidsfunctionarissen; strafbaarstelling van verduistering; onrechtmatig gebruik of ander misbruik van goederen door een overheidsfunctionaris; regels ter voorkoming van ongeoorloofde beïnvloeding, misbruik van functie en ongeoorloofde verrijking.

In dit verband is het opvallend dat van alle verdragen die voor het hele Koninkrijk gelden, het volgende verdrag niet geldt voor de Caribische Koninkrijkslanden: verdrag van de Verenigde Naties tegen corruptie (UNCAC). Het zou goed zijn als ook dit verdrag voor alle Koninkrijkslanden zou gelden, aangezien dit internationaal als zeer fundamenteel wordt beschouwd.

Koninkrijksinstituut

Binnen het Koninkrijk ontbreekt een onafhankelijk mechanisme dat toeziet op uitvoering en naleving. Er vindt maar een beperkte onderlinge controle plaats; de autonome landen nemen elkaar maar beperkt de maat. Het ligt dan ook voor de hand dat een gezamenlijk en onafhankelijk Koninkrijksmechanisme in het leven wordt geroepen, met deelname van alle vier de landen, dat de naleving van de minimumstandaarden en andere afspraken controleert. Dit mechanisme kan ook de aanbevelingen monitoren die voortvloeien uit (mensenrechten) rapportages die binnen de Verenigde Naties verplicht zijn.

Dit Koninkrijksinstituut moet worden bijgestaan door een Koninkrijkssecretariaat dat behulpzaam kan zijn bij het identificeren van samenwerkingsmechanismen. Mogelijk kan dit idee breder worden uitgewerkt, zodat niet alleen een secretariaat, maar ook een Koninkrijksmediator en/of een geschillenbeslechtings-mechanisme wordt opgericht.

Eén Koninkrijk met spelregels

Ervan uitgaande dat het geen goede zaak is om de huidige stand van zaken binnen het Koninkrijk te handhaven, zijn er de volgende drie opties:

1. **Het Statuut blijft het voorportaal naar totale onafhankelijkheid op termijn**.
   Het Koninkrijk fungeert niet langer als vangnet en waarborgt niet langer de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur. Alle landen staan op eigen benen en dragen volledig hun eigen verantwoordelijkheid (dus ook voor hun financiële zaken!). Het huidige Statuut voorziet echter niet in een expliciete uittredingsprocedure. Uit de preambule blijkt dat de landen uit vrije wil het Koninkrijk als rechtsorde aanvaarden. Uittreding gaat daarmee tevens bij vrije wil en een besluit daartoe moet de wens van de bevolking weerspiegelen, hetgeen door middel van een referendum kan worden vastgesteld.

2. **Het Koninkrijk wordt omgevormd tot een Gemenebest van onafhankelijke landen**.
   Een Nederlands Gemenebest zou kunnen bestaan uit onafhankelijke landen die desgewenst het staatshoofd kunnen delen (naar model van het Britse Gemenebest). Lidmaatschap van het Gemenebest is vrijwillig en zou in theorie tevens opengesteld kunnen worden voor landen die momenteel niet (meer) bij het Koninkrijk horen. Belangrijke vraag is wat de landen bindt in een Gemenebest, naast een gemeenschappelijk Staatshoofd en een gedeeld verleden. Het antwoord hierop zou kunnen luiden: een gemeenschappelijk handvest van waarden en normen, zoals ook het Britse Gemenebest een Handvest heeft. In dit Handvest staat beschreven dat de Britse Gemenebest-leden worden verbonden door gedeelde waarden van democratie, mensenrechten en rechtsstaat. Binnen een Gemenebest is echter geen enkele afdwinging van naleving mogelijk. Er is in een Gemenebest-constructie geen gemeen-schappelijke nationaliteit, buitenlands beleid of defensie. Evenmin is er automatisch sprake van vrij verkeer van personen en goederen. Naar verwachting ontheft een Gemenebest-constructie Nederland in de politieke praktijk niet van verantwoordelijkheden. De internationale gemeenschap – denk aan landen als de Verenigde Staten of Frankrijk – zal Nederland moreel en politiek blijven aanspreken op ontwikkelingen in de Caribische landen. Een Gemenebest zal dus gestoeld zijn op gemeenschappelijke waarden, maar ontneemt de deelnemende landen praktisch alle instrumenten om naleving af te dwingen.

3. **Het Koninkrijk wordt omgevormd tot een structurele verbintenis, waarbij de kernbegrippen zoals genoemd in het Statuut nader worden uitgewerkt (en waarbij wordt gekeken welke aspecten daarnaast nog aandacht behoeven)**.
   Indien de landen van het Koninkrijk blijvend kiezen voor een positie binnen het Koninkrijk, dan kiest men voor een hernieuwd fundament voor verdere samenwerking. Dat betekent een Koninkrijk gestoeld op gemeenschappelijke waarden en normen waarvan naleving met effectieve middelen afgedwongen kan worden. Dat betekent méér, in plaats van minder Koninkrijk. Het betekent een meer ‘gezamenlijk’ Koninkrijk. Als uitgangspunt voor dat hernieuwd fundament zou bijvoorbeeld gekozen kunnen worden voor het uitwerken van de kernbegrippen die genoemd zijn in artikel 43 van het Statuut, te weten: - fundamentele menselijke rechten en vrijheden; - rechtszekerheid en - deugdelijkheid van bestuur en kijkt men daarnaast welke aspecten nog missen maar wel noodzakelijk zijn. Ook zou men mogelijk nog kunnen overwegen om naast onder meer buitenlandse betrekkingen en defensie als aangelegenheden van het Koninkrijk hier nog nieuwe onderwerpen aan toe te voegen, bijvoorbeeld het onderwerp rechtszekerheid.

In het kader van het ‘nieuwe elan’ zouden we dan kunnen spreken van een ‘Koninkrijkshandvest’. Bij de uitwerking en uitvoering van de kernbegrippen dient eveneens de naleving (en het toezicht houden daarop) van het nieuwe gemeenschappelijk pakket aan waarden en normen inhoud te worden gegeven. Hierbij kunnen bestaande instellingen een Koninkrijkstaak gaan vervullen of nieuwe instellingen moeten hiervoor worden opgericht. Belangrijk is dat deze ook daadwerkelijk vorm krijgen als gezamenlijke instellingen. Het Comité denkt hierbij aan de instelling van een Koninkrijkssecretariaat en/of aan een (of meer) onafhankelijke instantie(s) ten behoeve van geschillenbeslechting.

De keuze van het Comité Koninkrijksrelaties gaat duidelijk uit naar ‘Eén Koninkrijk met spelregels’, dat kan worden vastgelegd in een nieuw Koninkrijkshandvest, omdat men immers indertijd duidelijk heeft gekozen voor het blijven in en het handhaven van het Koninkrijk. Hierbij kan het Statuut als uitgangspunt worden genomen, maar wel onder de voorwaarden dat de inhoud van het Statuut eindelijk eens wordt uitgewerkt en geconcretiseerd. Zeker nu we hierboven al hebben geconstateerd dat het Statuut inmiddels een permanenter karakter heeft gekregen dan oorspronkelijk de bedoeling was.

Er zijn goede voorbeelden van samenwerking binnen landen te noemen. Zo kent het Verenigd Koninkrijk een opsomming van standaarden die binnen het hele Verenigd Koninkrijk (VK), en dus ook in de Britse overzeese gebieden, moet gelden. Dit staat beschreven in een ‘White Paper’ uit 2012. Hierin staat onder meer dat de keuze om binnen het Verenigd Koninkrijk te blijven zowel rechten als plichten met zich meebrengt. Uitgangspunt voor het VK, zoals vermeld in het White Paper, is om op basis van gezamenlijkheid met de overzeese gebieden toe te werken naar betrokkenheid en gemeenschappelijke doelen. Er gelden regels op het terrein van goed bestuur, rechtsstatelijkheid, corruptiebestrijding en financiële huishouding. Maar het propageert ook de politieke, economische, sociale, en educatieve ontwikkeling. Landen die ‘uit de toon vallen’ worden geschorst of aangepakt. Zo werd Zimbabwe geschorst als lid van het Britse Gemenebest toen President Mugabe in 2002 met intimidatie en fraude de verkiezingen won. Dergelijke ontwikkelingen pasten niet binnen een Brits Gemenebest, aldus de overige leden. Het Verenigd Koninkrijk greep zoals eerder aangegeven (p. 119) in 2009 ook in op haar overzees gebiedsdeel, de Turks- en Caicoseilanden. Deze Caribische eilandengroep raakte haar zelfstandigheid kwijt wegens endemische corruptie onder de heersende klasse. Zo werd de eerste premier van de Turks- en Caicoseilanden in de periode 2006 –2009 die bij zijn aantreden een vermogen had opgegeven van zo’n 50.000 dollar, in die korte periode van slechts drie jaar multimiljonair.

Dat met het oog op dergelijke wantoestanden bij nieuwe verhoudingen het belang van de gemeenschap moet worden beschermd en niet die van de politieke elite zoals decennialang het geval was, behoeft geen betoog. Dit moet dan ook een essentieel onderdeel vormen van welke afspraken dan ook over nieuwe Koninkrijksverhoudingen.

Naar nieuwe verhoudingen in het Koninkrijk

Politiek Nederland weet al lang dat het 'niet zo goed gaat' in de voormalige Nederlandse kolonies in de West, onder meer met het nakomen van de normen van deugdelijk bestuur. Daarvan getuigt Kamerstuk 31506, nr. 2 d.d. 18 juni 2008[181]. Maar van veel recenter datum zijn ook publicaties over 'samenwerking' tussen bestuurders en de onderwereld[182]. De Knipselkrant Curaçao heeft de nodige bekendheid gekregen wegens een aantal gedetailleerde artikelen over onder andere de gokmaffia[183] terwijl het Financieel Dagblad in een serie artikelen de nodige aandacht heeft besteed aan dubieuze praktijken in de financiële wereld[184].

Lezing van de zes rapporten van SDBA die immers een thematische samenvatting zijn van de meeste, zo niet alle gepubliceerde rapporten van officiële instanties gedurende meer dan 30 jaar Status Aparte, geven een niet mis te verstaan beeld van de omvang van en schade als gevolg van ondeugdelijk bestuur. Ook de eerder gepubliceerde boeken, '*Goed bestuur & de politieke realiteit*' (publicatie: 15 jaar na de Status Aparte), alsook *'25 jaar Status Aparte, Een politiek paradijs*' (Publicatie: 25 jaar na de Status Aparte) en een groot aantal artikelen illustreren hoe en in welke mate 'de politiek' misbruik heeft gemaakt van haar macht en de belangen van de bevolking op grote schaal te grabbel heeft gegooid[185]. Voor onze grootste Koninkrijkspartner was dit alles tot in details bekend. Aangezien het er sterk op leek dat het bestuur ongehinderd haar gang kon gaan, bestond allerwege de indruk dat artikel 43 van het Statuut niet meer dan een dode letter was.

Zoals eerder aangegeven, kon Nederland decennialang direct rekenen op grote weerstand van 'de politiek' zodra zij zich wilde 'bemoeien' met het doen en laten van de Arubaanse bestuurlijke gang van zaken. Nederland werd dan meteen aangeklaagd via organisaties als COPPPAL die zich kritiekloos door 'de (Arubaanse) politiek' voor het 'autonomie-karretje' lieten spannen[186]. Anderzijds wilde Nederland ook niet al te veel tijd en energie besteden aan Aruba, aangezien het departement Koninkrijksrelaties meer dan genoeg kopzorgen had met de blijkbaar veel ernstiger situaties in Curaçao en Sint Maarten. Naar verhouding eisten de 'eilanden in de West' al veel te veel aandacht op binnen het volledige bestuursveld van het 'moederland'. Pas met de sanering van de Antilliaanse schulden die leidde tot de vorming van de BES-eilanden en de meer autonome positie van Curaçao en Sint Maarten zag Nederland haar kans schoon om via zgn. 'Consensus-Rijkswetten' legaal toezicht uit te oefenen op financieel en justitieel gebied. In Aruba lukte dat in 2014, wegens de totaal ontspoorde overheidsfinanciën onder het toenmalig kabinet. Dat was hard nodig.

Maar zelfs zo wijzen de (politieke partijen op de) meeste eilanden de Nederlandse 'inmenging' af. Dit kunnen zij doen omdat het grootste deel van de bevolking zich nauwelijks bewust is van de schadelijke wijze waarop decennialang bestuurd is. En als men dat wel weet, dan houden de meesten wijselijk hun mond. Nederland is immers ver en onze politici wel erg dichtbij! Toch luistert Nederland de laatste jaren niet alleen naar 'de politiek', maar legt zij ook een luisterend oor bij meer sectoren uit de samenleving. Dit levert een realistischer beeld op. Hopelijk leidt dit tot een grotere aandacht en zorg voor diegenen die uiteindelijk de rekeningen moeten betalen van wanbestuur. Anderzijds moet de bevolking veel meer inhoud gaan geven aan haar eigen verantwoordelijkheid om deugdelijk bestuur af te dwingen van haar bestuurders en zo meer inhoud te geven aan de autonomie van haar Land. Daarbij moet zij zich wel realiseren dat een klein land als Aruba maar op beperkte schaal alle taken zelf kan vervullen. Medewerking van 'het moederland' zal dan ook lange tijd noodzakelijk blijven. Dat is niet iets waar wij ons voor moeten generen. Veeleer moeten wij er voor waken dat door bestuurders geen misbruik van wordt gemaakt van de 'Nos mes por'-leuze.

---

[181] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/De-Antillen-...-Maffia-binnen-het-Koninkrijk.pdf

[182] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/CBCS-connections.pdf en: http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/Ronald-van-Raak-over-Corruptie-in-de-West.pdf

[183] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/DE-ANTILLIAANSE-GOKMAFFIA.pdf

[184] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/De-Ennia-Ansary-CBCS-connectie.pdf

[185] https://static1.squarespace.com/static/52010288e4b0513795f3ae94/t/521cfed5e4b091b0c32c68f8/1377631957605/goed-bestuur-en-de-politieke-realiteit.pdf **en** https://static1.squarespace.com/static/52010288e4b0513795f3ae94/t/521cfe78e4b0f31b9ff62496/1377631864121/25-jaar-status-aparte-een-politiek-paradijs.pdf **en** http://deugdelijkbestuuraruba.org/nieuws/

[186] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/Brief-aan-COPPAL.pdf

De voortdurende conflicten met name tussen de Caribische eilanden versus Nederland veroorzaakt al lang de nodige irritatie onder politici aan beide kanten van de oceaan. Vooral in Nederland werd de roep steeds frequenter om de eilanden bijvoorbeeld via 'Marktplaats' aan de hoogste bieder over te doen. Nederlandse politici vergeleken de eilanden met een 'rovershol' waar de corruptie de spuigaten uitliep. Daarmee werd de indruk gewekt dat er het nodige morele verschil bestond tussen de Koninkrijkspartners. Dat is ver bezijden de realiteit!

Nadat Nederland in de tweede helft van de jaren '90 middels een nieuw belastingverdrag met Curaçao de off-shore winsten sterk hadden beperkt, ontwikkelde onze grote 'partner' zelf een bijzonder aantrekkelijk belastingregime[187]. Dit heeft in de EU tot de nodige kritiek geleid. Daarnaast staat Nederland bekend als 's werelds grootste producent van de partydrug Extacy en kinderporno. Vanzelfsprekend zijn deze laatste twee geen activiteiten die worden gestimuleerd vanuit de overheid. Het geeft echter wel aan dat er ook in Nederland de nodige problemen bestaan en dat land dus niet zonder meer kan dienen als lichtend voorbeeld voor haar voormalige 'kolonies in de West'.

Zo vinden er regelmatig integriteitsproblemen op overheidsniveau plaats, weliswaar meer op gemeente- of stadsniveau. Enige jaren geleden kreeg de corruptiezaak tegen een Limburgse wethouder de nodige bekendheid terwijl recent (2019) de integriteit van de grootste partij in Den Haag ter discussie stond. Maar…die kregen wel direct te maken met acties van pers, OM en politiek om het integriteitsfalen ongedaan te maken. En daar ligt een groot verschil met 'de eilanden in de West' waar integriteitsproblemen vaak decennialang gehandhaafd blijven, met alle gevolgen van dien.

We moeten daarbij ook niet vergeten dat er ook een groot verschil bestaat in de wordingsgeschiedenis van de democratie in Nederland en die in Aruba en de andere eilanden. Waar nu door Nederlandse politici 'neerbuigend' wordt gekeken naar 'het corruptiegedoe' in 'de West', was corruptie in Nederland vooral in de 18e eeuw doodnormaal. Met de slavenhandel in de West en een extractieve koloniale bezetting in het Oosten, verrijkte commercieel Nederland zich ten koste van veel menselijke misère. Ook de wijze waarop uiteindelijk Indonesië onafhankelijkheid verkreeg na een hevige strijd tegen de voormalige kolonisator, verdient geen schoonheidsprijs, evenmin als (tot voor kort nog) de belastingaftrek voor smeergelden.

Na zoveel jaren experimenteren en vele fouten begaan met immens leed tot gevolg, heeft Nederland momenteel een redelijk volwassen democratie. Het Nederlandse model werd echter amper zeventig jaar geleden hier overgeplant in de verwachting dat het allemaal wel op rolletjes zou lopen. Dat is naïef. En het getuigt van een grote mate van onverantwoordelijkheid om bij het mislukken van dit democratisch avontuur het bijltje er maar bij neer te gooien, weg te lopen en de boel de boel te laten. Wetende dat het grootste deel van de bevolking de dupe zal zijn van de inhaligheid ('greed') van 'de lokale politiek'. Wegens onze 'juridische verwantschap' is dat gelukkig niet mogelijk.

Veeleer moet er gestreefd worden naar een partnerschap gebaseerd op de realistische erkenning van de eigen en elkaars mogelijkheden en beperkingen. De autonomie van de eilanden zal leidend zijn, maar wordt direct beperkt indien sprake is van ondeugdelijk bestuur en rechtshandhaving of wanneer de fundamentele rechten van burgers worden aangetast. De ervaringen uit de recente geschiedenis heeft geleerd dat pappen en nathouden geen optie is en dat volwassen besturen vragen om volwassen (re)acties!

---

[187] https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/-belastingparadijs-nederland-kan-juist-veel-banen-en-geld-kwijtraken-~b19646a7/ **en** https://www.quotenet.nl/Nieuws/Multinationals-krijgen-tot-80-korting-op-winstbelasting-in-belastingparadijs-Nederland-199698 **en** https://www.nrc.nl/nieuws/2015/03/30/nederland-is-hoofdverdachte-in-onderzoek-belastingontwijking-a1497088 **en** https://www.ad.nl/economie/nederland-hoog-op-zwarte-lijst-belastingparadijzen-br~aba0cee6/ **en** https://paultang.nl/tag/belastingontwijking/

Ten slotte…

SDBA onderschrijft het standpunt van het Comité Koninkrijksrelaties volledig. Inderdaad moeten de Koninkrijkspartners in gezamenlijk overleg komen tot een eensluidende interpretatie van de drie kernbegrippen in het Statuut. Vervolgens moet daar dwingend op worden toegezien, het liefst door een onafhankelijk Koninkrijksinstituut. Leden hiervan zouden kunnen bestaan uit de voorzitters van de Raden van Advies van de eilanden onder voorzitterschap van de ondervoorzitter van de Raad van Staten. Een dergelijk instituut zou ook een eventuele geschillenregeling obsoleet maken.

Ook moet duidelijk vast komen te staan wat onder 'gelijkwaardige partners' wordt verstaan. De Caribische eilanden moeten zich realiseren dat de begroting van de grootste eilanden nog steeds lager is dan die van de universiteiten van bijvoorbeeld Utrecht en Rotterdam. Dat zou al genoeg reden moeten zijn voor een bescheidener opstelling. De kleinschaligheid brengt ook met zich mee dat belangrijke functies op bijvoorbeeld financieel, juridisch, onderwijs, medisch en ander specialistisch gebied niet voldoende adequaat door 'eigen mensen' kunnen worden ingevuld. 'Bijstand van buiten' zal daarom de komende decennia noodzakelijk blijven. Dat daarvoor ook gekeken wordt naar de grootste Koninkrijkspartner is logisch. De gelijkwaardigheid moet dan ook niet gezocht worden in dit soort vergelijkingen, maar meer op het gebied van de eensgezindheid over belangrijke waarden en normen die gelden voor alle burgers en bestuurders van het Koninkrijk.

Dit legt de Caribische partners van het Koninkrijk de verplichting en verantwoordelijkheid op voor een adequate invulling van het algemeen beleid en de uitvoering daarvan op de verschillende beleidsgebieden. Het bestuur houdt zich daarbij onder meer aan de normale (internationale) financiële normen en moet daar naar behoren verantwoording over afleggen. Het niet voldoen daaraan moet binnen het Koninkrijk kunnen leiden tot 'ingrijpen' van de Koninkrijksregering ter bescherming van de bevolking van het betreffende land, net zoals ook de landen in de Europese Unie (waar wij in feite ook deel van uitmaken) zich moeten houden aan de afgesproken Europese regels. Daar is niets mis mee! Het zich voortdurend onttrekken aan deze 'controle' door lokale bestuurders heeft in de afgelopen decennia geleid tot volledig ontspoorde financiën, die haar weerslag heeft op praktisch alle beleidsterreinen in Aruba en dus ook op de bevolking.

Het onderhavige rapport is het laatste in een serie van zes rapporten, waarin de belangrijkste elementen van ondeugdelijk bestuur worden beschreven. De bedoeling hiervan is niet om bijvoorbeeld vervolging in te stellen naar politici en/of politieke partijen, hoewel daar wel genoeg redenen voor aan te voeren zijn. Veeleer gaat het om een bewustwording van de Arubaanse bevolking, inclusief 'de politiek' dat langer doorgaan op de ingeslagen weg geen optie is. Wat moet er dan wel gebeuren?

Een diepgaande analyse van de huidige situatie via een 'National Integrity System Assessment (NIS-A)' zal duidelijk moeten maken in welke opzichten ons waarborgsysteem faalt en welke noodzakelijke verbeteringen daarin moeten worden aangebracht. Deze analyse wordt aangevangen in januari 2020 en krijgt zijn beslag aan het eind van 2020. Vervolgens moet de Arubaanse bevolking via gerichte informatie adequaat worden ingelicht over de wijze waarop ons land gedurende meer dan 30 jaar is bestuurd en welke gevolgen dat heeft (gehad) voor haar welvaart en welzijn. Dat vindt plaats via informatieve video's en contactbijeenkomsten. Vervolgens organiseert SDBA eind 2020 haar derde symposium, dit keer over de noodzaak en mogelijkheden van een nieuw democratisch rechtsmodel voor Aruba. SDBA hoopt daarmee aan een belangrijk deel van haar takenpakket volgens haar doelstellingen te hebben voldaan.

Ten slotte…de zes rapporten bevatten de nodige negatieve zaken over de verschillende elementen van ondeugdelijk bestuur. Maar dat, in samenhang met onder meer de NIS-A, is wel noodzakelijk om alle tekortkomingen te identificeren en vervolgens te corrigeren of te elimineren. Als zodanig hebben de rapporten een bijzonder positieve functie. Voor diegenen die alle positieve adviezen graag op een rijtje willen zien, die zijn te lezen via http://deugdelijkbestuuraruba.org/ons-onderzoek/ punten 9.1 t/m 9.9. De adviezen zijn in de loop van 2019 ook ter beschikking gesteld van de regering en het Parlement van Aruba.

10- CONCLUSIE

Ondeugdelijk bestuur (inclusief corruptie!) is voor veel landen een groot probleem dat veel van de beschikbare middelen opslokt. Zo bleek uit onderzoek door het Ministerie van Financiën in Tsjaad dat van al het geld dat bedoeld was voor gezondheidsklinieken op het platteland, nog geen 1% haar bestemming bereikte. De rest (99%) 'verdween' onderweg. De diensten die de overheid aan de bevolking moest bieden gingen verloren door corruptie[188]. Maar…ondeugdelijk bestuur hoeft geen valkuil te zijn waar niet uit te komen valt. Gemeenschappen kunnen namelijk leren van gemaakte 'fouten'. Het is daarbij belangrijk er rekening mee te houden dat politici en hun geldschieters niet zijn gericht op veranderingen. Het liefst handhaven zij de bestaande situatie waarbij het loont de burgers niet al te hoog (kritisch) te vormen en hen informatie te onthouden. Zij zullen er dus alles aan doen om economische en politieke hervormingen tegen te houden.

Ook voor de Arubaanse gemeenschap heeft de systematische toepassing van belangrijke elementen van ondeugdelijk bestuur als politieke patronage, deficiënt financieel beheer, gebrekkige transparantie, falend Parlementair toezicht, tekortschietend sociaal-economisch beleid en dubieus politiek functioneren, o.a. bij de uitvoering van projecten gedurende meer dan 30 jaar, in verschillende opzichten zeer schadelijke gevolgen gehad. De politieke partijen en individuele politici (vooral bestuurders) waren hier direct verantwoordelijk voor. Vervanging van partijen en individuen hebben in het verleden niet voor enige verbetering gezorgd. Veeleer vond er verdere versluiering plaats van bestuurshandelen. De toegepaste werkwijze valt onder de noemer van overheidscriminaliteit, terwijl de daarvoor verantwoordelijke partijen de nodige kenmerken vertonen van criminele organisaties.

Indien zo duidelijk is dat er op een dergelijk grote schaal sprake is (geweest) van overheidscriminaliteit, dan is de logische conclusie dat het OM, op grond van aangiften, strafrechtelijk onderzoek moet instellen en de verantwoordelijken in gebleken corruptiezaken moet vervolgen. Voor Aruba is dit ondoenlijk. De onderzoekscapaciteit van het OM is ruim onvoldoende en het potentiële onderzoeksveld te groot. Dit is dus een heilloze weg, temeer omdat dit ook zal leiden tot een verdere toename van de reeds grote politieke polarisatie in Aruba.

SDBA is van oordeel dat justitiële vervolging (alleen) geen enkel soelaas biedt zolang het systeem dat alle ruimte biedt voor ondeugdelijk bestuur, ongewijzigd blijft. In de meeste, vooral kleinere landen ter wereld, stelt de partijdemocratie bestuurders eenvoudig in staat om misbruik te maken van 'het (daartoe aangepaste!) systeem'. Dat houdt in dat zolang dat systeem bestaat, ondeugdelijk bestuur zal voortduren met alle gevolgen van dien.

Het is daarom veeleer de intentie van SDBA om glashelder te maken dat structureel ondeugdelijk bestuur het gevolg is van een falend politiek systeem. De mogelijkheid dat dit verandert door nieuwe partijen en/of mensen binnen ditzelfde systeem zijn binnen onze kleinschalige samenleving (vrijwel) nihil. Het is dus zaak een alternatief politiek systeem te bedenken die de nadelen van onze huidige partijdemocratie elimineert. In de visie van SDBA biedt de zgn. 'gemeenschapsdemocratie' daartoe de beste mogelijkheden.

Natuurlijk is de 'gemeenschapsdemocratie' niet het enige (zaligmakend) model. Tussen het huidige politieke systeem, gebaseerd op partijen en het model zonder politieke partijen zijn er allerlei varianten. Alle met hun voor- en nadelen. Het is daarom zaak voor de Arubaanse (en andere kleinstatelijke) bevolking(en) om in hun eigen belang op kritische wijze de verschillende rechtsmodellen na te gaan en een bewuste keuze te maken voor een politiek systeem dat de beste garanties biedt voor deugdelijk bestuur zonder corruptie. Pas dan zullen de vele goede aanbevelingen ter verbetering van het personeelsbeleid, het financieel beheer, transparantie, parlementair functioneren en sociaal-economisch beleid daadwerkelijk uitgevoerd worden in het belang van de Arubaanse gemeenschap. Pas dan kan Aruba op een meer gelijkwaardige voet een constructieve bijdrage leveren aan het Koninkrijk (zie ook **Bijlage 7**, p..).

[188] Paul Collier: The bottom billion (2007), p. 66

BIJLAGE 1 – BELANGRIJKSTE ONDERZOEKSRESULTATEN ARA 1988 - 2009

Voor alle duidelijkheid zij vermeld dat hier en in de volgende bijlagen beslist niet wordt gesuggereerd/gesteld dat er bij de hieronder benoemde gevallen sprake is (geweest) van corruptie. Corruptie kan slechts vastgesteld worden na onderzoek door het OM. Het gaat er meer om een indruk te geven van de enorme hoeveelheden geld die verloren zijn gegaan door tekortkomingen (o.a. in beleid) en fouten, bijvoorbeeld bij (het invorderen) van (o.m. studie)leningen en verlenen van voorschotten (die niet naar behoren worden geadministreerd), niet geïnde belastingen, projecten waar 'verdachte handelingen' plaatsvinden, onverschilligheid, amateurisme, enz. Het individueel bedrag dat bij elk feit gemoeid is (wij benoemen hier slechts bedragen van minimaal Afl. 250.000!), is vaak 'overzienbaar'. Het gaat echter om de totalen aan deels 'verloren geld' (niet alle bedragen die genoemd worden zijn totaal verloren!) die problematisch zijn. En daarbij gaat het dan nog slechts om de 'bekende gevallen', het bekende topje van de ijsberg! Daar komt bij dat de ARA door personeelsgebrek behoorlijk beperkt was in haar onderzoekmogelijkheden. Bovendien kreeg ARA vaak geen antwoord op haar vragen.

#	JAAR	OMSCHRIJVING	VERSCHIL Afl
1	1988	**Aankoop panden erven Arends** (Wilhelminastraat 8, Oranjestraat 1 en Zoutmanstraat 13 en 15). Aankoopbedrag: Afl. 2,2 miljoen. Dat was meer dan de hoogste taxatiewaarde (Afl. 1.900.000) en 2x zo hoog dan de twee lagere taxaties (DOW: Afl. 1.021.000 en Afl. 1.087.000). De ARA had geen verklaring (ontvangen) voor deze verschillen[189]. In 1997 was er voor de opgenomen lening hiertoe door het Land nog steeds geen goedkeuring verstrekt door de Staten. De lening was dan ook onrechtmatig[190]	Min. 300.000 Max. 1. 179.000
2	1989	**Opschoning belastingbestand**: individuele belastingschulden uit 1977 en eerder tot een bedrag van Afl. 10.000,- (1) Daarnaast in 1989 en 1990 781 posten voor afschrijving voor-gedragen aan minister: 2. I.v.m. ontbrekende info kon de ARA de rechtmatigheid hiervan niet vaststellen[191].	1- 10,8 miljoen 2- 47 miljoen
3	1989	**Liquidatie Aruven** → negatief eigen vermogen 1[192]	50 miljoen
4	1990	**Afschrijving lening Banco Arubano di Desarollo**[193]	1,2 miljoen
5	1990	**Begrotingsoverschrijding Aruba Jazz & Latin Music Festival**[194]	460.500
6	1992	Kwijtschelding van vorderingen van het Land op **Dutchco**, 1- door alle door Aruven betaalde aflossingen/leningen 2- door Dutchco betaalde rente[195]	1- 35,9 miljoen 2- 6 miljoen
7	1992	Onderzoek **Kabinet gevolmachtigde minister in Nederland** Behalve verdwijning van omstreeks Afl. 60.000,-, is er sprake van behoorlijk ontoereikende administratie. Dit geldt ook voor KIA, Politie, Parket, buitenlandse vestigingen van Arubaanse toeristenbureaus (die veel geld beheren!), lopende kosten van niet functionerende Aruven (Afl. 200.000/jaar!), DOW, Serlimar, Domeinbeheer, TeleAruba, Directie Financiën, enz.[196]	**??? Miljoenen?!?**

[189] ARA: Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over het dienstjaar 1988, d.d. 1997, p. 28
[190] Idem, p. 32
[191] Idem, dienstjaar 1989, d,d, 1997, p. 21
[192] Idem, p. 25
[193] Idem, dienstjaren 1990-1996, d.d. 1999, p. 31
[194] ARA, Jaarverslag 1993
[195] ARA: Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over dienstjaren 1990-1996, d.d. 1999, p. 30
[196] ARA, Jaarverslag 1992, d.d. 1993, p. 18 t/m 56

8	1992/3	Renteloze en niet-begrootte voorschotten/leningen aan **Air Aruba**. Dit gebeurde zonder goedkeuring van het Parlement. De voorschotten/leningen waren dan ook onrechtmatig. De regering handelde zodoende in strijd met de Staatsregeling en de artikelen 27 en 28 van de Comptabiliteitsverordening '89[197]	I. 3,2 miljoen I. 3,5 miljoen
9	1993	**Deelname in kapitaal Air Aruba** (o.m. via lening APFA!)? **Opm.:** *ARA kreeg geen toestemming voor boekenonderzoek*![198]	I. 5 miljoen ('lening')
10	'88-'93	Kosten van **bevorderingen 'met terugwerkende kracht**[199]	7,6 miljoen
11	1994	Verstrekte langlopende **voorschotten Air Aruba** (geen documentatie!)[200]	26,8 miljoen
12	1994	Afwaardering kapitaalverstrekking aan **Luchthavendienst** (LHD)[201]	5,6 miljoen
13	'86-'95	Inkomstenderving wegens nalating wetgeving **studieleningen**[202]	64 miljoen
14	1995	1- Afschrijving/sanering exploitatietekort **Arubus** 2- Eerdere afschrijving exploitatietekort/opschoningsactie 1987 Beide zonder goedkeuring van de Staten!	**1-** 8 miljoen **2-** 4,2 miljoen
15	1996	**Afschrijving oninbare studieleningen**	2,1 miljoen
16	1996	**Oninbare belastingen → 52% van de vorderingen**[203]	**??Miljoenen?!?**
17	1996	**Oninbare vorderingen Posterijen**[204]	**??**
18	1996	**Oninbare vordering (intrest) Stichting Ar. Hosp. Trade& Training**	7,6 miljoen
19	1996	**Oninbare vordering voor derden betaalde bedragen**. De ARA merkt op dat er i.h.a. nauwelijks invorderingsactiviteiten worden ontplooid![205]	7 miljoen (gem. per jaar!)
20	1996	Te betalen schadevergoeding wegens onrechtmatige **scheepsbrieven**; niet-afgedragen registratiegelden (Afl.161.000)	3.2 miljoen
21	1996	Volslagen ontoereikende administratie en controle **Postkantoor** (viel onder dezelfde minister!)	**???**
22	1996	Onbeheersbare kosten bij **medische uitzending** wegens ontbreken wettelijke basis, gebrekkige administratie, ontbreken van medische en inhoudelijke richtlijnen, afwijking van adviezen	**???**
23	Tot '98	**Radisson project**, inclusief indirecte kosten (omstreeks!) **Kenmerken:** omzeilen van de wet, structureel handelen van de minister zonder goedkeuring vooraf van de Staten, afwijken van de comptabiliteitsvoorschriften[206].	170 miljoen
24	'96-'99	Veel personeel benoemd zonder benoemingsbesluiten en/of (geldige) arbeidsovereenkomsten, notabene tijdens personeels-stop. Dure consultancycontracten, zelfs voor ministers. Onrechtmatige betaling personeelsvoorschotten; betaling van	**???** Vele (tientallen?) miljoenen!

[197] ARA: Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over dienstjaren 1990-1996, d.d. 1999, p. 25
[198] ARA, Jaarverslag 1993, d.d. 1994, p. 56, 57
[199] Idem, p. 89
[200] ARA: Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over dienstjaren 1990-1996, d.d. 1999, p. 45
[201] Idem, p. 28
[202] ARA, Jaarverslag 1994, d.d. 1995, p. 43 t/m 50
[203] ARA: Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over dienstjaren 1990-1996, d.d. 1999, p. 39
[204] Idem, p. 39
[205] Idem, p. 40
[206] ARA: Rapport inzake Besluitvorming Financiële ondersteuning Radisson Hotel d.d. 2001(?), p. 21, 31

		personeel waarvan onbekend is waar ze werken. Buitensporige bevorderingen, vaak met jaren terugwerkende kracht[207].	
24	**1999**	Onrechtmatige deelname in **Racebaanproject** (zonder goedkeuring Staten en met negatief advies CBA/IMF!)[208]. Gezien fout verlopen rechtsvervolging in de VS: extra verlies van US$20 miljoen… (zie p. 22 e.v.)	1 miljoen **Garantie:** US$3 miljoen
26	**1999**	**ATES-project**: koop van 1642 computers, waarvan schenking computers aan 1347 leerlingen bij afronding basisschool. Hierbij was o.m. sprake van schending GATT-regels (internationale aanbesteding verplicht)[209]	Zie p. 94, info CdB
27	**'96-'00**	**Plan Desaroyo Nobo San Nicolaas** → onrechtmatig![210] **Kenmerken:** geen technische noch financiële onderbouwing, niet-integere opzet van directievoering, onrechtmatige financiering, tekortschietende financiële verantwoording, onbevoegd handelen van ministers, geen sprake van ordelijk en controleerbaar financieel beheer, ontbreken van schriftelijk vastgelegde procedures, geen betrokkenheid Staten, enz![211+212]	40.3 miljoen
28	**'01-'03**	**Overname Interbank door FCCA gevolgd door verkoop Interbank aan Aruba Bank**[213]**.** Zie Info CdB. p. 98	FCCA veel geld verloren!
29	**'97-'04**	**Pensioenen en overbruggingstoelagen (ex-)politieke ambtsdragers (ministers en statenleden)** **Kenmerken:** sprake van onrechtmatig handelen, o.m. door belangenverstrengeling (eigen toegekende 'verdubbeling' van bezoldiging in 1997 en dus ook van pensioenen), opheffing anticumulatiebepalingen, onrechtmatig uitgekeerde duurte-toeslagen, overschrijding normen van redelijk- en billijkheid, bijv. bij overbruggingstoelage, geen inhouding premies, geen rekening gehouden met AOV-franchise, enz.[214]	**???** Vele miljoenen! Alleen al aan onrechtmatig betaalde pensioenen tussen '95-'04: Afl. 1.070.918,-
30	**'00-'04**	Toename personeel (+ 508 = + 13%) en personeelskosten (+ Afl. 72,4 miljoen, vgl. met '00 = + 25%), waaronder gepensioneerden zonder ontheffing, non-actieven, e.e.a. ondanks herhaalde waarschuwingen i.v.m. te hoge personeelskosten overheid[215].	156 miljoen (op grond van cumulatie van jaarlijkse toename v.a. '00)
31	**'00-'04**	**Naleving aanbestedingsvoorschriften** → grote meerderheid van 369 aanbestedingen zondigt tegen/omzeilen artikelen 25 en 26 van de CV 1989 en de verplichtingen van het WTO. Deugdelijke onderbouwing van motivering om af te wijken ontbreekt meestal (standaardmotief: 'Ondoelmatig'). Dit ging i.h.a. ten koste van de zorgvuldigheid en transparantie[216].	**???** Hogere prijzen wegens omzeilen of ontbreken van concurrentie!?
32	**'95-05**	'**Bushiri-hotel**' (Stichting Aruba Hospitality Trades and Training Center) → oorspronkelijke lening van Afl. 3 miljoen in 1995, uiteindelijk uitgelopen op een totale schuld van Afl. 17 miljoen aan Aruba Bank. Hierbij was sprake van de nodige	17 miljoen.

[207] ARA: Jaarverslag 1996-1999, d.d. 2001, p. 52-54 en p. 115 t/m 118 (Personeelsaantallen en -uitgaven)
[208] Idem, p. 81-84
[209] Idem, p. p. 87, 88, 89
[210] ARA: Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over dienstjaren 1990-1996, d.d. 1999, 112, 113
[211] ARA: Jaarverslag 2000-2004, d.d. 2005, p. 41 t/m 44
[212] ARA: Onderzoek naar het Fondo Desaroyo Nobo San Nicolas, d.d. 2004
[213] ARA: Jaarverslag 2000-2004, d.d. 2005, p. 51
[214] Idem, p. 52 t/m 72
[215] Idem, p. 73 t/m 82
[216] Idem, p. 82 t/m 95

		'onbegrijpelijke' handelingen, waaronder een rentepercentage van 16%...'[217]	
33	'94-'97	**Havenproject** → Minister trad onbevoegd op in onderhandelingen en maakte zelf de keuzes zoals keus voor onderzoek door Bermello (Afl. 750.000,-) i.p.v. ECT (Hfl. 69.152,-!). Dit was een uitsluitende bevoegdheid van de directeur van APA. Ook grondboringen Barcadera (omstreeks Afl. 200.000,-)[218]	1 miljoen
34	'91-'97	**Luchthavenproject →** vond plaats onder dezelfde minister # 11, 20, 21, 33, 35, 36: onbevoegd handelen, belangenverstrengeling, dubieuze keuze van aannemers en financieringsinstelling, enz. e.e.a. tegen ernstige adviezen in. Bouwkosten 2x zo hoog dan oorspronkelijk geraamd. Veel verspilling van geld i.v.m. nieuwe ontwerpen[219].	Van oorspr. 70 naar 150 miljoen*
35	'90-'96	**Radarproject** → zelfde minister! Inbreuk op versch. vereisten, zoals CV'89, aanbestedingsregels, geen financieel-economische evaluatie, dubieuze keuze. **Uiteindelijk nooit gewerkt!!!**[220]	23,3 miljoen verspild!
36	'95-'95	**SETAR-Fabela project** → alweer…dezelfde minister! Intentie voor 'monopoliepositie' Fabela tegen belangen van SETAR; contracten zeer eenzijdig opgesteld e sterk in het voordeel van Fabela. Project niet doorgegaan door staking vakbond![221]	**???** Indirecte kosten Stuurgroep en staking + proceskosten
37	'02-'09	**Dump** → bedenkelijke gang van zaken bij 'keus' van bedrijf voor aanpak van de vuilnisstortplaats[222]. Uiteindelijk max. 1 jaar gewerkt, o.m. door partijpolitieke sabotage	28 miljoen
38	'07-'09	Opnieuw: **Havenproject** (nieuwe minister!)→ bedenkelijke gang van zaken bij 'keuze' van bedrijven voor nieuwe ontwikkelingen. o.m. kosten t.b.v. advieskosten MTBS en advocaatkosten[223]	Min. 1 miljoen
39	'02-'09	KB wegens vergunningenbeleid Minister van Justitie, dubieuze terreinenbeleid Minister van Infrastructuur t.b.v. grote hotel- en condominiumprojecten, enz.[224+225]	**???**

ALGEMENE OPMERKINGEN ARA M.B.T. VERWAARLOZING EN NIET-INTEGER HANDELEN DOOR DE OVERHEID

1- **De kredietbewaking** functioneerde slecht → wegens het op grote schaal ontbreken van documentatie als offertes, bestel- en betaalbonnen, aanvraagformulieren, facturen, ontvangstmeldingen, contracten, enz.) was het onmogelijk om de rechtmatigheid van betalingen na te gaan. Dit leidde altijd tot begrotingsoverschrijdingen die niet verantwoord konden worden[226].

2- Een adequate **leningenadministratie** ontbrak zodat het voor de ARA onmogelijk was om zich een oordeel te vormen over uitstaande leningen. Veel verstrekte leningen waren niet door de Staten

[217] Idem, p. 99 t/m 106
[218] ARA: Besluitvorming viertal projecten Vervoer en Communicatie, d.d. 1998, p. 19, 31 t/m 34
[219] Idem, p. 35 t/m 56
[220] Idem, p. 59 t/m 65
[221] Idem, p. 66 t/m 73
[222] Armand Hessels: 25 jaar Status Aparte, een politiek paradijs, d.d. 2011, p. 101 t/m 112
[223] Idem, p. 112 t/m 119
[224] Idem, p. 123
[225] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2018/11/Naar-een-duurzaam-sociaal-economisch-beleid-in-Aruba.pdf, p. 11 t/m 14
[226] ARA: Jaarverslag 2000-2004, d.d. 2005, p. 22

goedgekeurd. Het ontbreken van een Landsverordening bij het aangaan of verstrekken van een geldlening is in strijd met art. V.14 van de Staatsregeling van Aruba (AB 1987 no. GT 1)[227].

3- In combinatie met alle andere tekortkomingen is er volgens de ARA **op het gebied van de financiële administratie in 1989 sprake van een zeer zorgwekkende situatie**. Aan de meest elementaire voorschriften en begrippen van administreren werd niet voldaan. De administratie was zodanig slecht dat zij geen inzicht gaf in de financiële situatie van het Land. Het was, ondanks alle aanbevelingen voor verbetering, zelfs nog slechter dan die van de voorgaande jaren[228].

4- Ondanks voorgaande en nog veel meer constateringen alsmede waarschuwingen van de RvA dat de **begrotingen irrealistisch zijn en niet voldoen aan allerlei wettelijke bepalingen** keurt het Parlement alle begrotingen goed. Daarbij controleert zij nooit of de wettelijk vastgelegde afspraken zijn nagekomen, zelfs niet wanneer duidelijk is dat de regering op allerlei manieren de hand licht met de begroting, o.a. door aan het eind van het jaar een suppletoire begroting in te dienen zonder adequate toelichting en met honderden miljoenen aan extra geld! Daarmee holde het parlement haar eigen budgetrecht uit.

5- De ARA heeft principiële bezwaren tegen het niet volledig opnemen van alle bezittingen op **de balans** en het niet vormen van **voorzieningen voor verplichtingen op het moment dat deze ontstaan**, zoals de duurtetoeslagen, uitkering bij wijze van pensioen, pensioenen gezagsdragers, overbruggingstoelage ministers en statenleden, voorziening groot onderhoud, enz.[229]. Tevens heeft de ARA grote moeite met het feit dat de aangeboden jaarrekeningen per ministerie **geen exploitatieoverzichten en toelichtingen** bevatten. Een klacht die de CAft tot in 2019 onverminderd herhaalt!

6- De **leningenadministratie** was dusdanig chaotisch dat pas in 1995 aan de hand van een binnengekomen betaling in 1992 werd ontdekt dat in 1989 een lening van Afl. 11,7 miljoen aan Wickland Oil NV was verstrekt… Daarnaast werden tal van leningen verstrekt, bijv. aan Lotto pa Deporte en Imeldahof, waarvoor geen machtiging vooraf was verkregen zoals in de Staatsregeling wordt vereist (art. V.14)[230].

7- **De leenverhouding tussen en kapitaalverstrekking/voorschotten aan Landsbedrijven** (zoals DOW, Luchthaven, TeleAruba, Arubus, enz.) waren dusdanig chaotisch aan beide kanten (?) dat er altijd sprake was van grote verschillen t.a.v. de betrokken bedragen[231]. E.e.a. leidde ook regelmatig tot verschillen van mening tussen de verschillende partijen. Volgens de ARA was er echter sprake van een gebrekkige administratieve organisatie en controle bij Directie Financiën waarbij er sprake was van de nodige onjuistheden [232].

8- In 1995 was er een schikkingsbedrag inzake het **Beta-hotelproject** van ongeveer Afl. 24 miljoen uitbetaald aan het Land door Citco/Smeets. Daarnaast ontving het Land Afl. 11,7 miljoen van Marriott wegens de verkoop van het Beta-hotel. Volgens de ARA lagen hierbij geen taxaties en/of onderbouwing aan ten grondslag. De verkoopopbrengsten werden op de rekening 'Overige ontvangsten' gestort in plaats van het te verantwoorden als buitengewone baten. Gezien de risico's die Aruba liep vanwege de uitstaande hotelgaranties achtten zowel de ARA als de minister voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken het verstandiger om deze baten toe te voegen aan het garantiefonds. Aruba voldeed

[227] Idem, p. 27
* Zie ook p. 29 voor een vergelijking tussen dit project en een heel gelijksoortig project in Trinidad!
[228] ARA: Jaarverslag 2000-2004, d.d. 2005, p. 36
[229] Idem, p. 16
[230] Idem, p. 30
[231] Idem, p. 23 t/m 40
[232] Idem, p. 36

niet aan die wens[233]. Het gevolg was dat toen er later een beroep op dat fonds werd gedaan om te voldoen aan de garantieverplichtingen, dit fonds volslagen ontoereikend was[234].

9- Eind 1996 had het Land een **schuld aan APFA** van Afl. 217,2 miljoen. Deze schuld moest echter nog formeel vastgesteld worden aan de hand van een nog vast te stellen rentepercentage. Door 'nieuwe inzichten' vonden er vervolgens in 2000 grote correcties plaats[235]. Deze vielen natuurlijk in het nadeel van APFA en in het voordeel van het Land uit. Het dreigende begrotingstekort van omstreeks Afl. 100 miljoen werd omgetoverd in een zeldzaam begrotingsoverschot. De APFA zelf verloor in één klap ruim Afl. 300 miljoen[236]

10- In 1990 had Aruba **schulden jegens het SVB-fonds** die voortvloeiden uit de boedelscheiding tussen de Nederlandse Antillen en het Land. De Nederlandse Antillen hadden de door Arubanen betaalde premies teruggestort aan Aruba. Het Land Aruba liet echter na dit geld over te dragen aan de Arubaanse SVB waardoor er sprake was van een schuld van Aruba aan het SVB-fonds. Deze schuld had het karakter van een langlopende schuld en was volgens Directie Financiën gelijk aan een afgesloten 20-jarige annuïteitenlening. Dit was echter niet geformaliseerd[237]. 25 jaar later maakte de toenmalige regering 'gebruik' van deze schuld door het op te voeren als 'schenking' van de SVB aan het Land om zodoende te voldoen aan de begrotingsnorm van de CAft. Creatief boekhouden…

11- **De rechtmatigheid van mandaten** kon voor een groot deel niet worden nagegaan daar vaak offertes, aanvraagformulieren, goedgekeurde bestelbonnen, contracten, facturen, enz. ontbraken[238].

12- Grotendeels wegens het ontbreken van richtlijnen voor **reis- en verblijfkosten, alsmede telefoon-gebruik**, vonden er grote begrotingsoverschrijdingen plaats. Ook voor deskundig advies (consultants) rezen de begrotingsoverschrijdingen de pan uit. Deze bedroegen in 1996 bijna het 3-voudige dan begroot[239].

13- De **Commissie Schuldenproblematiek Nederlandse Antillen en Aruba** (1995), deed een uitgebreid onderzoek naar de financiële situatie in o.m. Aruba. Haar bevindingen, waarschuwingen en aanbevelingen logen er niet om[240]. Als gewoonlijk werden die weggestopt in een diepe la en 'vergeten'!

14- Ondanks de wettelijk vastgestelde jaarlijkse dotatie (=afdracht) ad US$ 10 miljoen van het Land aan het **Garantiefonds** om de risico's van afgegeven garanties voor hotelprojecten op te helpen vangen, was er eind 1999 slechts Afl. 30 miljoen op een geblokkeerde rekening van de CBA in plaats van Afl. 126 miljoen. Dit was het gevolg van een betalingsachterstand van Afl. 46 miljoen en van de onttrekking van Afl. 50,4 miljoen ten behoeve van de aankoop van aandelen Dutchco. Vanaf 1997 stortte de regering niets meer in het Fonds. Dit ging in tegen de gemaakte afspraken hierover met Nederland[241]. Daardoor kon het gebeuren dat toen er inderdaad een beroep op de garantiestelling van de overheid werd gedaan

[233] Idem, p. 43
[234] Armand Hessels, 'Naar een duurzaam sociaaleconomisch beleid in Aruba' d.d. 2018, p. 11
[235] ARA: Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over het dienstjaar 1990-1996, d.d. 1999, p. 48
[236] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Naar-deugdelijk-openbaar-financieel-beheer-in-Aruba.pdf p. 104
[237] ARA: Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over het dienstjaar 1990-1996, d.d. 1999, p. 50
[238] Idem, p. 61
[239] Idem, p. 62, 63
[240] Idem, Dienstjaar 96-99, d.d. 2001, p. 94
[241] Idem, p. 109, 110

ten bedrage van US$ 200 miljoen, het Fonds praktisch leeg was en Aruba voor grote(re!) financiële problemen werd gesteld[242].

15- Hetzelfde gebeurde met het **Sinking Fund**, opgezet om te sparen voor de betaling van aangegane schulden. Al gauw was er sprake van een betalingsachterstand op een geblokkeerde rekening van de CBA. Dit leidde er uiteindelijk toe dat de ene lening afgesloten moest worden om de andere te dekken. Het kwam er zo op neer dat er niet meer werd gespaard voor de concrete aflossing van leningen, maar dat die werden 'betaald' door nieuwe leningen[243].

16- Ondanks het begin in 1995 van het grootschalige project '**Plan pa un desaroyo nobo pa San Nicolas y p'ariba di brug**' (*Sasaki Plan*), en ondanks aandringen van de ARA, was eind 1999 de voorgenomen instelling van het begrotingsfonds '*Desaroyo nobo San Nicolas'* nog steeds niet overeenkomstig de wettelijke voorschriften (art. 39 van de CV 1989) bij Landsverordening geformaliseerd. Op grond van deze wettelijke voorschriften kon de besteding van de gelden van het begrotingsfonds niet plaatsvinden dan met goedkeuring van de Staten. Dat gebeurde niet, dus waren de bestedingen onrechtmatig.

17- **De uitbetaling van pensioenen aan ministers en statenleden gebeurt onrechtmatig** door het niet toepassen van de bij de AOV voorgeschreven franchise bij de toekenning van pensioenen. Maar ook door in strijd met de wettelijke bepalingen de duurtetoeslag toe te kennen aan Statenleden en ministers in afwijking van de geldende duurtetoeslagregelingen. Op vragen van de ARA hierover aan de ministers, kwam echter geen antwoord…[244]

18- SDBA: *De Commissie Schuldenproblematiek Nederlandse Antillen en Aruba (1995), deed een uitgebreid onderzoek naar de financiële situatie in o.m. Aruba. Haar bevindingen, waarschuwingen en aanbevelingen logen er niet om[245]. Toch heeft dit, net zomin als de waarschuwingen en aanbevelingen van de Adviescommissie Samenwerking Aruba-Nederland (Commissie Biesheuvel), de nota 'Toekomst in samenwerking', de Comision Financiero, de National Comission on Public Finance en het Rapport Calidad, naast de aanbevelingen van de RvA, ARA, SER, enz. zelfs niet onder de ernstige situatie waarin Aruba zich steeds bevond, geleid tot enige aanpassing van 'het beleid'. Hieruit kan slechts geconcludeerd worden dat het 'Landsbelang' geen enkele rol van betekenis speelde voor bestuurders en politieke partijen. Daarnaast is het van belang om op te merken dat het bijzonder grote aantal ernstige tekortkomingen in de financiële administratie van het Land waar de ARA in haar rapportages ten behoeve van de Staten in meer of mindere mate jaarlijks op wees[246], nog nooit heeft geleid tot enige uiting van bezorgdheid door die Staten. Daarmee stelde zij de opeenvolgende regeringen in staat om een financieel beleid te voeren dat uiteindelijk leidde tot een onhoudbare financiële situatie waar de Koninkrijksregering in het kader van haar waarborgfunctie wel op moest inspringen.*

[242] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2018/11/Naar-een-duurzaam-sociaal-economisch-beleid-in-Aruba.pdf, p. 11
[243] Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over het, dienstjaar 96-99, d.d. 2001, p. 110-112
[244] ARA, Jaarverslag 2000-2004, d.d.2005, p. 7, 8
[245] Rapport inzake het onderzoek naar de rekening van de Algemene Dienst van het Land Aruba over het, dienstjaar 96-99, d.d. 2001, p. 94
[246] Idem, Dienstjaar 1990-1996, d.d. 1999,, o.m. p. 74 t/m 172

BIJLAGE 2 – BELANGRIJKSTE ONDERZOEKSRESULTATEN WAARHEIDSCOMMISSIE 1987 - 2002

#	JAAR	OMSCHRIJVING	KOSTEN Afl
1	**'93-'02**	**Dadingsovereenkomst notaris** t.b.v. hotelgaranties waar mogelijk sprake was van misleiding, o.m. door gebruik van vals opgemaakte bankafschriften[247]	8-10 miljoen
2	**2002**	Te betalen **garantie voor misgelopen hotelprojecten** (Sace), o.a. door onvoldoende eigen inbreng van initiatiefnemers[248]	200 miljoen
3	**'87-'97**	**Interbank NV-CSS** → misgelopen door o.m. achterwege laten van 'borgstellingsovereenkomst' en landsbesluit, alsmede onverklaarbare omslag regering die de proceskansen voor de tegenpartij vergrootte[249]	3,8 miljoen
4	**'97-'00**	**Contract medische behandeling in het buitenland** → Overtreding CV'89 en schending GATT-verdrag; tegen advies van CBJAZ aangaan van contract dat in het financieel nadeel is van de belangen van Aruba[250]	**???**
5	**'99-**	**Aruba Bunita NV** → RvA: misleidend wegens vervalsing, ondoelmatig, ontbreken van projectplan, businessplan, feasibility-study, beleids-voornemens, nietige oprichtingshandeling[251].	450.000
6		**Racetrack-project** → onrechtmatige deelname aan privé-initiatief en verstrekking van overheidsgarantie[252] (zie ook p. 36 – 37)	50 miljoen (?)
7	**2000**	**Dividend special** → 'Sinterklaas voor welgestelden'[253]	190 miljoen

OPMERKELIJKE ZAKEN IN HET RAPPORT 'EEN KWESTIE VAN MENTALITEIT'

1. De CdB besteed ook aandacht aan de **haven-, luchthaven-, radar- en SETAR-Fabela projecten die de ARA uitgebreid heeft onderzocht**. Zij stelt de vraag hoe het komt dat onderzoeken/processen tegen ministers steeds stranden en het niet komt tot een veroordeling van een minister. Zij vraagt zich dan ook af of ministers in Aruba onschendbaar zijn voor de wet. Zij geeft als voorbeeld dat in Curaçao de ex-gedeputeerde Demei werd veroordeeld tot gevangenisstraf wegens het aannemen van steekpenningen van dhr. Fabela[254].

2. Ondanks de strafrechtelijke redenen voor de bedoelde onderzoeken, hebben de conclusies van de ARA met betrekking tot de onrechtmatigheid en ondoelmatigheid van de projecten het OM niet aangezet tot enige nadere actie. Ook de aanbeveling van de ARA om de besluitvorming m.b.t. grote projecten van deze aard te structureren, is niet uitgevoerd: dezelfde gebreken doen zich nog steeds voor, daarvan getuigen de in deze paragraaf aan de orde gestelde projecten. **Het rapport van de ARA is evenmin door de Staten serieus genomen: het is nimmer behandeld, laat staan dat er maatregelen zijn getroffen**[255].

   De Comision di Berdad vindt dit een kwalijke zaak: mede omdat er door geen enkele instantie is opgetreden, konden de ambtsdragers gewoon doorgaan met deze handelwijze. Ergo, de indruk wordt gewekt dat de Rekenkamer in zijn onderzoeken niets onregelmatigs heeft aangetroffen! De Comision

[247] Comision di Berdad: Een kwestie van mentaliteit, d.d. 2002, p. 19 t/m 22
[248] Idem, p. 22, 23
[249] Idem, p. 23 t/m 26
[250] Idem, p. 39
[251] Idem, p. 43 t/m 46
[252] Idem, p. 60 t/m 62
[253] Idem, p. 64 t/m 66
[254] Idem, p. 26 t/m 33
[255] Idem, p. 34

di Berdad acht tenslotte de handelwijze van de Koninkrijksregering in deze kwesties volstrekt onbegrijpelijk en in strijd met artikel 43 van het Statuut van het Koninkrijk[256].

3- **De luchtbrieven kwestie**[257] is door de Landsrecherche onderzocht en er zijn verschillende mensen verhoord. De heer Colindres van het in Miami gevestigd bedrijf IASO dat de registratie van vliegtuigen verzorgd, werd gearresteerd en zat voor een bepaalde periode vast in het Korrektie Instituut Aruba. Wegens een formele vormfout van de recherche werd betrokkene weer vrijgelaten. Verder is er naar bekend bij de Comision di Berdad niets meer uit deze zaak naar voren gekomen. Het – vreemd genoeg - onopgelost blijven van deze vermoedelijk niet van corruptie verschoonde zaak en de kennelijk door de minister en enkele adviseurs aanvaarde werk- en handelwijze van het bedrijf van de heer Colindres kunnen corrumperend werken op ambtsdragers en ambtenaren. De verantwoordelijke minister weigert documenten te overhandigen aan een officieel controleorgaan, en de zaak wordt gewoon niet verder onderzocht. Het imago van Aruba loopt ook internationaal een deuk op, doch ook dit kan geschieden zonder dat iemand daarvoor verantwoording dient af te leggen.

Het contract met de IASO loopt ondertussen gewoon door. De Centrale Accountantsdienst heeft op 3 april 2002 (kenmerk A.2002.107) een onderzoek naar de Directie Luchtvaart uitgebracht, waarin onder meer de registratie van vliegtuigen aan de orde wordt gesteld. Daaruit blijkt het volgende: - de IASO betaalt de (lage) wettelijk verschuldigde vergoedingen op basis van de luchtvaarttarieven-regeling aan Aruba, en brengt vervolgens de eigenaren van vliegtuigen het veelvoudige (soms zelfs viermaal zoveel) in rekening; - de IASO zou volgens de overeenkomst ervoor zorgen dat in een periode van 5 jaren minimaal 250 vliegtuigen zouden worden geregistreerd in het Arubaanse luchtvaartuigen-register. Deze doelstelling is niet gehaald. Vanaf de ingangsdatum van het contract zijn slechts 108 vliegtuigen ingeschreven geweest, waaronder ook vliegtuigen die niet door de IASO zijn geregistreerd. Op het moment van het CAD-onderzoek stonden er maar 30 vliegtuigen ingeschreven. - Volgens bijlage A van het contract dient IASO een boete van US$50.000 te betalen indien aan het einde van het vijfde jaar (=november 2000) de doelstelling van 250 geregistreerde vliegtuigen niet is behaald. Nu het contract stilzwijgend is verlengd, is deze boete opeisbaar. Tot nu toe is dat niet geschied.

De opbrengsten voor Aruba van de registraties variëren van minimaal Afl.26.000 tot maximaal Afl.170.000 per jaar. IASO daarentegen ontvangt een veelvoud daarvan, alleen voor de bemiddeling. Het Land loopt voor de ontvangst van deze geringe bedragen risico voor miljoenenclaims: de Directie Luchtvaart verstrekt certificaten van luchtwaardigheid. Indien zich een ongeluk voordoet met een van de hier geregistreerde vliegtuigen, waarbij de inspectie van de Directie Luchtvaart tekortgeschoten heeft, kan het Land (mede)aansprakelijk worden gesteld voor de schade. Dit kan om zeer grote bedragen gaan. De IASO loopt daarentegen geen enkel risico. Het is de vraag of het Land deze risico's – zeker gezien de geringe opbrengsten – moet lopen en of het contract met IASO in 2005 weer zou moeten worden verlengd. De Comision di Berdad geeft de regering in dringende overweging om hieromtrent een principe besluit te nemen: vooral omdat alle registraties via IASO dienen te lopen. Bestudeerd moet worden of het contract toch tussentijds kan worden beëindigd, wegens de mogelijke risico's.

*Anno **2019** is er nog niets veranderd en spelen de luchtbrieven nog steeds een dubieuze rol. Zie daartoe p. 127*

4- De CdB had ook grote moeite met de wijze waarop werd omgegaan met de onderzoekbevindingen van de ARA. Zo stelt zij in het geval van de **Zeebrieven** dat:

"*Het Land Aruba heeft schade geleden, de minister heeft onrechtmatig gehandeld, het Koninkrijk werd internationaal in verlegenheid gebracht: waarom heeft deze handelwijze dan toch geen justitiële consequenties voor de verantwoordelijke minister? Het betrof een Koninkrijksaangelegenheid en een*

[256] Idem, p. 34
[257] Idem, p. 35 t/m 37

ingrijpen van Nederland was op zijn plaats. Waarom heeft Nederland geen gebruik gemaakt van artikel 43 van het Statuut? Heeft Nederland niet de plicht om deugdelijkheid van bestuur te garanderen op Aruba?

Is het bovendien waar, dat de in Nederland bevoegde ambtsdragers van de plannen van de Arubaanse minister op de hoogte waren, doch deze zijn gang hebben laten gaan? Waarom was dit project dan desondanks een van de redenen dat betrokkene niet ministeriabel zou zijn, en waarom werd deze niet-ministeriabelheid later toch met een omweg tot een 'Arubaanse aangelegenheid' verklaard, waarna betrokkene wederom ongestoord zitting nam in kabinet Eman III? Wat was dan – mede in dit verband – de echte reden en het echte doel dat dit onderwerp deel uitmaakte van de vier projecten vervoer en communicatie, die in 1997 op verzoek van de koninkrijksregering door de rekenkamers van de beide landen werden onderzocht?

De Algemene Rekenkamer stelt ook in zijn Jaarverslag 1996-1999 (p.70) het van belang te vinden dat 'alsnog nader inzicht wordt geboden in de ontbrekende achtergronden van besluitvorming, teneinde de Staten in staat te stellen hun controlerende functie optimaal uit te oefenen.' Dit onderzoek is er nooit gekomen. Geconstateerd moet worden dat in de eerste plaats de Staten in hun controlerende functie schromelijk tekort zijn geschoten. Ook artikel 43 van het Statuut van het Koninkrijk is ineffectief gebleken. Daarnaast is het OM tekort geschoten: handelen in strijd met de wet blijft niet-vervolgd en onbestraft. Ambtshalve optreden is er niet bij.

De onderzoeken door de Rekenkamer en de CAD blijven in zaken als deze volstrekt ineffectief, nu ze geen enkel gevolg hebben. Er wordt geen aangifte gedaan, waardoor de aangifteplicht voor ambtenaren genoemd in artikel 200 van het Wetboek van Strafvordering van Aruba niet wordt aangewend en dit artikel een dode letter lijkt te zijn. De aanbevelingen van de Rekenkamer in genoemd jaarverslag (op dezelfde pagina) zijn ook bij andere overheidsprojecten niet toegepast: na deze zeebrievenkwestie werden volop andere projecten aangegaan, zonder dat deze waren begroot, er door de Staten over was geoordeeld, een machtiging was verkregen, onderdeel vormden van enig beleid(splan) of tot de overheidstaken behoorden. De sinds augustus 1999 aangescherpte civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van ambtsdragers hebben tot op het uitbrengen van deze rapportage nog geen effect gehad"[258]*.*

5- Ook t.a.v. de kwestie **Air Aruba** had de CdB het nodige aan te merken: "*Het Land Aruba heeft uiteindelijk Afl. 6 miljoen geschonken aan een noodfonds voor de werknemers van Air Aruba, zonder dat het Land daartoe enige verplichting had: de medewerkers waren tenslotte niet in dienst van het Land. De Staten keurden unaniem de daartoe strekkende ontwerp-landsverordening goed, terwijl inmiddels van algemene bekendheid was dat daarmee met terugwerkende kracht de in strijd met de Comptabiliteitsverordening 1989 reeds gedane toezeggingen door de voormalige minister alsnog een wettelijke basis kregen. Ook het advies van de Raad van Advies wijst hierop. In plaats van de wet te volgen, besluiten de Statenleden om in deze hoog opgelopen en emotionele situatie kennelijk een politieke daad te verrichten. Behalve onrechtmatig, was deze daad ook ondoelmatig: wat is er werkelijk van dat bedrag bij betrokkenen terecht gekomen, wat is daarvan totaal naar de advocaat gegaan en heeft deze daad, die 6 miljoen florin heeft gekost, de mensen ook echt geholpen? Was inderdaad iedereen die een deel van dit bedrag heeft gekregen nog werkloos? Hoe hebben het toezicht en de controle op dit fonds plaatsgevonden?*

Er was veel geld van de gemeenschap gemoeid met Air Aruba, een avontuur dat uiteindelijk resulteerde in een financieel debacle. In de concept-jaarrekening 1999 van het Land is Afl. 89.649.147 opgenomen als verstrekte langlopende voorschotten aan Air Aruba. Een bedrag van Afl. 6.694.000 is geconverteerd in aandelen, zodat de voorschotten zonder deze conversie ***Afl. 96.343.147*** *bedragen. Daarnaast heeft*

[258] Idem, p. 37 t/m 39

het Land ook aandelenkapitaal gestort en zijn er indirect 'opbrengsten' prijsgegeven. Daar moet de schenking van 6 miljoen florin aan de ex-werknemers van Air Aruba bij worden opgeteld[259].

6- Op 2 juli 1999 heeft de regering goedkeuring gegeven aan het Aruba Information Technology System project (**ATES-project**). Per 1 april 2002 werd het project door de nieuwe regering stopgezet. Hiertegen is een kort geding aangespannen door Vinck & Vinck Consultants NV, de uitvoerders van het project, welke zaak op mei 2002 in het voordeel van het Land is beslecht (vonnis no. 649/KG no. 91 van 2002).

In de Landsbegroting voor 1999 werd een bedrag opgenomen voor de aanschaf van 1.642 PC's. In de Landsbegroting voor 2000 werd een bedrag van ruim Afl. 2 miljoen opgenomen voor de aanschaf van 1.300 PC's. De Centrale Accountantsdienst (rapport nr. CAD.2000.036) en de Directie Financiën (brief 4 december 2001) kwamen tot de conclusie dat het project onrechtmatig was, en dat de verantwoordelijke minister de Comptabiliteitsverordening 1989 en het Landsbesluit openbare aanbestedingen had overtreden. Daar komt nog bij dat niet de ingevolge de Landsverordening instelling ministeries bevoegde minister van Onderwijs optrad als opdrachtgever, maar de minister van Financiën. Ingevolge de gewijzigde Comptabiliteitsverordening 1989 is dit grond voor nietigheid van de rechtshandelingen van de onbevoegde minister van Financiën.

Het ATES-project is op verschillende gronden onrechtmatig en ondoelmatig. Van de oorspronkelijke doelstelling om de bevolking en het onderwijs een impuls te geven is weinig terecht gekomen. Het heeft het Land gedurende de periode 1999 tot en met april 2002 bijna 9,5 miljoen florin gekost (Afl. 9.447.427). Hiervan is Afl. 7.491.332 besteed aan het pc-project scholieren. De rest is besteed aan Vinck & Vinck en overige kosten. Bij deze bedragen zijn nog niet meegerekend de huurkosten van de door het Land ten behoeve van ATES gehuurde ruimten. Dit geld had binnen het onderwijs en met betrekking tot het onderhoud van de gebouwen, wel degelijk doelmatig kunnen worden besteed. De verantwoordelijke ministers hebben tegen beter weten in de wetten overtreden nu ze reeds op 1 juli 1999 hierop werden geattendeerd[260].

7- **Het Bushiri hotel** → hier is sprake van een gecompliceerde en slepende zaak, waarbij om onduidelijke redenen de overname van geldleningen van de Aruba Bank NV onderdeel zou moeten uitmaken van de koopovereenkomst, en waarbij sprake is van onrechtmatig en ondoelmatig handelen van verschillende ministers uit verschillende kabinetten. Er is bij bepaalde aangelegenheden duidelijk sprake van 'conflict of interest', waarbij de vermoedens spelen dat er mogelijk ook persoonlijke belangen in het spel zijn.

Gezien de vele vreemde gangen van zaken zijn er redenen om aan te nemen dat de overeenkomst met Bushiri Holding nietig is, waarvan de voornaamste is dat de desbetreffende minister onbevoegd was en zich bovendien niet hield aan de door de ministerraad ten aanzien van de verkoop gestelde voorwaarden[261].

8- De belangrijkste conclusie van de Commissie **Racetrack** Project[262] was dat de regering geen overheids-garantie moest verlenen ten behoeve van het racetrack project. Deze conclusie kwam echter nadat de regering reeds miljoenen florins in het project had geïnvesteerd: Afl. 1 miljoen als deelname en US$3 miljoen als garantie. *Het bestaan van een rapport rond hotelgaranties uit 1993, dat de regering aanmaande tot voorzichtigheid m.b.t. overheidsgaranties, weerhield de regering kennelijk niet om dezelfde fout te herhalen in 1999. Bij brief van 27 september 1999 van de toenmalige minister-president aan Colorado Hills NV wordt een voorlopige vergunning verleend voor de realisatie van het racetrack*

[259] Idem, p. 40 t/m 42
[260] Idem, p. 47 t/m 51
[261] Idem, p. 52 t/m 59
[262] Idem, p. 60 t/m 62

project, zonder dat de nodige (haalbaarheids)studies werden verricht en tegen alle adviezen in van de verschillende regeringsinstanties.

Op 18 augustus 1999 werd een bedrag van US$ 2.815.000 geclaimed op de garantie bij de Caribbean Mercantile Bank NV, door Motor Sports Americas Inc. (MAI), welke maatschappij het eigendom is van Ralph Sanchez, zogenaamd ter betaling van de 'sanctioning bodies'. Later bleek dat aan deze 'sanctioning bodies' slechts een bedrag van US$ 50.000 is betaald en dat MAI van Ralph Sanchez zich de rest van het opgenomen bedrag had toegeëigend. Op 6 september 1999 betaalde de Caribbean Mercantile Bank NV wederom een bedrag van US $ 1.235.000 aan de MAI ter betaling van de 'sanctioning bodies', op basis van de garantie die de regering van Aruba had gegeven: van deze beide betalingen komt uiteindelijk een totaalbedrag van US$ 3 miljoen, vermeerderd met 13% rente per jaar, voor rekening van de regering.

De Arubaanse regering had de mogelijkheid om de Caribbean Mercantile Bank NV te stoppen in het realiseren van die financiële transactie van 6 september 1999, maar de regering heeft verzuimd om dat te doen. Integendeel, beide ministers hebben van de CMB geëist om de betaling te effectueren, ongeacht of de rekeningen correct waren of niet.

De Arubaanse regering heeft erkend dat de gebruikmaking van de garantie door de ontwikkelaars van het project in een te vroeg stadium gebeurde, terwijl de ontwikkelaars de gemaakte afspraken met de regering hadden geschonden, bovendien had de regering ondertussen verschillende negatieve adviezen tot haar beschikking van de verschillende regeringsinstanties.

Tot op heden (2002) is een landsverordening die de uitgave van de 1 miljoen Arubaanse florins legitimeert niet tot stand gekomen, evenmin is een machtiging bij landsverordening tot stand gekomen met betrekking tot de garantie van US$ 3 miljoen, hetgeen ten aanzien van beide rechtshandelingen overigens met terugwerkende kracht ook niet meer mogelijk is, sinds de wijziging van de Comptabiliteitsverordening 1989. Er is dus mogelijkerwijze sprake van een onrechtmatige en achteraf gezien zinloze uitgave van miljoenen florin, wat in strijd zou zijn met de comptabele voorschriften van Land Aruba (met name artikel 27 van de Comptabiliteitsverordening). De vraag die iedereen stelt is dan ook: waarom heeft het OM tot op heden geen onderzoek ingesteld naar de verantwoordelijkheid van bovengenoemde ministers? Op deze wijze is de in augustus 1999 van kracht geworden aanscherping van de civiele en strafrechtelijke aansprakelijkheid van ambtsdragers een dode letter geworden, terwijl deze wetswijziging – voortvloeiende uit het rapport Calidad – juist was bedoeld om de integriteit van het bestuur en van de ambtsdragers te bevorderen.

Geconcludeerd moet worden dat bovengenoemde ex-ministers opzettelijk, althans tegen beter weten in, na 28 augustus 1999 artikel 372a, lid 3 van het Wetboek van Strafrecht van Aruba hebben geschonden: ze hebben immers de opdracht tot gebruik van gemeenschapsgeld door de particuliere ontwikkelaars van het project gehandhaafd wetende dat het tegen 's Lands belang was. Bovendien: om financieel deel te nemen aan een privaatrechtelijke rechtspersoon voor een bedrag boven de Afl.100.000 moet de overheid vooraf een machtiging verkrijgen bij landsverordening.

Ten tijde van de afronding van deze rapportage (CdB) was in de Verenigde Staten van Amerika een proces gaande inzake het racetrack project. De mogelijke risico's van het Land in deze zaak worden geschat op zo'n 88 miljoen florin (81 miljoen florin als schadeclaim door Sanchez Motorsports en 6,7 miljoen florin moet er aan de CMB worden terugbetaald, i.v.m. de afgegeven garantie). Ambtsdragers en adviseurs van het kabinet Eman III legden tegenstrijdige verklaringen af, al dan niet in het belang van Aruba.

In het vonnis[263] geeft de rechter in Florida een belangrijke rol aan drie Arubaanse getuigen die tegen de Arubaanse belangen getuigen en dus volgens hem geloofwaardig zijn: …"the Court finds persuasive the testimony of Minister Junior Croes, the minister directly involved on the racetrack project, Mr. de Meza, the GOA's own representative to Colorado Hills, and Senator Glenbert Croes, a leader of Parliament. Each of these individuals testified that Prime Minister Eman promised Mr. Sanchez a letter of comfort which would assure Colorado Hills' financial obligations to MAI. The Court carefully observed the demeanor of each of these witnesses and finds them credible. Each person's testimony in this regard is contrary to their personal political interests and the interests of their country. For those reasons, the testimony of each is particularly persuasive." Typerend is ook dat de Amerikaanse rechter de geloofwaardigheid van de toenmalige minister van Financiën in twijfel trok wegens tegenstrijdige verklaringen[264].

Het bijzonder methodisch opgezette en uitgebreide vonnis geeft een goed beeld van de beschamende amateuristische en onverantwoordelijke aanpak door de toenmalige Arubaanse regering om dit project te realiseren. Zoals te doen gebruikelijk met afspraken door bestuurders, werden ook hier afspraken in groten getale gemaakt en voortdurend verbroken. Het is daarom in alle opzichten het lezen waard. Het is ook onbegrijpelijk dat de destijds verantwoordelijke premier en anderen bij tijd en wijle nog steeds rondbazuinen dat dit 'grootse project' jammer genoeg mede door toedoen van politieke tegenstanders moest worden afgeblazen. Lezing van het vonnis maakt namelijk duidelijk dat het raceproject feitelijk werd getorpedeerd door nieuwe en onacceptabele voorwaarden van de toenmalige minister van Financiën[265]. Volgens de vertegenwoordiger van de regering voor dit project en collega's van de betrokken minister waren deze nieuwe voorwaarden "in bad faith' gedaan en waren zij bedoeld "om het project om zeep te helpen". Deze conclusie wordt ook door de rechtbank gedeeld[266]. Een rode draad door het rapport vormt ook het langdurig consistent niet voldoen aan toezeggingen door de toenmalige premier en zijn minister van Financiën aan hun toezegging om de "Letter of Comfort' als garantstelling van de Overheid van Aruba ten behoeve van Sanchez Motorsports Group Inc. af te geven.

Uiteindelijk veroordeelt de rechter het Land Aruba om Sanchez Motorsports Group Inc. en Motorsport Americas Inc. in totaal ruim US$ 20,5 miljoen te betalen, oftewel meer dan Afl. 35 miljoen wegens "misconduct of the government of Aruba"[267]. Dit is blijkbaar door de Arubaanse belastingbetalers opgehoest, maar had feitelijk wegens 'misconduct' persoonlijk afgewenteld moeten worden op de direct verantwoordelijken voor dit beschamende echec.

---

[263] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/Vonnis-Aruba-Sanchez-Racetrack.pdf, p. 10

[264] Idem, p. 11, 12
[265] Idem, p. 31, 32
[266] Idem, p. 33
[267] Idem, p. 61

9- In het jaar 2000 begon Aruba Ostrich Adventures met de bouw van een **struisvogelfarm** in de zogenaamde bufferzone van het Nationaal Park Arikok[268]. Nadat de milieugroeperingen tegen de locatie hadden geprotesteerd, werden de bouwactiviteiten door de Dienst Openbare Werken eerst tijdelijk en enkele dagen later definitief stopgezet. Toen kwam ook aan het licht dat de bouwactiviteiten niet alleen hadden plaatsgevonden in de bufferzone, maar ook in het Nationaal Park zelf. Nadien bleek dat het hele project grotendeels binnen het Nationaal Park was gepland. Dit, terwijl de voormalige regering het Nationaal Park immer aanprees als een 'unicum' binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Voorts bleek dat de bouwactiviteiten werden uitgevoerd zonder enige vergunning, hetgeen erop duidt dat de ontwikkelaars kennelijk beschikten over de nodige toezeggingen van de regering. De projectontwikkelaars hebben in korte tijd een stuk natuurterrein totaal verwoest.

De huurovereenkomst van 28 juli 2000 met de huurder van het terrein is door toedoen van het Land aangegaan in strijd met de Landsverordening uitgifte van eigendommen (AB 1989 no. GT 21). Daarnaast is er door toedoen van het Land abusievelijk een stuk grond verhuurd dat behoort bij het Parke Nacional Arikok

Voorts is het de Comision di Berdad bekend geworden dat een deel van het terrein dat mogelijk voor het struisvogelpark wordt bestemd te Jaburibari, is verhuurd aan de voormalige minister-president. Interessant om te weten is: sinds wanneer huurt betrokkene dat terrein? Is het gebruikelijk dat een minister van Justitie en Publieke Werken a.i. voor zichzelf huurgronden regelt? Met welk doel is dit terrein gehuurd?

10- De **'Dividend-special'**[269] → In november 1999 neemt PriceWaterhouseCoopers (PWC) het initiatief de minister van Financiën aan te schrijven met een opmerkelijk voorstel. De minister wordt voorgesteld om gedurende een actie met een looptijd van twee maanden de in Aruba gevestigde NV's in staat te stellen ingehouden winsten uit te keren aan de directeur/grootaandeelhouder, welke winsten bij de grootaandeelhouders met inkomstenbelasting zullen worden belast naar een tarief van slechts 10%.

De Directeur Belastingen is tegen het voorstel en wijst op de ontwrichting van het belastingstelsel. Het kwam tot een aanvaring met de minister, zoals blijkt uit een memorandum van 12 mei 2000, zijnde een vastlegging door de directeur Belastingen van een onderhoud met de minister van Financiën, nadat de directeur door de minister was 'ontboden'. De minister spreekt van een 'onherstelbare schade van de onderlinge relatie' met de directeur, als deze niet doet wat hij zegt. Uit het memorandum blijkt dat de minister het belangrijk vindt om op korte termijn middelen te vergaren ter voorkoming van te verwachten liquiditeitstekorten, zonder dat er structurele maatregelen worden getroffen.

Schending van de Staatsregeling en ontwrichting van het belastingstelsel zijn kennelijk ondergeschikt. Van Nederlandse zijde krijgt de directeur Belastingen geen hulp: de directeur-generaal voor Fiscale Zaken bericht op 6 april 2000 dat dit een interne Arubaanse aangelegenheid is, en dat men overigens begrip kan hebben voor deze actie. Bekend is dat de Nederlandse regering het financiële 'beleid' van de kabinetten Eman II en III immer hebben geprezen, tot vlak voor de verkiezingen in 2001, toen de werkelijke financiële situatie van het Land bekend werd.

De Staten nemen met de in die tijd bekende 12-9 verhouding het ontwerp aan, voorbijgaande aan twee belangrijke principes in het belastingrecht: - het gelijkheidsbeginsel: gelijke belastingheffing in gelijke situaties, en - het draagkrachtbeginsel: hoe meer je verdient, hoe meer belasting je betaalt, en met voorbijgaan aan artikel I van de Staatsregeling: het verbod van discriminatie (o.a. o.g.v. vermogen). De minister van Financiën schatte de opgepotte reserves op Afl. 320 miljoen. Tegen een tarief van 12,5%

[268] Comision di Berdad: Een kwestie van mentaliteit, d.d. 2002, p. 62 t/m 64
[269] Idem, p. 64, 65, 66

zou de actie de schatkist zo'n Afl. 40 miljoen opleveren. Niet te veel benadrukt werd dat de schatkist op basis van deze cijfers een bedrag van Afl. 192 miljoen op langere termijn zou mislopen en dus zou wegschenken in ruil voor Afl. 40 miljoen op korte termijn.

De actie werd aangemerkt als bevoordeling van de rijken en ook wel witwassen van opgepotte gelden in het buitenland: de minister 'speelt voor Sinterklaas voor enkele bevriende ondernemers', aldus een citaat in een Nederlandse avondkrant op 19 mei 2000. De opbrengst van de actie viel zwaar tegen: van de massale uitkering van opgepotte reserves', zoals de minister in dezelfde avondkrant verklaart, is geen sprake. De opbrengst bedroeg uiteindelijk nog geen 20 miljoen florin. Zodoende verloor Aruba in één klap een potentiële bron van inkomsten op de lange termijn.

11- Op 18 juni 2001 vond de volledige **aandelenoverdracht (100%) van Interbank NV aan de Stichting Fundacion Cas pa Comunidad Arubano (FCCA)** plaats[270]. De overname van Interbank NV door de FCCA is om meerdere redenen opmerkelijk. Er zijn sterke aanwijzingen dat de bank er zeer slecht voorstond: het filiaal in Bonaire werd op last van de Bank van de Nederlandse Antillen gesloten. In Aruba werden voor de gelegenheid de statuten van de FCCA gewijzigd, om van een (overheids)stichting in het belang van de volkshuisvesting tevens een bankier te maken. Hierbij speelde de CBA een dubieuze rol…

De 'on-site' rapportage van de CBA over Interbank NV van 31 juli 1996 meldt dat de situatie bij Interbank NV erg serieus is en dat de continuïteit van de bank mogelijkerwijs in gevaar is. Op 26 mei 1997 geeft de CBA te kennen dat de financiële situatie van Interbank NV uitermate zorgwekkend is. In de 'on-site' rapportage van de CBA van 3 september 1998 wordt gemeld dat de situatie van Interbank NV bijzonder zorgwekkend is en dat deze gevaarzettend is voor de continuïteit en de reputatie van de bank. In een brief van 20 juli 1999 geeft de CBA aan dat zij, gelet op de financiële positie van Interbank NV en diens uitgebrachte jaarrekening 1998, genoodzaakt is om de noodregeling ex artikel 38 lid 1 aan te vragen bij het Gerecht in Eerste Aanleg, indien binnen een week geen structurele oplossing wordt gevonden voor de problemen van de bank. Per brief van 24 maart 2000 biedt de voormalige president van CBA een verslag van zijn ervaringen op Aruba aan de Gouverneur van Aruba, de minister-president, minister van Financiën, Raad van Commissarissen van de CBA en de directie van CBA. Hieromtrent geeft hij aan dat de bank fungeerde als een draaischijf voor liquiditeit binnen het stelsel van bedrijven en personen van een bekende familie. Uit het verslag blijkt het volgende: zowel de aandelen als het management en ten dele de RvC waren in handen van deze familie. Het meest opvallend waren de enorme debetstanden van de familiebedrijven en de familieleden en het geheel ontbreken van kredietstanden. De ex-president geeft aan dat CBA altijd voor ogen heeft gestaan de belangen van crediteuren en de reputatie van Aruba zoveel mogelijk te beschermen. Hij geeft aan dat verkoop met gebruikmaking van fiscaal compensabele verliezen de optie is, waarnaar alle betrokkenen nu streven. De enige andere optie is volgens hem vrijwillige of gedwongen liquidatie.

Op 14 september 2000 besluit de Raad van Toezicht van de FCCA (een nieuw orgaan van de stichting per januari 2000, conform de nieuwe statuten) op voorstel van de voorzitter en een lid dat per 15 juni is toegetreden tot de RvT, waarbij de CBA zijn lidmaatschap bevorderd heeft, dat de FCCA Interbank NV over kan nemen. De mogelijkheid dat FCCA – als Interbank op sterkte is - goedkoop aan funding kan komen is de motivering die wordt aangegeven.

Medio april 2001 stuurt de CAD een brief aan de minister van Financiën, waarin tot uitdrukking wordt gebracht de bezorgdheid over een mogelijke overname van Interbank NV door de FCCA. Vraagtekens worden gezet bij de expertise van de FCCA om een commerciële bank te beheren. Bovendien past het volgens de CAD niet binnen de doelstellingen van de FCCA om een commerciële bank te beheren. De CAD biedt aan de beschikbare informatie te beoordelen, doch op dit aanbod wordt niet ingegaan.

[270] Idem, 67 t/m 71

Feitelijk kwam het er op neer dat de CBA ernstig gefaald had in haar supervisie op de Interbank. Nog ernstiger is het dat de CBA akkoord ging met de overname van Interbank door de FCCA. Zoals de CAD terecht aangaf, er bestonden ernstige twijfels omtrent de expertise van de FCCA om een commerciële bank te beheren, laat staan één die in een uiterst zorgwekkende toestand verkeerde. Zodoende werkte de CBA eraan mee dat een goedlopende 'bouwstichting met sociale oogmerken' in een zeer riskante positie werd gemanoeuvreerd. Met alle gevolgen van dien…

Maar dat was niet de enige 'reddingspoging'. Omstreeks dezelfde periode poogde de toenmalige directeur van de FCCA, die ten tijde van de transactie ook president-commissaris was van de SETAR, het voornemen van de SETAR om haar belegging van US$15 miljoen bij de Interbank terug te vorderen wegens de onzekere situatie van de bank, te dwarsbomen. Dit was duidelijk een geval van 'conflict of interest' waarbij het duidelijk was dat hij niet in het belang van Setar handelde.

Uiteindelijk ging de Interbank failliet. De FCCA verloor daarbij omstreeks Afl. 85 miljoen. Deze was daardoor jarenlang financieel zodanig verzwakt dat zij nauwelijks uitvoering kon geven aan haar 'kerntaken'. Zij moest daarop jaren werken om hier weer enigszins bovenop te komen. Feitelijk kwam het erop neer dat de toenmalige schulden van de bank (die privé-eigendom was van een familie met goede banden met de toenmalige regering), door de gemeenschap werden betaald.

Maar…er hebben zich nog meer 'vreemde zaken' afgespeeld in de Interbank-FCCA zaak, waarbij ook belangen van de toenmalige premier een rol speelden. Zoals uit onderstaand fragment uit Krediet Dossier, Lening Nr. 14 blijkt, was de onderneming Emco, waar de premier mede-eigenaar van was feitelijk failliet:

ALGEMENE INFORMATIE		
IBA Nummer van de groep		883917
Totaal uitstaand bedrag per 31 december 2005		**AWG** 1,833,549
Totale voorziening per 31 december 2005		**AWG** 1,833,549
Namen van principalen:		***Soort bedrijf***
Emco Productions N.V.		Printer bedrijf.
J.H.A Eman, G.M. Eman, M.G. Eman, A.C. Eman		Natuurlijke personen.
Rekening nummers:	***Soort rekening***	***Overige informatie***
128391711	current account	-
710050759	loan	Per 12 november 1997 is een lening verstrekt van AWG 2 miljoen. In 2004 is Emco Productions N.V. failliet gegaan

Uit onderstaand fragment blijkt dat er geen aflossingen hebben plaatsgevonden. Dit is natuurlijk vreemd, maar anderzijds mogelijk toch ook wel begrijpelijk in het licht van 'partijfinanciering'.

RECENT BETALINGSGEDRAG		
Betalingsregeling getroffen, zo ja hoeveel	***Houdt zich aan betalingsregeling***	***Betalingsgedrag in het afgelopen jaar.***
Per 4 oktober 2004 is Emco Productions N.V. failliet verklaard. Per 20 oktober 2004 is de vordering (ad AWG 1,833,549) bij de curator ingediend	n.v.t.	Geen aflossingen verricht.

Dat hier 'politieke overwegingen' een belangrijke rol speelden valt echter op te maken uit het laatste fragment in het dossier, waarin wordt gesteld dat een persoonlijk faillissement van de toenmalige premier ertoe zou leiden dat hij zich niet meer verkiesbaar op zou kunnen stellen. Een dergelijk grote schuld zou immers makkelijk aanleiding kunnen geven tot corruptie…

OPMERKING MANAGEMENT IBA

Initiële mondeling opmerkingen management IBA

Is failliet. De lening was afgegeven onder garantie van Henny Eman. Interbank wou executeren op deze persoonlijke garantie, echter zou persoonlijk faillissement van Henny Eman betekenen, waardoor deze zich niet verkiesbaar zou kunnen stellen. Don Mansur heeft een deal gemaakt om via Interbank te herfinancieren tegen 0% zonder zekerheden. Momenteel dus geen zekerheden. Het pand waar de nieuwe Emco inzit is van oud notaris Eman en valt buiten het faillissement van de EMCO 1.

Secundaire schriftelijke reactie management IBA

Emco werd destijds tesamen met Savem gefinancierd onder borgtocht van de heer Jan (Henny) Hendrik Eman. Op de borgtocht werd een beroep gedaan en onder de leiding van de heer E.F. Mansur werd toen de lening op 0% gesteld en de borgtocht van de heer Beman vrijgegeven.

De vraag die zich automatisch voordoet is welke tegenprestatie er voor de medewerking van de bank en van de FCCA werd verwacht. Was dat misschien de reden dat het FCCA, het belangrijkste en noodzakelijke fonds om mensen met minder inkomen te helpen aan een eigen huis, werd opgeofferd? En was dat ook de reden dat een toenmalig bestuurslid van de Interbank evenals de toenmalige directeur van de FCCA belangrijke functies werden aangeboden (zoals een ministerschap en een goedbetaalde functie als directeur van Utilities) toen de betrokken partij weer aan het bewind kwam/was?

12- Onder de noemer '**Plan Desaroyo Nobo San Nicolas y p'ariba di brug**' (**PDNSN**) [271] (ook genoemd: het 'Sasakiplan of Sasakifonds) is er een bedrag van ruim 48 miljoen florin uitgegeven, zonder dat hieraan een beleidsplan ten grondslag lag noch enige wettelijke legitimatie. Dit bedrag is besteed aan willekeurige projecten en contracten die het gebied en het doel – voor zover dit bij gebrek aan een beleidsplan uit de benaming van het 'plan' is vast te stellen - van het plan ver overschreden. Aan San Nicolas en omgeving zijn deze 'investeringen' nauwelijks af te zien.

De goedkeuring van de projecten werd gegeven door een minister die daar ingevolge de toen geldende Landsverordening instelling ministeries niet verantwoordelijk voor was. Het bedrag is voor bijna de helft afkomstig uit de Landsbegroting, via posten die daarvoor niet zijn bestemd. 25 miljoen florin is afkomstig van Utilities NV, die dit bedrag, dat per 2008 afgelost diende te worden, vervroegd heeft afgelost en daarvoor speciaal een lening heeft afgesloten.

De bedragen werden gestort op een rekening bij de Centrale Bank, geopend ten behoeve van een fonds, dat nimmer tot stand is gekomen. De dotaties uit de Landsbegroting naar dit 'fonds' werden door de Algemene Rekenkamer en de Centrale Accountantsdienst in diverse publicaties en schrijvens onrechtmatig genoemd, zonder dat in de situatie enige verbetering of verandering werd aangebracht.

Grote opdrachten werden gegund aan 'eenmansbedrijven' die niet bij de Kamer van Koophandel stonden ingeschreven. Het kwam voor dat de volledige aanneemsom als voorschot vooraf werd betaald. De duidelijke en soms eenvoudige vormen van corruptie en fraude die zijn toegepast en niet door controleorganen zijn geconstateerd, en die mogelijkerwijze ook bij andere overheidsprojecten zijn gebruikt, geven ernstig te denken. Bijzonderheid is dat een groot deel van de dubieuze projecten c.q. uitgaven zoals hierna beschreven plaatsvonden tijdens de demissionaire periode: dit is in strijd met het schrijven van de Gouverneur van Aruba van 20 juni 2001 (kenmerk KabGA 0742/01).

[271] *De hoofdaandacht van de CdB ligt in haar rapport op dit project die wordt beschreven van p. 76 t/m 128. Hierboven worden slechts de hoofdconclusies aangegeven, maar lezing van de betreffende pagina's uit het rapport zelf maken duidelijk op welke schaal de gemeenschap werd opgelicht in de samenwerking tussen overheid en ondernemers. Het is tekenend voor 'de Arubaanse situatie' dat alleen dit rapport, dat is opgesteld op basis van burgerinitiatieven, heeft geleid tot een grootschalige vervolging en veroordeling van ondernemers en een politieke ambtsdrager. Pas in 2019 leidde een dergelijk onderzoek door het OM (IBIS-zaak) wederom tot vervolging en veroordeling van een minister, enige hulpjes en ondernemers.*

Volgens een door de Centrale Accountantsdienst opgesteld overzicht is ten laste van de PDN over 1997 tot en met 2001 in totaal Afl. 46.386.285 uitgegeven. Indien bijgeteld wordt de in 1996 ten laste van het PDN uitgegeven bedrag ad Afl. 1.350.799 dan bedraagt het totaal ten laste van het PDN uitgegeven bedrag Afl. 47.737.084. Opgemerkt dient te worden dat in dit bedrag niet is opgenomen een bedrag van Afl. 3.467.502 aan projecten die in 2001 door het PDN zijn voorbereid en uitgevoerd maar die ten laste van de begroting van de Ministerraad c.q. Directie Onderwijs zijn geboekt. Opvallend was dat bij veel uitgevoerde projecten de uitbetaalde bedragen veel hoger waren dan de concreet uitgevoerde werkzaamheden feitelijk hebben gekost…

Omdat het begrotingsfonds niet wettelijk is ingesteld en dus formeel niet bestaat, zijn zowel de Algemene Rekenkamer als de CAD van mening dat deze dotaties onrechtmatig zijn. De aanwending van het 'fonds' is evenmin aan de Staten door middel van een begroting voorgelegd. Hierdoor zijn ook alle uitgaven in het kader van het PDN onrechtmatig.

Vreemd genoeg besteedt de ARA in haar tussen 2001 en 2009 weinig aandacht aan projecten. Dat wil niet zeggen dat alles koek en ei was. Het WODC-rapport besteedt de nodige aandacht aan mogelijk niet-integer beleid/zaken, terwijl ook het boekje *'25 jaar Status Aparte, een politiek paradijs*' een aantal geruchtmakende zaken voor het voetlicht haalt[272].

272

https://static1.squarespace.com/static/52010288e4b0513795f3ae94/t/521cfe78e4b0f31b9ff62496/1377631864121/25-jaar-status-aparte-een-politiek-paradijs.pdf, p. 94 t/m 145

BIJLAGE 3 – MEER RECENTE DUBIEUZE PROJECTEN EN ACTIVITEITEN 2009 - 2017

I. BO ARUBA[273]

Begin 2018 publiceerde de Algemene Rekenkamer het rapport 'Bo Aruba'. Het ging hier om een plan, gericht op duurzame economische ontwikkeling waarbij ingezet zou worden op een duurzame economische ontwikkeling van Aruba. Het grote aantal projecten (o.m. grootscheepse vernieuwing van de hoofdstaat van Oranjestad compleet met 'fancy' trams, de Green Corridor, Watty Vos boulevard, uitbreiding van het ziekenhuis, enz.) en de financiële omvang van 'Bo Aruba' (Afl. 1,6 miljard!) was voor de Rekenkamer aanleiding om inzicht te verschaffen in het programma. De belangrijkste conclusies zijn dat er geen sprake was van een integraal infrastructuurplan waardoor er een groot risico is van onbeheersbaarheid. Bovendien brengt het gebrek aan informatie (transparantie) met zich mee dat veel projecten niet controleerbaar zijn. Dat verhoogt het risico van oneigenlijk en/of ondoelmatige besteding van middelen. Op zijn beurt heeft dat negatieve gevolgen voor de openbare financiën van Aruba*.

Inmiddels is Afl. 1 miljard van de geprojecteerde Afl. 1,6 miljard besteed. Daarmee vergeleken was de bijna Afl. 50 miljoen waar het bij Proyecto Desaroyo Nobo San Nicolaas (PDNSN, zie p. 100, 101) om ging, peanuts (5%). De overheid beschikte niet over de middelen om de projecten te financieren. De gevonden oplossing daarvoor heeft geleid tot een ongekende toename van de nationale schuld, onder meer door intensief gebruik te maken van de zgn. PPP-constructie (zie p. 103) De financiële gevolgen hiervan leidden uiteindelijk tot een aanwijzing van de Rijksministerraad op grond van ondeugdelijk financieel beheer[274]. Vanwege de ernstige gevolgen van het grootschalig gebruik van de PPP-constructie, wordt daar hieronder aparte aandacht aan besteed.

Het ARA-rapport 'Bo Aruba' is in vergelijking met haar rapport over de PDNSN en ook met het rapport van de CdB daarover beknopt en oppervlakkig. Toch lijken er de nodige overeenkomsten te bestaan tussen de gevolgde handelwijze in de projecten van 'Bo Aruba' en die ten tijde van PDNSN. Helaas lijkt het erop dat er ondanks de verschillende rapporten geen lering is getrokken door de betrokken regering (partij)! Die laadt daarbovenop een sterke schijn van dubieus handelen op zich door blijkbaar een groot scala aan digitale en 'harde' documentatie over allerlei projecten van de afgelopen jaren te verwijderen/vernietigen direct na de voor haar negatief uitgevallen verkiezingsuitslag. Het kabinet dat haar opvolgde tastte daardoor op de meeste departementen volledig in het duister. De 'continuïteit' van regeringshandelen werd daarmee onmogelijk gemaakt. Daarmee stort zij zich mogelijk in een ander strafrechtelijk avontuur. Uit het Arrest Computergegevens FCCA NJ 1997/574 blijkt namelijk dat het wegnemen van gegevensdragers die geheel of gedeeltelijk een ander toebehoren (FCCA in dit geval, van de overheid in een hypothetisch geval) tot strafvervolging kan leiden. Deze uitspraak moet bekend zijn bij bestuurders van het vorige kabinet.

Voor de huidige coalitieregering, die deugdelijk bestuur, transparantie en integriteit hoog in haar vaandel heeft staan, betekent dit dat zij meer dan ooit orde op zaken moet stellen en de criteria van deugdelijk bestuur alsmede de voorschriften van de te actualiseren Comptabiliteitsverordening naar de letter en de geest moet volgen. Temeer daar enkele van haar eigen ministers rechtstreeks verantwoordelijk en/of betrokken waren bij een groot aantal van de genoemde/onderzochte projecten. Zij zal dan ook open kaart moeten spelen en eventueel nader onderzoek zonder meer moeten laten volgen door daadwerkelijke verbetering. Langer uitstel hiervan betekent voortzetting van dubieus (niet-integer) gedrag door bestuurders die dan immers alle redenen hebben om te geloven dat laakbaar handelen ongestraft blijft.

---

* Tijdens een confrontatie hierover in het Parlement met de voormalige minister gaf deze aan dat hij lak had aan de zorgen van de (nieuwe) Statenleden van de coalitieregering ("I don't give a damn"). Zie voor meer achtergrondinfo ook: http://deugdelijkbestuuraruba.org/2018/04/16/i-dont-give-a-damn/

[273] https://rekenkamer.aw/pages/wp-content/uploads/pdf/rapporten/Rapport-BO-Aruba.pdf

[274] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/12/Aanwijzing-Financieel-Toezicht-2014.pdf

II. PPP-PROJECTEN[275]

Een belangrijk en kostbaar onderdeel van het plan Bo Aruba waren de zogenaamde PPP-projecten. PPP staat voor Public Private Partnership en is een verzamelnaam van verschillende samenwerkingsverbanden tussen de overheid en de markt. Bij PP-samenwerking opereren overheid en bedrijfsleven als volwaardige partners, waarbij iedere partij die taken op zich neemt die hij het best kan uitvoeren en die risico's die hij het best kan beheersen. Er kan hierbij sprake zijn van een 'geïntegreerde contractvorm', namelijk waarbij ook het Onderhoud en de Operatiekosten door de aannemer worden uitgevoerd (Design-Build-Finance-Maintain-Operate: DBFMO).

Omdat PPP-contracten een lange duur kennen en van een grote financiële omvang zijn, is het van belang om de adequate verwerking daarvan in de begroting en in het bijzonder de financiële houdbaarheid van dergelijke PPP-constructies goed in kaart te brengen. Dit mede in relatie tot de betrekkelijk geringe omvang van de economie als 'small island economy', de omvang van de overheid en de algemene financiële situatie van Aruba met een zware schuldenlast. Een norm voor PPP-uitgaven zou in dit verband een goed houvast kunnen bieden en daarmee kunnen bijdragen aan duurzaam houdbare overheidsfinanciën.

Voorstanders van PPP-constructies stellen dat het voordeel voor de overheid is dat de private partij verantwoordelijk is voor het gehele project, inclusief de financiering. De overheid hoeft dus niet zelf te lenen voor de investering waardoor de druk op de schuldpositie niet ineens direct verzwaart. Daartegenover beweren critici dat de overheid waarschijnlijk goedkoper uit komt om zelf te lenen aangezien de private partner ook zijn eigen marges (bijv. financieringsrisico's) in rekening brengt. Tevens bestaat de mogelijkheid dat de private partij efficiënter omgaat met de kosten waardoor deze beperkter kunnen blijven. Anderzijds vallen de risico's en aansprakelijkheden volledig op de private partij. Die zal zich daarvoor willen verzekeren hetgeen weer extra kosten oplevert. Daarnaast zijn de kansen voor innovatie, duurzame oplossingen en oplevering binnen de vastgestelde tijd groter. De prikkels om tijdig en kwalitatief te leveren zijn in PPP-constructies mogelijk groter. Al met al zouden deze samenwerkingsvormen dan op de langere termijn mogelijk zelfs goedkoper uit kunnen komen voor de overheid. Vanwege het sterk specialistische karakter van PPP-projecten moet de overheid zich echter wel een sterke onderhandelings-partner tonen door de nodige expertise op technisch, juridisch en financieel terrein te bundelen.

Eén van de nadelen is dat de overheid zich voor lange tijd vastlegt aan de private partij. Hoewel bij deze zgn. 'Off Balance financiering' de schuldquote niet verder wordt verzwaard, leggen de financiële verplichtingen de bestedingsruimte voor de overheid voor een lange periode wèl aan banden: de *fiscal space* wordt beperkt omdat andere uitgaven langdurig worden verdrongen door de betaling van de vergoedingen. Indien de financiële absorptiecapaciteit van het Land onvoldoende is, kan dit tot structurele begrotingsproblemen leiden. Dit is vooral het geval bij kleine open economieën als Aruba, gezien de kleine schaal waarbij negatieve effecten van externe of interne schokken vaak moeilijk te absorberen zijn. De mogelijke meerwaarde van PPP-constructies boven de 'traditionele uitvoeringsmethode' kan echter pas worden nagegaan indien er een duidelijke vergelijking volgt van de kosten en baten van het project[276].

In Aruba zijn de totale investeringskosten van de voorgenomen PPP-projecten erg hoog. Zo bedragen de investeringskosten van alle PPP-projecten omstreeks Afl. 1 miljard (zie tabel 1 op p. 104). Samen vormen zij bijna 20% van het BBP. Dit is van een uitzonderlijk grote omvang, zeker gezien de schaalgrootte van Aruba, die nergens anders ter wereld wordt aangetroffen. Ter vergelijking: Turkije is het land met veruit het hoogste investeringsniveau op PPP-gebied. De PPP-projecten daar vertegenwoordigen 1,5% van het BBP!

---

[275] Zie o.m. http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Naar-deugdelijk-openbaar-financieel-beheer-in-Aruba.pdf, p. 76, 77, 94

[276] CAft: *Advies bij de vastgesteld begroting 2016 en reactie op de eerste uitvoeringsrapportage 2016*, d.d. 1 juni 2016, p. 9 t/m 12

Tabel 1, actuele waarde van de PPP-projecten

#	PPP-PROJECT	ACTUELE WAARDE AFLS
1	Politiekantoor Shaba	4.244.242
2	Politiekantoor Santa Cruz	6.622.371
3	Ministerie van Justitie	1.003.210
4	Directie Financiën	9.910.190
5	DIMP (Directie Belastingen)	33.081.991
6	Gebouw DIP (Directie Infrastructuur & Planning)	6.525.977
7	Gebouw DOW (Dienst Openbare Werken)	11.885.692
8	Gebouw DLV (Dienst Landmeetkunde en Vastgoedregistratie)	5.279.578
9	Gebouw RvA (Raad van Advies)	985.881
10	Gebouw ATA (Aruba Tourism Authority)	5.969.313
11	MFA-Noord	8.416.273
12	MFA-Paradera	7.667.717
13	MFA-Savaneta	1.742.221
14	Horacio Oduber Ziekenhuis	367.132.828
15	Green Corridor	192.694.676
17	Watty Vos Boulevard	260.367.211
	TOTAAL	**923.529.381**

Hoge betalingsverplichtingen t.b.v. de PPP-projecten kunnen een dermate groot beslag leggen op de begrotingsuitgaven in de toekomst dat de kans op begrotingstekorten toeneemt. Hierdoor zal de staatsschuld verder oplopen. Tevens neemt de flexibiliteit binnen de meerjarenbegroting sterk af. De ruimte voor beleid en overige investeringen wordt danig beperkt. Op termijn ondermijnt dit het economisch groeipotentieel.

Om verdere ontsporing van 's Lands financiën te voorkomen is een norm voor de betalingsverplichtingen t.b.v. PPP-projecten van groot belang. In Nederland wordt een norm gehanteerd van omstreeks 0,5% van de totale begrotingsuitgaven. Aangezien de verplichtingen van Aruba in verhouding tot andere landen al zeer hoog is en Aruba daarnaast een zeer hoge schuldenlast heeft, acht de CAft een norm van 15-20% maximaal haalbaar. Dit staat gelijk met de huidige situatie. Er is dus geen ruimte meer voor nieuwe PPP-projecten[277].

Reeds in haar eerste rapport van juli 2014 wijst de Cft erop dat de overheid de tendens heeft steeds meer uitgaven buiten de begroting om te doen. Steeds meer nieuwe investeringen en impulsen vinden plaats via fondsen, overheidsstichtingen en Publiek-Private Samenwerking (PPS of Public-Private Partnerships: PPP) zonder dat de risico's genoemd worden of stil gestaan wordt bij het feit dat deze fondsen en stichtingen (zoals DOW, SOGA, TPEF, IWIF) feitelijk ook onderdeel van de collectieve sector zijn.

Aangezien de kosten van PPS-projecten niet altijd in de begroting worden verwerkt, wordt beheersing van de totale omvang van de collectieve sector problematisch. De besteding van de collectieve middelen onttrekt zich zo aan de budgetcontrole van het parlement. Op langere termijn kunnen ze een serieuze bedreiging vormen voor de begroting omdat de risico's verplaatst worden naar onderdelen die niet onder de budgetcontrole en het budgetrecht van de Staten en binnenlandse toezichthouders vallen[278]. Vooral de PPS-projecten slokken vanaf 2017 een steeds groter deel van de begroting op: van Afl. 36,5 miljoen in 2017 tot omstreeks **Afl. 70 miljoen in 2020 en de 20 jaar daarop**. In combinatie met de jaarlijkse rentekosten van omstreeks Afl. 230 miljoen slokt dit jaarlijks Afl. 300 miljoen (= omstreeks 20%!) van de begroting op.

[277] Idem, p. 17, 18

[278] RvA: Ontwerplandsverordening houdende vaststelling van de begroting van het Ministerie van Financiën voor het dienstjaar 2001, d.d. 14 augustus 2000, p. 4

Feitelijk worden de PPP-kosten door de Arubaanse overheid beschouwd als huurkosten. In het verleden was dit ook internationaal gebruikelijk. Maar in 2016 heeft de '*International Accounting Standards Board*' (IASB) voorgesteld deze kosten op de balans te plaatsen aangezien ondernemingen en landen deze zware verplichtingen slechts als operationele kosten registreerden waardoor ze niet op de balans hoefden. Het kwam dan weleens voor dat deze 'off-balance' verplichtingen het dubbele waren van de schulden op de balans. Hoewel de balans er dan positief uit kon zien, kwamen bedrijven en landen in zware problemen tijdens financiële crises en gingen zelfs bankroet. Om dus te voorkomen dat ondernemingen en landen zich beter voor kunnen doen dan zij in werkelijkheid zijn, is besloten om ook de PPP-verplichtingen op de balans te registreren. Zodoende komt de werkelijke situatie beter in beeld.

Voor Aruba heeft deze ontwikkeling, indien dat hier inderdaad wordt doorgevoerd, stevige consequenties. Het komt er dan op neer dat de totale schuld waar de opeenvolgende regeringen het Land Aruba voor geplaatst hebben, feitelijk in totaal meer dan Afl. 5 miljard bedraagt. De schuld/bbp-ratio stijgt hierdoor van bijna 90% naar meer dan 100%.

Het meest opmerkelijke in de hele kwestie van PPP-projecten is dat toen de MEP-regering in mei 2004 voor het eerst met de optie op de proppen kwam om voor de constructie van een tweetal gebouwen gebruik te maken van de PPP-constructie, de AVP-fractie in de oppositie zich hier fel tegen teweer stelde. Zij stelde terecht dat dit de Arubaanse belastingbetaler met onnodig hoge kosten opzadelde. De beoogde constructiekosten ad Afl. 13 miljoen, zouden na betaling van de volledige huurkoop-overeenkomst (20 jaar) de belastingbetaler tussen de 50 à 60 miljoen hebben gekost. Volgens de parlementariër die een emotioneel betoog met deugdelijke argumenten hield tegen het voorgenomen PPP-plan, zou die constructie Aruba Afl. 15-20 miljoen meer kosten dan indien er gebruik werd gemaakt van de gebruikelijke banklening. Bovendien baseerde hij zich op het negatieve advies van de RvA, die o.m. aangaf dat ook het IMF de PPP-constructie zou beschouwen als huurkoop. Dit zou de schuldpositie van Aruba nadelig beïnvloeden![279]

Maar…nadat de AVP daarop zelf regeringsverantwoordelijk te dragen kreeg, deed dezelfde persoon in zijn nieuwe functie van minister van Infrastructuur op onbegrensde wijze gebruik van deze mogelijkheid. De PPP-verplichtingen die hij 'ten behoeve van Aruba' afsloot, bedragen een veelvoud van die van de MEP-regering die hij amper 5 jaar daarvoor zo fel bekritiseerde. Van enige consideratie met de gevolgen voor de belastingbetaler was helemaal niets meer over (zie hiervoor 'Bo Aruba' en 'PPP-projecten', bld. 102, 102, 104).

In het licht van het bovenstaande wordt duidelijk dat het intensieve gebruik van de PPP-constructie de nodige nadelige financiële gevolgen heeft voor Aruba. Als zodanig moet dit daarom eveneens beschouwd worden als een toonbeeld van ondeugdelijk bestuur. Zoals eerder aan de orde gekomen, lenen dit soort projecten zich volgens het IMF ook uitstekend voor corruptie (zie p. 9).

Vanzelfsprekend is de keus voor PPP-projecten die over het algemeen duurder uitvallen, geen enkele garantie dat de projecten dan ook van betere kwaliteit zijn en er zich geen tot nauwelijks kopzorgen voordoen. Integendeel! Verschillende grote projecten die in Aruba werden uitgevoerd, brachten de nodige problemen met zich mee. Zo duurde het allemaal soms veel langer dan voorzien, zoals met name de aanleg van de nieuwe wegen en rotondes die gedurende onafzienbare tijd enorm veel overlast voor weggebruikers met zich mee brachten. Dit werd mede in de hand gewerkt omdat er voortdurend tekortkomingen (vooral in de afwatering) werden geconstateerd waardoor de constructies aangepast moesten worden en de afronding van het project weer maanden vertraging opliep. Een geval apart vormt het ziekenhuisproject.

[279] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/12/OV16-03mei2004.Olv501-2talgebouwenMinJus.pdf o.m. p. 4, 5, 6, 7, 16, 17

Het ziekenhuisproject

Reeds vanaf het prille begin zorgde het 'ziekenhuisproject' voor de nodige polemiek. In de eerste jaren van de 21e eeuw streefde de toenmalige (MEP-)minister van Volksgezondheid naar de bouw van een compleet nieuw ziekenhuis 'in het midden van het eiland' (Mahuma) dat volgens een eerste schatting van de AIB in 2007 Afl. 211 miljoen zou gaan kosten, inclusief inrichting[280]. De financiering zou plaatsvinden middels een tijdelijke geringe verhoging van de AZV-premie. De polemiek die dit voornemen uitlokte, zorgde ervoor dat het plan in de ijskast werd gezet.

Tijdens de daaropvolgende (AVP-)regering werd dit plan weer opgepakt. Dit keer werd besloten het bestaande ziekenhuis 'op te knappen' en uit te bouwen met een tweetal nieuwe torens. Dit zou plaatsvinden zonder de normale gang van ziekenhuiszaken al te veel te storen. Ook dit keer ontstond vrij gauw aan het begin van de concrete uitwerking van het project de nodige polemiek. Van de twee inschrijvers werd de veruit laagste van een Frans bedrijf opzij geschoven. De keus viel op het duurdere ontwerpbureau Bermello, Ajamil & Partners (B&A), dat al eerder over goede banden met de betrokken regeringspartij bleek te beschikken (Luchthaven en Racebaanproject). De kosten werden nu geraamd op Afl. 252 miljoen, exclusief het geschatte honorarium voor B&A ad Afl. 50 miljoen.

Meteen in de beginfase van de bouw kwam een aantal problemen aan het licht. In het 'programma van eisen' dat door het ziekenhuis was opgesteld waren geen operatiekamers in de nieuwbouw ingepland, evenmin als intensive care units en een kantine. Tezamen met de aankleding zou dit de ontwerp- en bouwkosten aanmerkelijk verhogen. Nieuwe wetgeving t.a.v. Intensive Care Unit, nieuwe wensen aangaande de plaatsing van het dialyse centrum en nieuwe operatiekamers en 'voortschrijdend inzicht' m.b.t. een Main Equipment Room, de vestiging van het laboratorium in het nieuwe gebouw, het niet-nakomen van de toezegging voor vrijstelling van invoerrechten voor benodigdheden voor het ziekenhuis en verhoging van de BBO verhoogden de kosten met ruim Afl. 100 miljoen. Toch leidde dit niet tot enige gevolgen voor de verantwoordelijken. Maar ook direct na de ingebruikname van het nieuwe gebouw kwamen allerlei andere kleinere en grotere gebreken aan het licht. Zo waren deuren verkeerd gemonteerd, terwijl de nodige twijfels bestonden over de kwaliteit van het gebouw. Volgens de vakbondsleidster van het verplegend personeel deed zich na elke oplossing van het ene probleem direct weer een ander probleem voor. Zo bleek na de ingebruikname van de eerste toren een zware dieselgeur in het gebouw te hangen waardoor werknemers en patiënten onwel werden. Als verklaring werd de plaatsing van de dieselgenerator binnen het bebouwd gedeelte genoemd. Verplaatsing daarvan naar een meer geschikte plek buiten het gebouw zou Afl. 800.000,- kosten hetgeen niemand op zich wilde nemen. Buizen en deuren gingen kapot, de ventilatie of IT deed het niet, enz.

Uiteindelijk liep het ziekenhuisproject dusdanig uit de hand dat in de maand september van 2019 de EHBO-afdeling tijdens een flinke bui vol regenwater liep wegens een 'breuk in een regenpijp'. Gelijktijdig was de dieselstank niet te harden waardoor werknemers van verschillende afdelingen weigerden langer door te werken, terwijl ook het personeel in de 'oude' radiologiekamers er het bijltje bij neergooide wegens schimmel en andere ziekmakende narigheden. Dit alles leidde uiteindelijk tot een 'blame game' waarbij de verschillende betrokkenen elkaar publiekelijk de beschuldigende vinger toewezen. Ziekenhuiswerknemers wezen naar de leiding en het bouwbedrijf, de leiding naar de SOGA (Stichting Onroerend Goed Aruba) die het beheer voert over de gebouwen en de AIB als financier, de SOGA naar het ingenieurs- en constructiebedrijf OHL Arellano die zich verweerde door aan te geven dat alles 'volgens plan' verliep en dat de breuk in de regenpijp veroorzaakt was door tekortschietend onderhoud door het ziekenhuis. Ook de (MEP-)minister van Volksgezondheid mengde zich hierin door de SOGA te dreigen de verschuldigde betalingen voor de bouw niet over te dragen wegens de gebrekkige voortgang in de bouw en vernieuwing van het ziekenhuis.

[280] https://www.bearingpointcaribbean.com/en/government-news/statenvragen-over-renovatie-ziekenhuis-aruba/

Algemene observaties ARA t.a.v. PPP-projecten[281]

Het ziekenhuis was echter niet het enige PPP-project dat de nodige problemen opleverde. De ARA stelde nog nader onderzoek in naar de 'Green Corridor' en de 'Watty Vos Boulevard', onder meer vanwege de financiële omvang van beide projecten. Samen vertegenwoordigen deze twee projecten een bedrag van minimaal Afl. 692,6 miljoen.

Daarnaast gaat het om, in financieel en beheersmatig opzicht, complexe constructies die nieuw zijn voor het Land en die hele specifieke kennis en ervaring vereisen om ze tot een goed einde te brengen. Met dit onderzoek wil de Algemene Rekenkamer in kaart brengen welke lessen uit de ervaringen tot nu toe getrokken kunnen worden. Hiermee wil de Algemene Rekenkamer een bijdrage leveren aan het optimaliseren van het contractmanagement en de aansturing en controle vanuit de Dienst Openbare Werken (DOW) en de betrokken ministeries.

Tot slot raken beide projecten direct aan het burgerbelang. De burger ervaart immers tijdens de bouwfase directe overlast en na het gereedkomen van beide wegen, de resultaten. De burger ervaart ook een financiële lastenverzwaring waaruit de kosten van de wegen moeten worden betaald. We volstaan in het kader van dit rapport slechts met het benoemen van een aantal bevindingen van de ARA:

- **Financiële risico's bij de PPS-projecten zijn nog niet in voldoende mate afgedekt:** door de off balance financiering van de projecten is de schuldpositie van het Land bij aanvang boekhoudkundig niet verslechterd, maar de kosten (beschikbaarheidsvergoedingen en bijkomende kosten) zullen ook de komende 18 tot 20 jaren wel structureel op de Landsbegroting drukken. Deze zullen gedekt moeten worden via additionele inkomsten en/of besparingen. Het off-balance houden van projecten verdient derhalve zorgvuldige afweging. Niet alles wat mag, is immers ook wenselijk.

- **De informatievoorziening aan de Staten is ontoereikend:** de informatievoorziening aan de Staten zoals in de tussenrapportages is opgenomen, is onvoldoende toegesneden op de informatie die de Staten nodig heeft om haar taak te kunnen uitoefenen. Zo is er te veel detailinformatie aanwezig en wordt nauwelijks informatie gegeven over lange termijn (financiële) risico's en mitigerende maatregelen. De Staten wordt geen volledig inzicht in de kosten gepresenteerd noch informatie over de budgettaire en financiële dekking op lange termijn.

- **De informatie-uitwisseling tussen de betrokken dienstonderdelen kan beter:** de uitwisseling van informatie tussen de dienstonderdelen van het ministerie van Infrastructuur en die van Financiën kan beter. De Directie Financiën zit momenteel in een te afhankelijke en reactieve rol. Beide diensten zouden meer gezamenlijk op kunnen trekken bij de informatievoorziening naar de Staten.

  Gelukkig constateerde de ARA niet alleen negatieve zaken. Zij zag ook een lichtpuntje:

- **Het contractmanagement is voor de onderzochte onderwerpen op orde:** Na aanvankelijke aanloopproblemen bij het Green Corridor project, is het contractmanagement voor de onderzochte onderwerpen nu op orde. Zo heeft het Land er op gestaan dat het kwaliteitssysteem van de opdrachtnemer van de Green Corridor op orde zou worden gebracht. De geleerde lessen zijn door het Land meegenomen bij de aanvang van het Watty Vos Boulevard project.

[281] ARA: Publiek Private Samenwerking 2019, Een onderzoek naar het contractbeheer en de informatievoorziening bij de projecten Green Corridor en Watty Vos Boulevard, spec. p. 11 t/m 15

III. 'DE HEDGE-DEAL'

Vanaf de laatste maanden van 2014 daalde de prijs van olie dramatisch. Waar in juni nog US$ 93,10 werd betaald (volgens het zgn. Platts gemiddelde per vat olie), bedroeg dat in december nog amper de helft: US$ 48,88[282]. De prijs zakte daarna zelfs tot omstreeks US$ 30,-. Overal ter wereld zakten de prijzen voor benzine en elektriciteit (waar die via de verbranding van stookolie verkregen werd), behalve…in Aruba.

Tot 2009 maakte de WEB gebruik van een 'hedge-strategie' om de risico's van al te grote prijsschommelingen in de olieprijs af te dekken. Daardoor kon de elektriciteitsprijs in Aruba redelijk stabiel worden gehouden. Er werd daarbij voorzichtig 'gehedged': slechts 30% van het benodigde volume aan stookolie werd vastgelegd gedurende maximaal 3 maanden. Wegens niet al te beste ervaringen werd in 2009 besloten het hedgen stop te zetten[283].

Bij hedgen in dit geval gaat het er om het financieel risico van (grote) schommelingen in de brandstofprijzen af te dekken door het kopen van termijncontracten in de benodigde brandstof.

Het nieuwe management besloot in 2011/12 om het hedgen opnieuw toe te passen. Dit keer echter onder heel andere principes. Nu werd besloten om 90-95% van het totaal (omstreeks 3000 vaten per dag) te hedgen over een veel langere periode (1-3 jaar). Daarmee werd beoogd de elektriciteitsprijs over een veel langere periode stabiel te houden. Daarbij was de WEB er zich van bewust dat hedging op zichzelf de nodige risico's inhield[284].

Ondanks deze risico's en ofschoon noch het 4-koppige zgn. 'hedge-team', noch de betrokken leden van het managementteam enige ervaring hadden op het gebied van hedging, werden voor enorme bedragen gedurende lange looptijden hedgecontracten afgesloten[285]. Ook de Raad van Commissarissen (RvC), die

[282] Rapport PWC: Hedging activities of Water- en Energiebedrijf Aruba NV, d.d. 13-02-2015, p. 24
[283] Idem, p. 4
[284] Idem, p. 4, 5
[285] Idem, p.12

immers gezien de omvang van de overeenkomsten daar uiteindelijk haar goedkeuring aan moest verlenen, beschikte over geen/weinig kennis van zaken ten aanzien van het hedgen op dit gebied.

Uiteindelijk bleek dat de olieprijs niet alleen aanzienlijk was gekelderd, maar ook dat dit langere tijd zou duren. Na een dieptepunt van omstreeks US$ 30,-, steeg de prijs na vele maanden tot omstreeks US$ 50,- De WEB had zich echter vastgelegd voor een prijs van omstreeks US$ 90,- voor ruim 3 jaar. Indien we er in een vereenvoudigde berekening van uitgaan dat de WEB dagelijks gemiddeld US$ 40,- à 45,- teveel betaalt per vat, dan betekent dat voor 3000 vaten dagelijks US$ 120.000,- à 135.000,- te veel. Per jaar gaat het dan om US$ 43,8 à 49,3 miljoen hetgeen in 3 jaar een 'schadepost' oplevert van minimaal US$ 130 à 150 miljoen oftewel Afl. 235 à 270 miljoen. De gemeenschap betaalt hier jaren voor middels hogere dan noodzakelijke elektriciteitsprijzen.

Vanzelfsprekend leidde dit tot de nodige vragen en verontwaardiging in de gemeenschap. Wie was uiteindelijk verantwoordelijk voor de plotselinge totale koerswijziging van de WEB op het gebied van hedging en wat was de rol van de overheid als grootaandeelhouder hierin? Daarbij werd al gauw de beschuldigende vinger gewezen naar de toenmalige verantwoordelijke minister. Die had zich immers publiekelijk sterk gemaakt voor 'hedgen op grote schaal'[286]. Maar ook in het Parlement verdedigde hij met verve het 'hedge-beleid'[287] terwijl hij ook na het gebleken echec de nodige argumenten aandroeg om het (zijn?) hedge-beleid goed te praten[288].

Uiteindelijk werd besloten een onderzoek naar de gang van zaken uit te laten voeren door het accountantskantoor PWC. Die beperkte zich alleen maar tot een 'feitenonderzoek' waarbij de 'bijdrage' van de betrokken banken Macquarie en Citibank, alsmede de adviesinstantie Kase & Company buiten beschouwing werd gelaten. Ook de financiële gevolgen voor de WEB vormde geen deel van het onderzoek[289]. Typerend was dat de eventuele rol van de overheid, als grootaandeelhouder eveneens (volgens opdracht!) en de rol van de directe aandeelhouder van WEB Aruba N.V., Utilities Aruba N.V., buiten het onderzoek werden gehouden. Dat is merkwaardig aangezien volgens de Statuten de Directeur van WEB niet zelfstandig mag beslissen over bedragen die de Afl. 3 miljoen te boven gaan. Zowel de RvC als de Overheid hadden dan ook een belangrijke rol in de uiteindelijke beslissing. Het bersluit om de 'hoofdverantwoordelijken' buiten het onderzoek te houden maakte het volstrekt onmogelijk na te gaan waar uiteindelijk de verantwoordelijkheid lag voor de zware verliezen die het Land Aruba van 2015 t/m 2017 alleen al op dit gebied geleden heeft. Het ongetwijfeld kostbare rapport had geen enkele meerwaarde voor de discussie over dit thema en was dus feitelijk zinloos. Het diende hoogstens om de illusie te wekken dat de hoofdverantwoordelijken niets te verwijten viel.

[286] https://youtu.be/ZwD1NlgrNyo
[287] https://youtu.be/hwz_zWtrqW4
[288] https://youtu.be/18oikB5b-zs
[289] Rapport PWC: Hedging activities of Water- en Energiebedrijf Aruba NV, d.d. 13-02-2015, p. 2

IV. CITGO, DUBIEUZE REDDER VAN EEN BANKROET EILAND?

Hoewel in brede kring overeenstemming bestond dat de voormalige LAGO-raffinaderij 'obsoleet en outdated' was, werd door de AVP-regering en een enkele politicus van de oppositie (MEP) naarstig gezocht naar een nieuwe beheerder voor de raffinaderij. Dit had alles te maken met de bijzonder belabberde toestand van 's Lands financiën. Die was ronduit wanhopig. Het valt namelijk anders niet te verklaren dat de belangrijkste hoop op de financiële overleving van het Land werd gesteld in het weer in functie brengen van een totaal afgeschreven roestige hoop oud ijzer. Daarmee moest de economische bedrijvigheid van het Land enigszins worden opgekrikt. Vanzelfsprekend hielp dit in de eerste plaats het belangrijkste motto en internationale showproject van het toenmalige AVP-kabinet, een 'groen Aruba', volledig om zeep! Zelfs de Chinezen, die bulkten van het geld en overal ter wereld van alles opkochten, lieten de raffinaderij die als één van de weinige ter wereld de dikke Venezolaanse slijkolie zou kunnen verwerken, links liggen*.

Venezuela, een onbetrouwbare 'partner'

Uiteindelijk ging de Arubaanse regering in juni 2016 in zee met het staatsbedrijf van een land dat kort daarvoor al verschillende belangrijke Arubaanse en Antilliaanse ondernemingen zonder enig gewetensbezwaar over de kling had gejaagd of minstens in grote financiële problemen had gebracht (Tiara Air, Insel Air, Aruba Airlines naast legio andere internationale luchtvaartmaatschappijen). Daarbij vonden de eerste onderhandelingen plaats met een Venezolaanse tussenpersoon waarover de nodige twijfels bestonden die later inderdaad werden vastgesteld (zie p. 111). Kort daarop werd deze door de Amerikaanse Justitie veroordeeld en opgesloten wegens grootschalige corruptie[290]. Toch werd er verder onderhandeld, nu met plaatsvervangers die naderhand eveneens wegens klaarblijkelijke grootschalige corruptie en masse werden veroordeeld[291]. Zij leidden een onderneming die eigendom is van het staatsbedrijf dat al jaren niet behoorlijk aan haar verplichtingen kon voldoen en steeds dieper in de problemen raakte. Alweer wegens… wijdverbreide corruptie![292] Terwijl het landsbestuur en eigenaar van dat staatsbedrijf de laatste jaren onder internationaal sterk bekritiseerde dictatoriale omstandigheden en endemische corruptie de bevolking van het rijkste land ter wereld aan aardolie aan de rand van de hongerdood heeft gebracht[293]. In díe mensen, díe bedrijven en díe regering van dàt land, had het laatste AVP-kabinet haar ultieme hoop gesteld om Aruba van een financiële ondergang te redden en een stagnerende economie nieuw leven in te blazen!

* Dit is opmerkelijk omdat China wegens haar eigen grote milieuproblemen een verbod heeft deze olie, waarmee Venezuela haar enorme schulden aan China afbetaalt, in eigen land te verwerken.

[290] https://www.reuters.com/article/us-venezuela-usa-corruption/ex-venezuelan-official-pleads-guilty-in-u-s-corruption-case-idUSKBN1HQ2YY

[291] https://caribischnetwerk.ntr.nl/2017/11/22/topman-citgo-gearresteerd-op-verdenking-van-corruptie/

[292] http://antilliaansdagblad.com/nieuws-menu/17440-raffinaderijen-pdvsa-aan-rand-van-afgrond (en heel veel andere!)

[293] https://www.nrc.nl/nieuws/2017/06/21/venezuela-voormalig-voorbeeld-implodeert-door-wanbeleid-en-corruptie-11184987-a1563829

Venezuela: Roberto Rincon y Abraham Shiera a haya 2.562 contract cu Pdvsa

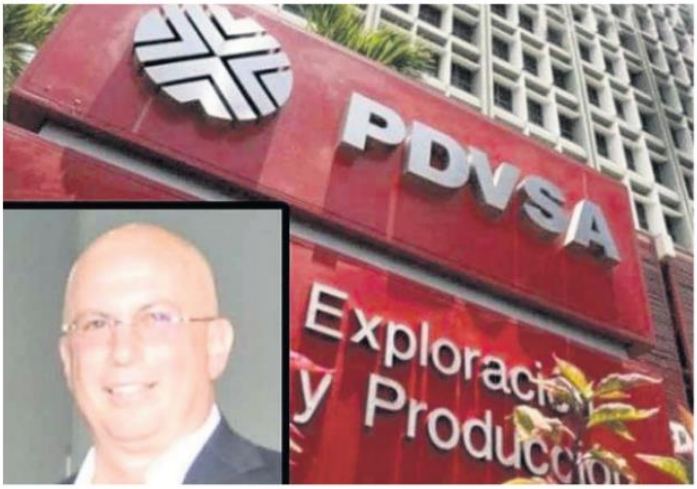

(Infobae/ElPais) - Varios ex-gerente di Pdvsa a logra saca como 439 miyon euro como probecho di concede contract di compra di material na nan companianan y labando nan botin na Spaña, segun un investigacion interno cu e empresa estatal petrolero a haci.

"Di 48.000 contract analisa den e periodo entre 2009 y 2015, un total di 2.562 a bay na e empresanan di Roberto Rincon Fernandez y Abraham Shiera,", segun e diario Spaño El Pais. E reportahe cu a keda publica diahuebs pasa, ta specifica cu e contractnan ta concerni e empresa Bariven S.A., filial di Pdvsa, unda a resulta cu "25 porciento di e contractnan cu e empresanan vincula cu e dos ex-dirigentenan, ta mustra indicacion solido di corupcion."

E estudio interno ta determina cu "den e totalidad di e 79 expedientenan someti na auditoria a haya mecanismo di defraudacion, incluyendo introduccion di activo den varios empresa relaciona, y di 'sobreprecio' di material y bienes otorga na empresanan conecta cu Rincon y Shiera, loke ta desvela e modus operandi sistematico di e trama pa e adkisicion fraudulento di e contractnan," e documento realisa pa dirigencia di Pdvsa ta bisa, cu tabata base di e denuncia admiti pa e huzgado 41 di Madrid contra Roberto Rincon, Abraham Shiera, Rafael Reiter, Javier Alvarado y 9 otro persona.

E mayoria di esnan involucra den e caso di corupcion aki ta biba na Spaña y segun e investigacionnan realisa pa El Pais, e funcionarionan aki "a adkiri propiedadnan miyonario."

"Un decena di Venezolano vincula na Chavismo a inverti na Spaña 160 miyon euro den finca, cas di luho y negoshi," e corant ta relata.

NOCTUA Caribbean
Compliance & Financial Solutions
www.noctua-caribbean.com
+297-5945681

THE CASINO
HILTON ARUBA CARIBBEAN RESORT & CASINO
Christmas BINGO
EXTRAVAGANZA WEEKEND
Diabierna 21, Diasabra 22, y Diadomingo 23 di December
$30.000/AWG 54.000
NA PREMIO GUARANTISA
Jackpot Progresivo di $75.000/AWG 135.000 + (Si no a wordo gana)
PRE-BENTA: $70 pa Bingo Package di 3 dia, Ricibi $20 free play
(Pre-benta ta cuminsa November 1st y ta cera December 20th 9 or di anochi)
Diabierna 21 di December (Day 1) WEGA 9, FULL CARD $3.000/AWG 5.400
Diasabra 22 di December (Day 2) WEGA 9, FULL CARD $5.000/AWG 9.000
Diadomingo 23 di December (Day 3) WEGA 9, FULL CARD $10.000/AWG 18.000
The Casino Aruba at Hilton. For more information call the Players' Club at 526-6930.
Opening hours: 12noon to 3am; Tables 6pm to 3am;
Poker room 6pm to 3am; Saturday & Sunday: 12noon to 3am. The Casino Aruba.

Uit de Bon Dia Aruba, d.d. 25 april 2019

De ondertekening van het Citgo akkoord onder het toeziend oog van de president van Venezuela (BonDia)

Valse hoop

Het AVP-kabinet gaf haar hoop op een nieuwe inkomstenbron via de Citgo vorm door de voorziene inkomsten op haar volgende begrotingen op te schroeven met de 'verwachte belastinginkomsten' uit afdrachten van haar nieuwe economische partner. Deze werden echter direct vanaf het begin stelselmatig door zowel de CAft als de RvA afgeschoten als 'niet-realistisch'. Dit leidde vanzelfsprekend tot grote aanpassingen in de verwachte economische groei[294]:

Meerjarige raming vs. realisatie nominaal bbp

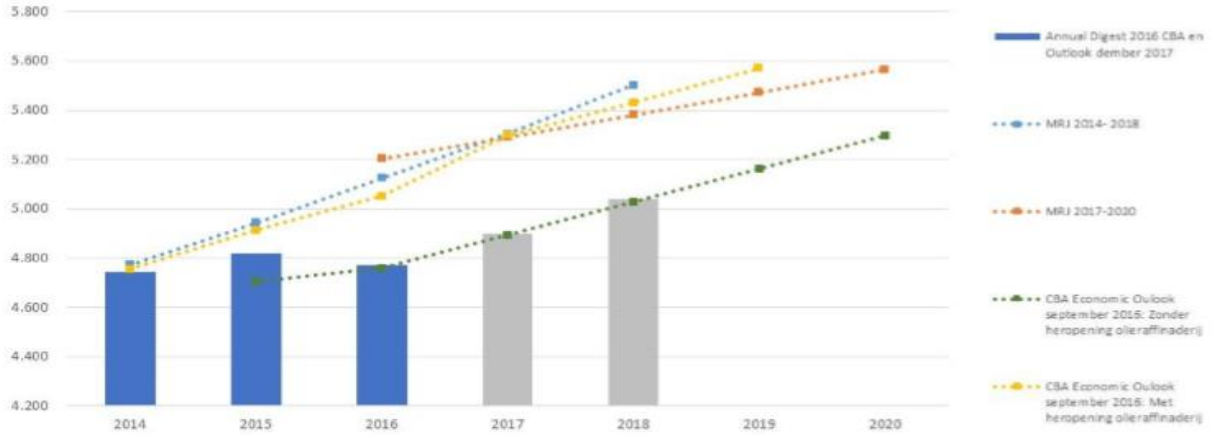

Bron: De Centrale Bank van Aruba, Landsbegroting

Tot eind 2019 heeft er inderdaad nog steeds geen enkele noemenswaardige investering plaatsgevonden die de raffinaderij bedrijfsklaar moet maken. Op enige cosmetische activiteiten in de aanvangsperiode na ligt de raffinaderij er nog steeds bij zoals het tijdens de ondertekening van de overeenkomst in 2016 werd overgedragen. Wegens de toenemende problematiek van het moederbedrijf PDVSA (versterkte achteruitgang van de produktie wegens uitvallen van installaties als gevolg van ontbrekend onderhoud, vertrek op grote schaal van personeel, beslaglegging door o.m. Conoco-Philips op bezittingen van PDVSA, beslag op CITGO-VS door het Canadese bedrijf Cristallex en, last but not least een embargo van de V.S. op alle handel met de PDVSA en haar filialen) ziet het er dan ook naar uit dat CITGO Aruba op geen enkele wijze kan voldoen aan haar verplichting om uiterlijk in 2020 haar raffinage-(upgrade!)activiteiten aan te vangen. Dat opent de weg voor de Arubaanse regering om het contract te verbreken en het volledige beheer over de installatie en het terrein over te nemen. Dit brengt echter een groot probleem met zich mee.

Wie betaalt voor het opruimen van de smeerboel?

In het oorspronkelijk contract met de LAGO stond de verplichting van het bedrijf om het terrein na vertrek in de oorspronkelijke toestand achter te laten. Alle installaties moesten dus worden afgebroken en de enorme vervuiling van het terrein moest op haar kosten worden opgeruimd. Deze verplichting ging na verkoop aan respectievelijk Coastal, El Paso en Valero over op de onderscheiden ondernemingen. En dus ook op Citgo.

Maar...waar haalt een bedrijf, dat nog niet eens het kapitaal bij elkaar kan sprokkelen om de onderkomens van noodzakelijk buitenlands personeel naar behoren af te bouwen, het geld bij elkaar om aan deze verplichting te voldoen? Van haar moedermaatschappij en eigenaar (PDVSA en Land Venezuela) hoeft zij daarbij geen enkele hulp te verwachten. Dat betekent dat Aruba niet alleen niet hoeft te rekenen op enige bijdrage van Citgo c.q. Venezuela om haar financiële problemen te verlichten, dat er dus ook geen enkele economische opleving hoeft te worden verwacht door enige activiteit van de raffinaderij, maar dat Aruba straks ook zelf alle kosten moet dragen voor het afbreken van de installatie en het schoonmaken van het terrein. Daarvoor is de US$ 19 miljoen die Valero daartoe in een fonds heeft gestort, ruimschoots

[294] Land Aruba: Financieel Economisch Memorandum, Februari 2018, Ministerie van Financiën & Economische Zaken, p. 5, 6

ontoereikend. Voor Valero betekende deze deal dat zij zich, dank zij een volslagen incompetent Arubaans onderhandelingsteam, wel op een heel goedkope manier heeft verlost van haar verplichtingen*.

Aangezien het hierbij mogelijk om omstreeks US$ 60 miljoen gaat en Aruba al de grootste moeite heeft om haar begroting middels bezuinigingen van slechts enkele miljoenen florin enigszins sluitend te krijgen, zal de verder roestende raffinaderij de komende decennia het uitzicht van de burgers in San Nicolaas hoogstwaarschijnlijk blijven bepalen. De mogelijkheid om het economisch zeer waardevolle terrein met zeehaven te gebruiken voor innovatieve industriële of andersoortige initiatieven wordt daardoor danig beperkt. Zodoende heeft de verantwoordelijke (AVP-)regering wegens een door haar zelf veroorzaakte financiële noodsituatie en kortzichtigheid een nieuwe economische ontwikkeling van San Nicolaas en Aruba voor decennialang de grond ingeboord.

Nieuwe bezems?

De jubelstemming die de AVP-regering na het bereiken van een akkoord met Citgo steeds liet doorklinken in irrealisitische verwachtingen van belastingopbrengsten van Citgo werden totaal niet gedeeld door de coalitieregering MEP-POR-RED die haar opvolgde. De nieuwe premier die eind 2017 het regeringstokje overnam gaf een heel ander beeld van Citgo: “de huidige relatie met operator Citgo is heel slecht. Achteraf gezien had deze relatie nooit tot stand moeten komen. Het is geen betrouwbare partner. Ze hebben zich aan geen enkele afspraak gehouden, noch met de vorige regering, noch met ons”. Ze wilde daarom definitief af van het leascontract met Citgo wegens wanprestatie[295]. Daar komt bij dat de premier in de eerste helft van 2019 tijdens besprekingen in de V.S. op de hoogte werd gesteld dat Citgo nooit een licentie voor de rehabilitatie van de Arubaanse raffinaderij had aangevraagd bij het “Office of Foreign Assets Control’, maar daarentegen had aangegeven ‘to unwind the refinery’. Daarmee werd de sterke indruk gewekt dat het bedrijf geen intentie had om de raffinaderij te heropenen.

Dubieuze ‘partners’

Voor velen is de vraag hoe het komt dat de AVP-regering zo’n belangrijk akkoord sloot met het belangrijkste overheidsbedrijf en de regering van een land dat reeds in die tijd een door vele landen bekritiseerd dubieus beleid voerde. Want het was al bekend dat de eigen Venezolaanse raffinaderijen en upgraders steeds minder produceerden door wanbeleid waaronder grootschalige corruptie die geld onttrok aan noodzakelijk onderhoud. De financiële gezondheid van moederbedrijf PDVSA liet reeds in die periode dan ook te wensen over. Dat bleek ook uit de situatie van de raffinaderij in Curacao die door PDVSA beheerd werd. De algehele situatie van PDVSA was zo slecht dat haar dochteronderneming Citgo in de VS grotendeels in onderpand was afgegeven voor leningen ten behoeve van het moederbedrijf. Het was dan ook bijzonder twijfelachtig wie de vereiste investering van omstreeks US$ 700 miljoen zou moeten ophoesten om de Arubaanse raffinaderij, die immers geen eigendom was van Venezuela maar van Aruba, om te vormen tot een ‘upgrader’. Zoals de Kamer van Koophandel reeds in 2016 berichtte was het ook twijfelachtig of Venezuela ‘in betere tijden’ zoveel geld zou steken in het ‘upgraden’ van een uitlandige raffinaderij, niet alleen omdat de Venezolaanse regering het Venezolaanse Parlement tegen de grondwet in had gepasseerd, maar ook omdat haar eigen ‘upgraders’ zelf aan groot onderhoud toe waren. Daar zou te zijner tijd prioriteit aan worden gegeven!

Behalve de financiële gevolgen van een deal met dergelijk dubieuze mensen en bedrijven, heeft de Arubaanse regering daarmee ook de deuren geopend voor negatieve beïnvloeding door, c.q. overdracht van ‘strategische terreinen en bedrijven’ aan dubieuze ‘partners’. Het is zeer de vraag of het in het Landsbelang is om een dergelijk belangrijke havenplaats en raffinaderij met ruime olieopslagfaciliteiten aan zulke ‘partners’ over te dragen. Ook daarmee wordt duidelijk in welke penibele financiële situatie de

* Het is daarbij de vraag of de US$19 miljoen op een geblokkeerde rekening is vastgezet, of zoals gewoonlijk, door de Arubaanse overheid inmiddels is opgesoupeerd...

[295] Amigoe, di Aruba, d.d. 11 mei 2019, p. 3

Arubaanse regering zich bevond om er voor te kiezen het Land en haar bevolking aan dergelijke risico's bloot te stellen. Bovendien is het de vraag in welke mate onze bestuurders de belangen behartigden van hun dubieuze partners en welk profijt zij daar zelf van hadden.

Het tekent ook de instelling van een regering, dat die het niet zo nauw neemt met de integriteit. Het is namelijk moeilijk voor te stellen dat de gemaakte 'afspraken' die uiteindelijk mogelijk omstreeks US$ 1 miljard zouden bedragen, uitsluitend 'in het belang van de Arubaanse bevolking' zijn gemaakt. Met dergelijke partners en bedragen zou daar nu zeker geen sprake van zijn. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de voormalige minister van Energie die medeverantwoordelijk was voor de opzet en ondertekening van het contract, nog tot ver in 2019 bleef protesteren tegen de in zijn ogen 'pogingen van de coalitieregering om het contract met Citgo om zeep te helpen'. Temeer omdat de betrokken minister van energie in eerste instantie ontkende dhr. Rincon te kennen en daar besprekingen mee te voeren, aangezien die reeds in die tijd een dubieuze reputatie had. Pas toen een recente foto opdook waarin hij in gezelschap met dhr. Rincon (en de inmiddels door de V.S. wegens drugssmokkel gezochte Carvajal) bleek te zijn, erkende hij dat hij daar inderdaad in onderhandeling mee was. Dit gedrag vertoont grote overeenkomst met de medewerking die eerdere Arubaanse ministers in de jaren '90 hebben verleend aan lokale en internationale onderwereldfiguren.

Het voorgaande kan ook een belangrijke reden zijn geweest dat de regering tegen wettelijke bepalingen in weigerde het volledige contract open te stellen voor het hoogste orgaan van Aruba, het Parlement. Het meest eigenaardige en teglijkertijd typerende was dat het Parlement, inclusief de oppositie op één statenlid na, zich liet ringeloren en bijna blindelings haar goedkeuring verleende aan 'het akkoord'. Vanzelfsprekend stond het van te voren vast dat niet-ondertekenen door de oppositie van het contract direct gebruikt zou worden door de regeringspartij als argument dat de oppositie 'tegen de redding van een belangrijke economische pijler en dus tegen de redding van Aruba was'. Maar ook de claim van een oppositielid 'instrumenteel' te zijn geweest bij het bereiken van een akkoord kan ertoe hebben bijgedragen dat zijn partij (MEP) in zijn geheel het niet-ingeziene contract (!) heeft gesteund...

Daarmee waren alle problemen niet achter de rug. Tijdens een ontmoeting met nieuwe Citgo-vertegenwoordigers (dit keer niet gelinked aan de Venezolaanse president Maduro, maar aan de zgn. interim-president Guaido) werd de Arubaanse premier medegedeeld dat men naarstig op zoek was naar US$ 180 miljoen dat de Citgo naar Aruba had verstuurd, maar dat daar niet aangekomen was. Daar werd onderzoek naar ingesteld[296].

Intussen wordt wanhopig gezocht naar 'nieuwe mogelijkheden' voor het doen herleven van de 'raffinaderij'. Feitelijk is dat verloren tijd: de 'raffinaderij' heeft reeds ruim 7 jaar geen activiteiten meer verricht en is feitelijk niet geschikt (meer) als raffinaderij. Slechts met een grote investering van meer dan US$ 750 miljoen is het nog geschikt te maken voor de functie van 'upgrader' van de Venezolaanse olie. Gezien de politieke en economische situatie in dat land alsmede de vervallen staat van de Venezolaanse olie-

[296] Zie: https://antilliaansdagblad.com/aruba/19365-geld-voor-raffinaderij-aruba-verdwenen

infrastructuur is niet te voorzien wanneer die weer beschikbaar zal komen. Er zal dan ook geen enkele investeerder staan te dringen om de 'raffinaderij' als upgrader operationeel te maken.

Ten slotte zij vermeld dat de haast en nood van de regering om de overeenkomst met Citgo 'er door te krijgen' zo groot waren dat tegen de wettelijke bepalingen in (van bijv. De Comptabiliteitsverordening -CV- van '89) de Raad van Advies (RvA) niet vooraf om advies was gevraagd, maar achteraf! De RvA kon dan ook slechts constateren dat "er thans immers sprake is van reeds met Citgo en Valero gesloten overeenkomsten met bindende afspraken, rechtsgevolgen en aansprakelijkheden, waarvoor geen voorafgaande machtiging is verzocht en gekregen. Daardoor moeten de onderdelen van de onderhavige landsverordening op grond van artikel 31 van de CV'89 worden aangemerkt als een bekrachtiging in plaats van een machtiging". De Staten zijn daarmee voor een fait accompli gesteld[297].

De RvA wijst er ook op dat de overeenkomst de nodige infracties heeft voor wat betreft haar duur en bevoegdheden van ministers[298]. Bovendien maakt zij zich grote zorgen over mogelijke financiële consequenties voor het Land, aangezien de garantie van het Land aan Citgo 'onbegrensd' is (minimaal US$ 300 miljoen en maximaal onbegrensd!), terwijl de jaarlijks te verwachten inkomsten voor het Land niet vooraf bekend zijn. Daarnaast ontbeert de overeenkomst een beeld van de ontmantelingskosten waarvan de Arubaanse regering 50% op zich neemt terwijl onbekend is hoe het Land financieel hiervoor zal opdraaien. Niet alleen is het twijfelachtig dat hier gelden voor worden gereserveerd, maar ook wordt niet aangegeven welke de bijkomende schoonmaakkosten zijn[299]. De RvA is het niet eens met de mogelijke complete vrijstelling van BBO en BAZV voor het bedrijf terwijl zij ook de nodige zorgen heeft voor de nog-tot-stand-te-brengen milieuwetgeving[300].

Zelfverrijking

Toch was het Citgo-avontuur niet voor iedereen ongunstig. Pas in 2019 werd bekend dat een 'adviseur' (met een maandelijkse bezoldiging ad Afl. 15.340,-) die deel had uitgemaakt van het onderhandelingsteam met de Citgo, na afloop rijkelijk werd beloond voor zijn inspanningen. In overleg met zijn baas/minister van Energiezaken werd een (geheim) lucratief contract opgesteld waarin hij, zonder openbare sollicitatie, werd aangesteld tot financieel directeur van de Raffinaderij van Aruba (RdA). Zijn salaris werd daarin vastgesteld op Afl. 22.375,- per maand, vermeerderd met Afl. 1050,-/maand ten behoeve van telefoon- en representatiekosten, Afl. 3000,- in december en januari in verband met (bashi)premies, een auto ter waarde van Afl. 80.000,- en een levensverzekering voor Afl. 750.000,-. Daarnaast bevatte het contract een clausule waarbij Afl. 2,6 miljoen aan hem zou worden uitgekeerd in het geval zijn arbeidscontract zou worden geannuleerd door een (minder coulante) regering.

Toen dit aan het licht kwam, verweerde de betrokkene zich met het argument dat dit contract nooit in werking was getreden aangezien hij juist in die periode werd aangesteld als minister van Economische Zaken van het AVP-kabinet. Naderhand bleek echter dat hij reeds handelingen had ondernomen, o.m. door betalingen te verrichten terwijl het er sterk op lijkt dat hij in de maand november (de maand dat zijn contract inging) ook zijn eerste salaris ontving ad Afl. 31.200,-. Bovendien verklaarde de voormalige minister van Energiezaken die het contract met/voor zijn adviseur had opgesteld, dat hij de betrokkene 'verlof' had verleend wegens zijn a.s. benoeming als minister. Het arbeidscontract was nooit geannuleerd en was dus nog geldig. Inmiddels 'diende' hij het volk als Statenlid al had hij de Gouverneur blijkbaar niet naar behoren ingelicht over zijn baan bij de RdA.

Onder druk van de nieuwe coalitieregering diende hij zijn ontslag in als financieel-directeur van de RdA. Nader onderzoek wees ook uit dat hij, naast zijn adviseurssalaris, in die periode omvangrijke betalingen

[297] RvA, 109-16, d.d. 14 september 2016, p. 2, 3
[298] Idem, p. 3, 4
[299] Idem, p. 6, 7, 8
[300] Idem, p. 8, 11

had ontvangen wegens zijn werkzaamheden voor zijn consultantbedrijf '*Horizon Consultancy*' ten behoeve van RdA en Utilities (het overkoepelend bedrijf voor de WEB en de Elmar), alsmede WEB en Elmar zelf. Het ging alleen al bij de RdA/FMSA om het bedrag van Afl. 445.002,- gedurende 2016, 2017 en 2018 (zie tabel 3). Dat kwam dus bovenop zijn salaris als adviseur van de minister van omstreeks Afl. 200.000,- per jaar!

Tabel 3

	RDA / FSMA Consolidated Largest Vendors > AWG 25.000				
	On highest risk cost and investment accounts				
	Pending clarification of some expenses without vendor name (not included below)				
	Supplier	2016	2017	2018 YTD	Total
1	Grupo Tecnicode ServicioCompany VBA		1,880,613.93	161,023.51	2,041,637.44
2	KPMG AdvisoryServices	284,522.76	731,765.37		1,016,288.13
3	QuestConsultingServices	126,764.50	560,388.46	326,532.56	1,013,685.52
4	WE'LL Do It		132,561.66	649,425.70	781,987.36
5	Isse EnterprisesNV	2,782.08	484,088.73	201,581.74	688,452.55
6	HerbertMensche	70,903.50	365,749.85	179,230.00	615,883.35
7	Connect		327,767.70	216,228.59	543,996.29
8	CustomContractorsN.V.	305,969.18	228,198.38		534,167.56
9	Stork WescarAruba NV	44,845.49	248,657.15	193,988.54	487,491.18
10	HorizonConsultancyGroup N.V. / Richard Arends	299,791.50	114,160.50	31,050.00	445,002.00
11	Tera Group	177,997.33	243,260.66	23,287.50	444,545.49
12	IT Pro NV	21,090.07	222,966.02	147,735.28	391,791.37

Beloningen voor politieke afzwaaiers

In 'de politiek' zijn de vette arbeidsvoorzieningen van bovenvermelde adviseur echter geen uitzondering. Dat is ook niet vreemd. Voor velen is de toekenning van goedbetaalde functies een belangrijk motief om 'de politiek' in te gaan. Na het verlenen van 'diensten' ten behoeve van het Land of De Partij is een waardig afscheid met een dikke beloning een mooie afsluiting. Vaak wordt er daarbij geaasd op een directeursfunctie van de een of andere overheidsdepartement. Maar aangezien die niet oneindig voor het grijpen liggen en er daarnaast ook wel eens enige kennis van zaken nodig is, wordt er naarstig gezocht naar andere, minder complexe en minder in het oog lopende mogelijkheden. Die heeft 'de politiek' gevonden in de positie van **Raadsadviseur**. Die functie is ingeschaald in schaal 16 met toekenning van 25% toelage. D.w.z. dat een raadsadviseur een jaarlijks inkomen geniet van Afl. 80.340, - + Afl. 20.143,- (25%) = Afl. 100.484,-, oftewel Afl. 8.373,- per maand.

Normaalgesproken valt de functie van de raadsadviseur in Nederland onder de griffie. De griffie regelt de informatievoorziening van en naar het Parlement en stelt de politieke agenda op. De griffier en de raadsadviseur zorgen ook voor meer inhoudelijk advies aan 2e Kamerleden, bijvoorbeeld bij initiatiefvoorstellen, moties en amendementen. Dat betekent dat een raadsadviseur moet beschikken over (vooral juridische) kennis van zaken en een neutrale rol te vervullen heeft.

Hoe zit het met raadsadviseurs in de Arubaanse praktijk? Al jarenlang worden ex-politici benoemd als raadsadviseur zonder dat zij daarvoor over de benodigde kwalificaties of een objectieve kijk op de zaken beschikken. Feitelijk wordt ervan uitgegaan dat Arubaanse raadsadviseurs ministers van advies dienen. Maar in de gepolariseerde politieke praktijk in Aruba is het onvermijdelijk dat tot raadsadviseur benoemde politici na verlies van hun partij door hun opvolgers nooit en te nimmer om hun advies zullen worden gevraagd. Er is dan dus slechts sprake van een goedbetaald snoepbaantje. Feitelijk gaat het om een extra

‘wachtgeldregeling’ boven op de reeds riante regelingen voor gewezen ministers en statenleden. Partijpolitieke dienstverlening leek daarvoor voldoende. Het verdient dan ook aanbeveling de benoeming van raadsadviseurs publiekelijk bekend te maken om verder misbruik in de (nabije) toekomst te voorkomen.

Daarnaast is ook het aantal raadsadviseurs de pan uit gerezen. Mogelijk is dat de reden dat in 2018 de Minister van Algemene Zaken, Wetenschap, Innovatie en Duurzame Ontwikkeling het verzoek van een voormalige functionaris van de dienst Bevolking niet inwilligde om benoemd te worden als raadsadviseur (zaaknummer AUA201800596), temeer omdat hij wenste met ingang van 2009 benoemd te worden, d.w.z. met bijna 10 jaar terugwerkende kracht (zaaknummer AUA201802212[301]).

[301] https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:OGAACMB:2019:88

V. DE IBISZAAK

Op 28 maart 2017 deed een uitgebreid samenwerkingsverband, onder meer bestaande uit de politie, de Landsrecherche, de RechercheSamenwerkingsTeam (RST) en de marechaussee in alle vroegte een inval in het huis van de toenmalige AVP-minister van Arbeid en Sociale Zaken en enige andere 'handlangers'. De zaak kwam begin 2017 aan het rollen via verschillende aantijgingen op sociale media en verklaringen van getuigen. Uiteindelijk werd de minister in het bijzonder uitgebreide requisitoir beschuldigd van een groot aantal strafbare feiten:

A- Ambtelijke omkoping[302]
B- Misbruik functie[303]
C- Witwassen[304]
D- Verduistering stichting leadership and excellence[305]
E- Valsheid in geschrifte[306]
F- Deelneming criminele organisatie[307]
G- Illegale tewerkstelling[308]

Uiteindelijk zijn er maar liefst 23 verdachten. De getuigenverklaringen van de meesten lieten aan duidelijkheid niet te wensen over. Zo vertelde een zakenman t.a.v. de 'ambtelijke omkoping':

"*De omkoping ('handel') kwam er op neer dat de minister er voor zorgde dat vergunningen voor buitenlandse werknemers niet werden verstrekt via de normale weg. Zijn beleid hield in dat in ieder geval (vrijwel) alle vergunningen voor functies waarvoor maximaal een MBO-diploma wordt vereist niet werden verstrekt. De enige manier om dan een buitenlandse werknemer in dienst te kunnen nemen is om de minister te verzoeken om gebruik te maken van zijn discretionaire bevoegdheid. Daarvoor of daarna komt een naaste medewerker van de minister, langs om geld op te halen. De werkgever heeft geen keus om te betalen, omdat anders een vergunning geweigerd zou kunnen worden: zo werkt dat nou eenmaal in Aruba*". Daarbij ging het lang niet altijd alleen om geld. Vooral bij Chinese supermarkets werd 'betaling' gevraagd in de vorm van dozen bier, flessen whisky en etenswaren als blikken tonijn.

Gezien de grote onbeschaamdheid die er klaarblijkelijk in bijna alle voorbeelden aan de dag werd gelegd door de betrokkenen, is het aanbevelenswaardig om van de verschillende beschuldigingen 'het origineel' te lezen. Hier wordt slechts kort aandacht besteed aan een wel heel ernstig strafbaar feit voor een overheidsdienaar, namelijk die van 'Deelneming aan een criminele organisatie'.

"Voor het OM staat vast dat er sprake was van een planmatige samenwerking van mensen met vaste taken gedurende geruime tijd tot het plegen van ambtelijke omkoping, verduistering, enz. De ex-minister was daarvan steeds het allesbepalende middelpunt. Deze samenwerking had als oogmerk het plegen van meerdere misdrijven. De deelnemers waren hiervan op de hoogte en gaven daar hun volledige medewerking aan. Dat zijn belangrijke karakteristieken van een criminele organisatie".

Met een dergelijk grote hoeveelheid aan bewijsmateriaal kon het vonnis geen verrassing meer wekken. De rechterlijke uitspraak kwam er in het kort op neer dat de ex-minister schuldig werd bevonden aan ambtelijke corruptie, vier jaar de cel in moet en negen jaar lang geen politicus of ambtenaar mag worden.[309]. Het lag eveneens in de lijn der verwachting dat de verdediging direct beroep aantekende.

---

[302] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/REQUISITOIR-IBIS-1.pdf, p. 22 e.v.
[303] Idem, p. 127 e.v.
[304] Idem, p. 88 e.v.
[305] Idem, p. 144 e.v.
[306] Idem, p. 148 e.v.
[307] Idem, p. 156 e.v.; 161 e.v.
[308] Idem, p. 165 e.v.
[309] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/Vonnis-Paul-Croes.pdf

In zijn verdediging brachten de betrokken minister en zijn partij (!) steeds naar voren dat het vragen om en krijgen van geld en andere materiële zaken normaal is tijdens de verkiezingscampagne. Maar… hier was geen sprake van een verkiezingscampagne. Het ging om een minister die volgens de info uit het requisitoir van het OM een groot deel van zijn tijd als minister doorbracht met het leuren om geld en goederen bij diegenen die afhankelijk waren van zijn medewerking om buiten de normale kanalen om, onder meer om ontheffingen te verkrijgen van wettelijke regels voor noodzakelijk (buitenlands) personeel. Bovendien was het al langer ook binnen de partij bekend dat de betrokkene tè opvallend bezig was met 'de verkoop van zijn handtekening'. Zo verklaarde de toenmalige premier dat hij al ruim 1 jaar daarvoor de nodige waarschuwingen had geuit: https://youtu.be/LN--uIImudc. Ook de toenmalige secretaris van de ministerraad had in twee gelegenheden gesprekken gevoerd met de betrokken minister waarin zij haar zorgen had geuit[310]. Het lijkt er zodoende op dat de betrokken minister zich boven de wet achtte…

Het was opmerkelijk dat de betrokken minister na zijn aanhouding en maandenlange opsluiting niet uit zijn functie terugtrad, terwijl zijn collega-ministers en parlementariërs van zijn partij zich in alle bochten wrongen om hem zijn functie te laten behouden: "iemand is onschuldig tot het tegendeel bewezen is"… Uiteindelijk werd gekozen voor de constructie 'Minister zonder portefeuille', een post die niet in onze Staatsregeling bestaat. Blijkbaar bestond er bij alle betrokkenen van die partij onvoldoende moreel besef om het ministerschap op te geven, gezien de bijzonder ernstige aanklachten van het OM. Anderzijds gaf dit ook aan dat de collega-ministers blijkbaar niet al te zwaar tilden aan de misstappen van hun collega. Dit vond in de ogen van 2e kamerlid Andre Bosman terecht geen genade: https://youtu.be/pXAIl8ppeaY

Prioriteiten

Tenslotte zij vermeld dat de betrokken ex-minister van Arbeid en Sociale Zaken dusdanig intensief bezig was met zijn 'arbeidszaken', dat hij de sociale problematiek volledig links liet liggen. Het ging daarbij zelfs zo ver dat toen de Directie Sociale Zaken middels een nieuw rapport alarmerende cijfers liet zien over de sociaal-maatschappelijke status van Aruba, de minister opdracht gaf dit niet in de publiciteit te brengen. Hij en/of zijn partij was/waren er blijkbaar op gericht de Arubaanse bevolking slechts een rooskleurig beeld van het land voor te spiegelen.

[310] Idem, p. 168 (noot 781)

BIJLAGE 4 – MEEST RECENTE DUBIEUZE PROJECTEN EN ACTIVITEITEN 2015 – 2019

I. HOTELPROJECTEN, EEN GOUDEN BUSINESS?!

Omstreeks 2000 was men er in Aruba van doordrongen dat de (te) snelle en grote uitbreiding van hotelkamers ook negatieve effecten had. Mede op grond daarvan werd er in 2002 de eerste '*Nationale Toerisme Conferentie Aruba'* gehouden met deelname van veel Arubaanse stakeholders. Daarbij werden lange-termijn doelstellingen geformuleerd voor een duurzaam milieu, een hoger economisch welzijn, cultureel behoud, enz. Van de drie groeiscenario's bleek het 'traagste groeiscenario' (een groei op grond van de Arubaanse behoeften) de hoogste inkomens per hoofd van de bevolking te genereren. De keus tussen luxe hotels van grote internationale ketens en kleine, lokale boetiekhotels valt bij de laatste in het voordeel van het Land uit. De toegekende belastingvrijstellingen (feitelijk een subsidiëring!) aan luxe hotels, de 'weglekeffecten' van de hotelinkomsten en de gedeeltelijke 'repatriëring' van verdiende lonen door buitenlandse werknemers naar het land van herkomst worden 'onttrokken' aan de Arubaanse economie. Boutiekhotels, liefst van Arubanen, hebben daarentegen een groter behoud van inkomen voor het Land en leiden evenmin tot grote immigratiegolven die een grote druk op de infrastructuur en cultuur van het Land leggen.

In het rapport '*How far, and how fast? Population, culture, and carrying capacity in Aruba*' uit 2009 van Sam Cole en Victoria Razak van de Universiteit van Buffalo werd al ernstig gewaarschuwd tegen een verdere uitbreiding van het toenmalig hotelbestand. Het rapport beoogt een kader te geven voor 'duurzaam toerisme in Aruba'. De schrijvers maakten zich niet alleen zorgen over de hoge druk op de 'carrying capacity' van het eiland, maar ook over de teloorgang van de 'Arubaanse identiteit'. Zij voorzagen de ontwikkeling van Aruba tot een 'Aruban Singapore'. Het rapport pleit er dan ook voor om tot 2045 maximaal 50-150 nieuwe hotelkamers te bouwen, bij voorkeur in kleine 'Aruban style' accommodaties.

In haar november/december uitgave van 2007 stelde *The National Geographic Traveller* dat Aruba een 'vakantie-fabriek' is met prachtige stranden, maar overbebouwd met opzichtige gebouwen en hard op weg om haar cultuur te verliezen. Nog op 10 januari 2017 stond Aruba op het toeristenplatform *Oyster.com* bovenaan de lijst van landen die ontraden worden aan toeristen die een rustige vakantie aan het strand willen doorbrengen. De grote drukte en het kabaal op het strand zouden een vredige vakantie onmogelijk maken.

Maar ook voormalig AVP-adviseur en econoom Arjen Alberts geeft in zijn proefschrift *'Immigration-dependent extensive growth in small island tourism economies: the cases of Aruba and Sint Maarten'* aan dat de grenzen aan de groei van de toeristenindustrie inmiddels bereikt zijn. Het toeristisch product en de kwaliteit van het leven worden negatief aangetast. Niet voor niets tekende de AVP-partij in 2010 voor een moratorium op verdere expansie van de hotelsector. Toenmalig premier Mike Eman stelde dat het Ritz Carlton het laatste hotel was dat gebouwd zou worden. Zodoende zouden de openbare ruimte en daarmee het welzijn van de burgers worden beschermd. Verdere uitbreiding van kamers was niet alleen onnodig voor de Arubaanse economie, maar zelfs contraproductief.

Ook de Kamer van Koophandel waarschuwde tegen verdere uitbreiding van de hotelsector. Dat deed zij op grond van een studie over de 'carrying capacity' van Aruba. Die zou zijn grenzen hebben bereikt. De grote focus op de V.S. zou ook andersoortige negatieve effecten met zich meebrengen, bijv. op het gebied van de gezondheid. De ongezonde eetcultuur van veel Amerikanen zou ongetwijfeld zijn weerslag hebben op die van Aruba met alle gevolgen voor de volksgezondheid van dien.

In 2017 bleek uit onderzoek dat Aruba in vergelijking met 14 andere populaire toeristenbestemmingen (met meer dan 100.000 toeristen/jaar) in het Caribisch gebied verreweg de hoogste 'accommodatie-concentratie' per km^2 heeft. Het is het enige eiland dat gemiddeld meer dan 20 hotelkamers/km^2 heeft. Aruba telde 11.879 hotelkamers en het eiland heeft een oppervlakte van 179 km^2. Dat betekent dat de concentratie van hotelkamers per km^2 66.36 bedraagt (zie tabel 4).

Tabel 4

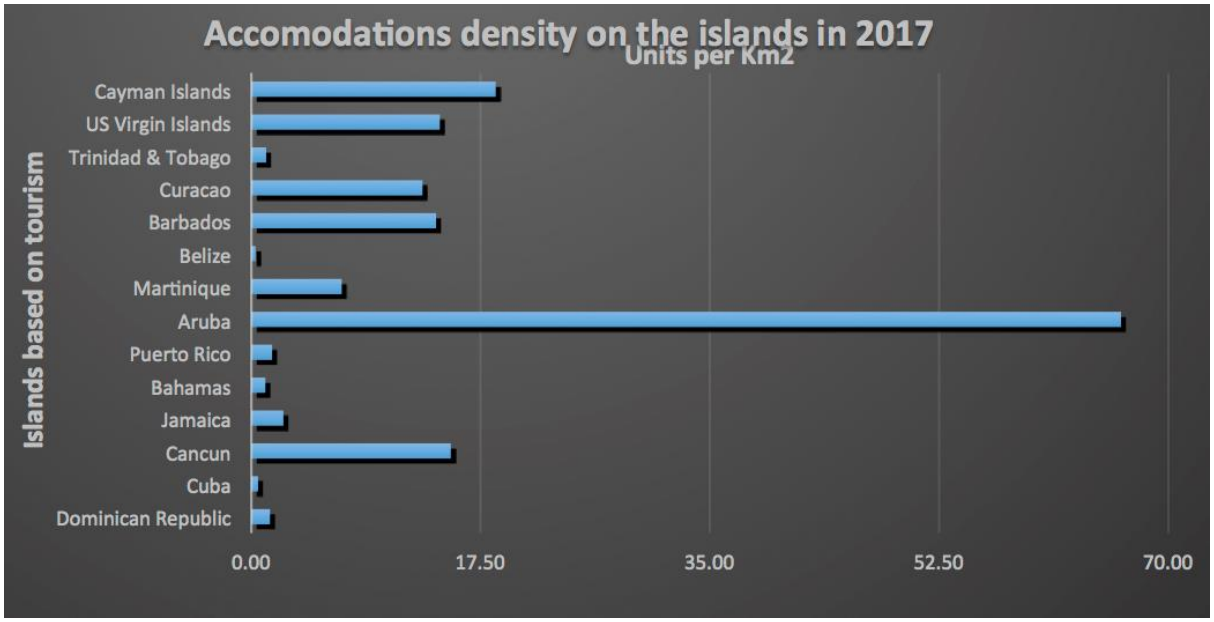

A- Onbegrensde hotelkamerbeleid, een financiële/economische noodzaak?

Ondanks alle vermelde waarschuwingen bleven opeenvolgende regeringen alle focus richten op verdere uitbreiding van de hotelsector. Dat leidde tot de bouw of uitbreiding van grote hotels. Gezien de schaarste aan werknemers op de lokale arbeidsmarkt moesten de nodige werknemers worden geïmporteerd. Die brachten op den duur hun familie mee waardoor de druk op de bestaande infrastructuur (huizen, wegen, scholen, sterke uitbreiding water- en elektriciteitsnet) veel groter werd. Die kosten kwamen alle op het conto van 'de overheid'. De hotels maakten slechts gebruik van de goedkope arbeidskrachten en liet het merendeel van de kosten die voor hen gemaakt moest worden over aan de Arubaanse gemeenschap. Toch had dit beleid een belangrijk voordeel voor de regering.

De sterke uitbreiding van de hotelsector zorgde ook voor een sterke toename van de mogelijkheid om (internationaal) geld te lenen. De sterke uitbreiding van hotels betekende namelijk een toename van het bruto binnenlands product (bbp). Aangezien de leencapaciteit van landen in de regel wordt uitgedrukt in een percentage van het bbp, betekent een hogere bbp dat er meer geleend kan worden. Voor regeringen, die voortdurend regeerden op basis van begrotingstekorten en niet bereid waren de tering naar de nering te zetten, was dit een uitgelezen kans. Voor de gemeenschap bracht deze grotere leenmogelijkheid echter een enorme en niet te dragen toename van de nationale schuld met zich mee. Maar er is meer…

B- Onbegrensde hotelkamerbeleid, een ordinaire centenkwestie?

Begin 2018 werd gemeld dat de voormalige AVP-minister van infrastructuur (2009 – 2017) vergunningen had afgegeven voor de bouw van meer dan 7000 nieuwe hotelkamers. Dit zou het totaal aantal kamers op 19.000 brengen. De toch al veel te hoge 'accommodatie-concentratie' per km^2 zou daarmee stijgen tot 106 kamers per km^2. Meer dan 5 keer hoger dan als verantwoordelijk wordt beschouwd.

De betrokken minister had voor deze grote uitbreiding van kamercapaciteit zelfs 'groene zones' in de buurt van high-rise hotels een nieuwe bestemming gegeven. Die kwamen dan ter beschikking van nieuwe 'ontwikkelingsprojecten'. Deze zouden 'een bijdrage leveren aan de Arubaanse economie'. Dit ging tegen elke logica in. De betrokken minister ging daarmee volledig voorbij aan alle adviezen en waarschuwingen van nationale en internationale onderzoekers en instituten die de jaren daarvoor een verdere groei van het toerisme ten strengste hadden afgeraden. De vraag is waarom deze 'ontwikkelingsplannen' dan toch werden doorgezet. Een plausibele verklaring is de 'verkoop van handtekeningen'.

Dat het hier om meer dan slechts een 'plausibele verklaring' gaat, bewijzen enerzijds de bevindingen van de Ibiszaak, waarbij de betrokken minister zijn handtekening voor vergunningen klaarblijkelijk verkocht, anderzijds de inval van de Landsrecherche in samenwerking met het Korps Politie Aruba (KPA) in verschillende locaties op 2 oktober 2019 (De 'Struisvogelzaak'). Deze huiszoekingen (bij de voormalige minister van Infrastructuur en enige 'handlangers') vonden plaats in het kader van een strafrechtelijk onderzoek naar mogelijk gepleegde corruptiedelicten en andere strafbare feiten rondom de uitgifte van overheidsterreinen. Het onderzoek richtte zich op de vraag "of een of meer bedrijven in of omstreeks de jaren 2009 tot en met 2017 op oneigenlijke gronden (een optie op) erfpachtrechten op kavels van het Land Aruba wisten te bemachtigen. Daarbij wordt ook de rol van een voormalig minister onderzocht". Het ging daarbij met name om valsheid in geschrifte, oplichting, witwassen, misbruik van de functie en omkoping van een ambtenaar. Zoals te doen gebruikelijk verweerden alle betrokkenen zich met het argument dat dit het gevolg was van 'politieke vervolging'… (Amigoe d.d. 2, 3 en 4 oktober 2019). Zie hiervoor verder in Bijlage 4.II: Handel in terreinen op p. 124 e.v.

Opvallend was dat de betrokken ex-minister aangaf slechts documentatie in huis te hebben die mogelijke corruptieve praktijken van zijn voorganger en opvolger moesten bewijzen. Daar moet met de nodige ernst naar gekeken worden, aangezien de beste 'connaisseurs' van corruptie natuurlijk de vakmensen (ministers) zelf zijn die hiervoor immers een speciale expertise waaronder een fijne neus hebben ontwikkeld. Zo beschuldigde de ex-minister van Infrastructuur "dat zijn opvolger betrokken was bij de verkoop van een stuk terrein van het Marriot naast het Riu Hotel aan Ritz Carlton voor US$ 15 miljoen, voor de bouw van het St. Regis Hotel". (Zie: 'Justitiële invallen bij onder anderen Statenlid Sevinger en Leoncita Arends', Amigoe d.d. 2-10-19, p. 1)

Vermeldenswaardig is dat ministers, die bij de aanvaarding van hun ambt zweren uitsluitend in 's Lands belang te werken, niets doen met de aanbeveling van de Centrale Bank van Aruba om marktconforme prijzen te vragen voor terreinen (speciaal voor terreinen ten behoeve van bedrijven) middels een 'opbod-systeem' (zie: CBA: Roadmap tot sustainable public finances 2013, p 49). De hoogste bieder verkrijgt daarbij het terrein en het Land ontvangt de hoogst mogelijke opbrengsten voor haar 'patrimonium'. Het lijkt er op grond van de eerder genoemde aangiften echter veeleer op dat de betrokken ministers ervoor kiezen de prijzen voor bedrijfsgronden (hotels e.d.) onaangetast laag te houden en het verschil met de werkelijke verkoopprijs via stromannen/vrouwen in eigen zak te steken.

Bij hotelprojecten gaat het om investeringen van in totaal honderden miljoenen florin. Die kunnen slechts uitgevoerd worden indien de betrokken minister zijn 'medewerking/handtekening' verleent aan het toekennen van terreinen, vergunningen voor de bouw en voor de werknemers die uit het buitenland aangetrokken moeten worden, zowel voor de bouw als voor de nadere hotelwerkzaamheden. Met andere woorden: drie belangrijke benodigdheden die soms zelfs in één ministerhand zijn verenigd. In dit specifieke geval ging het notabene om dezelfde minister die in een rechtszaak kort daarvoor (januari 2016) wegens het verlenen van een dubieuze vergunning voor een bestemmingsverandering van de rechter reeds te

horen had gekregen dat hij ('het Land') "naar het oordeel van het Gerecht willens en wetens de rechtsgang gefrustreerd heeft en willens en wetens heeft geknaagd aan de wortels van de rechtstaat"[311].

Hoewel door de daarop volgende coalitieregering werd getracht zoveel mogelijk toezeggingen terug te draaien, is er nog geen zicht wat er uiteindelijk gerealiseerd wordt. Het is dan ook nog onbekend welke schade dit onverantwoordelijke beleid de toeristenindustrie en dus de Arubaanse gemeenschap zal toebrengen.

Inmiddels maakte echter de nieuwe minister van Infrastructuur zich hard voor de bouw van een nieuw 'Eco-hotel' in een kwetsbaar mangrovegebied. Dat werd wegens hevige protesten door vooral milieugroeperingen afgeblazen. Vervolgens wierp hij zich met hernieuwde energie op voor de bouw van een hotel van 900 kamers (!) op een terrein van 100.000 m^2 in Seroe Colorado om 'de economie in San Nicolaas nieuw leven in te blazen'. In eerste instantie bestond het vermoeden dat de financiering van het project ad US 200 miljoen zou worden gerealiseerd middels het witwassen van Venezolaans kapitaal. Daarna wierp een Spaans/Dominicaans familiebedrijf zich op als de groep die voor de financiering zou zorgdragen. Maar ook hier waren er de nodige protesten, niet alleen van milieugroepen die de nodige zorgen uitten over het toenemend verlies van de laatste restjes natuur, maar ook van andere groeperingen die een dergelijk massale uitbreiding van hotelkamers niet zien zitten. Bovendien lijkt het erop dat de informatievoorziening niet helemaal adequaat is[312]. Anderzijds stellen de voorstanders van dit project (waaronder de San Nicolaas Business Association) dat dit er eindelijk voor zal zorgen dat de achterstelling van San Nicolaas (SN) wordt opgeheven. Zij vertrouwen erop dat dit zal leiden tot een sterke opleving van 'hun stad' die vooral het laatste decennium vrijwel op sterven na dood is. Voor de talrijke bewoners van SN en omgeving zou dit project ook de mogelijkheid bieden om dicht bij huis hun allooi te vinden in plaats van elke dag de 'lange weg' naar de hotels aan het andere uiterste van het eiland af te reizen.

Het lijkt er weleens op dat onze bestuurders graag met louche buitenlandse partners 'zaken doen' met grote verplichtingen/gevolgen voor het land Aruba. Opvallend is dat de laatste jaren er een grote toename is van Venezolaanse investeringen waarvan we maar mogen hopen dat het niet gaat om grootschalig witwassen, waarbij zelfs mogelijk bedrijven met strategische waarde worden gekocht.

De sterke en relatief snelle uitbreiding van de hotelcapaciteit heeft gezorgd voor een overmatige belasting van de achterblijvende infrastructuur. Daar er werd gekort op investeringsuitgaven om begrotingstekorten te dekken, bleef onderhoud en noodzakelijke uitbreiding van de infrastructuur sterk achter bij de groeiende behoefte. Hier werd al voor gewaarschuwd in het Rapport 'Schuld of toekomst?' van de Commissie Schuldenproblematiek Nederlandse Antillen en Aruba (Commissie van Lennep)[313]. Dat heeft onder meer geleid tot slecht onderhouden wegen die bovendien volstrekt ontoereikend zijn om het sterk toegenomen verkeer te verwerken. Dat probleem werd uiteindelijk aangepakt via PPP-projecten die daarop weer voor heel andere problemen zorgden: de Arubaanse bevolking werd opgezadeld met extra schulden van ruim Afl. 1,5 miljard. In slechts 4 jaar vond een verdubbeling van de nationale schuld plaats die daarvóór gedurende 23 jaar was 'opgebouwd'. De grote hotels die het land voor dit soort grote uitgaven stellen, dragen echter nauwelijks bij aan de aflossing van die schuld…

De grote uitbreiding van de toeristenindustrie brengt ook met zich mee dat stranden overvol beginnen te raken en de natuur overbelast wordt. Het intensieve gebruik van 'snorkarretjes' waarbij grote kolonnes toeristen liefst over zandwegen de verschillende toeristische attracties langsrijden, veroorzaakt gedurende grote delen van de dag enorme stofwolken die alle vegetatie en huizen overdekken. Voor de Arubaanse bevolking begint het toerisme langzamerhand meer een last dan een lust te worden.

[311] http://www.knipselkrant-curacao.com/amigoe-rechter-verbiedt-opnieuw-verandering-erfpachtvoorwaarden/
[312] https://caribischnetwerk.ntr.nl/2019/11/20/ministerie-helpt-hotelontwikkelaar-baby-beach-met-verspreiden-milieu-leugen/
[313] ARA: Jaarverslag 1996-1999, d.d. 2001, p. 90

II. HANDEL IN TERREINEN

De 'handel in terreinen' beperkte zich ogenschijnlijk niet alleen tot terreinen ten behoeve van grote hotels, maar ook tot terreinen voor bedrijven en mogelijk ook terreinen voor de bouw van (grote) huizen. Net zoals er in de Ibiszaak volgens het OM sprake was van een criminele organisatie, zo leek ook hier sprake te zijn van een georganiseerd netwerk om terreinen aan de hoogste bieder te verkopen. In 2017 deed de voorzitter van de Stichting 'Nos ta Aruba' aangifte van deze 'handel in terreinen' waarin hij op gedetailleerde wijze de modus operandi beschreef[314]. De aangifte hield een verzoek in voor "*strafrechtelijk onderzoek naar de toenmalige minister van Infrastructuur, Ruimtelijke Ontwikkeling en Integratie, inzake de uitgiften van overheidsterreinen waarbij ernstige en strafbare ongeregeldheden hebben plaatsgevonden waaronder handel en manipulaties met overheidsterreinen, het uitgeven van percelen grond tegen onrechtmatige betaling, ambtelijke omkoping, corruptie, opzettelijke misleiding, valsheid in geschrifte, onrechtmatige bevoordeling, voorkeursbehandeling, belastingfraude en het witwassen van geld*".

Gezien er na de aangiften lange tijd niets werd vernomen van het OM, werd een groot deel vervolgens overgenomen door parlementariërs van de grootste fractiepartij in de nieuwe coalitie en als zodanig ingediend bij het OM[315]. Mogelijk was dit een nadere aanleiding om daadwerkelijk tot onderzoek over te gaan. Anderzijds zij gesteld dat het verkregen onderzoeksmateriaal van de Ibis-zaak volgens de toenmalige PG genoeg bewijsmateriaal opleverde voor minimaal 10 andere zaken. De beperkende factor voor verder onderzoek was echter toereikende (en gespecialiseerde) mankracht…

Maar al veel eerder deden verhalen de ronde wegens klaarblijkelijke 'handel met terreinen' door ministers en hun handlangers/'coördinatoren'. Het ging dan vaak om het verlenen van terreinen buiten de normale (en langdurige) procedure om aan financiers van de verkiezingscampagne, trouwe fanatici van de partij, familie en iedereen die bereid was diep in de geldbuidel te tasten. Dit werd in het algemeen zo normaal gevonden dat niemand zich daar verder druk om maakte maar gewoon afwachtte tot 'hun partij' weer aan de macht was om dan zelf te kunnen profiteren van een 'speciale behandeling'.

> *"Normaal geef ik nooit geld voor de verkiezingscampagne van een politieke partij, maar in 2013 leek de regeringspartij zo oppermachtig dat er voor mij geen twijfel bestond wie zou winnen. Ik gaf daarom een grote bijdrage aan de verkiezingskas van de gedoodverfde minister van Infrastructuur met de boodschap dat ik graag een terrein wilde verkrijgen in Malmok of Palm Beach. Ik verkreeg dat laatste. Daar zou ik een groot huis met appartementen op neerzetten voor de verhuur. Maar ik kwam in geldproblemen en moest het terrein verkopen. Daarop vroeg en kreeg ik een nieuw terrein op een andere plek…"**

Ruimtelijk Ordenings Plan (ROP)

Gedurende ruim 23 jaar na de Status Aparte was er sprake van een volledig ondoorzichtig 'terreinenbeleid'. Hoofdoorzaak was de afwezigheid van een wettelijke grondslag. Die kwam voor het eerst tot stand in 2009 middels het Ruimtelijk Ordeningsplan (ROP). Daarna duurde het nog ruim 10 jaar voor er een nadere wettelijke detaillering werd uitgewerkt in het ROP-V (Verordening). Maar zelfs tijdens de periode dat het ROP bij wet was vastgesteld, werd nog op volstrekt willekeurige wijze omgegaan met de toekenning van terreinen voor bedrijven (o.m. hotels) en woningen terwijl ook lichtvaardig werd omgegaan met 'bestemmingswijzigingen'. Familie, partijgenoten en -financiers waren de belangrijkste begunstigden. Op grote schaal werd de hand gelicht met bepalingen die de inkomsten voor het Land moesten bevorderen. Hier was sprake van 'politieke patronage in optima forma' die een grote financiële aderlating betekende voor de Arubaanse gemeenschap. Zo werden kiosken vergeven aan partijgezinden die vervolgens nooit huur betaalden. De achterstand beliep zodoende na enige jaren al gauw honderdduizenden florin. Hetzelfde gold voor huizen in de voormalige 'Lago-Colony' die aan partijgenoten werden 'uitgedeeld' die

[314] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/Aangiften-Stichting-Nos-ta-Aruba-.pdf
[315] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/08/Onderzoeksrapport-Handel-in-Terreinen.pdf
* teksten in deze kleur geven getuigenissen weer (zie bijlage 6 op p. 143 e.v.

daar in veel gevallen nooit huur voor betaalden. En ook op het gebied van erfpachten zorgde het ‘beleid’ er voor dat een groot deel van de verschuldigde erfpacht nog ‘op straat ligt’. Het gaat daarbij om een bedrag van ruim Afl. 15 miljoen.

Hoeveel het Land werkelijk in totaal heeft verloren, is waarschijnlijk niet meer te achterhalen. Het is echter wel duidelijk dat hier jarenlang sprake was van een georganiseerde handel om de eigen groep zoveel mogelijk te bevoordelen ten koste van ’s Lands middelen en bevolking. Daarbij konden partijgenoten en coördinatoren terreinen verkrijgen voor niemendal, die zij dan kort na verkrijging verkochten voor exorbitante prijzen die soms wel in de miljoenen florin beliepen.

Ook op het gebied van de huur van gebouwen werd door opeenvolgende kabinetten een ‘huurbeleid’ gevolgd waarbij overheidsactiviteiten werden neergezet in gebouwen van familie en partijgenoten. Daarvoor hadden de ‘politiek verantwoordelijken’ bedragen over voor relatief bescheiden gebouwen tot wel Afl. 50.000,- per maand terwijl voor simpele ‘schoolcontainers’ al gauw maandelijks Afl. 3000,- per stuk werd neergeteld. Mogelijke besparingen door de bouw in eigen beheer van overheidskantoren en klaslokalen kregen meestal geen steun aangezien de betrokken familie en partijgenoten een ‘belangrijk stuk inkomen zou worden ontnomen’ waarvan een deel weer bij ‘de politiek’ terecht kwam tijdens de verkiezingscampagne. Op het gebied van huur van gebouwen vond zodoende een enorme verspilling plaats waarvan de omvang vandaag de dag eveneens moeilijk in te schatten is.

III. DE DUBIEUZE 'OVERDRACHT' VAN DE KLEINE LUCHTHAVENTERMINAL IN ARUBA

In 2017 ging Aruba Airport Authority NV (AAA) op zoek naar een nieuwe 'operator' van de kleine luchthaventerminal, bekend als de 'General Aviation Terminal'. Deze terminal ligt aan de zuidzijde van de vliegbaan en wordt gebruikt voor privévliegtuigen. De afgelopen 10 jaar beheerde Universal Aviation de terminal. Het contract liep af op 31 december 2017.

Om belangstellenden aan te trekken bracht AAA een Request for Proposal (RFP) uit. Deze RFP stond ter beschikking van 2 tot en met 6 oktober 2017. Op 23 oktober hield AAA een bijeenkomst met geïnteresseerden, gevolgd door een tour om de terminal te bekijken. Er waren meer dan 15 geïnteresseerden uit binnen- en buitenland. 1 December was de laatste dag om de voorstellen in te dienen. Op 18 december zou de beslissing kenbaar worden gemaakt welk bedrijf was gekozen om de terminal te beheren. Dit vond echter niet plaats…

Op 23 december maakte AAA via de pers bekend dat Windsor Jet Management (WJM) uit Miami de terminal zou gaan beheren. Maar reeds op 5 december maakte de E-'krant' 24Ora.com onder de titel "No a scoge operador pa aeropuerto priva ainda" ("Er is nog geen operator gekozen voor de kleine luchthaven") dat Minister A een overeenkomst zou hebben gesloten met de directeur van 'AGS' en 'Fast Delivery', samen met de eigenaar van Windsor Jet om de nieuwe beheerder te worden van de terminal. Samen met hun echtgenoten vlogen deze personen naar Fort Lauderdale om de onderhandelingen af te ronden.

De verantwoordelijkheid van de terminal ressorteert echter niet onder minister A, maar onder minister B die belast is met AAA N.V. Het is dan dus de vraag waarom minister B deze hele gang van zaken, waaronder ook het feit dat de overeenkomst niet volgens de afgesproken procedure verliep en AAA zich dus niet aan de richtlijnen hieromtrent hield, heeft toegelaten. Immers: 2 weken vóór de aangegeven datum (18 december) werd al bekend wie de 'aanbesteding' gewonnen had. Dat geeft al aan dat het proces niet transparant en neutraal verliep en er mogelijk sprake is van een 'fixed bidding'..

De vraag is echter niet alleen of minister B zijn collega A groen licht heeft gegeven om hem te vervangen in deze, maar ook waarom hij is afgeweken van de afspraak dat minister C als zijn vervanger optreedt. Het is ook de vraag in welke hoedanigheid en met welke autoriteit minister A dan onderhandeld heeft met WJM en of minister A daarbij dan niet AAA heeft gepasseerd? In het licht van dit alles is het dan natuurlijk ook de vraag of minister A enige beloning in welke vorm dan ook heeft ontvangen voor zijn tussenkomst.

Ook de opstelling van het nieuwe coalitiekabinet roept vraagtekens op. Want hoe is het mogelijk dat onder de noemer van integriteit, transparantie en deugdelijk bestuur minister A, die AAA niet in zijn portefeuille heeft, toch betrokken is bij de overeenkomst wie de terminal gaat beheren en/of daarbij blijkbaar als 'makelaar' optreedt en daarvoor naar het schijnt 'gratis' met echtgenote een reis in een privévliegtuig naar Fort Lauderdale krijgt aangeboden en die blijkbaar ook aanneemt? Als zodanig vertoont dit een sterke overeenkomst met de handel en wandel van de voormalige minister van arbeid en sociale zaken van het vorige kabinet die wegens actieve en passieve omkoping in eerste instantie veroordeeld werd tot 4 jaar gevangenisstraf wegens corruptie.

Deze zaak is echter niet het enige op het gebied van de luchtvaart waar vragen kunnen worden gesteld omtrent het integriteitsgehalte. Al veel langer loopt een andere kwestie, waar zelfs meerdere ministers van verschillende kabinetten bij betrokken lijken te zijn (geweest)….

IV. NOGMAALS…DE LUCHTBRIEVEN (AIR OPERATING CERTIFICATE: A.O.C.)

Inleiding

In september 1995 bracht de toenmalige Minister voor Transport en Telecommunicatie de Arubaanse gemeenschap het heugelijk nieuws dat Aruba een plaats zou krijgen op de kaart van landen die buitenlandse vliegtuigen registreren. De eigenaren zouden dan in Aruba een AVV offshore bedrijf opzetten, hetgeen extra inkomsten zou genereren voor de Arubaanse schatkist, voor trust-, notaris- en advocatenkantoren. Bovendien zou het werkgelegenheid scheppen, aangezien kantoren van de mogelijke nieuwe ondernemingen personeel moesten hebben en de Luchtvaartinspectie-afdeling van de Directie Luchtvaart zou moeten uitbreiden. Aruba zou hiermee een zekere expertise opbouwen. Bovendien zou dit een beter imago opleveren in de wereld van de luchtvaart.

Het bedrijf 'International Aviation Safety Office' (IASO) -*The Registry of Aruba*- onder leiding van een zakenman van Hondurese afkomst had de minister hiertoe gemotiveerd. Deze zakenman kreeg een 5-jarig contract aangeboden met de garantie van alleen-vertegenwoordiging (sole administrator), hetgeen neerkomt op een monopolie. IASO zou als bemiddelaar optreden en het contactpunt zijn tussen de vliegtuigeigenaar en de 'Direccion di Aviacion Civil (DAC), een overheidsinstantie. Het uitgangspunt daarbij was dat er minimaal 250 vliegtuigen in Aruba geregistreerd zouden worden. In geval dat doel niet bereikt zou worden, zou de zakenman een boete betalen van US$ 50.000,-. Met de inkomsten van de registratie zou de hele begroting van de Directie Luchtvaart betaald worden.

Al spoedig bleek dat de voordelen veeleer een illusie waren. Aangezien de veiligheidseisen niet streng waren en het tarief laag, stelde dit 'duistere' maatschappijen in staat rechten te verkrijgen die ze nergens anders konden krijgen. En aangezien de registratie van vliegtuigen en andere noodzakelijke vergunningen in de praktijk weinig kost, leverde dit handeltje weinig op voor Aruba.

Jarenlang registreerde IASO vliegtuigen, maar het behaalde niet de helft van het beloofde aantal. Maar de verantwoordelijkheid van DAC nam wel toe met elke nieuw geregistreerde vliegtuig. IASO zocht namelijk *ad random* naar klanten en dat leverde weleens problematische klanten op die zich bijvoorbeeld bezighielden met wapenhandel in Afrika.

Echter, toen per toeval uitkwam dat een maatschappij US$ 30.000,- had betaald aan IASO, werd dit als fraude aangegeven bij de Landsrecherche, aangezien betaling van dit soort bedragen niet vereist wordt in Aruba. Het vermoeden van fraude kreeg meer grond toen een ander bedrijf aangaf dat het US$ 78.000,- had betaald voor vergunningen. Het is niet bekend of Aruba (of Arubanen/politici) ook deelden in deze ontvangsten. Evenmin is bekend of de Hondurese zakenman Aruba aan het eind van zijn contract in 1999 het bedrag van US$ 50.000,- heeft betaald, toen bleek dat hij niet aan zijn minimale registratiequotum volgens contract had voldaan. Het is evenmin in de gemeenschap bekend wat het resultaat van onderzoek van de Landsrecherche was en op basis waarvan het contract opnieuw vernieuwd werd. Opvallend is dat elke minister die de post Transport kreeg, bevriend was/is met de Hondurese zakenman…

In 2008 spande de verantwoordelijke ex-minister van Transport (MEP) een zaak aan op advies van de Arubaanse Veiligheidsdienst. Het contract, dat immers een monopolie was, was tegen de wettelijke logica (een monopolie is erop gericht een grote en noodzakelijke investering te beschermen, maar niet om concurrenten 24 jaar lang buiten de deur te houden) en kon internationaal veiligheidsproblemen voor Aruba met zich meebrengen. De regering van Aruba won de rechtszaak en kon het (monopolistisch!) contract dat inmiddels al 13 jaar geldig was, verbreken. Maar...IASO hield zich koest en de regering voerde de uitspraak van de rechter niet uit.

Een lucratieve handel voor ...?

In 2009 trad een nieuwe regering (AVP) aan. De nieuwe minister die de verantwoordelijkheid kreeg over DAC negeerde de rechterlijke uitspraak en de handel met luchtbrieven ging door als voorheen. De nieuwe kring van medewerkers en lobbyisten van IASO bestond behalve uit de verantwoordelijke minister, uit een belangrijke adviseur, een bekend advocatenkantoor, de Arubaanse vertegenwoordiger van IASO in Aruba (tevens broer van de minister die de overeenkomst in 1995 tekende), de directeur en inspecteurs van DAC. Vanzelfsprekend verdedigden al deze mensen de belangen van IASO. Deze betoonde zijn dankbaarheid door telkens weer deze personen uit te nodigen naar tentoonstellingen van luchtvaartuigen waar ze propaganda konden maken voor '*The Registry of Aruba'*. De reis- en verblijfkosten van de minister, directeur en inspecteurs van DAC naar Parijs, Geneve, Londen, Shanghai en Dubai,enz. worden blijkbaar vergoed door *The Registry of Aruba*.

Zoals eerder aangegeven is de door Aruba verstrekte monopolie aan IASO illegaal. In wezen mag een monopolie nooit voor langer dan 5 jaar doorgaan. Zo kunnen Arubaanse advocaten- en notarissenkantoren zelf geen buitenlands vliegtuig registreren. Indien zij een klant hebben, eist Directie Luchtvaart dat de betrokken klant e.e.a. moet regelen via het kantoor van IASO. Erger nog: een verantwoordelijke minister liet IASO een lijst opstellen van 'voorwaarden' waaraan voldaan moest worden om buitenlandse vliegtuigen in Aruba te registreren. Geen enkele van deze 'voorwaarden' is gestoeld op de wet noch op deugdelijk beleid. Immers, het gaat hier om het bevoorrechten van 'vrienden'.

De betrekkingen tussen de medewerkers en IASO zijn zo nauw dat elke poging om buitenlandse vliegtuigen te registreren meteen wordt doorgegeven aan Miami. Deze relatie, beter gezegd: de greep van IASO op DAC, gaat zo ver dat in 2012 de toenmalige verantwoordelijke minister IASO toestemming verleende om alle IT (server, fax, alle computers, scanner, kopieermachine) in de kantoren van DAC te installeren. Alle communicatie van(uit) DAC (ook naar de regering toe) wordt gemonitord in het kantoor van IASO in Miami. Daarnaast ontvingen de inspecteurs laptops en mobielen voor hun reizen.

Het werk van de tussenpersoon bestaat eruit om klanten te zoeken die commerciële, zaken- of privévliegtuigen om fiscale redenen willen registreren in Aruba. Op grond van alle documentatie wordt het vliegtuig geregistreerd als P4 (d.i. een nationaliteitskenmerk voor vliegtuigen, geregistreerd in Aruba). De inspecteurs reizen naar het land waar het vliegtuig staat, inspecteren, valideren en controleren het vliegtuig en als het voldoet aan onze wetgeving verkrijgt het ook de 'airworthiness certificate' (luchtwaardigheidscertificaat).

Tevens worden licenties verstrekt aan piloten, mecaniciens, het bedrijf dat het vliegtuig onderhoudt en enkele andere activiteiten. Dit staat allemaal beschreven in het Retributie- en Legesbesluit Directie Luchtvaart 2005 (AB 2005 no. 65). Behalve dat dit decreet beperkt is in haar eisen zoals die door de internationale luchtvaart worden gesteld, zijn ook de bedragen die in rekening worden gebracht laag, zeker vergeleken met andere landen. Daarom heeft DAC in 2016 een nieuw decreet voorgesteld met meer eisen en hogere prijzen. Maar...de toenmalige verantwoordelijke minister weigerde dit voorstel te behandelen…

Mogelijk was dit het gevolg van de reis naar Las Vegas in 2015 van de minister met een delegatie van lobbyisten en coördinatoren om samen met de eigenaar van IASO cum suis 20 jaar IASO-monopolie te vieren. De minister gaf daarna aan dat IASO meer dan 200 vliegtuigen in Aruba zou registreren hetgeen aan inkomsten Afl. 4 tot 5 miljoen zou genereren voor de Arubaanse begroting. Maar ook dat is nooit gerealiseerd.

Volgens betrouwbare bron is het bedrag dat IASO in de regel jaarlijks per geregistreerd vliegtuig ontvangt omstreeks US$ 80.000,-. Volgens de Arubaanse wetgeving brengt Aruba voor de totale registratie omstreeks US$ 20.000,- in rekening. Dat is een mooie winstmarge! Aangezien er omstreeks 80 vliegtuigen zijn geregistreerd in Aruba gaat het om een winstmarge van meer dan US$ 5 miljoen/jaar!

Het spel gaat door…

In mei 2018 ging de nieuwe minister van Transport naar Genève in Zwitserland om de European Business Aviation Convention and Exhibition (EBACE) bij te wonen. Hij was daarbij vergezeld van de Directeur van Directie Luchtvaart, en twee inspecteurs. Ook de minister die het initiatief nam voor het contract met IASO en zijn broer/coördinator waren van de partij (zie foto uit dagblad Awemainta d.d. 5-6-2018).

Op zich is dit vreemd. EBACE is namelijk een conferentie en tentoonstelling voor zakenmensen die willen kijken wat er op de markt voor privévliegtuigen te koop is. Het is niet bedoeld voor ministers en luchtvaartinspecteurs. Conferenties voor overheidsautoriteiten worden georganiseerd door ICAO of LACAC. Of wanneer een regering specifiek een minister uitnodigt.

De minister en de drie ambtenaren zijn echter uitgenodigd door dhr. Colindres zelf. Hun bijdrage bestaat uit het uitdelen van flyers en het promoten van het bedrijf van de Hondurese zakenman die vliegtuigen uit het buitenland probeert te interesseren om in Aruba te registreren. IASO betaalde blijkbaar alle kosten voor de ambtenaren, d.w.z. hun transport, accommodatie, eten en drinken evenals die van de minister van Transport. Aangezien noch de minister noch de inspecteurs daar voor hun werk moeten zijn, kunnen deze reizen niet anders dan als geschenk worden beschouwd. Deze 'uitnodigingen' voor gratis reizen met alle kosten betaald en zakgeld schijnen ook tijdens de huidige kabinetsperiode meermalen te zijn voorgekomen. Vanzelfsprekend presenteert de eigenaar van IASO na de reis de rekening door een concessie te vragen, een gunst, een belofte of een Air Operator's Certificate (hetgeen illegaal is). Het komt er dus op neer dat de huidige minister deze dubieuze relatie met IASO voortzet die een vorige minister al vanaf 2009 had aangevangen. Het is opmerkelijk en onbegrijpelijk dat de Ministerraad en het Parlement deze reizen blijkbaar als normaal beschouwen, zeker in het licht van het volgende.

De strafzaak van ex-minister Paul Croes moet iedereen en vooral de ministers wakker hebben geschud: het OM beschuldigde de ex-minister van actieve en passieve omkoping. Hoe ver staan de door The Registry of Aruba betaalde reizen van ambtenaren en ministers naar activiteiten die buiten het raamwerk van het ministerie vallen? Dit staat ook als zodanig in het wetboek van Strafrecht: 2:128 en 2:129 die aangeven dat "…een gift of belofte doet dan wel een dienst verleent of aanbiedt…". De artikelen 2:350 en 2:351 gaat over ambtenaren en ministers die "…een gift, belofte of dienst aanneemt…".

In het regeerprogramma '**Hunto pa Aruba**' (**Samen voor Aruba**) staan als speerpunten vermeld voor de komende regeerperiode **deugdelijk bestuur, integriteit** en **transparantie**. Elke individuele minister spreekt bij zijn inzwering voor de Gouverneur uit dat hij "…*van niemand hoegenaamd enige belofte of geschenken aannemen zal*". De relaties met IASO gaan duidelijk tegen deze principes en beloften in.

V. FINANCIERING OP HOOG NIVEAU

In de financiële wereld in Aruba bestaan grote vraagtekens over de toewijzing van de financiering (door een 'mandaat') van Utilities van omstreeks Afl. 500 miljoen (uit te breiden tot Afl. 700 miljoen) door een financieel adviesbedrijf[316], bestaande uit drie voormalige werknemers van de Arubaanse Investeringsbank (AIB). Daarbij was geen sprake van een aanbesteding terwijl het wel de grootste financiering ooit betreft van een semi-overheidsbedrijf. Utilities is oorspronkelijk, op initiatief van de Nederlandse Investeringsbank (NIB), in het leven geroepen om 'de politiek' op afstand te zetten van de overheidsbedrijven. Dit was hard nodig vanwege de grote schadelijke invloeden die het voorheen had[317]. Utilities zou de schakel zijn tussen de overheid enerzijds en de WEB en ELMAR anderzijds. Die konden daardoor redelijk ongestoord en autonoom functioneren. De 'grotere afstand tot de politiek' werd ook in de hand gewerkt doordat de NIB twee zetels had in de Raad van Bestuur. Die kon daardoor een onafhankelijker positie innemen. Dat laatste is mogelijk echter ongedaan gemaakt door de vorige directeur van Utilities.

Tot nu toe waren zowel de WEB als de Elmar autonoom in hun (financieel) functioneren. De voorgenomen consolidatie van de schulden van deze twee bedrijven door Utilities haalt echter in principe de financiële autoriteit van deze entiteiten onderuit. Met deze opzet zijn de bedrijven mogelijk weer terug bij af, aangezien het er sterk op lijkt dat aan politieke partijen gelieerde mensen als directeur van Utilities worden benoemd. Daardoor ontkomt Utilities niet aan politieke beïnvloeding en is het bijna onvermijdelijk dat haar directeur danst naar de pijpen van 'zijn' politieke partij. Daarmee kan de financiële gezondheid van deze essentiële bedrijven wederom ernstig gevaar lopen. Vermeldenswaardig is dat degene die door de coalitiepartij is aangesteld als waarnemend) directeur van Utilities, ook benoemd is tot directeur van Refineria di Aruba (RdA), en ook als president-commissaris van de Raad van Commissarissen van RdA. Twee onverenigbare functies en als zodanig een doodzonde (en dus onacceptabel) op het gebied van good corporate governance.

Het is echter niet de eerste grote financiering van een semi-overheidsonderneming door het betrokken financieel adviesbedrijf. In 2018 werd bekend dat de financiering van een groot uitbreidingsproject van de luchthaven, eveneens voor ruim Afl. 500 miljoen, ook al aan dit bedrijf was toegekend. In zekere zin is dit eigenaardig. Als niet-officiële financiële instelling hoeft het 'adviesbedrijf' niet te voldoen aan allerlei basisvereisten waar erkende banken en andere financiële instellingen die wèl onder supervisie staan van de CBA aan moeten voldoen. Zo is het niet onderworpen aan de regels van 'compliance', riskmanagement en andere controlemechanismen en is er in principe dus ook geen moneytrail van het geld. Er is zodoende mogelijk geen of minder sprake van extra toezicht zoals dat normaalgesproken vereist is bij dit soort grote investeringen en dus ook niet van transparantie. De mogelijkheden van corruptie ('commissies'/kick-backs) zijn hierdoor groter, vooral in een land dat als enige in het Koninkrijk nog steeds niet over een Wet Financiering Politieke Partijen beschikt. Het is daarom zeer de vraag hoe het komt dat de feitelijke eigenaar, namelijk de Arubaanse regering die nota bene deugdelijk bestuur, transparantie en integriteit hoog in haar vaandel heeft staan, een bedrijf dat niet onder supervisie staat van de CBA en daardoor ook moeilijk te controleren is door bijvoorbeeld de Belastingdienst, te belasten met een uiteindelijke investering van in totaal omstreeks Afl. 1 miljard. Tegen een gebruikelijke 'arrangersfee' van omstreeks 1% is er voor de drie adviseurs en mogelijk andere 'belanghebbenden' in een relatief korte tijd sprake van een totale vergoeding van ruim Afl. 10 miljoen. Daar komt bij dat de regering blijkbaar zo tevreden is met de medewerking van dit adviesbedrijf, dat het volgens welingelichte bronnen ook is aangezocht om de financiering te verzorgen voor een nieuw plan van de overheid om overheidsbezittingen te verhypothekeren (Aruba Property Fund). Dit is blijkbaar in navolging van een vergelijkbaar plan in 2001dat indertijd wegens al te grote protesten en vraagtekens wijselijk afgefloten werd[318]. Voor velen is het nu de vraag of het volgende megaproject 'Port City' dat een investering vergt van omstreeks US$ 500 miljoen wederom via een mandaat aan deze zelfde groep zal worden toegewezen…

[316] Amigoe di Aruba d.d. 28-11-19 **en** https://24ora.com/problema-grandi-na-web-falta-di-transparencia-financiero-pa-fiansa-hincando-e-compania-den-problema-serio/.

[317] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Naar-een-rationeel-personeelsbeleid.pdf, p.18

[318] https://static1.squarespace.com/static/52010288e4b0513795f3ae94/t/521cfed5e4b091b0c32c68f8/1377631957605/goed-bestuur-en-de-politieke-realiteit.pdf, p. 53

BIJLAGE 5 - MANIPULATIE VAN INFORMATIE

I. DE INTEGRALE UITVOERING VAN RAPPORT CALIDAD, EEN FARCE!

Aan het slot van het Koninkrijkssymposium op 26, 27 en 28 april 1995 werd door de toenmalige Arubaanse (AVP-)premier voorgesteld om een gemengde werkgroep in te stellen met als taak om concrete voorstellen te doen voor maatregelen ter bevordering van de kwaliteit van bestuur in Aruba en de Nederlandse Antillen. In 1997 bracht de (inmiddels tot Arubaanse gereduceerde) werkgroep 'Deugdelijkheid van Bestuur' haar rapport Calidad uit met een schat aan zinvolle aanbevelingen[319]. De toenmalige AVP-regering haalde het rapport onder groot gejuich binnen en verklaarde dat zij de aanbevelingen integraal zou uitvoeren. Daartoe werden zelfs akkoorden ondertekend met vakbonden en alle werkgeversorganisaties. Al het overheidshandelen werd vervolgens gepresenteerd onder het mom van deugdelijk bestuur. Aan het eind van de rit bleek echter dat er juist het tegenovergesteld was gebeurd. Van de 20 aanbevelingen met vele sub aanbevelingen werd slechts een minimaal deel gerealiseerd (zie onderstaande lijst). Wat er wèl gebeurde is uitgebreid beschreven in 'Goed bestuur & de politieke realiteit'[320], en in Bijlagen 1 en 2.

NAKOMING VAN AANBEVELINGEN EN AFSPRAKEN RAPPORT 'CALIDAD' EN PROTOCOL 2000

A	T.A.V. POLITIEKE PARTIJEN (J= wel uitgevoerd, N = niet uitgevoerd, ?= onbekend))	
1	Politieke groeperingen hebben de rechtsvorm van een rechtspersoonlijkheid bezittende vereniging	J
2	De financiering van politieke partijen moet sluitend worden geregeld.	N
3	De mogelijkheid van een subsidieregeling ter bevordering van een hoger niveau van functioneren.	N
B	INTEGRITEIT IN DE UITOEFENING VAN POLITIEKE EN BESTUURLIJKE FUNCTIES	
4	Aanpassing van het Reglement van Orde van de Ministerraad	J
5	Transparantie in nevenfuncties en de vermogenposities van ministers en parlementariers	?
6	Aanpassing van vooral art. 31 van de Comptabiliteitsverordening	?
7	Regeling om de integriteit na te gaan van diegenen di vergunning/subsidie aanvagen	N
8	Aanpassing in het Wetboek van Strafrecht om ministers te straffen die de wet schenden	?
9	Financiële aansprakelijkheidsstelling van politieke ambtsdragers die onwettig handelen	N
10	Uitbreiding van de autoriteit en mogelijkheden van de Algemene Rekenkamer	N
C	HET ADMINISTRATIEVE APPARAAT	
11	Opstarten van een bewustwordingstraject om de ambtelijke integriteit te vergroten	?
12	Inhoud geven aan de ambtelijke integriteit door de invoering van een aantal instrumenten	N
13	Functionarissen aansprakelijk stellen voor niet-begrootte uitgaven	N
14	Zorg voor een optimale bezetting van CAD, ARA en de Landsrecherche en volg de aanbevelingen op	N
15	Voer trajecten uit tot verbetering van de ambtelijke organisatie	N
16	Voer een objectief en actief pesoneelsbeleid op basis van strikte criteria	N
17	Laat ambtenaren stage lopen in Nederland ter vergroting van hun kwaliteit	N
18	Vergroot de flexibiliteit in honorering van personeel en voer de nieuwe Bezoldigingsregeling in	N
D	DE RELATIE BURGER - OVERHEID	
19	Vergroot de kennis van burgers m.b.t. de Staatsregeling + de overheidsplicht voor transparantie	N
20	Stel een Task Force in om de bovengenoemde aanbevelingen integraal uit te voeren	N

[319] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Rapport-Calidad-Deugdelijkheid-van-Bestuur.pdf

[320] https://static1.squarespace.com/static/52010288e4b0513795f3ae94/t/521cfed5e4b091b0c32c68f8/1377631957605/goed-bestuur-en-de-politieke-realiteit.pdf

II. HET 'ECONOMISCH WONDER' VAN DE AVP[321] EN 'HEROPENING' VAN DE RAFFINADERIJ

Economische groei door onbegrensde schuldgroei?

Reeds kort na de installatie van het AVP-kabinet na de verkiezingen van 2009 werd de Arubaanse bevolking een pretentieus plan voorgeschoteld dat de economische neergang wegens de globale financieel-economische krimp moest omzetten in een ongekende economische opleving. De allerarmsten kregen hogere uitkeringen die hun koopkracht moest doen toenemen en er werden grote infrastructurele projecten opgezet en uitgevoerd die Aruba tot de modernste staat van de Caribische regio moesten maken. Onder meer werd ingezet op een volledig duurzame energievoorziening in het jaar 2020. Er was echter één probleem: de overheidskas was helemaal leeg!

Dat probleem werd echter moeiteloos 'opgelost' door op een ongekende schaal te lenen. Alleen al voor het project '**Bo Aruba**' werd meer dan Afl. 1,6 miljard begroot[322], bijna evenveel als de volledige overheidsschuld (Afl. 2 miljard) zoals die gedurende de voorgaande 23 jaar was opgebouwd (1986 – 2009). Dat werd gedaan onder het voorwendsel dat volgens beroemde economen als Keynes en Krugman, grote overheidsinvesteringen konden zorgen voor de opleving van een stagnerende economie. Daarbij verloor het betrokken kabinet uit het oog dat meer overheidsbestedingen niet onder alle omstandigheden als oplossing werd geboden, maar alleen als er voldoende fiscale ruimte was. Met andere woorden, de economie moest niet ontwricht raken door een te grote schuldenlast.

Maar ook de structuur van de economie is daarbij van belang. Een kleine open economie als Aruba die bijna volledig afhankelijk is van import heeft in dit verband slechts heel beperkte mogelijkheden, onder meer door het gebrek aan grondstoffen. Er is daardoor in de regel veel minder sprake van spin-off effecten die een groot deel van de gemeenschap ten goede kunnen komen.

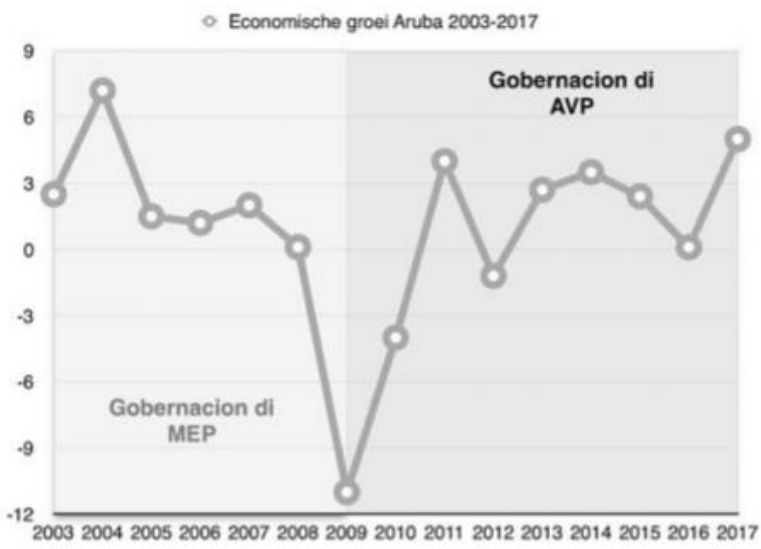

Weliswaar zullen op de (zeer) korte termijn grote geldinjecties zorgen voor enige economische opleving (zie bijgaande grafiek), maar vervolgens op de middellange en lange termijn juist een tegenovergesteld effect veroorzaken. De overheid moet namelijk grote bezuinigingen doorvoeren omdat een onevenredig groot deel van de begroting aan rentebetalingen en schuldaflossing moet worden besteed. Noodzakelijke ontwikkelingen kunnen zodoende gedurende lange tijd (decennia) niet of nauwelijks meer plaatsvinden.

Door het grote beslag dat de overheid legt op de lokale financiële middelen, worden de leenmogelijkheden voor lokale investeerders en consumenten zeer beperkt. Regeringen nemen dan vaak hun toevlucht tot belastingverhoging. Dit werkt echter averechts voor de economie. Het komt er dus op neer dat voor een economische opleving van 1-3 jaar (gunstig voor de verkiezingen!) de economische ontwikkeling gedurende 2-3 decennia wordt opgeofferd (ongunstig voor de gemeenschap/het land!). Dit is precies wat er vanaf 2009 in Aruba heeft plaatgsgevonden.

---

[321] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2018/11/Naar-een-duurzaam-sociaal-economisch-beleid-in-Aruba.pdf, p. 38 t/m 42

[322] Zie hiervoor o.m.: http://www.rekenkamer.aw/main/images/pdf/Rapporten/Rapport%20BO%20Aruba.pdf, p. 23

Figure 8. De economische ontwikkeling in de periode 2013-2018

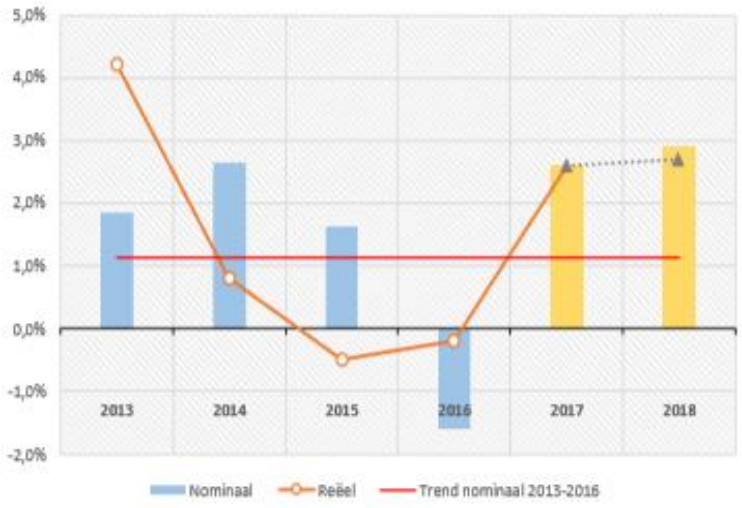

II. Economische realiteit[323]

De prestatie van de economie van Aruba kan als matig worden bestempeld over de periode van 2013-2016. Hoewel de Centrale Bank van Aruba (CBA) uitging van positieve economische verwachtingen voor de jaren 2017 en 2018[324], toonden cijfers van dezelfde CBA aan dat de economie van Aruba zich vanaf 2015 in een recessie bevond: er was sprake van negatieve economische groei in reële termen in 2015 en 2016 (Fig. 8).

En ook daarvóór al was de grote economische groei waar de (AVP-)regering zo hoog over opgaf, reeds in 2014 volledig afgevlakt voordat het overging in een krimp (fig. 9).

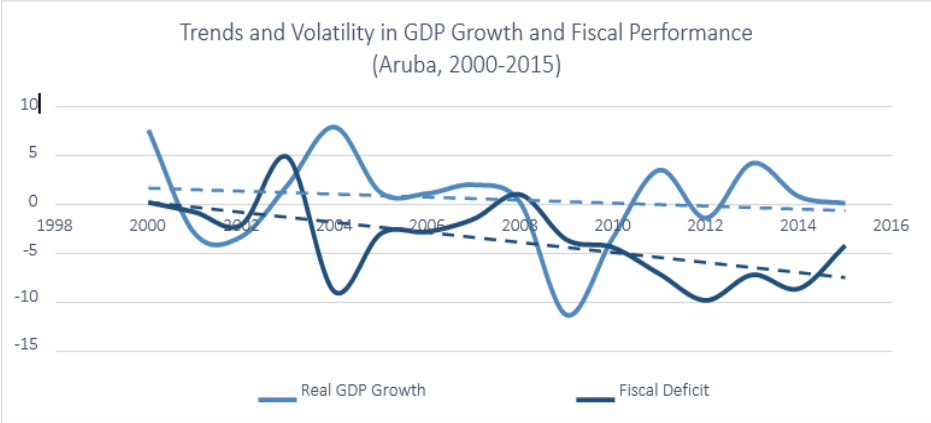

Figure 9. Real GDP Growth and Fiscal Deficits, Aruba 2000-2015 (CBA, 2016).

Toch hebben deze tussentijdse neerwaartse aanpassingen in de verwachte economische groei bij het toenmalige kabinet niet geleid tot toepassing van structurele maatregelen. Uitgangspunt van dat kabinet was dat het nemen van noodzakelijke maatregelen zo veel mogelijk uitgesteld moest worden in afwachting van de toename van economische groei. Deze toename moest komen uit het proces van her-activering van de raffinaderij. Intussen moesten ad hoc balanstransacties en incidentele middelen ervoor zorgdragen dat desalniettemin de LAft-norm behaald werd. Deze tactiek is succesvol gebleken in 2015 en 2016, maar voor 2017 hield het geluk van het kabinet op: er waren geen incidentele middelen meer voorhanden om de beoogde doelstellingen te halen. Het voorlopig wegvallen van de verwachte raffinaderij-inkomsten en de tegenvallende belastingontvangsten werden fataal. Binnen het begrotingsbeleid was geen ruimte ingepland voor het nemen van structurele maatregelen. Daarnaast was de bereidwilligheid om grote risico's te nemen zeer groot. Dit werd gevoed door de 'ervaring' dat structurele tekortkomingen steeds werden gemaskeerd door incidentele inkomsten. De in 2015 en 2016 behaalde resultaten voedden daarom het optimisme dat het voor 2017 eveneens mogelijk zou blijken om de beoogde LAft-norm te halen. De bodem hieronder werd echter weggeslagen door de economische realiteit[325].

[323] Land Aruba: Financieel Economisch Memorandum, Februari 2018, Ministerie van Financiën & Economische Zaken, p. 3 e.v.
[324] Outlook CBA December 2017
[325] Land Aruba: Financieel Economisch Memorandum, Februari 2018, Ministerie van Financiën & Economische Zaken, p. 6, 7

De AVP-regering maakte gebruik van de gelegenheid die de verkiezingen in september 2017 haar bood door geen begroting in te dienen "om de nieuwe regering alle ruimte te bieden een begroting in te dienen op basis van haar beoogd beleid". Zodoende kon de betrokken partij in geval van verkiezingsverlies de schuld van de voorziene tekortschietende begroting en de maatregelen die nodig waren om de financiën in het gareel te krijgen in de schoenen schuiven van haar opvolger. Hetgeen ook gebeurde...

De grote overheidsuitgaven in Aruba vanaf begin 2009 waren grotendeels gericht op grote infrastructurele verbeteringen die voor een belangrijk deel werden gefinancierd door Public-Private-Partenerships (PPP)-constructies[326]. Die zouden 'vanzelf' zorgen voor de nodige economische groei. Maar het grootste deel van het materiaal (de grondstoffen!) en een groot deel van het benodigd personeel kwamen uit het buitenland. Daardoor ging het grootste deel van de betalingen rechtstreeks naar het buitenland, hetzij ten behoeve van het materiaal, hetzij wegens de overmaking van een deel van de ontvangen salarissen voor familie in het buitenland[327] (totaal omstreeks 70% aan 'weglekeffecten'). Hoewel het bbp door deze investering een verhoging laat zien, komt er uiteindelijk dus maar een klein deel van de totale investering ten goede aan de Arubaanse economie. Anderzijds leidden deze projecten tot een enorme toename van de schulden. Op jaarbasis moet de regering vanaf 2019 ruim Afl. 300 miljoen van haar reeds totaal uitgerekte begroting extra reserveren voor rentebetalingen (Afl. 230 miljoen) en aflossing van de PPP-projecten (Afl. 70 miljoen) gedurende 20 jaar[328]. Dit, in combinatie met de vernietigende oordelen van onder meer de RvA en de CAft weerhield de betrokken partij er niet van om tot vervelens toe te blijven hameren op haar capaciteit om onder moeilijke omstandigheden te zorgen voor een 'economisch wonder zonder ingrijpende maatregelen' die de situatie van alle Arubanen zal verbeteren. Daarmee hoopte zij blijkbaar het zwevende kiezersvolk aan zich te trekken. De beweringen van de betrokken partij worden echter op simpele wijze weersproken door een bekend onderzoek van het IMF over de negatieve economische gevolgen van hoge schulden in kleine landen.

Algemene onderzoeksresultaten van het IMF[329]

Tijdens economische crises hebben ontwikkelingslanden zoals die in de Caribische regio de neiging om schulden op te bouwen. De groei van de uitgaven is hoger is dan die van de inkomsten, terwijl de kapitaalinstroom daalt. Hoge schulden zijn een probleem voor de eilanden, want dat heeft gevolgen voor de fiscale duurzaamheid en economische groei. Hoge schulden kunnen positieve ontwikkelingen neutraliseren en tot macro-economische problemen leiden, zoals een daling van het bbp. Hoge schulden schrikken beleggers af, omdat zij een lager rendement op hun investering verwachten wegens hogere belastingen die nodig zijn om de schuld terug te betalen. Zowel binnenlandse als buitenlandse investeerders worden hierdoor ontmoedigd.

Ook regeringen zijn vaak minder bereid om in een dergelijke situatie moeilijke en mogelijk dure beleidshervormingen door te voeren. Die kunnen de schuld namelijk verder doen oplopen. Dit is een obstakel voor technologische innovatie en een efficiënter gebruik van middelen wegens geldgebrek. Hoge schuld- en renteverplichtingen beperken de beschikbare overheidsmiddelen die gebruikt zouden kunnen worden voor investeringen om economische activiteiten te stimuleren. Bij hoge schulden hopen bestuurders op een hoge economische groei om de schulden te kunnen betalen. Maar als het bbp daalt, wordt het moeilijk voor de overheid voldoende inkomsten te genereren om te voldoen aan de schuld- en renteverplichtingen. Hun belangrijkste aandacht komt namelijk te liggen op 'schuld-management'.

De vraag is bij welk schuldpercentage (t.o.v. het bbp) de economische groei afneemt. Aangezien vijf van de dertien landen met de hoogste relatieve schuld in de Caribische regio liggen, hebben onderzoekers van het IMF daar specifiek onderzoek naar verricht (in de CARICOM-landen[330]). Het gaat er daarbij onder meer om bij welke drempel de schuld onhoudbaar is. Volgens de IMF ligt dat percentage bij 50% voor opkomende landen terwijl die voor geïndustrialiseerde landen bij 80% ligt.

---

[326] Zie hiervoor het hiervoor benoemde rapport van de Algemene Rekenkamer over het project **Bo Aruba** ([61]).
[327] CBA: Annual Statistical Digest, p. 4 (Imports) and 124 Table D3 (payments workers remittance 2014-15-16-17)
[328] CBA: Roadmap to fiscal sustainability 2013 – 2017, p. 77
[329] IMF-Threshhold%20effects%20of%20sovereign%20debt-evidence%20from%20the%20Caribbean.pdf, 2012, p. 3-10
[330] https://caricom.org/about-caricom/who-we-are/our-governance/members-and-associate-members/

Uit het onderzoek blijkt dat zolang de schuld lager is dan 30% van het bbp, kleine verhogingen in de ratio schuld-bbp leiden tot een hogere economische groei, zolang de schulden worden aangegaan om investeringen te bevorderen. Dit positief effect daalt naarmate de ratio hoger wordt. Bij de drempel van 55% slaat de minimale groei om in een negatieve trend, doordat de schuld verdere groei in de weg staat om de boven aangegeven redenen.[331] (Zie fig. 12)

Hoge overheidsuitgaven hebben een negatieve impact op de economische groei. De effecten hiervan worden significant zodra de schuld 47% van het bbp heeft overschreden. Hierna betekent elke stijging van de schuld met 10%-punten door overheidsuitgaven een verlaging van de groei met een gemiddelde van 0,4%-punten. Bij een groeiende schuld zullen de daarbij horende renteverplichtingen de overheidsuitgaven verder doen toenemen. De mogelijkheid van de overheid om te investeren in productieve projecten wordt zo steeds minder. Wanneer de schuld gedurende langere tijd boven deze drempel ligt, heeft dit ernstige gevolgen voor het Land. Afhankelijk van de hoogte van de schuld betekent dit een jaarlijks groeiverlies van het bbp hetgeen over een langere termijn kan oplopen tot enige tientallen %-punten.[332]

Figure 12. Stylized Shape of the Threshold Effects of Public Debt on Growth

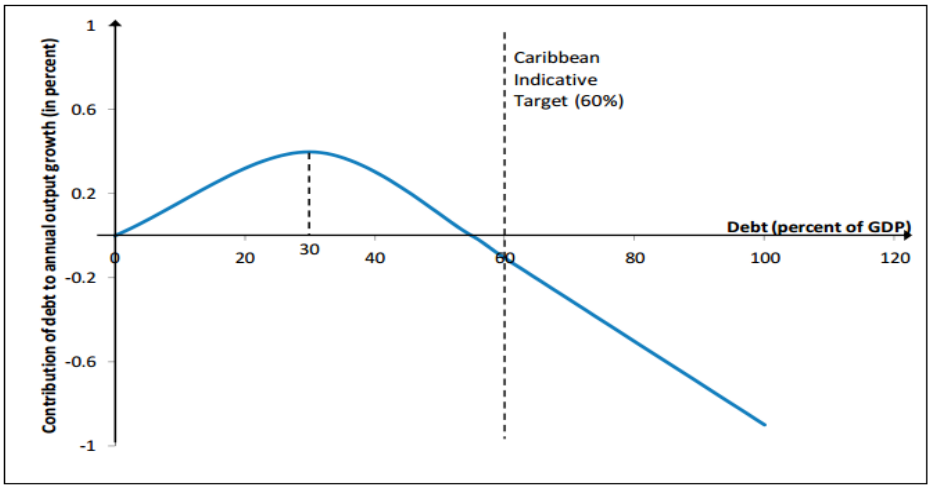

Op grond van dit onderzoek worden de regeringen van de landen van de Caribische regio dan ook aangeraden om het schuldniveau ruim binnen de aangegeven drempelwaarden te houden om zodoende reserves te hebben in het geval van natuurrampen of (internationale) economische recessies. Deze drempelwaarden zijn lager dan vele andere landen vanwege de kleinschaligheid en het vrij algemeen gebrek aan natuurlijke hulpbronnen. Gezien de hoge afhankelijkheid van het toerisme als enige/belangrijkste bron van inkomen zijn deze landen erg gevoelig voor externe schokken.

Vanwege de lagere drempelwaarden en de hoge schuld/bbp-ratio in de meeste landen van de Caribische regio adviseren de onderzoekers daarom dringend om de schuld te verlagen. Om verschillende redenen kan het herstel echter langdurig blijken te zijn. De regering zal dan ook in samenwerking met haar sociale partners op zoek moeten gaan naar meer innovatieve ideeën. Die kunnen zich bijvoorbeeld richten op een ruimere handel tussen de Caribische landen waardoor lagere prijzen door schaalvergroting kan worden verkregen, o.m. ten behoeve van financiële supervisie en regulering. Een verdere ontwikkeling op het gebied van informatietechnologie en duurzame energie is ook noodzakelijk.[333]

Het economisch beleid waar de twee AVP-kabinetten gedurende haar hele regeringsperiode over opgaven, was niets anders dan gebakken lucht. Jarenlang werd de bevolking voorgehouden dat de enorme investeringen, waarvan de financiële gevolgen voor de langere termijn geen moment aan de orde kwamen, hun economische vruchten zouden afwerpen. Op grond daarvan verkreeg de partij tijdens de verkiezingen

[331] Idem, p. 13
[332] Idem, p. 16, 17, 18 en: https://www.tax-news.com/news/IMF_Reports_On_CARICOM_Tax_Reform_Efforts___73921.html
[333] Idem, p. 19

in 2013 nogmaals het vertrouwen voor een nieuwe regeringsperiode. Toen reeds direct aan het begin hiervan de werkelijke aap uit de mouw kwam, werd steeds duidelijker dat de kortstondige economische groei die de enorme geldinjecties (meer dan Afl. 1,5 miljard!) veroorzaakt hadden, binnen niet al te lange tijd zouden zorgen voor een moeilijke economische situatie voor een veel langere periode. Zo had de RvA berekend dat Aruba er met de nodige maatregelen voor bezuinigingen pas na ruim 20 jaar erin zou slagen haar schuld te halveren. Dan nòg zou het onverantwoordelijk hoog zijn. De partij slaagde er echter in door boekhoudkundige truukjes noodzakelijke impopulaire maatregelen uit te stellen. Deze werden als vanouds doorgeschoven naar de volgende regering. Die werd, als toppunt van algehele volksmisleiding, vervolgens zonder blikken of blozen en met de nodige tamtam verantwoordelijk gesteld voor die maatregelen.

Daarnaast bediende de partij zich van irrealistische begrotingen die de indruk moesten wekken dat de algemene situatie 'wel meeviel'. In onderstaand tabel, gebaseerd op cijfers en grafieken van de CBA[334] wordt duidelijk in welke mate de 'voorspellingen' van de toenmalige regering ten aanzien van begrotingstekorten afweken van 'de realiteit' (mogelijk probleem in deze vergelijking: CBA berekent het begrotingstekort op kasbasis terwijl de begroting is opgesteld op transactiebasis):

VOORSPELLING	2014-Afl. miljoen	2015-Afl. miljoen	2016-Afl. miljoen	2017-Afl. miljoen
REGERING	-171	-52	-17	0
CENTRALE BANK*	-354	-338	-333	-299
REALITEIT	**-405,8**	**-184,6**	**-183,7**	**-45,2**

* In geval van ongewijzigd regeringsbeleid!

Over **de heropening van de raffinaderij** kunnen we kort zijn. Daar is al eerder in dit rapport het nodige over geschreven (bld. 110 t/m 116). Ook dit project werd door de AVP breed uitgemeten als de ultieme redding van Aruba. Een groots feest na ondertekening van het akkoord met de Venezolaanse dictator moest vooral de gemeenschap van San Nicolaas ervan overtuigen dat haar een schitterende toekomst in het verschiet lag. Voor de twijfelaars deden de talloze rode uniformen van de nieuwe Venezolaanse eigenaars echter verdacht aan. En zelfs nadat de nieuwe beheerder Citgo zich na talloze beloften niet hield aan gemaakte afspraken voor wat betreft investeringen en belasting- en huurafdrachten, bleef het AVP-kabinet halsstarrig deze 'verwachte inkomsten' registreren in haar begrotingen. Die werden dan ook al gauw als irrealistisch afgedaan door de RvA en de CAft.

Het meest markant waren echter de reacties van de voormalige minister van Energiezaken van het AVP-kabinet. Die schreeuwde direct bij het geringste uitspreken van twijfels door de nieuwe coalitieregering over de realisering van het Citgo-project, van alle daken dat de coalitieregering het project opzettelijk negatief beoordeelde en het feitelijk met haar uitspraken 'om zeep hielp'…

Een van de meest schaamteloze vormen van kiezersbedrog vormde wel de beschuldiging door een vooraanstaande AVP-exponent die met een rapport van Directie Sociale Zaken in de hand in 2018 van leer trok tegen het 'schandelijk tekortschietende sociale beleid van de coalitieregering'. Wat hij er niet bij vertelde was dat het rapport nog tijdens het bewind van 'zijn regering' was opgesteld maar door de toenmalige minister van Sociale Zaken (tevens Minister van Arbeid die betrokken was in de Ibis-zaak) een publicatieverbod werd opgelegd…

Ondanks dit alles bekritiseert deze zelfde partij, die per slot van rekening door onze grootste Koninkrijkspartner onder financiële curatele werd gesteld omdat zij de openbare financiën volledig heeft laten ontsporen, de coalitieregering bijna dagelijks wegens diens pogingen de financiën weer op het spoor te krijgen. Daarnaast pretendeert zij Aruba 'te redden'. Dit maakt de urgentie duidelijk voor een drastische verbetering van de mentale gezondheidszorg en het onderwijssysteem.

[334] CBA: Roadmap tot sustainable public finances 2013, p. 37 en Annual Statistical Digest 2018, p. 106 t/m 108

III. 'REDUCTIE' VAN HET OVERHEIDSPERSONEEL MAAR NIET VAN DE PERSONEELSKOSTEN

In april 2019 publiceerde de coalitieregering een diagram (o.m. onderstaand Fig. 9 uit Bon Dia Aruba d.d. 26 april 2019) dat moest aantonen hoezeer haar beleid om de personeelskosten te verlagen, haar vruchten afwierp. Het diagram toonde een verlaging van het personeelsbestand. Maar…terwijl het diagram de suggestie wekt dat er sprake is van een substantiële verlaging, laten de cijfers op de y-as zien dat het slechts om een minimale reductie van 3% gaat, namelijk van 125 ambtenaren op een totaal van 4987 in 2017 naar 4862 in 2019. Waarschijnlijk is dit grotendeels het gevolg van 'natuurlijk verloop' en vanwege het feit dat de bureaus van de ministers samen net zoveel 'coördinatoren' zouden hebben als het bureau van de voormalige AVP-premier alleen. De regering liet daarbij overigens buiten beschouwing het personeel dat voor een 'speciaal project' (Sociaal Crisis Plan) in het leven geroepen was en waarvoor een 'speciaal fonds buiten de begroting om' was opgezet. Daarmee beantwoordt deze weergave van de coalitieregering aan het gezegde van de voormalige premier van Engeland, Benjamin Disraeli uit het begin van de 19e eeuw: "You have lies, damn lies, and then you have statistics"…

Fig. 9

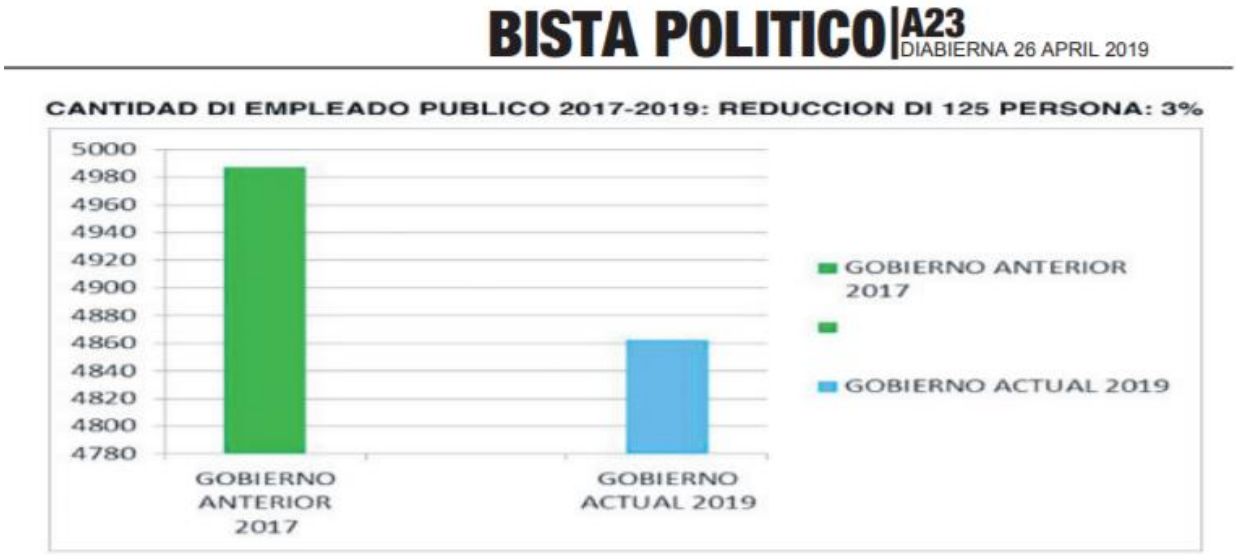

De regering maakte ook niet duidelijk waarom elke minister steeds een 'hofhouding' om zich heen moet hebben van 25 personen. De vraag is, of net als voorheen, hier mogelijk ook 'tassendragers' tussen zitten, fotografen en coördinatoren die als belangrijkste taak hebben om alle media te volgen en kritiek te pareren of af te geven op tegenstanders.

De regering liet tevens na om aan te geven dat de verlaging van het personeelsbestand niet een eigen initiatief is, maar door Nederland opgelegd wegens de financiële onhoudbaarheid van het personeels-bestand dat blijkbaar nog steeds onvoldoende wordt ingezien door 'de politiek'. Bovendien gaat het niet eens zozeer om de omvang van het personeelsbestand maar om de kosten daarvan. Die vertonen nog steeds een toename, onder meer door automatische verhogingen als periodieken, Bashi-premie, e.d. Zo bedroegen de kosten voor het ambtenarenbestand in 2016 Afl. 463,9 miljoen, in 2017 474,1 miljoen, in 2018 Afl. 484,8 miljoen (volgens de aangepaste begroting).

IV. INCIDENTELE MEEVALLERS, GEWILD INSTRUMENT VOOR 'MOOIE SIER'[335]

Het gebeurde weleens dat het begrotingsjaar onverwacht werd afgesloten met een surplus. Dat werd dan door de betrokken partij meteen misbruikt om jarenlang uitgebreid propaganda te maken dat het surplus geheel en al aan haar 'verantwoordelijk beleid' te danken was. Wat er nooit bij werd verteld, was dat dit altijd het gevolg was van 'incidentele meevallers'. Bijna alle rapporten van de CAft en de Raad van Advies wijzen op de noodzaak om 'incidentele financiële meevallers' niet te gebruiken om 'structurele tekorten' te dekken. Maar… wat betekent dat eigenlijk en waarom dat tot vervelens toe herhaald advies?

Structurele tekorten

Opeenvolgende regeringen van wisselende politieke kleur gaven 'structureel' meer geld uit dan er binnenkwam. De belangrijkste reden daarvoor was de benoeming van te veel personeel. Mensen die door een politieke partij als beloning voor hun bijdrage aan de campagne in overheidsdienst waren aangesteld, bleven niet alleen gedurende de regeertermijn van 'hun' partij, maar tot aan hun pensionering. Dat gebeurde tijdens alle regeerperiode van elke politieke partij. Het ambtenarenapparaat werd zo veel te groot en de kosten daarvan waren een vaste (= structurele) en zelfs groeiende uitgavenpost op de begroting. Jaar in, jaar uit. Bijna alle begrotingen van Aruba vertoonden vooral hierdoor dan ook een tekort[336].

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
-19,6	-57,9	-57,5	-28,5	-34,8	5,4	-28	-72,9	172,4	-353,6
2005	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
-125,6	-119,5	-71,4	51,4	-163,1	-188,6	-325,2	-443,3	-332,8	-405,8
2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**					
-184,6	-183,7	-132,4	-45,2	-25					

Die tekorten werden steeds gedekt door grotendeels 'consumptieve leningen'. Veel geleend geld werd namelijk niet gebruikt voor investeringen die op den duur het Land iets opleverden, maar om salarissen (lopende kosten voor 'consumptie') te betalen. Al die leningen bij elkaar zorgden voor de voortdurende groei van onze nationale schuld:

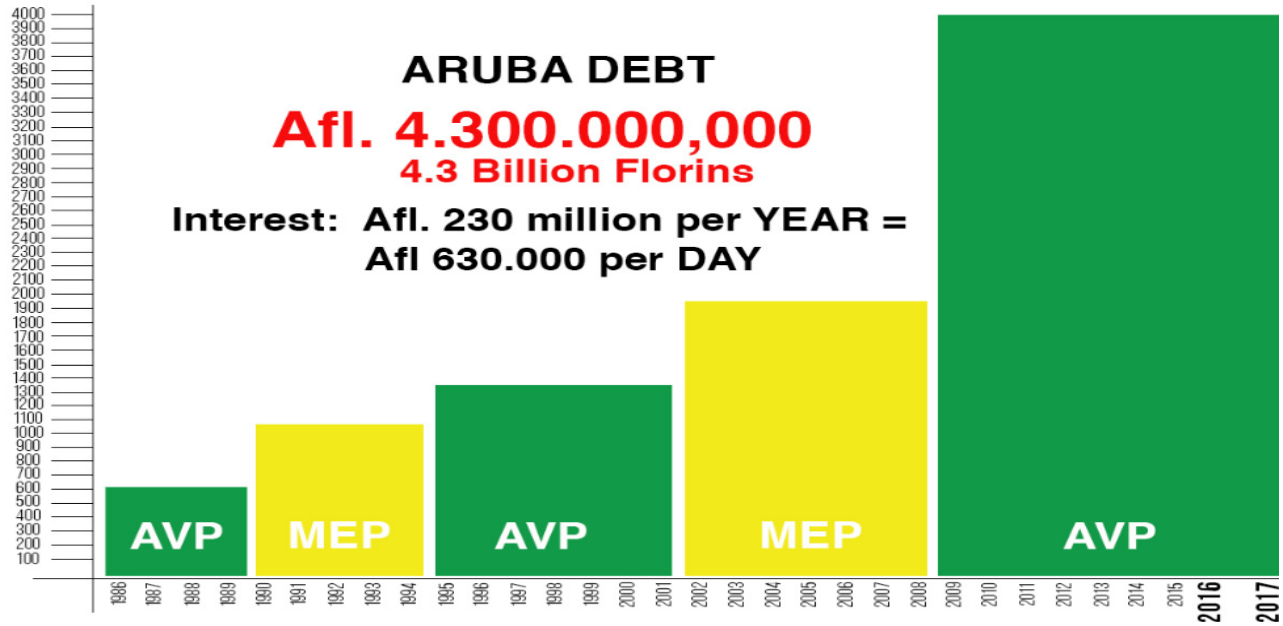

[335] Info o.m. uit: 'Naar deugdelijk openbaar financieel beheer in Aruba', p. 104 en: 'Naar een duurzaam sociaal-economisch beleid in Aruba', p. 39, 40

[336] CBA: Annual Statistic Digest 2018, p. 106, 107, 108

Verdere groei van de schuld wordt het best voorkomen door de grootste 'structurele uitgaven' te beperken. Dat betekent vooral dat er minder personeel wordt aangenomen en overbodige departementen en personeel geëlimineerd. De personeelskosten worden zodoende 'structureel' verminderd. Begrotingstekorten kunnen dan worden omgezet in begrotingsoverschotten. Dit maakt (af)betaling van schulden mogelijk.

Incidentele meevallers

Soms ontvangt het Land onverwacht veel meer geld dan normaal. Dat kan het gevolg zijn van kapitaal dat lang vaststaat en ineens beschikbaar komt. Of door de verkoop van een overheidsbedrijf dat eenmalig (= incidenteel) geld oplevert. Of gewoon door een boekhoudkundige truc, zoals in 2015 met het 'geschenk' van Afl. 60 miljoen aan de overheid door de SVB. Vreemd, want die stond er financieel zelf niet goed voor! Alleen al in dit nieuwe millennium gaat het in amper 15 jaar om omstreeks Afl. 1 miljard (zie tabel 5). Dit had bij deugdelijk financieel beheer zeer in het voordeel van de hele gemeenschap kunnen worden aangewend. Deze incidentele meevallers hebben in een aantal gevallen ervoor gezorgd dat een dreigend begrotingstekort ineens omsloeg in een begrotingsoverschot.

Tabel 5, Overzicht belangrijkste publiekelijk bekende 'incidentele meevallers' vanaf 2000

#	JAAR	INCIDENTELE MEEVALLER Afl.	MOTIEF INCIDENTELE MEEVALLER	SURPLUS/TEKORT BEGROTING Afl. NA 'VERWERKING'
1	**2001-AVP**	306.900.000,-	Nieuwe rekenrente APFA → 'vrijval' van deel schuld	(**??**)+ 208.300.000,-
2	**2003-MEP**	249.100.000,-	Verzelfstandiging SETAR	+ 65.700.000,-
3	**2008-MEP**	200.000.000,-	Opbrengst verkoop Plant Hotel	+ 50.000.000,-
4	**2010-AVP**	115.000.000,-	Dadingsovereenkomst Valero	Lager begr.tekort!
5	**2015-AVP**	60.500.000,-	'Kado' SVB: collect. sector pas in 2016 vastgesteld	Tekortnorm OK
6	**2016-AVP**	27.000.000,-	Settlement payment Valero	Tekortnorm OK
7	**2016-AVP**	*40.000.000,-*	*Verkoop Fuels Marketing & Supply (Valero)*	***Niet gerealiseerd!***
8	**2018-MEP**	40.000.000,-	Dividend RdA*, ATA, Utilities	Lager begr.tekort
	TOTAAL	**1.038.500.000,-**	**Misbruikt voor het dekken van 'structurele' begrotingstekorten i.p.v. 'productieve investeringen'**	

***** *Volgens de CAft zijn de dividendopbrengsten van RdA (Refineria di Aruba) hoogst twijfelachtig. Voor de in de begroting 2017 opgenomen baten in het kader van de Settlement Sum, het aandelenkapitaal FMSA en de lease-opbrengsten voor het gebruik van het raffinaderijterrein heeft Aruba geen betalingen ontvangen. Daarom is in december 2017 besloten al deze vorderingen als oninbaar te beschouwen. Daarnaast zijn er nog geen jaarrekeningen beschikbaar over de jaren 2016 en 2017 en heeft de RdA aangegeven dat voor het betalen van de vordering op basis van de aandelenportefeuille FMSA geleend moet worden. Volgens de Arubaanse minFin heeft RdA inmiddels een eerste storting verricht en zou het restant volgens schema in 2018 volgen.*

Ongeluk bij geluk

Grote incidentele meevallers hebben er op moeilijke momenten voor gezorgd dat Arubaanse kabinetten het jaar toch weer zonder al te grote problemen (= moeilijke geldleningen) konden halen. Jammer genoeg zijn daarbij enorme hoeveelheden goed geld feitelijk over de balk gesmeten. Noodzakelijke correcties op schadelijk overheidsbeleid werden daardoor nagelaten. Het geluk dat regeringen steeds weer hadden met incidentele meevallers is voor de gemeenschap zelf zodoende feitelijk heel ongelukkig geweest. Nadelige (kostbare!) situaties konden zo langer gehandhaafd worden. Het ziet er echter niet naar uit dat in de nabije toekomst weer gerekend kan worden op incidentele meevallers. Die mogelijkheid lijkt intussen structureel uitgeput. Hopelijk zal dit voor de gemeenschap uiteindelijk leiden tot de zoektocht naar en uitvoering van structurele oplossingen.

V. "NOS MES POR": DE 'UITSCHAKELING' VAN DE CAFT DOOR HET PARLEMENT

Op 5 juni 2019 kondigde (de meerderheidsfractie van) het Arubaanse Parlement met de nodige tam-tam aan dat 'de grote inbreuk die door de AVP en de Koninkrijksregering was gepleegd op onze wetgeving was gecorrigeerd'. Het ging om de LAft, de landsverordening die de instelling en werkzaamheden van het College Aruba financieel toezicht (CAft) mogelijk had gemaakt. Aangezien de RvA reeds vanaf de totstandkoning van de LAft in 2015 had aangegeven dat deze verordening feitelijk inconstitutioneel is, werd dit advies aangegrepen om de fout 'te corrigeren'. In grote lijnen kwam het erop neer dat de CAft haar adviezen niet meer aan de Rijksministerraad (RMR) mocht geven, maar uitsluitend aan het Arubaanse Parlement. Daartoe had deze 40 amendementen aangebracht in de oorspronkelijke LAft waarbij de 'RMR' steeds werd veranderd in '(Arubaans) Parlement'. Opmerkelijk was dat zij de amendementen niet aan de RvA had voorgelegd...

Maar...de veertig veranderingen die het Parlement in de LAft aanbracht zijn een inbreuk op de afspraken zoals vastgelegd in het Protocol van november 2018 tussen de Arubaanse en Nederlandse regering. Niet alleen is de datum waarop de nieuwe LAft zou worden aangeboden en goedgekeurd met bijna 6 maanden overschreden, ook is niet voldaan aan de afspraken dat slechts artikel 14 van de LAft zou worden aangepast terwijl de RMR akkoord zou moeten gaan met de inhoud van de nieuwe LAft (Protocol d.d.22-11-2018, art. 2, 3 en 4). Het heeft er alle schijn van dat het Arubaans Parlement met haar handelwijze bewust heeft gekozen voor een ramkoers met de RMR. Zij baseert zich daarbij op de stelling van de Raad van Advies (RvA) dat de LAft feitelijk illegaal is. Die verleent in een landsverordening namelijk een hogere autoriteit aan instituten (CAft en de RMR) die niet 'des Lands' zijn. Dit zou middels een Rijkswet of Algemene Maatregel van Rijksbestuur (AMvR) moeten zijn geregeld.

In wezen kan deze situatie dus makkelijk op korte termijn worden opgelost. Met een Rijkswet of AMvR kunnen inderdaad de CAft en de Rijksregering de benodigde autoriteit worden verleend. Ongetwijfeld zal daarbij de speciale benaming CAft veranderen in Cft. Maar...het Parlement zal daarbij echter nòg meer buitenspel worden gezet dan het nu al is.

Blijkbaar wilde het Parlement aan die voor haar onbevredigende situatie een eind maken door zich een veel belangrijkere rol toe te meten. Want in essentie komen de belangrijkste amendementen erop neer dat de RMR als supervisor wordt uitgeschakeld en vervangen door het Parlement. Deze ontvangt het 'advies' van de CAft, waarmee de directe actiemogelijkheid van de RMR om instructies te geven aan de Arubaanse regering ten aanzien van de begroting, lijkt te vervallen. En voilà, Aruba heeft zo haar financiële autonomie terug! Een magistrale zet, ware het niet dat de waarborgfunctie van het Koninkrijk toch gehandhaafd blijft en de geschiedenis van het Arubaanse Parlement niet in haar voordeel spreekt.

Vanaf het prille begin van de Status Aparte tot zeer recent heeft het Arubaanse Parlement zich gekenmerkt door een totaal disfunctioneren[337]. Alle (blijkbaar door haar niet-gelezen) adviezen van de RvA en de Algemene Rekenkamer ten spijt, hebben opeenvolgende parlementen van wisselende politieke kleur de ene na de andere irrealistische gewone en suppletoire begrotingen praktisch zonder weerwoord goedgekeurd. Ondanks talrijke jaarlijks voorkomende wettelijke en technische tekortkomingen in de ontwerpbegrotingen had het Parlement geen enkel probleem om daar vrijwel blindelings haar goedkeuring aan te verlenen. Ook aan haar wettelijke taak om de uitgaven van de regering te controleren voldeed het Parlement in geen enkel opzicht: nog nooit in de Arubaanse parlementaire geschiedenis is er ook maar één, door een accountant goedgekeurde jaarrekening door haar behandeld!* Dat is de grootste doodzonde die een Parlement kan begaan. Daarmee holde zij zelf systematisch haar budgetrecht uit. Dit volslagen

[337] Zie: SDBA http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2018/10/Naar-een-deugdelijk-functionerende-volksvertegenwoordiging.docx

* slechts de jaarrekening 1997 is aan accountantscontrole onderworpen. De accountantsverklaring over 1997 is echter afkeurend. De andere jaarrekeningen zijn slechts globaal beoordeeld.

falen van het Parlement gedurende 33 jaar Status Aparte is de belangrijkste reden dat de Arubaanse financiën op een dergelijk dramatische wijze hebben kunnen ontsporen.

Met deze voorgeschiedenis heeft het Arubaans Parlement zich feitelijk buitenspel gezet als serieuze 'supervisor' van de regering op grond van 'adviezen' van het CAft. Adviezen zijn in de Arubaanse politiek in de regel slechts... adviezen en worden bijna per definitie niet gelezen, laat staan opgevolgd, temeer wanneer dit een mogelijke 'instructie' aan de regering betreft. Haar intentie om het nu wèl 'allemaal anders' te gaan doen zal door velen in dit stadium dan ook slechts als lippendienst worden beschouwd. De RMR heeft deze 'parlementaire actie' dan ook niet serieus genomen. In overleg met de Arubaanse regering-werd afgesproken op welke wijze het meest effectief inhoud kan worden gegeven aan haar verantwoordelijkheid ten behoeve van de Arubaanse gemeenschap. Dat het Parlement daarbij slechts een figurantenrol zal (blijven) spelen heeft zij feitelijk uitsluitend aan zichzelf te danken! Toch houdt Onze grootste Koninkrijkspartner zich (noodzakelijkerwijs) aan de formele rol die het Parlement speelt in onze rechtstaat en de verantwoordelijkheid die zij daarbij op zich hoort te nemen. Zo stelt Nederland dat afhankelijk van de goedkeuring van de conceptbegroting 2020 door het Parlement, Nederland Aruba al dan niet een aanwijzing zal geven[338].

Nederlandse bemoeizucht?

Deze kwestie leidde tot het zoveelste conflict tussen Aruba en de grootste Koninkrijkspartner over de 'inmenging van Nederland in autonome zaken van Aruba'. Arubaanse politici doen er van alles aan om 'inmenging' ten koste van alles te verijdelen. Zij willen doorgaan zelf hun 'eigen beleid' uit te stippelen en uit te voeren zonder zich daarbij te hoeven houden aan normale financiële normen. Die worden door hen gekwalificeerd als strikte en onmenselijke financiële regels die zij opgelegd krijgen via 'extern financieel toezicht'.

Jammer genoeg spelen deze conflicten zich steeds uitsluitend af tussen Arubaanse en Nederlandse politici. De Arubaanse burger zelf speelt in alle opzichten een lijdende rol en is in letterlijke zin het kind van de rekening van het wanbeleid en wanbeheer die decennialang het bestuur van ons land kenmerkten.

Onze officiële 'volksvertegenwoordigers' in het Parlement hebben vanaf de Status Aparte niets gedaan om dat tij te keren. Daarentegen hebben zij zich zelfs keer op keer achter de wagen laten spannen om achteraf, zelfs na talloze keren door het bestuur te zijn gepasseerd, dubieuze handelingen van diezelfde bestuurders te legitimeren. Als zodanig was het Parlement een handlanger van de regering en als hoogste toezichthoudend orgaan zelfs de eerstverantwoordelijke voor het wanbeleid.

De leus 'Nos mes por' ("wij kunnen het zelf') die vaker te onpas dan te pas werd gebruikt om 'inmenging' van Nederland te voorkomen, heeft eveneens bewezen niet te functioneren. Niet zozeer omdat wij het mogelijk inderdaad niet kunnen, maar meer omdat persoonlijke en partijbelangen steeds voorkomen hebben dat de aanwezige kennis en kunde ruimte kregen om naar behoren te functioneren. Daarnaast lijkt het er sterk op dat corruptie een belangrijke rol speelde in de wens om financiële supervisie van buitenaf tegen elke prijs te voorkomen. Het heeft er dan ook alle schijn van dat 'de politiek' discussies over de Koninkrijksverhoudingen in dit verband vooral gebruikten als afleidingsmanoeuvre.

Zolang er nog geen/onvoldoende concrete verbeteringen hebben plaatsgevonden in het functioneren van ons democratisch systeem van checks & balances en er dus nog geen enkele garantie bestaat dat Regering en Parlement het déze keer echt beter gaan doen, zal extern financieel toezicht een conditio sine qua non zijn in het belang van de Arubaanse burgers. Dat is de prijs die 'de politiek' nu moet betalen voor het beleid dat ze de afgelopen decennia heeft gevoerd.

Desalniettemin stelt de fractie van de meerderheidspartij in de coalitie dat het juist de CAft en Nederland zijn die de nodige veren hebben laten vallen en er feitelijk de oorzaak van zijn dat de financiën van Aruba

[338] https://www.youtube.com/watch?v=XTh0u6UHEco&feature=youtu.be

zo volslagen uit de hand zijn gelopen. Zij probeert tevergeefs haar stelling kracht bij te zetten door de presentatie van een rapport, '*Aruba terug op de rails van Deugdelijk Bestuur en Deugdelijkheid van Financieel beheer'.* De schrijvers van het rapport leggen grote nadruk op het in hun ogen falen van het CAft die de schuld onder de AVP-kabinetten stevig zou hebben laten oplopen zonder daadwerkelijk in te (laten) grijpen (door de Rijksministerraad). Daarbij verliezen zij uit het oog dat de begrotingstekorten vanaf het moment dat de CAft begon op te treden drastisch terug is gebracht. Zolang er echter sprake is van tekorten (hoe klein dan ook!) is het onvermijdelijk dat de schuld blijft oplopen. De grootste tekortkoming in het oorspronkelijk akkoord lag meer in de omissie om harde afspraken te maken omtrent de verlaging van de personeelskosten. Die tekortkoming is in het tweede akkoord gecorrigeerd en heeft, wegens het grote belang van personeelsbenoemingen voor 'de politiek', vanzelfsprekend geleid tot de nodige strubbelingen.

De overmoedigheid van het Parlement om zelf invulling te geven aan controle zou echter uiteindelijk kunnen leiden tot de terugtrekking van de financiële supervisie door de CAft en dus door Nederland. Dit zal zonder meer tot gevolg hebben dat de status van Aruba door de desbetreffende instanties (Fitch Ratings, Standard & Poor) per direct wordt gedegradeerd tot de junk status. Het Parlementaire initiatief zou zodoende ronduit fatale gevolgen kunnen hebben voor de reeds danig gedaalde welvaart en welzijn van de Arubaanse bevolking.

Ook de stelling van het coalitieparlement dat zij nu 'op grotere afstand' staat van de regering is niet geloofwaardig. In het debat over de mogelijk nieuwe invulling van Serlimar, het 'nationale' vuilnisbedrijf waarbij de verantwoordelijke minister het bedrijf een veel zwaardere rol wilde geven in combinatie met een forse uitbreiding van haar middelen (en personeel?) middels tarievenverhoging en -uitbreiding, werd een afwijkende mening van het regeringsstandpunt niet op prijs gesteld. Dit leidde er zelfs toe dat een parlementslid van de grootste regeringspartij zich wegens blijkbaar zware druk uit de partij terugtrok[339]*.*

Zo nu en dan, wanneer 'de bemoeienis' van Nederland volgens 'de politiek en aanverwanten' weer eens al te groot wordt, komt nog weleens de roep/wens naar onafhankelijkheid naar voren. Inderdaad is Nederlandse supervisie op de (financiële) gang van zaken voor genoemde groep een grote ergernis die het nodige roet door hun persoonlijke en partijbelangen gooit. Voor het toekomstig welzijnsniveau van de bevolking is onafhankelijkheid echter rampzalig. Daarvoor vormen niet alleen de Caribische eilanden die volledige onafhankelijkheid hebben bedongen en vervolgens sterk in hun welvaartspeil achteruit zijn gegaan een goed voorbeeld, maar ook onze voormalige Koninkrijkspartner Suriname. Die wordt inmiddels beschouwd als een gecriminaliseerde staat. Bovendien is haar afhankelijkheid van Nederland, mede door de belabberde overheidsfinanciën als gevolg van grootscheepse corruptie, simpelweg omgezet in een nieuwe (en zelfs nog grotere) afhankelijkheid, dit keer van China. Dit land heeft zich voor Suriname (600.000 inwoners) een inschikkelijke geldschieter betoond. Van de ruim US$ 2,4 miljard (evenveel als de Arubaanse) staatsschuld bedraagt de schuld aan China bijna US$ 450 miljoen en liggen er nog meer leningscontracten klaar om ondertekend te worden. Als zodanig is China momenteel dé economische ontwikkelaar (suikeroom) van Suriname. Maar…wat betekent dat voor de Surinaamse (on)afhankelijkheid?

De expansiedrift van China in vooral kleine landen is ook in Suriname goed te zien. De lokale Surinaamse detailhandel (supermarketen, kledingzaken, bouwmarkten, schoonheidssalons, tankstations, enz.) is vrijwel helemaal verdwenen, 90% van alle supermarkten is in handen van Chinezen. Ongetwijfeld zal de rijkdom aan hout en delfstoffen in Suriname een belangrijke rol hebben gespeeld in de 'vrijgevigheid' van China ten aanzien van Suriname. Het is voor Suriname te hopen dat het niet het voorbeeld volgt van Sri Lanka en andere grootontvangers van 'Chinese hulp' die het beheer over belangrijke economische entiteiten (zoals havens) verloren toen schulden niet konden worden afgelost. Een dergelijke afhankelijkheid kan de bevolking van Suriname in de nabije toekomst dus wel heel duur komen te staan[340].

[339] http://deugdelijkbestuuraruba.org/2019/09/17/nieuwe-lvo-afvalophaal-en-verwerking-is-tegen-principes-deugdelijk-bestuur/ **en** Amigoe d.d. 13-11-19

[340] https://www.nrc.nl/nieuws/2019/11/24/suriname-ruilt-de-oude-nederlandse-kolonisator-in-voor-suikeroom-china-a3981474

BIJLAGE 6 - TESTIMONIUMS

De laatste jaren heeft een meer kritische instelling van burgers en een meer proactieve houding van het OM er in veel landen voor gezorgd dat corrupte politici en hun geldschieters werden onderzocht en berecht. Het ging daarbij vaak om corruptiezaken waarin honderden miljoenen en soms zelfs miljarden florin omgingen.

Ook in Aruba is een toenemend aantal burgers, vaak georganiseerd in een stichting, kritisch ten aanzien van het overheidsfunctioneren. In dit verband kunnen genoemd worden de Rainbow Warriors, Aruba Birdlife Conservation, Nos ta Aruba en Stichting Deugdelijk Bestuur Aruba. Alle hebben, op hun eigen manier, bijgedragen aan een grotere bewustwording van de bevolking met betrekking tot de kwaliteit van het bestuur. Daarbij wordt als grootste frustratie ervaren dat voor 'de politiek' een belangrijke incentive om corruptie te bedrijven wordt gevormd door de bijzonder kleine grijpkans: controlerende instanties als de CAD en de ARA alsmede het OM zijn reeds decennia structureel onderbemand waardoor de pakkans klein is. Veel burgers uiten hun frustratie in 'getuigenissen' (testimoniums) over zelf beleefde of 'dichtbij' ervaringen. Dat we daarbij nog niet al te zeer hoeven te rekenen op 'inkeer van de politiek' blijkt wel uit de recente benaming van belangrijke boulevards in Aruba. Zo kreeg de eerste Arubaanse minister ooit die een aanwijzing (KB) kreeg aangemeten, o.m. door zijn banden met dubieuze 'ondernemers' (zie rapport Koerten) een van de belangrijkste boulevard van de PPP-projecten op zijn naam geschreven. Ook andere ex-politici die een grote bijdrage hebben geleverd aan de cultuur van ondeugdelijk bestuur, werden vereerd met een boulevard of straat op hun naam. Daarmee werd duidelijk dat deugdelijk bestuur en integriteit nog geen politiek gedachtegoed zijn.

De meest vergaande opmerking jegens 'de politiek' is wel dat die zich als een pooier gedraagt die het land Aruba als zijn prostituee gebruikt. Het is een uiting van machteloosheid, boosheid en frustratie. Maar een kleine greep uit getuigenissen maakt wel duidelijk dat daar een reden voor is. De getuigenissen zijn niet chronologisch noch thematisch weergegeven.

Makkelijk verdiend

"Ten tijde van de Aruven werd er door mensen die aan de regeringspartij gelieerd waren enorm geprofiteerd. Zo zette een advocatenpraktijk een kantoor op in de V.S. die onder meer het benodigde meubilair inkocht voor de hotels. Dat verkochten ze weer met een flinke winst door aan de Aruven-hotels".

"Dezelfde truc werd uitgehaald ten tijde van Air Aruba. Ook daar zetten profiteurs een NV op die zich bijvoorbeeld belastte met het onderhoudswerk aan de vliegtuigmotoren. Het fungeerde echter alleen als doorgeefluik naar een bedrijf dat het echte onderhoudswerk deed. In beide gevallen verrijkten lokale, aan de politiek gelieerde personen zich ten koste van het project en de Arubaanse gemeenschap".

Winstdeling

Aan het eind van de 20e, begin van de 21e eeuw was er de nodige onrust in Aruba onder de Setar-werknemers. De toenmalige regering was voornemens het bedrijf te privatiseren. De voorziene opbrengst ad Afl. 400 miljoen zou gebruikt worden om de grote tekorten van het Land te dekken. De vakbond van Setar-werknemers verzette zich hier fel tegen. Volgens hen was hier sprake van goed geld in een bodemloze put gooien. De regering moest eerst orde op zaken stellen. Tijdens een kort verblijf in die periode van de toenmalige vakbondsvoorzitter in Nederland ontving hij het verzoek voor een gesprek met een hoge functionaris van de toenmalig Raad van Bestuur van Utilities. Hij werd daarop met een limousine vanuit Tilburg opgehaald voor een ontmoeting in Hotel Babylon in Den Haag. In dat gesprek werd hem dringend verzocht mee te werken aan de privatisering (= verkoop) van Setar. Zijn medewerking zou erin uitmonden dat hij noch zijn naaste familie ooit nog hoefden te werken. Er viel namelijk omstreeks Afl. 35 miljoen te verdelen… Dit aanbod werd vriendelijk afgeslagen.

Peanuts
Om hoeveel geld gaat het zoal bij partijfinanciering? De directeur van een groothandelsbedrijf in voedingswaren vertelde mij eens: ik belde de toenmalige regeringspartij op om te vertellen dat ik een cheque voor haar klaar had liggen voor hun verkiezingscampagne. De persoon aan de lijn vroeg: "hoeveel staat er op de cheque?" "Afl. 50.000,-". "Oh nee, daar komen wij niet voor". Dit staat inderdaad in schril contrast met een groot financieel bedrijf dat omstreeks Afl. 10 miljoen over had voor campagnefinanciering…

Deficiënte administratie
Een kennis van mij werd benoemd tot directeur van een geld genererend overheidsdepartement. Niet veel geld, maar toch… Hij belde mij kort na zijn benoeming op en gaf mij te kennen dat er al geruime tijd geen administratie van inkomende en uitgaande gelden was bijgehouden. Ik adviseerde hem de CAD te verzoeken een nulmeting uit te laten voeren ten behoeve van een 'schone start'. De CAD liet echter weten dat zij geen personeel had om dit uit te voeren en alleen de minister van Financiën hen daartoe de opdracht kon geven. Die liet weten dat dit geen prioriteit was en dat de nieuwe directeur maar een nieuw begin met de administratie moest maken…

En: "Kort na de Status Aparte werd de Interne Controle bij de overheidsdienst waar mijn neef werkte, opgeheven. Die vond 'men' niet nodig. Het is mij echter onbekend op welke schaal dit plaatsvond".

Nieuwe bezems vegen schoon
Aan het begin van een nieuwe regeringsperiode gaf de nieuwe minister van Financiën te kennen dat Directie Belastingen over een nieuw computersysteem zou gaan beschikken. De vorige was al danig verouderd. Ik sprak daarover mijn 'goedkeuring' uit tegen een functionaris van de belastingdienst. Zijn reactie: "Stel je daar maar niet te veel van voor. Wat er vooral gebeurt is dat bij de omzetting van het nieuwe systeem de nodige informatie (met betrekking tot belastingschulden) van belangrijke partijfinanciers 'verloren' gaat en waar nodig ook die van partijprominenten. De volgende regering zal straks hetzelfde doen". En inderdaad…

Eerlijk verdiend
"Als nieuweling op een overheidsdepartement waar werkvergunningen werden goedgekeurd had ik een gesprek met de directeur in diens kantoor over mijn uit te voeren werkzaamheden. Op een gegeven ogenblik kwam een Chinees binnen met een bruine zak. Die overhandigde hij aan de directeur. Die haalde er geld uit en telde het. Daarop beloofde hij de Chinees dat 'alles voor elkaar zou komen'. Hoewel het voor mij duidelijk was wat hier feitelijk open en bloot plaats vond was ik te verbaasd om daar iets van te zeggen…"

Quid pro quo anno 2019?
Een zakenman vertelt: "Toen ik vergunningen aanvroeg voor speciale goederen, ontving ik tegelijkertijd met het bericht dat ik de vergunningen op kon halen een mail van de betrokken minister/ministerie of ik kaarten wilde kopen voor de BBQ ten behoeve van de komende verkiezingscampagne". Dit verhaal komt op verschillende manieren naar voren onder verschillende ministers.

Promotie
De promotie van een bode tot onderdirecteur in een belangrijk overheidsdepartement voor verblijfsvergunningen na unanieme goedkeuring door de Ministerraad veroorzaakte grote verontwaardiging onder het personeel. Het leidde zelfs tot een 'walk-out'. Hoewel de betrokkene geen enkele vooropleiding voor die functie had kreeg hij wel de bevoegdheid om vergunningen te ondertekenen. Blijkbaar was dat voldoende voor de (betrokken) minister(s).

Een ongeluk komt nooit alleen

Terwijl zich allerlei problemen voordeden tijdens de afrondende fase van het ziekenhuis (zie p.106), vond een forensisch onderzoek plaats in de gang van zaken in het laboratorium wegens vastgestelde fraude met Pap-testen. Het hoofd leek een handeltje te hebben opgezet met het bedrijf van zijn ega in Nederland. Hoge fictieve rekeningen ad € 195/stuk werden door dat bedrijf opgestuurd voor niet uitgevoerde Pap-testen. Die bleken te zijn opgeslagen in de koelkast van het laboratorium. Een handlanger zou die testen in de avonduren in het ziekenhuis zelf uitvoeren…

Handeltje

Ook de SETAR bleef niet van fraude verschoond. Een werknemer kocht mobiele telefoons in. Die bleken 'refurbished' maar werden wel als nieuw verkocht. Dat leverde stevige winsten op voor de betrokkenen. Die werden verdeeld tussen de leverancier en de werknemer/handelaar die zijn deel ontving via een speciaal daarvoor opgezette offshore bedrijf in Panama. Hoewel de aanwijzingen sterk waren lieten zowel de SETAR als de overheid om onverklaarbare redenen na aangifte te doen zodat de werknemer /handelaar ongestoord naar de V.S. kon vluchten. Daar werd hij door de Amerikaanse autoriteiten opgepakt en veroordeeld. Het gefraudeerd bedrag zou gaan om omstreeks US$3 miljoen. De vraag is echter wie nog meer van deze handel heeft geprofiteerd.

Wie is de baas?

Een pas benoemde directeur kreeg als taak de bezem te halen door zijn overheidsdepartement. Tot zijn verbazing kwam de ene werknemer naar het werk met een rek vol kleren om aan collega's te verkopen. Een ander ging onder werktijd naar huis om te koken, enz. Toen hij actie wilde ondernemen 'om orde te scheppen' beklaagden de betrokkenen zich bij 'hun' ministers die op hun beurt de directeur verzochten 'om het rustig aan te doen'…

Niet-integer handelen in Verkiezingstijd

"Voor de organisatie van de verkiezingen maakt de electorale raad van Aruba een planning, conform de wettelijk voorgeschreven procedures. Hierbij worden zaken als de tijdelijke uitbreiding van de Raad met de leden uit de drie grootste partijen die in de Staten zetels hebben, de dag, plaats en tijd voor de indiening van de lijsten, de samenstelling van de kiezerslijst en zovele meer kleine handelingen die moeten plaatsvinden. Wettelijk is voorgeschreven dat de electorale raad onafhankelijk van de politieke partijen haar taak dient te vervullen. Dit betekent ook dat de regering, die in Aruba telkens uit leden van een of meerdere politieke partij(en) bestaat, zich op afstand dient te houden van de werkzaamheden van de electorale raad. Tot mijn verbazing gingen tijdens de verkiezingstijd zittende ministers, hun medewerkers en zelfs partijsympatisanten zich met het werk van de electorale raad bemoeien. Een greep uit enkele van die bemoeienissen volgt. De electorale raad maakte aan de geregistreerde partijen bekend wanneer en waar de kandidatenlijsten konden worden ingediend. Hier ontstond een discussie over omdat de regerende partij wenste dat de indiening op een andere plek zou plaatsvinden dan de wet voorschreef. Er werd druk uitgeoefend op de electorale raad en de ondersteunende diensten om af te wijken van de wettelijk voorgeschreven plaats. Deze druk werd door de regerende partij ook via de media opgevoerd door het besluit publiekelijk ter discussie te stellen. Toen de electorale raad bleef wijzen op de wettelijke voorschriften, liet een van de ministers de electorale raad weten dat de wet de volgende dag aangepast kon worden. Ook zou de medewerking van de politie bemoeilijkt kunnen worden indien de electorale raad zich niet welwillend zou opstellen richting de wensen of eisen van de regering. Een andere dreigende bemoeienis was met de samenstelling van de stembureaus. Op een bepaald moment wilde de betrokken minister dat vanuit het ministerie tot op ledenniveau zou worden bepaald wie in de stembureaus zitting zouden nemen, terwijl dit doorgaans ambtelijk wordt voorbereid in overleg met de electorale raad. De bemoeienissen gingen zo ver dat een medewerker van een van de ministeries zich afvroeg waarom de volgorde van de uitnodiging voor de indiening van de lijsten zo was bepaald en waarom bepaalde partijen meer ruimte kregen. Dit had namelijk te maken met de in hun ogen onlogische momenten waarop de

electorale raad pauzes heeft ingelast in de zitting. Uiteindelijk hebben de verkiezingen plaatsgevonden zonder dat aan de bemoeienis vanuit de politieke partijen werd toegegeven, dankzij de standvastigheid van de medewerkers van de ondersteunende diensten en de leden van de electorale raad".

Transparantie en participatie geen vanzelfsprekende zaak

In de laatste maand van 2019 reageerde de commerciële sector verontwaardigd wegens de onaangekondigde verhoging per 1 januari 2020 van de deviezenbelasting met 50%. Ondanks hun regelmatig herhaald verzoek voor participatie, was daar, behoudens een korte ontmoeting enige maanden daarvoor die zij ervoeren als zeer onvoldoende, geen sprake van. Op hun decennialang herhaalde klacht dat de overheid te veel personeel heeft en nu eens eindelijk moet snijden in haar personeelsbestand, kwam geen afdoend antwoord. Dit veroorzaakte weer de nodige frustratie onder de ondernemers.

De onvrede en onrust beperkt zich echter niet tot Aruba:

Implosie financiële wereld Curaçao?

"In de laatste maand van 2019 werd Curaçao opgeschrikt door een kortstondige sluiting van de Girobank[341]. Kort daarop konden klanten er weer terecht, maar dan wel met de beperking van maximale opnames tot ANfl. 10.000,-. Voor de Girobank was dit het zoveelste probleem, nadat het door een Amerikaanse investeerdersgroep was overgenomen. Die schijnt veel geld te hebben weggesluisd met medewerking van de lokale directie. Bovendien zijn grote leningen verstrekt aan Venezolaanse 'ondernemers' zonder (deugdelijk) onderpand. Vanaf 2013 staat de Girobank daarom onder toezicht van de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS). Die is verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering. Dat de Girobank dan toch verder is de problemen is geraakt geeft te denken over de rol van de CBCS. De conclusie kan namelijk makkelijk getrokken worden dat er het nodige fout gaat bij de CBCS. Vooral als hierbij ook in aanmerking wordt genomen de rol van de CBCS in het Ennia-gebeuren[342] en de Orinoco Bank. Bij beide instellingen zijn vele (honderden) miljoenen weggesluisd terwijl beide onder toezicht stonden van de CBCS. Het geeft eveneens te denken dat de nieuw aangestelde en met veel tamtam binnengehaald president van de CBCS al na korte tijd zijn vertrek aankondigde. Het lijkt er zo sterk op dat de CBCS niet voor haar belangrijke taak berekend is om de blijkbaar sterk aanwezige corruptie in de Curaçaose financiële wereld de kop in te drukken. En misschien is dat ook de reden dat momenteel meer financiële instellingen de handdoek in de ring gooien: de Royal Bank of Canada (RBC) staat te koop. De pas begonnen CIBC is door de oorspronkelijke eigenaar onlangs overgedaan aan een Colombiaanse miljardair. Aandeelhouder Novia Scotia Bank wil haar aandeel in de CMB/MCB van de hand doen". Verzekeringsbedrijf Guardian is inmiddels overgenomen door een groep uit Jamaica…

En verder van huis…

Ook corruptie is relatief

Hoe relatief corruptie is maakte een Irakees die tegenwoordig in Aruba woont mij duidelijk. "Toen Saddam Hoessein het nog voor het zeggen had en er een ware tirannie heerste, was er veel corruptie. Zijn familie en vrienden baadden in luxe en eigenden zich heel veel geld toe. Maar zij legden ook wegen aan, investeerden in de gezondheidszorg en het onderwijs. Nu is er democratie, er is veel meer vrijheid, maar… het land ligt in puin, er worden geen wegen aangelegd, geen onderhoud gepleegd en er vindt geen ontwikkeling plaats. Hoe dat komt? Onder Saddam stal er maar één familie met hun vrienden. Nu stelen alle ministers en parlementariërs met hun familie en vrienden en blijft er helemaal niets meer over voor de bevolking!"

[341] https://www.knipselkrant-curacao.com/ad-oppositie-koppen-rollen-om-girobank-debacle/
[342] http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2019/10/De-Ennia-Ansary-CBCS-connectie.pdf

BIJLAGE 7 – ENIGE ACHTERGRONDINFORMATIE M.B.T. DEUGDELIJK BESTUUR, CORRUPTIEONDERZOEK, EILANDELIJKE EN KONINKRIJKSVERHOUDINGEN

Voor diegenen die zich na lezing van dit rapport en de vele andere rapporten en andersoortige documentatie waar hier en in de vorige vijf rapporten naar verwezen is, verder willen verdiepen in dit hoogst belangwekkend thema omtrent (on)deugdelijk bestuur, verwijs ik naar de volgende belangwekkende rapporten, promotieonderzoeken, scripties, enz. die in de loop van de afgelopen decennia zijn gepubliceerd. Maar…er zijn natuurlijk veel meer waardevolle publicaties die praktisch alle volledig werden genegeerd door 'de politiek'!

Gemengde commissie van Deskundigen
Publicatie van rapport '*Aanzet tot een integraal beleidskader voor de Nederlandse Antillen in de jaren tachtig*'. Dit bijzonder breed opgezet en diepgaand rapport werd in 1976 uitgebracht aan de regeringen van de Nederlandse Antillen en Nederland over de economische, financiële, sociale en culturele ontwikkelingen in de Nederlandse Antillen op lange termijn.

Koninkrijkssymposium 1995, Aruba
In april 1995 vond het Koninkrijkssymposium plaats met als thema: 'Deugdelijkheid van bestuur in kleine landen'. Daarbij werd door een groot aantal sprekers de bijzondere uitdagingen voor kleinschalige samenlevingen vanuit verschillend perspectief belicht.
http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/Koninkrijssymposium-1995-Deugdelijkheid-van-Bestuur-in-kleine-landen.pdf

Oberon Nauta
Op 17 juni 2011 verdedigde mr. Oberon Nauta met succes zijn proefschrift '*Goed bestuur in de West*' over de 'Institutionele en maatschappelijke beperkingen voor goed bestuur in de Caribische rijksdelen'. De aanleiding voor dit onderzoek was de constatering van het schrille contrast tussen het bon-bini-beeld uit reisgidsjes en de maatschappelijke en bestuurlijke problemen op het eiland.
http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/nauta.pdf3bjsessionid3d59F565F6CD517EA57EC7709F5D2D9C47.pdf

Arxen Alders en **Maria Fernanda Aguirre Broca**
Het zijn niet alleen doorgewinterde onderzoekers die zich verdiepen in de bestuurlijke problematiek in Aruba (de Antillen), maar ook jonge Arubanen met de nodige liefde en zorg voor hun eiland.
http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/AldersUUmasterthesis-aug-2015.pdf
http://deugdelijkbestuuraruba.org/wp-content/uploads/2016/04/The-Influence-of-Smallness-and-Non-Sovereignty-on-the-Quality-of-Governance-by-MF-Aguirre-Broca.pdf

Nelly Schotborgh
Op 11 december 2019 promoveerde mevr. Nelly Schotborgh aan de Amsterdamse VU met haar proefschrift '*De wortels van publieke fraude en corruptie in het Caribisch deel van het Koninkrijk'*[343]. De centrale vraag in haar onderzoek is waar het bij publieke fraude en corruptie in het Caribisch deel van het Koninkrijk nu precies om gaat en wat van invloed is op de aard en omvang van fraude- en corruptiegevallen.
https://research.vu.nl/en/publications/de-wortels-van-publieke-fraude-en-corruptie-in-het-caribisch-deel

Aart Broek
Deze socioloog/letterkundige met bijzondere affiniteit voor Curaçao en de voormalige Nederlandse Antillen beschrijft zijn visie voor nieuwe verhoudingen in het Koninkrijk.
https://www.knipselkrant-curacao.com/avc-hoog-tijd-om-het-statuut-af-te-schaffen/

[343] https://caribischnetwerk.ntr.nl/2019/12/17/inkomensongelijkheid-voedingsbodem-voor-corruptie-op-de-eilanden/?fbclid=IwAR1b4xxMtAc5eNAHlqTTZpbkhzBo5EseMRxHp--tIobYaIJYNEQHPUHdyu8